

4	47
4	35
0	10

POLYANTHEA
MEDICIS SPECIO-
SA, CHIRVRGIS MIRIFICA,
MYREPSICIS VALDE UTILIS
& necessaria.

IN QVINQVE PARTES DIVISA.

AVTHORE ALPHONSO GOME-
tio de la Parra & Areualo, Medico in
oppido Tembleti.

AD DIGNISSIMUM, CELEBERRIMUM.
què Dominum Licentiatum Melchorem à Molina de supremo
Consilio Castellæ Regis potentissimi Philippi IIII.
Senatorem, eiusquè Camerarium
Auditorem.

Anno

1625.

CVM PRIVILEGIO.

Matriti ex officina Ioannis Gonçalez.

Prima pars. De pestiferis tonsillarum ulceribus, de chironijs, & igni omnis faucium, id est, de morbo suffocatio ex ulcere.

Secunda pars. De fonticulis, & cauterijs tam actualibus, quàm potentialibus, de spherulis, & setonibus.

Tertia pars. De satietate stomachi.

Quarta pars. De laudibus aquarum pluuiarum, & fontanarum, & cur aqua dicatur.

Quinta pars. De tritico candarusio, & flauo, de siligine, furno, cliuano, pane, & sale.

CVM PRIVILEGIO.

Martini ex officina Iohannis Gonzalez.

AMS

SVMA DE TASSA.

EStà tassado este libro por los señores del Consejo a quatro maravedis cada pliego, como consta de su taxa, despachada por Iuan de Villaceuallos, en Madrid a 13. de Março de 1625. años.

ERRATA.

FOL. 2. pag. 2. lin. 14. virim, lege, viris. fol. 21. pag. 2. li. 15. tri, lege, fri. fol. 36. pag. 1. lin. 21. cathotiô, lege, catho-
ro, pag. 2. lin. 14. tetra, 3. 5. lege, tetra 3. ser. & alibi. fol. 59. pag. 2. lin. 18. rubicantia, lege, rubificãtia. fol. 85. lin. 8. le-
gatur opitulatur morbo comitali. Hic liber, dêptis his mendis, suo exemplari respondet. Matriti 25. Februarij anni 1625.

*Licenc. Murcia
de la Llana.*

SVMA DEL PRIVILEGIO.

Tiene privilegio de su Magestad el Licçciado Alôso Gomez de Arcualo pordiez años, para poder imprimir esta Poliâtea Medicial sin que otra persona sin su licencia la pueda imprimir, so las penas en el dicho privilegio cõtenidas, despachado en Madrid a 27. del mes de Febrero de 1621. y refrendado de Pedro de Contreras Secretario del Rey nuestro Señor.

APROVACION.

POr mandado de V. Alteza he visto un libro intitulado, Poliantea medicinal, que el Licenciado Alonso Gomez de Arenal Medico, vezino de la villa de Tembleque, ha compuesto: el qual es muy provechoso para la salud, y el Autor es muy docto: y assi puede V. A. siendo servido, darle licencia para que se imprima. En Madrid a 13. de Hebrero de 1621. años.

El Licenc. Rojas.

PRÆ-

PRÆCLARISSIMO
DOMINO, AC DOMINO MEO
Licentiato Melchiori de Molina, è Consilio
Catholicæ Maiestatis Regio potētissimi Phi-
lippi Quarti, supremo Castellæ, eius-
què Camerario Au-
ditori:

LICENTIATVS ALPHONSVS GO-
metius Parra y Arevalo Medicus, S.P.D.

*VI Studiorum suorum specimē
aliquod in lucē edere, diuulgare-
que, dignissime Senator, ex op-
tant, illud veterum præstantissi-
morum moribus fuisse receptum
producta testatur consuetudo, prius nominatissi-
mos, & in litteris consumatissimos in memo-
riā reuocent Principes, quorū tutela sibi, suisq̃
propugnaculū inuestigauerint, ad plurima for-
tuna & discrimina munitissimū, ut a Zoilis, qui
dente viperino omnia denastare, & corrodere
desiderāt, tutissimū euadāt, & pretiosè liberen-
tur; eorū etiā patrociniū abdita, & nimis in me-*

dicina sepulta oculatissimè, & ardenti animo
conspicere, & trutinari valeant. Cū autē in te
omnes Reges, Principes, ciuitates, & populi fi-
xos, coniectosq; oculos habeant, & à uouis iura
petāt, à uouis consilia, salutē integrā tanquā à
dijs quibusdā immortalibus reuocent, & clemē-
tiā singularē, pietatē, charitatē, Christianā Re-
ligionem; humilitatem, & benignitatem amēt,
nec non admirentur, & in una tam singulari
prudētia admirabilem cōnexum omnium, qua
natura in omnes cōferre potuit, uideant. Factū
est, ut uestrorum Consilijs praeclarissimis ad cae-
lum usq; plena sint elementa: uerū enim ue-
rò de tuis uirtutibus, & admirandis animi do-
tibus silere potius debeo; tacendo namquē plu-
rima loquor, cū certatim te omnes gentes, &
nationes non laudibus tantū summis efferāt,
sed tacita etiam admiratione animis prosequā-
tur, & collāt. Hinc enim fit, ut leto animo, sere-
naquē fronte, iterum atq; iterum rogem, hāc
meam Polyantheam, seu farraginē sub tuo pra-
sidio suscipias, tanquam signum quoddā meū,
iusta ac (ò nobilissime Domine mi) debita ser-
uitutis, in qua non rem, sed animum spectes ro-

gō, neq̄, alienum à tua dignitate ducas, siquidē
doctissimorum virorum est litteras quas cunq̄
amplecti, & eligere, & in spectatissimos, princi-
palissimosq̄, fructus conuertere. Accipe iterum
vehementer deprecor, non secus, ac ille Anti-
gonus antiquorū historijs mirifice liberatus, qui
cū naui fracta tabulam sumpsisset, eamque
fortiter amplexu tenens, ad littus sanus euasit,
Iobi, cuius prudentia fatuum accidisse existi-
mauit, litauit, ita pari p̄su hoc meum volumē,
& si ex meis armarijs, & studijs ciassa Miner-
ua deductum deuoneo tibi, tandem hūc meum
laborem benignissimo animo recipias iterū, atq̄
iterū obsecro, & per Nestoreos annos uiuas,
vitam degas rogo. Vale, decus, & ornamen-
tum totius nostræ Hispaniæ.

PRUDENTISSIMO, PARITER,

Et amantissimo Lectori, Alphonsus Gometius de la Parra Et Arenalus

S. P. dicit.

Multoties mecum, candide, & syn-
cerissime Lector, recogitavi, &
veluti à lōgè perspexi, cordatè &
curiosè examinavi, illud Cāpani,
apud veteres studiosos & insignes
non esse vanum, sed proculdubio spetiosum
& integrum, vtile quidem, ac gloriæ, & hono-
ris plenum, nihil tam pestilēs, arduum, atque
difficillimum, nullum tam malorum genus
debachari, cui non sit inuentum, & indaga-
tum præsidium, à medicis illustratum, in sig-
niter atque exactè cognitū: quapropter cen-
seo ego, medicinam inter omnes artes, & for-
san scientias, præclarissimam esse, siquidē sa-
nitatem infert, quę inter eximias corporis, tū
animi dotes, quas homini rerum benignitas
tribuit, alia non est selectior, pretiosior, nec
nobilior, vt satis superque explicauimus, opel-
lula de Fontanelis Theo. 33. & infra Theo. 5.
nihil-

AD LECTOREM.

Nihilominus tamē nō extra rem erit, nec dā-
nabit ostendere, & in propatulo reddere,
quod omnis libido crapulæ, opes, fastidium
ingerunt, atque vt semel proferā omnia, imò
& ipse vitæ, celebris ars medica nusquam fa-
stidium reddit, nam vt testatur Hippocra. lib.
de decenti ornatu, in ea omnia quæ ad sapien-
tiam requirūtur, latitant, argenti quippe con-
temptus, reuerentia, verecundia, habitus su-
missus, authoritas, iudicium, quies, munditia,
doctrina, cognitio ad vitam, alienitas à mer-
cimonijs, alienitas à superstitione, præeminē-
tia diuina, lib. præterea de arte, medicina ra-
tiones in se ipsas plenas & abundantes reti-
net, & si fortè opem ferre molita est, citra cul-
pam exhibet; cū ergo hæc omnia perpēdo,
colligo, religo, euoluo, atque sēper ruminō,
me totū libentissimo, audaci, acrique animo
studijs, & vigilijs arti Apollinæ dedo, vt
quantum in me sit, & viribus constare valeā,
germanam, integram, & principalissimā me-
dendi vlcera faucium, quæ morbum suffoca-
tium faciunt medicare, possim, qua in re pau-
ca porrò & arti medicinæ proficua, & neces-
saria

AD LECTOREM.

saria (tā à veteribus, quā à iuniorib⁹, vt Theo.
25. dicimus, exarata enucleataq; iacēt: hæc au-
tem nimis obscura, disecta, distorta, & dimi-
nuta, & perperam distributa) quo fit ni me sen-
sus fallit, vt aliam gratiorem medendi viam
egomet tradam, & per Theoremata exponā,
in quibus solummodo erit tractatio, & cura-
tio de vlcerebus malignis, & chironis fauciu
per cauteria potentialia, actualia, per cucurbi-
tulas, etiam & per alia: differam itē veluti per
transenam, de gutturis inflammationibus ve-
nenosis fauciu, & vt ingenne fatear, tūc inep-
tē, friuole, & absurde. Verumenimvero qui
huic pestifero vlcere faucium, alijsque itē mor-
bis, prudentiū & aptiū se adiungere volue-
rit, enodatamque, & congruam medelā de-
monstrare, percurrat ad Prothomedicum O-
ualle, reliquosque inuictissimi & Christianis-
simi Regis Philippi III. Medicos, necnon ad
Ioannem Franciscum Fioquetum serenissimi
Principis Medicū, è quorū theatris, & biblio-
thecis, veluti ab equo Troiano meliflua, &
dulcissima, emanabunt documenta, amplissi-
ma dogmata, præclara cōsilia, iudicia grauia,
inau-

AD LECTOREM.

inauditæ atq; pretiosæ doctrinæ. Huc precor igitur omnes, & iterum huc precor, accedite, qui liberales colitis disciplinas, hîc deniq; cû ceteri concurrite, qui in philosophia, arte medica, & in omnibus scientijs perpetuus veritatis ardor inflamat: nam si quid Hippocraticû, aut Galenicum, vel Aristotelicum humana mens excogitare, aut apprehendere circumspecte, & Attlice desiderat, apud hos elaboratû, & graphice depictum reperiet, vt omnes medicinæ Coriphei fatetur, lege charissime Lector, & magno hoc labore bonis aurbus, & fauentibus auris fructuere. Vale.

DE

AD DEOTORUM

intu...
igitur omnes, & sic in hac parte, ac deinde
qui libere colunt deus, hic deus, &
est concurrens, quia philosophus, per se
et, & in omni hoc, & per se, & per se
ad hoc, & in omni hoc, & per se, & per se
aut Galenicum, vel Aristotelicum, humanum
mens ex cogitare, aut apprehendere, circumscribere
est, & hinc debet, quod hoc est, & per se
& graphicus, & per se, & per se, & per se
dicitur, & per se, & per se, & per se
est, & magno hoc, & per se, & per se
necibus suis, & per se, & per se, & per se

DE

DE
CAVTERIIS, ET
PESTIFERIS TONSILLA-
RVM VLCERIBVS.

THEOREMA PRIMVM.
IN QVO DISPVTATVR:
*Quibus nominibus morbus suffocatiuus no-
minetur, tam à Veteribus, quàm
à Neotericis.*

CVM nihil magis homines in de-
lirium trahat, præcipuè si indocti
sint, quàm ipsa pestilens ambitio,
qua plurimi inducuntur (qui vt
pre ceteris scire, ac sapere videã-
tur, nihil aliud noctu diuque moliuntur, quàm
noui, inauditique aliquid exarare: & vt conse-
quantur fucatis sophismatibus, suas concinnãt
sententias, quibus studiosa iuuentus, cui non tã
facilè innotuit, impostura decipiatur.) Statui
A & si

De cauter. & pestif. tonsi. vlcere.

& fixa mente propofui rem de morbo suffocatiuo altius & penitiùs perpendere: qui ex vlcere maligno, & igniuomo oris ortum ducit, quamuis Medicis, & Chirurgis præclarissimis audax; & temerarium facinus, & omni imprudètia plenum esse appareat, siquidem proculdubio aggredior negotium, cuius finè, aut foelicem euentum, fidissimo & diuturno firmatum est experimento, nunquam quempiam perdoctè adeptum fuisse: verùm quia illius expositio congrua, & germana medela mihi cõmendata est, proferam non quidquid venerit in bucam, vt dici solet, sed quæ multo antea obseruauì, vidi, atq; cum multis peritissimis Medicis, & Chirurgis, multis vltro citroque verbis habitis, de recta curandi de illo via controuerfauì. Sectabor porrò eorum placita, & vestigia, qui sese veritati exactius, & accommodatius cohærent: quæ prædicta, si à me adepta fuerint, sortem meam laudabilem, cum spectatissimis, & solertissimis hominibus gloriabor: nam ab opinantium & conscribentium labyrintho illam veram, & genuinam exhaurire, mēti nihil vtilius, aptius, & potius esse videtur: de cetero dissident plurimi, & digladiantes conspexi, qui morbum suffocatiuum ex vlcere, chironium vlcus, aut malignum

Necnon de chiron. Signiuo. fauc. 2

num faucium, & tonsillarū esse pronuntiabāt. Alios consideravi, & intellexi, qui ex censura Arethei Cappa, & Actij vlcera crustosa scarotica faucium, & tonsillarū pestifera esse proferebant, & inter aphtharum genera collocarunt. Præterea incidi in Chartam Imperialem Matriti in lucem editam, à quodam Apocripho, qui conspiranter morbum suffocatum nihil aliud esse, nisi carbunculum anginosum affirmabat. Itaque quid in tãta scriptorum varietate, in tam multifarijs Auctorum præceptis, & diuersis ingenijs sit præmeditandum, & curiosè tradendum studiosis durum & perplexū conspicitur: ego autem dimissis iunioribus malui Græcorum doctrinam profequi, & ex eorum monumentis definitionē depromere, & hic transferre, vt postmodum cognosces, quàm aliorum sectari opinionem, sed prius an de nominibus sit dissertandum dicam.

THEOREMA II.

An de nominibus sit disputandum?

Nulla est profecto ars ita expedita, cognita, & clara, in qua variæ & diuersæ censuræ, & iudicia esse nō possint; quapropter, vt prætermittam indefatigabiles Au-

De cæter. & pestif. tōnsi. vlcer.

etorum contentiones explicabo brevi verborum complexu nomina esse aduertenda ad rerum cognitionem, faberrimè id sensit Gal. lib. de differentijs febrium, vbi nomina cognoscere insinuat, & plurimum conferre ait, & etiam ratione cōprobat, nam quomodo cataplasmata, emplastra, malagmata, pastili vnguenta, & multa alia discriminabuntur, si te nomina fugiant? Docta sanè est Pollucis opinio, qui scitissimè affirmat, quo nomine res vocentur, in primis esse cognoscendum, & Arist. 4. Physicor. quid nominis scire, esse principium doctrinæ retulit. Isocrates item appellationes rerum virim earum scribere, & Gal. lib. 1. de differentijs pulsuum: Occupatio circa nomina est nobis necessaria, tandem nomina non sunt nobis aspernenda, sed eatenus tenenda, quatenus nos in cognitionem rerum deducunt: testatur etiam Arnaldus Villanouanus de regulis generalibus apho. 12. notitiam nominum prodesse ad doctrinam, & apud Iuristas de verborum significatione, in suis pandectarijs, asserit & Fabius ad calcem institut. libro 5. & quòd nominum contemplatio sit grata, & proficua hinc perdiscant Medici, & Chirurgiæ arti insudantes, quia oris vitia alitèr, & alitèr nominantur apud Gal. libr. namque 6. de composit.

pharmac. secundum locos, apthas vocat vlcera quædam oris nigra, rubra, non dissimilia ab ijs, quæ ab igne fiunt, & interdum à maligno succo & venenoso, qui linguam, & gingiuas corrodit, insuper circa dentes erumpit tubercula, quæ epulides nuncupantur; exigui itè abscessus circa gingiuas, qui parulides nomen fortitur, quorum nomina si perfectè, & integrè non perceperis, frustranea erit medela: affectus etiam varij in columella, id est, cion oriuntur, vt notat Gal. lib. secund. locos; denique tanta se offerunt morborum genera, & nomina, vt difficillimum sit, ea comprehendere, vt nimis Atticè dixit Virgilius Latinæ Poesis Antistes, & Homericæ per omnia eruditionis maiestatis imitator obseruantissimus ait, qui omni studio, omni opera medicinæ operam dedit, vt testis est Seruius Maurus, aut sit Donatus in eius vita, cecinit autem 2. Georg.

Sed neque quàm multa species, nec nomina quæ sint,

Est numerus, neque enim numero comprehendere refert,

Quem qui scire velit, Lybici velit æquoris idem

Discere, quàm multa Zephyro turbentur arena.

Aut ubi nauigijs violentior incidit Eurus,

Nosse quot Ionij veniant ad littora fluctus.

Turpiter, & infalsè agunt, qui nomina ad curandum morbum suffocatiuū non musināt,

De cauter. & pestif. tonsi. ulcer.

vt vnicuique affectui, tam cauterijs, quàm medicamentis reluctentur, nobis tamen in hoc refragantur leges, vt liquet in l. scire leges, ff. de cleme. & ideo dicit Accurs. ex auctoritate Tullij in Ruffo, ff. fo. pertinacia nominum esse pertinacibus relinquenda, ob quã rationẽ dicit Gal. lib. 2. de differ. feb. nullã esse sibi curã nominũ, tamen rectè seipsum declarat, ait: Si res exactè cognoscuntur, & repetit libr. 11. de vsu partiũ, c. 7. neq; enim à Medicis contèdendum de nominibus est, quod monuit li. 2. 1. method. & 2. ibi refert: Semper testamur, quòd nomina contemnere oportet: minimè autem scientiam rerum, ea namq; ad salutem, & scientiam rerum magis pertinent: sapientissimus item Fabius Oratorum Maximus ait, lib. 3. Orat. institutio. cap. 6. vbi tractat, quis sit status, inquit: non interesse, quibus nominibus appelleretur, dum res manifesta sit, summam igitur asserimus, quòd si ad cognitionẽ obscuræ sint res, nomina perfectè & industriose excogitari debèt, vt res perspicaciores reddantur: sic quippe vlcera faucium chironia, & igniuoma tonsillarum, neque confusanea, neque ad curationem absurda extiterint, quòd si prædicta vobis non perplacent, ianuam huius certaminis meliora sentientibus derelinquo.

THEOREMA III.

*In quo agitatur definitio morbi suffocatiui,
secundum placitum Apocriphi, qui
Matrii conscripsit.*

PER Apollinem iuro, quòd plena est, quæ sequitur, admiratione, si quæ altera narratio hæc scriptura, difficillima sanè narratu, & intricata satis apud omnes medicinæ professores, in quorum desidijs componendis, & explicandis anxiosa sollicitudine, inæqualique labore sumus vsi, sed neque quid rei naturæ vnquã à nobis postulet, in prauis nugis, absurdis, & temerarijs rationibus occupati, quæ plus generosa, dulcia, & grauia fuerint, tradã. Ad quæ intelligenda non omnes propositiones Apocriphi exarabo, esset certè longa, quàm par erat controuersia, necnon & proluxa, ita vt legentibus, & audientibus fastidium generaret. Controuersia labor ergo, quæ mihi magis arident, & dimittam innumera, quæ ille in charta Augustina posteritatis memoriæ cõmendauit: finaliter oportet singulari industria ea perpendere, curioseque de rebus inexploratis sententiam demonstrare, quamuis verior sententia eorum sit.

Defini.

De canther. & pestif. tonsil. ulcer.

Definitio incogniti Auctoris hunc obseruat tenorem,

Carbunculus anginosus est faucium, aut partis circumdantis tumor præter naturam, ex materia venenosa, arida, exusta, feruenti, ampullas excitans, aut crustam albam, aut nigram, aut limidam, exulcerando inducens, partem affectam inflammans, contagiosa per multos vagās, interficit strangulādo.

Postmodum refert.

Curatur iste affectus sanguinis missione, purgatione humorū, coctione, clysteribus emollientibus, & medicamentis lenitinis fit expurgatio, & gargarismis mille vicibus vtēdum ex aqua calida fontis, aut hordeacea, aut plantaginis, mixta, aut tepida, si calidior materia fuerit, ne facta repercussione ad interiora recurrat materia maligna, & suffocetur æger. Hæc definitio integra & solida est.

Ait deinde.

Curatur iste affectus absque aceto, quia vlcerebus mordax & irritans est, præter id, quod frigidum vlcerebus inimicum, & inepta coction

ctioni omnia reddit, quamquam malignus, & de natura cancri, carbūculus est, qui radicitus euelli exposcebat. Cæterū indicatione sumpta à parte principi ad officium, & vicinitatis ratione fieri non potest, nec ferro cādenti, nec minus scindenti, nec minus medicamentis vesicantibus venenosis illum tangere licet, ne inspirationis gratia inflammatio, vlcus, sæuitia morbiq̄ue malignitas augeatur: quare iucundius curatio sit, non medicamentis irritātibus, neque instrumentis abluētibus, agitantibus, & confricātibus, nam quoties fiat, toties lædetur pars: solus ergo gargarismus utilis est, & in pueris eorum medicamentorum vsus per syringā satis bene immittere licet, sine numero, & exterius oleum Mathioli in bubone ponere, & emollientia, et si parum euocantia,

Insuper testatur.

VLtimum, verax, solū, diuinumq̄ue auxilium in hoc morbo pro omnibus cuiusuis ætatis inuētum remedium, & nullum hucusque aliud est, quòd in humeris versus scapulas, vesicatoria caustica, emplastra magnitudine volæ manus, cognito morbo apponēda sūt in principio, & quandoq; reiterata eadē die, quibus materia antecedēs, & coniuncta tantopere deriuabitur,

Decanter. De pestif. tonfi. ulcer.

atque euacuabitur, vt materia, & affectus minor factus euadat: quod quidem cum optima conferentia vsus sum, & natura ab experientia optimè nos docuit, ex decubito quodam. Ceterum huius vesicatorij non semper est opus, sed solum quidem quando alia remedia maiora & celeriora non sufficiunt, tamquam non necessaria. Alia, vt dixi, Apocriphi auctoris, libens transeo.

THEOREMA IIII.

*In quo manifestatur, quòd argumenta pro-
sunt, vt veritas elucescat.*

HAEC nostra Polyanthea medicinalis, quæ Græcanica lingua sic, Latine tamè multitudo florum nuncupatur, rectissime sibi nomen vendicabit: quia sumptis, & diuulsis hinc & hinc varijs & multis floribus ex præclarissimis & nominatissimis Doctoribus, curis potèntissimi & Christianissimi Regis Philippi Tertij item ex Doctoribus Salmanticensibus, Vallefoletanis, & Toleranis fasciculum construimus, ad eò gratum odorem efflantem, vt non solum ferocissimi & maligni morbi curentur, verùm furibunda & crudelia symptomata sedentur, quantūuis difficillima, grauiaque sint. Sed vt vnde digressi sumus, reuertamur

mur, præmeditare summopere licet, quòd argumenta opifera, speciosaque sunt: quia candide veritatem explicant: sicque Campanus animaduertere iubet, lib. de ingratitude, charta 3. Græcorum sunt testimonia prosequèda, quia omnia in controuersiam vertunt, et in certamè adducunt, ad veritatem declarandam, ex quorum farina egomet sum, nec me pudet, sed eorum sectam sequor, siquidem obscura et abdita in lucem reddunt. Huius suffragij est Ioannes Mirandulanus, quòd Antiqui, omnisque Philosophorum status, ad consequèdam, quam quærebant, veritatem, nihil erat eis elegantius, dignius, aut potius, quàm quæstiones et argumenta, quibus constipulatur Antonius Citanedus, qui a seueranter testatur, quòd cõtrouersia integrum veritatis signum existit, suauissimus et commendabilis animæ cibus, nihil retinens, nec habens ingritudinis; omnia autem promptè et expeditè declaràs. Sed vt ne frustra multiplicemus sermones, quoniam adiectione non indiget plenitudo, distinctione 6. cap. de bene quidem. Et ne vendamus solem mense Augusti, et vt ait Horatius, ligna in syluã mittamus, tempestiuum iam est considerare, quod Democritus ad Hippocratem in quadam epistola misit: O Hippocrates, cum viris natura præditis,

De cæuter. & pestif. tonsi. ulcer.

quorum verbis omnia obscurare volunt, minime congređi, neq; conuersari debemus. hoc tamen si verũ sit, plurimũ mihi arridet; igitur argumẽta a lacritatẽ inferũt, in palæstrã literariã cũ illo descendere, qui Matriti chartã Augustinã scripsit de carbũculo anginoso suffocatiuo, qui maluit nouã & absurdã definitionẽ de garrotillo tradere, quã ad Arethẽum, virũ præclarissimũ accedere; qui (vt infra ostendã) satis elegãter & insigniter demõstrat, morbũ suffocatiuũ esse vlcus pestiferũ malignũ fauciuũ & tonsil. & inter genera aphtha. reponit. Illius tandẽ testimoniũ non est audiendũ, siquidẽ vt est dictũ, sub genere carbunculo. ponit. At quod probandum asserit ex Hippoc. 2. de morbis popul. Carbunculus est tumor pestilens, crustam siue ampullam inducens, 2. itidem de Meth. medendi, cap: 10. sed cũ hi prudentissimi viri non assignent partem affectam, vt fauces, tonsillas, guttur, aut œsophagum, fallitur, & cum eo omnes, qui ei subscribunt. Neque ex 3. epide. percipi potest, t. 50. nam eius verba solum sonant cognouisse. Item neque ex 3. t. 6. Nam quid refert spiritum in angina in sublime ferri, & breui tempore strangulare, vt aliqui intelligant; Hippocratem cognouisse hunc morbum suffocatiuum in genuina angina orta ex inflam-

matione gutturis spiritus in sublime fertur, atque breui tempore infirmos ingulat, vt liquet ex Hippocrate libro 3. prognost. Itaque certa & verissima sententia est, carbunculos cognitos fuisse à veteribus, item à recentioribus. Nullus autem prædixit, nec credidit, morbum suffocatiuum, id est, garrotillo, esse carbunculum anginosum: erit autem vlcus chironum, malignum, aut inflammatio venenosa faucium, & tonsillarum, vt notabimus in sequentibus,

THEOREMA V.

Vbi suam de morbo suffocatiuo ponit Auctor definitionem.

ET ne instar hominis forensis deblateremus, summam quid de ea sentiamus, exarabimus, ne lector verborum maxima congerie stomachetur, cum hoc tamen vt rerum studiosis faciamus satis. Præterea, quæ ab alijs dictitata sunt, addere aliqua decretum est mihi, atque ea palam tradere, licet rarò videantur Medici, Herbarij, vel Chirurghi, qui sua arcana pandere velint, si quid nacti sunt pulchrum, aut familiare, in re, qua cum mihi à natura consiliu fuerit, meos labores, qualescumque extiterint, omnibus tribuere, atq; generatim commendare,

De cauter. & pestif. tonfi. vlcer.

alienum et inhumanum fuerit, si inuidia, aut avaritia compulsus, si quæ extiterint pretiosa et præclara, silentio inuoluam, quibus iudicem vsui medico, aut chirurgico, vel myrepfico vtilia esse et proficua: consultissimum ergo est, imò maximè necessarium, quòd in hac nostra farragine, siue Polyanthea, quòd de tumoribus colli, nec inflammationibus, nisi cursim non est nostra tractatio, vt fo. I. diximus: sigillatim autem de cauterijs, et de reliquis ad vlcera faucium, et tonsillarum praua et maligna, alia intermittere statui, ne nominũ multitudo et prodigalitas, quæ vbique odiosa esse solet, ambiguitatem nouam et hæsitationem mediocribus ingenijs ostendat. Accedamus ergo ad definitionem morbi suffocatiui.

Definitio huiusmodi est.

EST (me iudice) morbus suffocatiuus interdum inflammatio venenosa faucium, etiam et tonsillarum: interdum vlcus contagiosum, chironicum, cacoethes, ferinum, malignum, syriacum, igniuomum, ex materia venenosa, arida, feruenti, exusta, à capite descēdens, multis et varijs symptomatibus associatum.

Si quis emilicij oculis diligenter contēpletur sententiam Galeni, quam (totius Medici-

næ hypato, & corypheus) scribit quarto apho-
rif. apho. 34. inueniet suffocationem nihil aliud
esse quàm interitum subitum propter defectū
inspirationis. Cū materia autem, ex qua in-
flammatiō, aut vlcus efficitur in ore, venenosa,
arida, atque ferina sit, fit, vt latera gutturis, gu-
læ, & partium adiacentium vehementer com-
primantur, & se contingant, non aliter quàm
qui lino retorto se strangulat, sicque inspira-
tione abolita, ob vlcus, aut inflammationem
suffocatio aduenit cum plurimis & varijs sym-
ptomatibus. Quid autem sit vlcus, vel inflam-
matio, non licet nobis in controuersiam reuo-
care, cū satis superque à sapientissimis Au-
ctoribus, qui in arte Medica consenserunt, sit
exactè extricatum, præsertim à Galeno lib. 4.
Meth. cap. 1. vbi refert: Vlcus est solutio conti-
nui in partibus carnosiss. Quæ etsi integra & so-
lida est definitio, non desunt cauillofi & circū-
forani, qui eam non consopire musinent, inter
quos extat Ioānes de Guido cognomēto Cau-
liacensis; tamen an vera & germana sit defini-
tio, non expedit nobis in certamen adducere:
nam si in certamen vocaremus, latus & ingens
daretur campus. Hæc ideò monere volui, quò
Medicinæ purioris cupidos ad res diligentius,
quàm vulgò fieri solet, inquirendas instigem.

De canter. & pestif. tonfil. vlcere.

THEOREMA VI.

*In quo de vlcere contagioso aliqua declaran-
tur, & de pestifero & maligno
differitur.*

Quid sit contagium, quotuplex ad instās
per fomitem, aut contactum, non omni-
no disputo, vide tu apud Fracaſtorium
lib. de contagio, aut apud Toreum Medicum
Placentinum, lib. de febre pancreatici, qui de
hac materia ad radicem tractarunt. Interim au-
tem contagioſum vlcus eſſe iudico, ſiquidem
contagium illud eſt, quod ab vno in alium tran-
ſit, euaporādo, quod cū extenui materia ge-
neretur, per aerem facile fertur, & ad inſtans
inſicit, vt plurimum puerilem ætatem, & infe-
ſtanteſt ſtrangulat, & interficit. Fit contagio-
ſum hoc vlcus etiam per contactum, nam plu-
rimæ viſæ ſunt matres, quæ cū puerulos la-
ctarent, ab hoc contagioſo & crudeli vlcere in-
fectæ ſunt. Operæ igitur pretium eſt, à conta-
gioſis fugere, ſi minus perfecta erit Iuuenaliſ
doctrina, qui ſatyra 2. cecinit.

*Dabit hæc contagio labem,
Et dabit in plures, ſicut grex totus in agro
Vnius ſcabie cadit, hæc porrigine porci,*

Vnuq;

Vnaq; inspecta, luorem ducit ab vna.

Et Ouidius lib. 3. de Ponto.

Quis non è timidis agri contagia vitet,

Vicinum metuens, ne trahat inde malum.

Quæ omnia optimè explicat Alciatus emblem.

165. dum his carminibus vicini malū exponit.

Raptabat torrens ollas, quarum vna metallo,

Altera erat figuli terrea, facta manu.

Hanc igitur rogat, illa velit sibi proxima ferri,

Iuncta vt precipites vtraque sistat aquas.

Cui lutea haud tua nobis sunt commercia cura,

Nec mihi proximitas hac mala multa ferat.

Nam seu te nobis, seu nos tibi conferat vnda,

Ipsa ego te fragilis hospite sola terat.

Insuper quòd vlcus sit pestiferum, ex Aretheo desumitur, & ei adstipulatur Galenus libro 1.

de ratione victus in morbis acutis, co. 1. t. 6:

qui tradens pestis definitionem ait. Illa est,

quæ multos vt plurimum interficit: cùm ergo

hoc contagiosum, & pestilens vlcus multos è

medio tollat, meritò sibi nomen vendicabit.

Esse prætereà malignum vlcus, liquet ex Gale-

no libro 4. method. cap. 4. & libro de comp.

per genera 4. cap. 1. quibus in locis praua, &

maligna vlcera vocat, quæcumque difficulter

fanescent, siue ob prauorum succorum conflu-

xum, vel ob malè dispositā patiētis partis con-

De cauter. & pestif. trans. ulcer.

ditionem. Et esse malignum patet, quia infert symptomata perniciofa, nempe partium extremarum frigus, syncopes, & anxietudines, quæ sapiunt naturam maligni morbi, vt tenet Galenus lib. 4. aphorism. aphor. 48.

THEOREMA VII.

Explicat, quid sit vlcus Syriacum, igniuomum, ferinum, crustrosum, cacoethes.

EST hoc theorema dubijs plenum, intricatum, & rixidum satis: solertissimus Galenus ait lib. 4. method. cap. 4. Vlcus contumax, cacoethes illud est, quod etsi omnia ritè constituantur, & dispensentur, tale vlcus non sanescit: quod præceptum probè diulgatum est; adèd namque rixidus humor, & pestiferus est, vt partes omnes faucium exulceret, & omnia antidota respuat. Est autem ferinum vlcus, vt ex Hippocrate liquet, lib. de locis in homine, quod curationi nō patrocinator: esse autem Syriacum, Aegyptiacum, scharoticum, crustrosum, & symptomata varia excitans, ex Aretheo, & Actio postmodum videbis, & chirorum esse leges. Nuncupantur præterea vlcera igniuoma, quia ex ore ignem reieciunt, adeoque exardescunt, vt non fallacem demonstrent censu-

Necnon de chiron. & igniuo. fauc. 10
cenfuram Ouidij, quam 7. Metamorphoseos
fcribit.

Ora heu torrentur primùm, flammisq; fatifcunt,
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igne,
Aspera lingua tumet.

Et quidam ita cantauit.

Tartareus linguam pestis iam comprimit ardor
Peruerſe, atque ſitis, febre cogente perurit,
Oraq; torrentur plagis, labiaque tumefcunt.

Cum animaduertere pulchrũ nunc eſt, quòd
cũ ſit vlcus ita impenſe contagioſum, mali-
gnum, & cacoethes, grauiffima excitat ſym-
ptomata, quippe phrenitidem, orthopnœam,
tremores, ſubitas & frequentes deiectiones, at-
que alia innumera & deteſtanda accidentia,
quæ ocyter ſuffocando, mortẽ accelerant, nunc
de vlcere chironio alia meditemur.

THEOREMA VIII.

In quo de vlcere chironio, & Auctore
eſt tractatio.

TAmetsi iam tempus poſcebat, vt de vl-
ceribus non differeremus, conſulit rei
ratio, vt de chironio vlcere aliqua ven-
tilemus. Higinus fat. 138. teſtatur, Chironium
artem Medicam rectiſſimè & probè calluiſſe,

De cauter. & pestif. tonf. ulcer.

circumspēctēque intellexisse, cuius meminit Gal. in introductoribus, si illius est, de eo disse-ruit Plinius, & Medicū fuisse confirmat, & Chi-
rurgum, vt refert Tiraquellus de nobilitate Medicorum, lib. 7. cap. 56. vbi ait, quōd Tro-
ianis temporibus contenti fuere Chironis me-
dicamentis: & iterum Plinius libro 3. cap. 30.
ait, & Theophrast. lib. 1. cap. 10. huius nominis
commemorationem facit: necnon Nicander in
Alexipharmacis, & Dioscorides libro 3. cap.
53. Galenus præterea chironium vlcus ab hoc
esse dictum tenet, lib. 2. meth. cap. 2. quia cū
difficulter sanaretur, illud ipse curauerat, &
sanum hominem reddebat; vnde lepidè, suspi-
cor, nomen chironij vlceris esse positū in gar-
rotillo. Scripsit præterea Aegyneta Paulus li-
bro 4. cap. 6. Chironia vlcera dicuntur, quia
adeo terribilia, prauaque sunt in curatione, vt
vix curam recipiant: in quo sensu à nobis in de-
finitione etiam ponuntur, & ante eum prædi-
xerat Galenus libro 4. de compos. pharm. mul-
tis in locis, item & Cornelius Celsus lib. 5. cap.
28. & esse auctorem Chironium doctissimum
dicit Plutarch. lib. de Musica; Musicæ, simul &
Medicinæ doctorem appellat: & Virgilius chi-
roniam manum vocat carmine endecasyllabo.

Vinit pectore subdolente vulnus,

Quod

*Quod Chironia nec manulauaret,
Nec Phabi soboles, vel clari Phabi.*

Nunc persuasum est mihi, satis perdoctè in definitione esse positum vlcus chironium*, siquidem aded malignum & furibundum est, vt dictum est, quòd nisi à Chironio nõ curetur morbus suffocatiuus, non sanescet, longiùs quàm par est, sumus tracti. Sed cum tam perplexa, confusa & conturbata sint in hac curatione omnia, vt postmodum conspicias, mirum non est, ad alia transire, consulit rei ratio.

THEOREMA IX.

*Pulchrè ibi ponitur apud Antiquos, vt apud
Aretheũ, morbũ suffocatiuũ esse cognitum,
etiam apud Aetium, & notantur signa.*

O Misera sæcula, deprauata, absurda, & malè conciliata ingenia, atque etiam iudicia. Quantò aptius esset, dum nos ipsos in ijs forsan nugis, & imposturis cruciamur, in vera Medicinæ contemplatione versari, & interim permittere, vt alij inter se, & à seipsis dissentiant, quàm sic disputationes agredi? Verumenimvero cum per argumenta, vt dixi, primatum veritas obtineat, non est, quod quispiam admiratione corripiatur. Prisci

11 *De cauter. & pestif. tonsi. ulcer.*

maioresque nostri morbum suffocatum intellexisse, perfectamque cognitionem percepisse per hæc signa, quæ ab eruditissimo Aretheo commendantur, & per alia, quæ addam, certissimum est. Inquit ergo ille lib. I. cap. 9. In tonsillis ulcera fiunt pestifera, lata, caua, alba, aut liuida, sordentia, quodam concreto humore maligno huius generis ulcera apthæ nuncupantur: quod si concreta illa sordes altius descendat, affectus ille Eschara est, atque ita Græcè vocatur, Latine crusta: crustam verò circumueniunt rubor excellens, & inflammatio, & venarum dolor, quemadmodum in carbunculo, & exiguæ, raræque pustulæ, atque latum vlcus efficitur; si altius penetret, columellam, gingivas, & linguam exedit, dentes labefactantur, in collum etiam phlegmone erumpit, & febribus, fœtore, atque inedia consumpti intereunt. At si in pectus per arteriam humor inuadat, illo eodem die strangulantur: pulmo, neque cor talis odoris fœditatem, neque ulcera, neque saniosos humores ferre possunt. Vocantur Aegyptiaca, & Syriaca ulcera, hæc etenim regiones, & terræ habitatores frequentissimè hoc affectu cruciantur. Hactenus solertissimus Aretheus locutus est. Quis nunc, iterum atque iterum rogo, erit tam veritatis refractarius, &

men-

mentis inops, qui morbum suffocatiuum exulcere factum non esse affirmet? Adde tu etiam, quòd in dies videtur signum pathognomicum verum, quòd aperto ore, & lingua suppressa, candiditas vt plurimum in lingua apparet, quæ ab imo gulæ initium sumit, & crustam veluti membranam efficit, quæ guttur, gulam, & glottim conuellit: tandem tonsillas, fauces, nigros & liuidos magis colores propter maximã adustionem, obijcies, non esse signum proprium, siquidem in febribus ardentissimis, vt plurimum apparent illi colores, item in malignis. Nodus hic Hercules sic absoluitur, quòd in his deuorandi via non impeditur, vt in morbis suffocatiuis. Rursus neque in collo retro aures tumores demonstrantur, neque tam atrocia symptomata eueniunt, & vt morti melius adhæreat, euolue librum primum Arethæi de morborum acutorum curatione, cap. 4. vbi de curatione morborum acutorum in faucibus differit. Ex quibus, & prædictis cognosces, morbũ suffocatiuum ex ulcere cognitum fuisse, & inter genera aphtharum sedem rectè habuisse: differunt tamen meo videri aliquãtis per insæuitia morbi: quia vlcera quæ in faucibus conspiciuntur, & morbum suffocatiuum faciunt, à perniciosiori & maligniori succo ortum ducit, quàm

De cauter. & pestif. tonfi. vlcere.

quàm verè aphthæ, quamuis vna et eadem sit per cauteria actua. curatio, item et potentia, vt infrà videbis.

THEOREMA X.

In quo ardua & difficilis curatio de vlcere morbi suffocatiui ostenditur.

CV M humana natura ob primum illud contagium multis et varijs ægritudinibus obnoxia fit, tot subiecta miserijs, et casibus, tam imbecillis euasit, vt à qualibet vel leui aura labefactetur, et acerrimo et crudeli oris vlcere in dies infestetur, cui (proh dolor) nulla Medicina, bona methodo exhibita auxiliari valēs existit, nullis victuum obseruationibus, nullo consilio, aut arte, nullis artis præceptis cōsideratis, à rigidis symptomatibus in pristinū statū reduci egrotantes possint, sed temeritate potius, et audacia insolenti, artifque cōtemptu in peius euadunt omnes, quorū cathalogum intexere, immensa esset tractatio copiosissimaque via, statui aliqua de vlcere suffocatiuo conscribere, vt integra salus recuperetur: sed tamen vt veritatem fatear, quòd multi non liberentur ab hoc sæuo vlcere, et alijs affectionibus, hæc sequens ratio est, et passim inuenimus,

mus, esse in quibusdam corpusculis morbos, quod operosa & industriosa manus Medici, aut Chirurghi nihil valet: frustranea autem cognoscitur, ita ut amplius ægrescant, exacerbenturque, & in deterius vlcera nostra chironia proficiscantur. Quapropter diligenter studebam, longè melius esse, nullo uti præsidio, quàm ea, quæ alijs fuere commodo, & salutis infamare; verùm charitate motus, ut infrà videbis, aliqua per me sunt facta, quæ magnam & constantem attulerunt salutem, etsi medela dura & ardua erat, in tantum recitata veritatem fortiuntur, ut speciosè dixerit Virgilius 3.

Georg.

In qua quesita nocent artes, cessere magistri

Phylirides, Chiron, Amathaoniusq; Melampus.

Et Ovidius.

Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum,

Esset, crede mihi, factus & ille Geta.

Nam per leuè ista curatio adeò intricata est, ut Dijs ipsis difficilis sit, adeò sanè ut Mercurius cū suis Mefis nō sanauit, neq; qui ab Aesculapio originatur, neq; qui ab Atheniē sibus fuit laudatus, & à Rege Artaxerxe, procurādo Democrito vocatus. Præterea adeò senticosa & horrida spicula in nos mittit hoc pestiferū vlcus, ut nullis modis sanari possit, & ut ne verborū amba-

De cauter. & pestif. tonst. vlcer.

gine fastidiam, & honorem, vt temperatã me-
rendã, breuitate, qua semper sumus vsi, fungar.

T H E O R E M A X I.

*Vbi experientia, & cauteria laudantur, etiam
alia ad curationem morbi suffocatiui ex
ulcere faucium, quã ton-
sillarum.*

AD pensum peculiariter vt memẽ cõuer-
tam, & ad integram & perfectam cura-
tionem accedã, quã temporũ euentus &
ætas demonstrarunt, libẽter proferam, & quid
sit factitandum cum fonticulis, cucurbitulis,
cum scarificatione, sanguifugis, emplastris, vn-
guentis, & setonibus, & per aliam multam me-
dicamentorum syluam aperiam, quã præsidia
ab hinc quadraginta annis, magnis lucubrati-
onibus, atque studijs sum cõsecutus, & venatus:
exordiar tamen ab experientia (& theorema
28. appositẽ de cauterijs innumera grauiã & no-
ua explicabo) de cetero pulchrẽ profectõ & sa-
gaciter Boetius rem tria perficere literis man-
dauit, quã in omnibus magnam amplectuntur
vim, nempe artem, quam ames; experientiam,
quam obserues; meliores, quos imiteris: ars
promptos, experiẽtia exercitatos, imitatio fa-
ciet.

cit artifices aptos; hæc tria simul summos & confidentes; at vltum humanum, & curationes, quam experientiam magnificit in multis locis Galen. cordatè & enodatè Quintilianus confirmavit lib. 3. orat. institutionum; quo loco de initio Rhetor. scribit, ait ibi: Homines cum cōspicerent alia salubria, aut insalubria, ex obseruatione Medicinam inuenerunt, & experientia illustrarunt, & ei fidem præstarunt: cui concinit Aristoteles in Metaphysica: Medicina per experientiam cognita est, quod post ipsum tradidit Baldus conf. 136. proponit, quod Titus, columna 1. versiculo circa primum, libr. 2. cō. ad experientiam prætermittendum tenet hoc Cornel. Cel. & multi Medicinæ cultores testantur. Ego item (obiter dicitur) hanc sector sententiam, nam plurimum, absit iactantia, valet mea ratio, cum sim in inclyta mea patria assalariatus, & id paucis contingit, alijs sum anteponendus Auctoribus, propterea quod qui publicè est conductus ad aliquam rem, & scientiã exercendam, illis magis cæteris credendum, vt eleganter asserit Mascardus de probationibus, to. 3. 269. vide theor. 18. & de caut. actu multa alia adiungerem, sed prohibet theorem. longitudo, quæ iniustum volumen efficerent, eamq; ob causam molestum fore iudico, & metuo, cū

De canter & pestiferi ulceri.

hoc tamen, si meam bathologiam gratam vobis esse intelligam, faxit Deus, vt alias copiosius & certius conscribam.

THEOREMA XII.

Quae partes in ore fauces dicantur, et quae partes in ore exponit.

ET vt iam ad Machaoniam artem paucis praestitis me conferam, consilium meum est, propter tyrones exponere, quae partes fauces dicantur, vt vbi hoc pestiferum vlcus sedem reuineat, intelligatur, sed prius manifestabo, consilia esse amanda, & maxime celebranda, vt tenet Panormitanus in cap. ex multis §. 1. ver. nota, quod pallens consilia deuota, & ibi dicit, text. 1. quod non sunt inutiles ad pugnam, qui et si per se pugnare non possunt, maturitate consilij adesse valeant pugnantibus, & non solum ius Limni istis, qui pugnare possunt, sed alijs modis vsui belli esse possunt. Docta proculdubio est Hippocratis censura in epistola ad Senatum Abderitarum: Legi vestram epistolam, & admiratus sum, quod ob vnum hominem, veluti si vnus homo esset tota ciuitas, turbati estis, & beati profecto sunt populi, qui bonos viros sua esse monumenta sciunt, & non turre, nec muros, sed sapientium virtutum

rum sapientia consilia: prædicta tamen deducta sunt ex prudentissimo & inelytissimo Homero lib. 3. Iliad.

Consilio sanè, multoq; robore præstat,

Hirsutam quicumque parat succinlere sylvam.

Consilio rusus nauclero in æquore nigro

Duxit unduagam nauim raptantibus Austris,

Consilio aurigam vincit, prætique.

Sunt præterea duo carmina iuxta portam iuris ciuilibis in Academia Salmaticensi scripta sic.

Quia propere nequeunt, maturo tempore fuisse,

Viribus præstat res sacra consilium.

Conuenientissimū ergo est, demonstrare ex consilio Gale, quæ partes fauces dicantur, in spectatissimis suis scriptis, quibus frui cōmendabile est, etiā ex Hipp. hoc exaratum & assignatum inuenimus: in 3. autē lib. progn. fauces partes illæ iudicantur esse, ubi aperto ore, quæ intra sunt, videtur, quæ ibi occultata clauso ore erant, quæ nobilis doctrina amanda est, siquidē per Ruffū auctore antiquissimū Græcū cōfirmata est, lib. quippe i. cap. 8. quo loco fauces vocat omnem illam partē, quā inter deuorandū dilatamus, quamuis ista vera sunt, non abs re erit, Homerum in omni Medicina, & Chirurgia solertissimum adferre, qui quæ partes fauces dicantur, sic ait.

Faucibus erumpit, vinumque humanæque membra.

THEOREMA XIII.

In quo quid sit cion, id est, columella, aut gurgulio, notatur, & eius cura datur.

Reliquum est, nunc palam exponere partes, quæ intra os sunt, & earum curationes, vt postmodum recta vlcerum malignorum administretur medela, ne celeriter ægrotantes strangulentur, præcipuè si ægrotantes vlcere ferino in columella apprehendantur, siquidem ait Arethæus Cappadox lib. 1. de morborum acutorum curatione, cap. 8. quòd ijs maturè opem ferre decet: nam celerrima strangulatio & perniciès in columella semper impendet. Est igitur columella, aut gurgulio, aut cion, vt patet ex Gal. lib. de compositio. pharm. secundum loc. cap. 3. Carnosa quædam particula in summa parte oris depèdens, si quis aperies plurimùm nos, linguam deprimat: quæ caruncula à veteribus Græcis cion nuncupatur. Præterea Aetius lib. 8. cap. 4. columellam quidam, & gurgu. vocant. Idem asserit Auicenna qu. 3. cap. 1. Vna est substantia carnosa, pèdens super supernam partem glottis: multis porrò & diuersis nominibus pollet, secundùm ægritudinem, qua

vexatur, vt testis est Paul. Aegin. lib. 3. cap. 26. nam si crassior ab ima parte, & rotundior, vua dicitur: & hanc & reliquas sententias exactè contestatur Hippocrates lib. de morbis 2. si vua morbus in faucibus fiat, summa gurgu. gulaq; pars, aqua impletur, & rotunda fit, et perlucida, et respirationem impedit: tandem ait Auicenna q. 3. cap. 13 (etsi diximus habere diuersa nomina secundum morbos, quibus cruciatur columella) quod in communi magis inflammatione tentatur, quàm alijs affectibus. Idem consulit Aetius lib. 8. cap. 40. nam vt comprobabat Paulus lib. 3. cap. 31. gurgulio tamquam aliquod vocis plectrum distillatione à capite recipit. Idem Galen. lib. 6. de compos. pharm: lo. cap. 3. qui omnes acceperunt ab Hippocrate lib. 2. de morb. sic ait: Gurgulio præceps descendit, fit rubicundus, temporis verò progressu nigrescit, et facile inflammatur: nigrescit autem hoc modo, venosus est gurgulio et crassus, et postquàm inflammatus est, calescit, et præ caliditate sanguinem ex vena attrahit. Asserit itè Celsus lib. 6. cap. 14. in columella vehemens inflammatio deterrere debet. Curam igitur impendere debemus, vt omni tempore à morbis liberetur gurgulio, siue per medicamenta, sanguinis missiones, et purgationes, aut per alia

De cauterio. & pestif. tonsi. ulcer.

medicamentis, sed prædicta curatio est repudianda, si vlcera maligna & crustosa in columella ostendantur: nam protinus huic cauteria actualia aut potentialia adhibemus, ad quod opus exactè & perfectè perficiendum, euolue theor. 25. & 26. vbi notatu pulchra audies, & forsan nostrum confirmabis dogma, etsi satis certo scio, quòd nobis refragatur Hippocrates lib. 2. prognost. vbi ait, Cionid est, gurgulio vritur, aut secatur cum periculo, quando tuber fuerit, & magna inflammatio, ad hoc sequitur & sanguinis eruptio: eiusdem suffragij est Galenus 1 4. method. cap. 13. Amputanda, inquit, est columella per Chirurgiæ opera, vel per caustica medicamenta, verùm medicamenta melius, neque ab hoc consilio abdicare oportet votum Dionysij Daçæ, qui libro de tumoribus, cap. de curatione columellæ protulit: quod verò vsus sũ in curatione gurgulionis, vbi corrumpitur, putredinem aufero cum causticis potentialibus, utpote cum oleo vitrioli, aut sulphuris, aut cum aqua, quam usurpant aurifices, verùm etsi omnis Academia amplissimorum Authorum ita adstruat, nos veluti ad sacrum præsidium, ad cauteria actualia confugimus, dum modo mortua sint, quæ à Paulo Aegyneta parum refrigerata esse nominantur, vt dicit lib. 6. cap. 58. ex

sententia aliorum nos candentes ferros sic ad-
ministramus, & quotiescumque in ore esse ap-
plicandos dicimus, in hoc sensu accipere con-
uenit, nisi in craneo, & sub lingua, siquidē do-
lorem parum inferunt, quod non cōtingit cau-
terijs, quæ scintillant. Notabis tamen, quòd si
ægotantes timidi sunt, aptiora erunt poten-
tialia: considerabis prætereà, quòd prædicti
præstantissimi scriptores non contestantur,
quòd si vltio fuit in cion, mors protinus subse-
quitur: sed quòd curandi methodus illa valdè
periculosa est. Prædictis finaliter Auctoribus
hoc responsum damus (necnon etiam Arettheo
Cappadocio, qui asseueranter tenet, libro 1.
cap. 9. porro vitium adurere cùm in superiori
parte sit, imprudentis est, propter isthmum, sed
medicamentis igni similibus, quo & depastio
coerceretur, & crustræ decidant, optima est
dialcitię cum trita cadmia ex aceto: esto autem
cadmia portione dupla, & rhei radix cum ali-
quo humore. Auicenna aliam sectatur doctri-
nam, & satis celebrem, qui cum alumine, assa-
fœtida, & sale putredinem columellæ rescin-
dit) quòd nos ex experimento fidissimo, à præ-
dictis curationibus abstinemus, non tamen à
cauterijs actualibus, vel potentialibus.

De cauter. & pestif. tonsi. ulcer.

THEOREMA XIII.

In quo quid sit gula, aut aspera arteria declaratur, quare itē quidam aptius liquida, quàm solida deuorant, & contrā.

TEmpus, & rei magnitudo iam poscere videtur, vt in meis scriptis tyronibus Medicis aperta fronte aperiam, & tribuā, quid sit gula, siue œsophagus. Est ergo gula sic à Latinis vocata; à Græcis tamen stomachus, vt lib. de compos. pharm. secund. iocos. & lib. 12. method. cap. 11. in principio, & 4. de vsu part. Galenus probat, à Barbaris merum, vt oculatissimus Auicenna fen. 3. lib. 13. ait: Pars nostri corporis angusta & longa, per quam cibus descendit, vt inquit Aristoteles lib. de hist. animalium, cap. 16. Galenus autem inquit lib. 5. de locis affectis, esse partem quandam, quæ inter fauces, & os ventriculi media est, quam veteres olim œsophagum nominabant. Auicenna iterum ait, esse partem ventriculo continuam: Aristoteles verò, qui miro ordine naturæ omnia componit, exponit lib. 3. de partib. animal. cap. 3. Gula nihil aliud est, quàm pars, per quā potus & cibus pertransit, & deuoratur. Quo in loco

loco confirmat, quòd in omnibus animalibus non reperitur gula, sed tantùm in illis, quibus collum adest, quia gula ad cibum trahere non indigent, quibus collum est, vt ipse comprobat lib. 2. de historia animalium, cap. 14. ubi ait: Qui quadrupedes viuipari sunt, ijs gula, atque arteria omnibus inest, eodemque situ, sed homini paulò infrà: deinde omnia, quæ aerem accipiunt & reddunt, amplectuntur pulmonem, & asperam arteriam, quæ nihil aliud est, quàm membrum cauum, rotundum, longum à pulmone ortum ducens, multis radicibus constans, ex quibus trachearteria cõponitur, per quam aer exit, & intrat, vt nuntiatum est, quæ omnia exarata sunt, vt quæ sumus scripturi, clariora reddantur: verumtamen vt iam quorundam inepta & præcipitata debacchandi auferatur consuetudo, rationem trademus, ob quam quidam aptius & potius res liquidas deuorant, quàm densas, & contra consultissimum esse iudico, tres assignare causas, ex testimonio Petri Garcia Carrerij lib. 34. disputationum, cap. 4. de angina. Prima est, debilitas fibrarum, quæ ad vnum opus non potest contrahere: potest verò ad aliud; maior enim requiritur contractio ad res liquidas, quàm ad solidas: nam potus propter tenuitatem imbibi potest in poris gulæ,

De cãuter. & pestif. tonsi. ulcer.

non tamẽ solidus cibus, secundam commemo-
rat causam, exsiccatio cartilaginis, quæ com-
perit caput arteriæ: quando autem ita affici-
tur, vt non plenẽ (sicut oportet) cooperiatur,
ingreditur res liquida & potabilis, impeditur
quæ transitus per gulam res autem solida, cum
non ingrediatur, quia via non ita patet deglu-
tiri: tertia autem causa est in appetentia, cum
ad hanc actionem concurrat non solum virtus
naturalis, sed voluntaria potest ex distemperie
ventriculi contingere, vt sit in appetentia potus
potius quam cibi, aut è contrario circa vnum
bene, deterius circa aliud deglutio fiat: nunc
autem famatissima se offert historia, quã refert
Amatus Lusitanus cent. 6. curat. 49. de quadam
puella, se vidisse femina, quæ nisi vinũ quid-
quam aliud deuorare non poterat: reddet tamẽ
rationem, quia villi oblongi debiles facti erãt
à frigida & humida causa, quo fit, vt vinum suo
præstanti calore partes illas corroboraret; aqua
verò minimè. Quòd autem vino insita & fixa
in restaurandi gulam, & reliquas partes sit vir-
tus, liquet ex Cantic. Canticorum, vbi ait: Gut-
tur sicut vinum optimum, dignum dilecto meo
ad potandum, labijs & dentibus illius ad rumi-
nandum. Quam insignem & celebrem vini in
corroborando facultatẽ, multis in locis extulit

Hippos

Hippocrates, necnō item Gal. cōcors etiam est Mauritanorū familia, sed tamen dignū profectō admiratione est, quod prodidit doctissimus Petrus Carrerius disput. prædicta, vidisse se Franciscanū monachum, qui per spatium viginti quatuor annorū circa abstinentiam cibi & potus se ita gessit, vt postea nisi magna cum difficultate deuorare nō poterat, idq; longo tēporis spatii cui fides est adhibēda propter diuitē verborū supellectilē, exactū iudiciū, rerū loculentam veritatē, idq; indubitata prorsus fide manifestū fit; siquidē omnia quæ ab ipso sunt exarata, pulchrā & principalissimā lectionē Galeni sapere omnes senes & iuuenes intelligunt, planeq; testantur.

THEOREMA XV.

Quid sit agendum, interrogatur, si ægrotantes nihil possunt, aut saltim parum deuorare?

Vide theor. 5. de fatiatis.

Rogasti, amplifs. Doctor, vt in propatulo redderē, & meis amātissimis Medicis curiosē & vigilāter ostenderē, si qui hoc crudeli & pestifero vlcere oris cruciātur, nihil deuorare, aut saltim parū possint, quid esset fatitandū, idq; sine inuidia, odio, & absq; calumnia declararē, ne si ægrotantes suffocētur, de re

De cauter. & pestif. tonsi. vlcer

Medica malè audiat, dum nulla congrua pro
abolendis & dissipandis malignis vlceribus
medicamenta fuere usurpata. Cùm autem
ca animi vigilantia & prudentia præditus sis,
vt semper in omnibus collocandis horis te in-
dustriū & studiosum prabeas, aliosque ad bo-
nas capessendas artes pro tua & omnium utili-
tate adhorteris, in hisque semper exerceas, non
potui, cùm quod sensero, gratèter patefaciam,
& in medio afferam, vt perfecta salus recupe-
retur. Te ergo sequor, & extollo, & plus quàm
alios Medicinæ authores approbo, & libenter
amo; & compulsus fraterno amore, ac veritatis
stimulo imitandum propono, quapropter da-
bimus operam, vt quæ selectiora fuerint, dis-
putemus.

Tres Argutulus Abenzoar lib. i. tractat. 10.
cap. 18. recēset modos, si nulla arte, aut ingenio
quidquam possunt deglutire, aut parum, qui-
bus diligenter illis opitulari debemus, ne acci-
dat nobis, quod probè conscripsit Fernelius, se
vidisse mulierem, quæ per mensem nihil deuo-
rare potuit, & propter Medicorū ignaviā mor-
tua fuit, quapropter perspēdere expeditissimū
est sententiā Abēzoaris, qui asserit, cum omni
studio & sollicitudine ad sanitatem eorum pro-
perare decet: pones ergo in illis fistulam argē-

ti, aut stamni in gulam, et si canula, quam apponis, quòd habeat caput strictum, & ponatur in ore intus; à parte autem exteriori sit latum, & scias, quòd stomachus, quando apponis canulam in gulam, ad vomitum mouetur, tunc extrahe, et iterum pone, donec subuersio cesset, et postquam in manu teneas amplum fistulæ, et strictum in gulam, eijce lac recenter mulsam, vel pulres ex tritico, quo ex aliquo istorum nutritur æger. Secùdus modus est, vt ægri ponantur in vase pleno lactis, aut brodijs, et ibi detineantur, vt illud nutrimentum ingrediat per poros corporis totius. Verùm ait Abenzoar, hoc remedium friuolum et vanum est, sed tertium multis encomijs collaudat, et ait: verax et rectus modus existit, vt clysteres vespere et manè immittantur, ex brodijs optimè factis, aut lacte, aut ptylana, et ex carnibus eliquatis, et ouorum vitelis. Obijcies forsan, non benè, nec cordatè locutum fuisse: nam si prædictæ res si per clysterem initiantur, non nutriunt: nam ex Galeno non descendunt ad superiora intestina, vt possint nutrire. Primò respondet Abenzoar, clysteres, qui non transcendent ad superiora intestina, medicamentosi sunt, propter quod attractrix intestinorum nihil auxiliatur, quoniam medicamenta omnia naturali facultate

De cauter. & pestif. tonf. ulcer.

tati sunt aduerſa, ſecus fit, cum clyſteres alimē-
tates ſunt, & infunduntur, quoniam tunc facul-
tas attractrix non debilitatur, ſed potius famu-
latur, & eo magis, quoniam in extremis neceſ-
ſitatibus natura conatur vndequaue cibum
haurire. Itaque melior eſt modus nutriendi per
clyſterem, debet autem, qui clyſterem recipe-
re debet, recumbere ſuper ventrem ſuum, & ha-
beat caput inclinatum, & nates eleuatas & al-
tiores, atque ſtet in oppoſitum tibi. Sed conſide-
randum eſt, quòd cornu clyſteris, ſi vſquam
aliàs, tunc hoc loco eſſe quàm longiſſimum, &
manibus compellendus maxima vi clyſter eſt,
vt ad remotas, ſupernasque partes quàm maxi-
mè condeſcendat: verba ſunt ex Oribasio lib.
collectaneorum 8. cap. 34. cuiusmodi & iſta ex
eodem libro, cap. 24. quòd in viris minor ſit
quantitas clyſteriorum, in fæminis maior: de-
ſumpſit tamè ex Ruffo, cap. de clyſteribus, qui
etiam teſtatur, quòd in febribus continuis &
malignis, & in quibus non longo tempore ſter-
cus contentum exaruit, quòd ſi aqua per ſe in-
fundatur, facit, vt ſtercus excernatur, & natura
corroboratur. Vtilis ergo erit in noſtris mali-
gnis vlceribus oris, & ne apologeticis verbis
tempus conteramus, memorix cõmendandum
eſt, quod ſi fiat difficultas deuorandi ex re ali-
qua

qua obstruente per vomitum reijci debet, vt sunt spinae, vel ossa, oleo copioso potato, quod si vermes impediunt, agendum per medicamenta, quae ipsos interimant, si pituita per incidentia, vt mel rosa. aut oxymel schyliticum: sunt praeterea à Medicis pilulae plübeae, quae filo alligantur, deinde ad deuorandum praebentur: haec instrumenta abigunt materias in gula, quae omnia contestantur à Hier. Mercur. lib. de affectio. infirmi ventris, 3. cap. 1. vt autem speciose et perfecte ex animi sententia omnia eueniant, quia propter abstinentiam ciborum debiles sunt facti, consultissimum est, omni tempore paulatim propinare alexiteria, vt vires instaurentur: cordi praeterea ad mouere vnguenta, vel epithemata, de quibus in sequentibus fit tractatio, de liquidis nunc est sermo, et postmodum de solidis.

*Cordis regioni hoc pulchrum liquidum est
epithema, quod sequitur.*

Pulchrum appones cordi hoc
epithema.

REcipe aquarum borraginis, rosarum, florum
citrangulorum, singul. vnc. ij. melisophili
vnc. j. vini albi odoriferi tantundem, lignialoes

De cauter. & pestif. ton. sl. ulcer.

corticis citri, feminis basiliconis, cuiuslibet
scrup. sem. omnibus simul tritis, & commixtis
cum serico purpureo, cordi admoue.

Vsui etiam est hoc.

R Ecipe aquarum oxalidis, cicchorij, succo-
rum camulij herbæ vperinæ, ana. vnc. j. sem.
vini albi odoriferi vac. j. pul. santalo. rub. drag.
j. ofsis de corde cerui, scrup. sem. lap. beza. gra.
iij. ambre, & moschi, singulor. gran. ij. misce.

*Vsui alterum epithema accommodatum
cordis regioni.*

R Ecipe panis siliqinei, & in clibano affati vnc.
iiij. torrefac, deinde infunde in succis bor-
rag. acetoselæ, & camusij, postea insperge pul.
diamarga. tri. drag. j. lap. bezar. gran. 4. moschi,
& ambre, cuiuslibet gran. ij. misce.

*Sacculus hic multis consociatus modis
opiferus est.*

R Ecipe rosarum siccarum rub. vnc. j. gra. tin-
ctorum santalo. omnium, cuiuslibet drag. ij.
feminum acetoselæ, basiliconis ana. drag. j. fem.
croci scrup. j. vt ars docet, terantur omnia, &
fiat

fiat facculus. Postmodum recipe aquæ ros. melissæ, succi pomo. rega. ana. vnc. j. vini albi vnc. j. calefactis aquis, in eis infunde faccum, & cordi applicabis.

*Pretiosum est hoc unguentum, si tepidum
cordi sæpè adaptes.*

Recipe theriaces Andromachi senioris drag. j. confectiois hyacinthorum tantum dē, butyri, flor. citrangulorum vnc. j. lapi. beza. gran. iij. fantalo. citrino. drag. sem. misce.

In vniuersum prædicta cor instaurant, & refocillant, forasque attrahunt venenum, prohibentque ne vltèrius aeris mala qualitas, & pestilens cordis substantiam inficiant, quod scitissimè notauit Galen. lib. simpli. medica. 5. ibi ait: Alexipharmaca foris imposita ad se venenū & contagium attrahunt à corde.

*Cōducit insuper inlepe, si paulatim deuoretur,
componatur hoc modo.*

Recipe sacchari rosarum, borraginis, violarum, cuiuslibet vnc. j. dissolues in quatuor libris, aquarum trifolij odorati, scurzonerae, & acetosela, quæ per tubas vitreas in balneo ma-

Decanter. & pestif. torst. ulcer.

ria sint distillata, transfundito per collum, & postmodum adijcto syrapi borraginis, cicchorij, & oxalidos, singul. vnc. j. sem. puluerum radiceis heptaphylj drag. j. sem. terræ Armenicæ Orientalis præparatæ drag. sem. lapidis bezahardici, & vnicornij, veriusque gran. iij. pul. margarita. non perforatarum dragm. j. panum auri & argentinum iij. misceantur omnia, & fiat iulep, & singulis horis propina vnc. 5. Iam de liquidis medicamentis ad vnguem distertū est, nunc noua ratione alienum erit, de solidis contendere, sermonēque habere, & ex qua materia cōstrui possint, explicare, siquidē inuenimus circa Hier. Mercurialem, lib. 3. de infimo ventris, & partiū huic annexarū, cap. 1. ex testimonio Gentilis Fulginati se vidisse egrotātem, qui pomū deuorabat, res liquidas transglutire nō poterat: huius quæsti ratio the. 14. data est.

Conditum pro predictis solidum, & granulatum vocatum.

Recipe conserua. borrag. rosa. violarum cuiuslibet vnc. sem. pul. lap. bezahardici, & vnicornij ana. gran. iij. trifolij odorati, & sonchi. ana. scrup. sem. cōfectio hyacintho. tantum dē, moschi, & ambre ana. gra. ij. misceatur omnia, & cum

& cum saccharo albilissimo fiat conditum granulatum, panibus auri & argenti coopertum, quod si ægrotans tantisper deuorare possit, strenuè iuuabitur, si singulis horis parum transglutiat, sin minus adhibe eum prædicto condito parum aquæ scurzone. & trifolij odorati.

Concinatur alterum non minoris estimationis hac celebri arte.

Recipe cōserua. rosa. acetoselæ, borra. naphæ, singul. drag. iij. confectio. hyacintho. ferup. sem. theriacis Andro. senioris tantūdem lapid. beza. & vnicornij ana. gran. iij. terræ Armenicæ præparatæ ferup. sem. moschi & ambreæ, cuiuslibet gra. ij. cū sylv. borrag. & viola. vt ars docet, fiat strigmentitia spissitudo, panibus aureis cooperiatur, singulis horis propinetur, quod si trāsglutire omninò non possit, cū aqua meliphili, vel florū citrāguloram deuoret, conetur prius parum in ore retinere, vt omnes gutturis musculi relaxētur, necnon æsophagus, glotis, & partes circūvicinæ abstergātur, cum crassū & viscidum est conditū, sensim percolatur: & pluri ab hoc atroci & crudeli vlcere declinarūt, & sanati sunt. Cæterū aliud maximi ponderis & momenti emergit dubium, quid sit efficiendū, si

1079101 **E** 3 possunt,

82 *Necnon de chiro. & igniuo. fauc.*
possunt, & nihil deorare volunt, euolue ope-
lulam de satiatas, theorem. 5. & satis Atticè
cognosces: nunc de tonsillis disputandum est;
in quibus vlcera maligna frequentissimè col-
locantur, et si intra fauces ponuntur, & particu-
lariter aliqua dicuntur.

THEOREMA XVI.

*Vbi quid sit tonsilla, vigilanter
tractatur.*

Conferentissimum negotium sum arbi-
tratus, ad integrandam legitimam &
veram curationem vlcera pernicio-
forum tonsillarum, quid sint, & quot interpre-
tari, & in quâ parte collocentur: quibus sic ia-
ctis & constitutis mea interest affirmare, quòd
earum expositio laboriosa maximè est. Sunt er-
go tonsillæ (Galeno teste lib. 3. de symptoma-
tum causis, cap. 4.) carunculæ quædam, quæ in
termino oris ad partem vnâ & alteram exi-
stunt, quæ ab Aetio, & ab alijs Græcis Antiades
nominantur, lib. 8. cap. 48. ait Aetius. Latini ve-
rò, qui sæpè Barbaris cohærent, glandularum
vocabulum eis indiderunt, itidem & amygdala-
rum. Ruffus autem Ephesius, auctor quippe
grauis Græcus, & antiquissimus, et in omnibus
scriptor

scriptor elegantissimus, addo prudentissimus et nobilis, hæc exarauit verba lib. 1. cap. 8. parillimia dicuntur, et antiades, et malè Latine tonsillæ carnosæ, glandulosæ partes vtramque à lateribus faucium positæ, hæ numero quatuor sunt, duæ in summo gutture locatæ, duæ inferius. Qua in re inuenio Christophorum à Vega celsitasse, siquidem duas tonsillas assignat in corre. 16. apho. aphor. lib. 3. cuius erroris participes fait Fragos. lib. iux anatom. cap. 31. fuere tamen creatæ, vt humores à capite descendentes recipiant, et suo rore linguam humescant, dum modo humores moderatè cõtineantur, si minus balbutientes redduntur, vt in dies in ebrijs experimus, siccitate tamen nulla adueniente torpicula, tarda lingua ad sermones pronuntiandos efficitur, vt in febris acutis conspicitur. Ad hæc musinare exactè conducit quandam temerariam Medicorum, et Chirurgorum medelã, qui, cum quædam tunica, qua conuestitur tonsilla, quæ ex sua natura si nestrata est, sit exulcerata, ei mederi vigilanter conantur, quos valdè taxat Fallopius in suis annotationibus. Quòd autem glandulæ tonsillæ dicantur, ex Hippocrate lib. de glandulis liquet, ait sic. Collum ab vtraque parte glandulas obtinet, et vocantur tonsillæ: si verò nulla fluxio
acris

De cauter. & pestif. tonsil. ulcer.

acris à capite descendat, intumescunt, collum-
que distenditur. Et subdit idem Hippocrates
libro 2. de morbis in medio, si tonsillæ intumes-
cunt, in maxillis ab vtraque parte tuberculum
durum fit ad contactum foris, & gurgulio totus
inflammatur, cum sic habuerit, tōsillas protru-
dito, & postea cum tubercula mollia esse appa-
reant, scalpelo perfundito, quædam sua sponte
sedantur. Usque adhuc Hippocrates est locu-
tus, attamē eius præclarissima præcepta sedem
certam sortiuntur, quotiescumque ab humore
benigno inflammatio oritur, & tumor procrea-
tur; secus autem aduenit, vbi à succo maligno
& pestifero gignuntur: nam non seruata tumo-
ris mollitie, sed crudis existentibus tumoribus
rescindimus, aut cauterijs refrigeratis, vt dixi-
mus, & supra aperuimus, quibus frui licet, vbi
ulcera maligna cacoethes, & ferina demon-
strantur.

THEOREMA XVII.

*In quo quid sit isthmus, aut paristhmus,
exponitur.*

QUæ res quamuis sit ita manifesta, vt te-
stimonium non efflagitet, non extra re-
erit circumspèctè & speciosè amplius
explicare, non recondita quidem, neque ex He-
racli-

clidis antro, aut Setelinis ædibus eruta, neque fermone proprus indigna, sed tamen perfecta & congrua. Receptissima consuetudo est, & in vsus Medicorum inuadit, sapiētissimiq̄ue Medici cognouerunt, isthmum esse partem illam, quæ gulam comprehendit, quæ per metaphorā ab isthmo sunt dicta: sic sensit Gale. lib. 3. Apho. apho. 26. vbi asserit, angustam esse terram inter duo maria peruia, quam fauces Latini, & angustias maris appellant. Hæc autem pariesthna interdum patiuntur inflammationes solius gulæ, & faucium, et interdum subiectorū musculorum, quæ partes, vt inflammatione non tentētur, currenti pede de gargarismis, et de aceto differā, vt suprā polliciti sumus, quibus auxilijs in pristinū nitore quā plurimos reduximus, vt partes nō omninò inflāmatione vexarentur, et per consequēs vlceribus prauis, malignis et ferinis.

THEOREMA XVIII.

Vbi tractatur, an acetum sit inflammationibus guttaris, oris, & in vlceribus utile & conueniens.

NVnc ad curationem accedere morborum faucium, et partium adiacentium expeditissimum esse censeo, ad
quam

De cauter & pestif. tonfi. ulcer.

quam acquirendam, & verè intelligendam
repetenda est priscorum doctrina; nam nihil
negamus, nisi illorum auctoritate præmuniti,
omnem certam rationem, aut approbationem,
vel confutationem, & docendi modum ab illis
ducimus, & ad eos reuocamus: si quid verò ab
antiquis scriptoribus prætermissum est, inue-
nire studemus, & demùm vt victores euadant,
triumphum illis canimus: contra autem inco-
gnitus Auctor ait, siquidem vbique eos taxat,
& acetum ad gargarizandum refellit, in omni-
bus oris inflammationibus, & in viceribus ma-
lignis & contagiosis perniciosum esse testatur,
etiam in carbunculis. Verum enim verò si au-
thores Græcos perlegisset, Arabes etiam, non
tam imprudenter celsitasset, quibus magis est
fides præstanda, quàm apocripho. Et com-
probatur auctoritate Mascardi de probationi-
bus, nu. 83. concl. 1163. vbi tenet: Sancitum est,
vt Medicorum iudicio sit standum, vt vlcus sit
lethale, vel non. Sensit Vlp. leg. 1. quod rectè in
carbun. acetum ponatur, ex Garcia liquet lib.
simpl. 1. cap. 33. etiam Fragos. cap. de carbun-
culis. Obijcies ex Galeno, quòd acetum, si fin-
cerum sit, sua tenuitate mirum in modum cor-
rodit, & dolorem incitat, prauumque est medi-
camentum, vt sit hæc controuersia exponenda,

Necnon de chiron. & igniuo. facc. 26
ex censura Cælij Aureliani in sequenti theore-
mate absoluemus.

THEOREMA XIX.

*In quo declaratur conferre carbunculis angino-
sis, gutturis inflammationibus, & ul-
ceribus malignis & pestiferis
oris acetum.*

TAmetsi passim in superioribus theore-
matibus aliqua de aceto ventilata sunt,
superest nunc illorum asserta explodere
& cōsopire, qui nimis audacter aceti facultates
vilipendunt, & contendunt item in oxirhodi-
nis non esse permiscendum, neque in gargaris-
mis, ad vitia oris, pectoris, & stomachi, necnon
erubescunt asserere, in membranis cerebri non
esse infundendum: quòd autem in oxirhodinis
apud ponatur, constat ex Galeno, qui cum deli-
rare incepisset, iussit, vt cum oleo rosaceo ap-
plicaretur, in sincipite, rectissimè conualuit,
quia ad penetrationem est vtile, & parumper
repellit. Quòd autem in vitijs oris præsidium
prestat, etsi vlcera ibi latitent, liquet ex Diof-
coride. Ad hæc Galenus libro 1. simpl. medica.
cap. 22. ista profert verba: Acetum non solum
animantium corpora exsiccat, & corrodit, sed

De canter. & pestif. tonfi. vlcer.

& grumos, callos, lapides, & æs, ferrū, plumbū, cuncta sua tenuitate penetrat, & vt dicit Gale. lib. suprā citato: Carbunculis vtile acetum est: refellenda est ergo censura illius, cuius nomen plurimū ignoro, qui charta Imperiali dixit, noxā in vlceribus inferre acetū, & in carbunculis. Dices, acetū ex Gal. erodit, & cætera quæ diximus, retinet, ergo repudiandū est in morbo suffocatiuo. Itē ex Cælio Aure. lib. 2. tarda passio- nū. Iterū obijcies, quòd acetū erodit, & tussim excitat, paulò autē pòst seipsum explicat, siquidē testatur, si iugiter atq; immodicè fuerit exhibitū, illas noxas procreare; nūc ergo textum Aure. sic notū facio, quòd acetum solēne & no- bile auxilium existit in prædictis affect. ionibus, si non perpetuò eo vtaris, item si nō multa eius fuerit quantitas, sed quia intra altiora sunt præ- scrutanda, summatim ista prodidi, nam breui- tas ad mentem Ciceronis auditoribus est dele- ctabilis, longitudo inuoluit mentem legentis.

THEOREMA XX.

*Vbi iuxta Græcorum mentem iterum de
aceto disputatur.*

CVm, vt Aristoteles protulit, libro 1. Meta-
physicæ, cap. 1. ad cognoscendum, & intel-
ligen-

ligendum homo natus sit, ingeniumque habeat inexplebile, agitur, ut differere, inuestigare multa diuersa & inaudita conetur, etsi in naturæ recessibus latent, quò fit, ut præstantiam aceti aperta fronte demonstrarem. Dioscorides libro 5. cap. 17. inflammationes faucium, si cū eo gargarizetur, inhibere conscribit. Galen. præterea maximus medicamentorum indagator circa qualitates apertissimè de aceto, lib. 1. de cōpos. phar. lo. inquit: Acetum, vnum in se continet, quòd reprimat, & quòd influit, repellit, utpote quòd substãtia sit calidum parũ, plurimum verò frigidum, & 4. lib. simp. aceti frigiditas tantò validior, quantò tenuior. Ex quibus liquet, quòd acetũ concinnè applicetur in gargarismis ad inflammationes oris, eiusque vlcibus malignis, ad repellendum, discutendum, & penetrandum, tam per se, quàm cū alijs permixtũ. Ad quod notare expedit, quòd theo. 19. dixi, item & hoc, quòd melius cum alijs mixtum conceditur, utpote cum resoluentibus, idque in principio: nam cùm materia vlcum faucium in morbo suffocatio venenosa & contagiosa sit, periculum imminet, ne ad aliquam partem principem percurrat, deinde cùm repellat, angustam œsophagi viam coarctet. Cuius rei fidem certã & manifestã facit Alexãder

De cauter. & pestif. tonsil. ulcer.

Trallianus lib. 4. cap. 1. dum ait: In vniuersum scire conuenit, quod neque reprimentia, nec adstringentia sola, neque discutientia, anginae in principio conferunt, qui enim admodum adstringentibus, aut discutientibus dumtaxat curare tentarunt, hi auctores malorum extiterunt: vel enim inflammationem auxerunt, vt multis postea abortis symptomatibus æger vix respirauit, seruatusque sit. Hactenus satis eleganter protulit Alexander. Verum dices, certa & vera sunt in inflammatione anginae, non tamen si tonsillae inflammentur: tamen hanc controuersiam dilues ex sententia Pauli Aegynete sic breuiter lib. 3. cap. 37. quod iisdem pharmacis gargarizatur in angina, quemadmodum in tonsillis, quapropter nostrum hoc decoctum, quod sequitur, opiferum & conducibile est in malignis & pestiferis tonsillarum inflammationibus, nec non in anginosis, si venenositate scateant.

Continetur nostrum praeclarum decoctum, ad gargarizandam, hac verborum serie.

REcipe pilosellæ (yerua canilla à nobis dicitur) caudæ equinae, geminum, aut foliorum prunorum, lentisci, cuiuslibet manip. sem. balau;

laustiarum, cythinorum, florum vtriusque buglosi, ros. rube. lentium, furfuris, singul. p. sem. dactylorum, n. 4. hylsop. pulegij, thymi. ana. parum decoquito, vt ars docet in lib. decē aquæ pluuialis ad medias, & postmodum per collum transfunde, cuius decocti. accipe vnc. viij. aceti vnc. ij. syrupi ros. siccat. & rob. de moris ana. vnc. j. dyacaridion vnc. sem. lapi. beza. gran. vj. confect. hyacin. scrup. ij. misce pro gargarismo.

Ars tamen, & recta methodus ad gargarizandum in agrotantibus, qui suffocantur, huiusmodi consideranda est, quod illi supini reponantur, & ter vel quater gargarizent singulis diebus, non tamen perpetim, nec violēter, sed sensim, vt sensit Galen. lib. 4. method. cap. vltimo, Idem tenet lib. 5. cap. 12. quotiescumque gargarizatio parum in quantitate sit; largius autem si sumatur, tussim excitat, & proinde dolorem et inflammationē inducit, decoctum decet sit tepidum, vt consultit Aetius lib. 8. cap. 45. inflammata frigus non tollerant, nec plurimum calorem: quam assertionem refellit Auicenna quæst. 3. cap. 17. atque actu frigida apponit. Sed cum Aetius Græcus & eximius sit auctor, eius sectamur dogmata, de cætero animaduertere oportet, quia plurimi ob insuauitatem

De cauter. & pestif. tonsi. ulcer.
à decoctis abstinent. Alium gargarismum ex
aquis excogitare distillatijs diuersæ mixtu-
ræ propalatis placet, hoc solum scitote, fratres,
quòd in abigendis & abolēdis faucium inflam-
mationibus mirifica præpollet facultate.

*Preiosum pharmacum pro gargarismis, hoc
est, ex aquis distillatijs.*

REcipe aquarum capitum ros. plātuginis, po-
ligoni maris, cornopi, cuiuslibet vnc. iij. fœ-
niculi vnc. ij. sem. syrup. adianthini, & myrthi-
ni ana. vnc. j. rob. de moris vnc. sem. aceti vnc.
j. sem. lapi. beza. & moschi ana. gran. ij. misce.

Reliquum est nunc literis mandare, & dili-
genter exquirere, quæ sit ratio, ob quam pilose-
la herba, & folijs prunorum vtimur, de his di-
ctum exactè est, sed nihilominus non extra rem
nūc erit iterum patefacere. Galenus lib. 7. simp.
medi. fa. cap. de cocymeleo, id est, de pruno,
ait: Vt in summa dicam, quorum in folijs, aut in
germinibus astrictio quædam inesse appareat,
manifestè ijs decoctis, phlegmone in tonsillis
existente idoneæ colluuntur. Quam censuram
sectati sunt Aetius, & Celsus lib. 8. cap. 45. qui
repellentia & adstringētia ad gargari. tradunt,
et dis-

& discutientia, ex Alexand. in inflammat. ton-
sillarum: quo fit, vt non sim culpandus, nec re-
prehendendus ob id, quia herbam piloselam
vsurpamus, siquidem Ruelio teste lib. de natu-
ra stirpium, adstrictoria facultate pollet: eam-
dem mirificam sententiam fortunat Matthio.
Senens. supra Dioscoridem. Multò autem ma-
gis consopienda opinio amplissimi Magistri de
Valdiuieso est, qui libro de laudibus Virginis
Marię, in vigesimo cantu, eam herbam piloselã
ad somnum conciliandũ administrat, & specio-
sam esse declarat: itidem filicem herbam, cùm
calida sit, & sicca, & sua caliditate foetũ interfi-
ciat (vt ait Gal. lib. 8. simp. me. fa. ca. 20. & Theo-
phrast. lib. de hist. plan.) somnũ etiã allicere te-
statur: tamẽ eius bona venia facilẽ innotescit,
lapsus siquidẽ somnus non excitatur à calidis
& siccis, sed à frigidis & humidis, vt cõcors est
Medicorũ omniũ sylua, vt patet th. 25. verũta-
men vt nõ videar, me cũ Theologis Medicũ, &
cũ Medicis Theologũ, sit satis exponere, & mo-
nere, quòd sacerdotes suas prophetias legãt, &
studiosẽ euoluãt, neq; posthac in aliorũ segetẽ
falcẽ mittãt, sic prudentiores & doctiores eua-
dẽt, nec in re aliena errores cõmittẽt, nec repre-
hẽdetur ad hęc, antequã ab hoc loco discedam.
Omittendũ non est, quòd aquę, de quibus mor-

De cauter. & pestif. tonsi. vlcer.

dicus supra tractauimus, per canales vitreos sunt distillanda, non tamen per plubeos, et si stagnentur: nam semper venenositate fortiuntur, ut periti asseueranter confutant Medici, nepe Sylvius, Cronamburgius, Guilielmus Gratarolus: summopere ergo ab illis aquis cauendum est. Restat nunc, & expeditissimum est disputare, ex quo vino acetum confici debeat, ut recta methodo inflammationibus pestilentibus & contagiosis opitulemur, in quibus conuenientissimum est. prius sanguinem mittere, & expurgare, & postmodum omni genere gargarismo: uti, tam si per se aceto utaris, quam cum alijs mixtum, etiam in vlceribus oris, quamuis apocriphus bellicet mecum assertum, celsi quidem & punctim petens, nequaquam tamen feriens, ut malus gladiator veteranum militem. Acetum ergo optimum & efficax conficitur, non ex vino albo, ut plerique deblaterant, sed ex vino preclara fit transmutatio, dummodo nigrum & optimum sit, ut ex Galeno, commentario 4. lib. 4. de articulis accipitur, ibi ait, affectas partes inflammari, acetum non patitur ex vino austero factum: item lib. de fracturis, vinum austerrum, frigidum, ac terrestre est: quam facultate efflagitat acetum, quod ex vino paratur. Consultit etiam Galenus lib. de euchimia, & ca-

cochimia, vinum austerum refrigerat, & repellit: solemne igitur præsidium est, quia inflammationibus faucium, & vlceribus succurret. Imposterum ignorandum non est, quòd acetum propter vetustatem calidius est, & acrius, vt docet Galen. lib. simp. medicam. fa. lib. 11. cap. de adipe, qui ista pronūtiat verba: Vinum, mel, acetum, oleum antiquitate calidiora sūt, item tenuiora. Denique morbis allegatis acetum recens, hoc est, intra annum factum, conducibile est: nam facillè fieri potest, quòd inueniatur acetum adeò vetustate acerrimū, vt plus retineat caliditatis, quàm frigiditatis, & tunc noxam inferret, in curationibus abstinendum ab eo necesse ergo est.

THEOREMA XXI.

In quo Arabum decreta circa acetum notantur, exacteque explanantur.

TAmetsi malim cum Græcis aberrare, quàm cum Barbaris ritè consentire, ludi namque & ioci illorum multò præstantiores grauioresque, quàm seria Mauritanorum, cum hoc tamen Medicina ornata, polita, exacteque exulta ab Arabibus fuit, quæ tantos sibi comparauit neruos, & medicamentorum for-

De cauter. & pestif. tonsi. ulcer.

mas sic ducere cæpit, vt fortè fateri cogar, dignius & gratiosius anteponi, sed qui inter familias Arabū palmā obtinuit, vnus est Auicenna, qui veluti in vnum sic remedia cōtraxit, quasi breuiario cōprehensa, quæ omnia ex Hippo. & Gal. fuere deducta. Post illos aliquā lucē dedit, et ignorātis caliginē demōstrauit, & viā generosam & illustrem parauit, perspicua & magis necessaria sternens ad curationes, quapropter in eius curatione & doctrina sic sumus religione vsi, vt neque quidquā addimus, neque apicē mutamus, sed quæ ab eo cōmendantur, sēper fideliter cōscripsimus, atque transtulimus. Auicēna ergo lib. 2. tract. 2. ait: Acetū incidit, & extenuat, aperit collationes collatorij, minorat vuā, & abscindit gargarismus ex eo fluxum humoris ad guttur, & sanat vuā. Turpiter ergo asserit incognitus & nouus ille homo, cum aceto nō esse gargarizandū: & cū mihi, studijsq; meis in excellenti illa doctrina subsidij plurimū impositum habeā, ei assentiri cogor, & teneor: cui item constipulatur non contēnendus doctissimus Scrapio fidelissimus Diosc. interpres, quē antiqua recensque ætas summoperè collaudat, cap. de aceto ait: Prodest asmati, tussi antique, & quādo fit gargarismus ex eo, cōfert squinantia vix, et abscindit cursum eorū venientijū ad guttur,

guttur, et fit solutio eius. Sit prætereà alter ex eorū familia, cui Azarabi nomen inditū est, qui nominatissimus auctor (vt tenet Hier. Mercurialis, et Matthæus de Gradi, cap. de apostemate alceim curatione tradens, id est, de squinantia) gargarismis repercutientibus vtitur cum succo coriandri, et aceto: aceto ergo cōfidenter vti possumus.

THEOREMA XXII.

In quo breuiter apud Latinos sermo dicitur de aceto.

Gratia proculdubio habenda est Plinio, qui lib. 23. de hist. natu. cap. 2. prudenter docet, non solū acetū magnā in refrigerādo vim fortiri, et haustū fastidium discutere, et æstus arcere, sed si gargarizetur, contra omnium oculatorum venena, et ad morsus canis prodesse scribit, et ex eo iterum constat: nam cū quidam aspidem calcaasset, et ab hoc animali venenoso fuisset percussus, vtriculū aceti ferēs, quoties deposuisset, sentiebat ictum, aliās illæso similis, intellectū remediū est, potuq; succursū, itē ait: Medetur lepris, furfuribus, ictibus scorpionū, scolopēdrarum, et moribus aranei, tussim veterē inhibet, et gutturis reumatismos orthopnœā, dentiū labefactationē in totū emē-

De cauter. & pestifionfi ulcer.

dat domitrix vis hæc, nõ ciborũ modò est, verũ
& rerum plurimarum faxa rumpit acetum in-
fusum, quæ non ruperit ignis, cibos & sapores
non magis alios succos emendat, aut excitat,
denique in omnibus affectibus venenosis in qua
cumque parte sedem obtineãt, tam introrsum,
si deurentur, quàm forinfecus, si applicentur,
iuuant, & Hippocrates lib. 6. epi. sect. 6. text. 5.
acetum valet contra sanguinem taurinum.

THEOREMA XXIII.

*An acetum, cum frigidum sit, & siccum, in
membranis cerebri possit infundi, item
cum mordax sit.*

CAeca hominum familia eos omnes hal-
lucinasse existimant, qui non in eadem
criminum sentina malorum Lerna fe-
cum non miscntur. Sed cum mihi à natura cõ-
paratum sit, vera & perfecta docere, illorũ lin-
guam susque deque facio, & non pertimesco.
Cõtrouersum apud grauissimos Medicinẽ cul-
tores in dies existit, an acetum, cum frigidum
sit, siccum, mordax & acre in cerebri membra-
nis citra noxam infundi possit? Siquidem fen-
sum & motum obtinet; sed quòd lepidè & tutò
ponatur, meum est ostendere, quamuis nullum

fit

fit tam præclarum, nobile & speciosum consilium, in quo aliqua improbitas, imprudentiaq; non reperiatur. Affert apocriphus, vt 3. theor. supra vidiſti, eos omnes aberrare, qui in gargarismis aceto vtuntur in morbo suffocatiuo, & etiam de ijs supra dictum est, & corroborat suã sententiam cum Hippocrate, qui in Aphorism. dicit, frigidum vlceribus mordax, lib. 5. aphor. 8. apho. anemicum ofsibus, neruis, & ligamentis. Sed cum huic obiectioni pulchrè respõdeat Auerroes lib. 7. colligit, cap. de solutione neruorum, vbi ait, panni ligamenta, & omnia medicamenta calida sint, & vlceribus adiungãtur, pro nihilo pendo illius censuram. Exploenda etiam est Andreæ de Alcaçar opinio, qui lib. de vulneribus, cap. de neruis ait: Si iuuenis & biliosus sit fauciatuſ tempore æstiuo, frigida medicamenta in neruis apponantur: ad alterũ dubium, quomodo cum mordax sit in vlceribus, vsurpatur. Dicimus, quòd si in cerebri velaminibus, vbi tantus sensus & motus est, infunditur acetum, cur non in reliquis vlceribus, et si contagiosa sint? Hec testimonium desumptum est ex Celso, ex lib. 8. cap. 4. disputans de vulnerib. capitis, qui sic ait: His factis ea membrana inspergenda acri aceto, vt si aliquis sanguis ex ea affluit, cohibeatur, siue intus cõcretus prior rema-

De cauter. & pestif. tonsi. vlcer.

remaneat, discutiatur: in qua sententia acrimonia aceti non pertimescit, sed solum administrat, et quod sensum, et motum membranae cerebri retineant, liquet ex Ruffo Ephesio libro 2. cap. 1. et multa alia conspiciens opelula de cauter. et fonticul. Hinc conijcere licet, Abenzoarem cespitasse, qui aduersus hanc adstructionem profert: Cauendum est, vt acetum in sagitali commissura non ponatur: nam cum nimirum sit aperitiuum, cerebrum penetrat, et maximè ei obest. Refellitur ad hæc Docto. Cartag. assertio, qui lib. de febre pestilentiali, cap. 2. rubrica 1. Acetum, ait, natura sua cerebro inimicatur: verum ne ab inuidis calumniatoribus, atque à prauis obtrectatoribus nostri labores dilacerentur, dignitasque nostra conuitijs malis, et maledictis petulantissimè impugnetur, veritatem rectè de aceto aperuimus, theor. 24. alias extricabimus quæstiones.

THEOREMA XXIII.

In quo refellitur pertinacia eorum, qui vnguentum argenti viui in morbo suffocatiuo ex vlcere vsurpant.

VT autem, quod promisi, præstem circa curationem vlcerum malignorum oris, et vtilitati

litati studiosorum consulam, quemadmodum
semper in more propositū habui, & disputatio
rectè cōprehendatur, scire exactè expedit; quod
abstinendū est in hac medela à multis & varijs
vnguentis diuersimodè constructis: sed multò
magis cauendum ab vnguento, quod passim in
officinis venditur, & ex argento viuo paratum
myropola in officinis recōdunt, quāuis Doctor
egregius Villareal, lib. de morbo suffocat. mihi
non constipuletur, administrat autem pro de-
bellandis & dissipandis vlceribus prædictis, ta-
mē vt nos vera pronūtiemus, ei refragatur Hie.
Mercur. lib. de vitijs articulorū, & lue Gallica,
vbi hæc profert verba: Argentū viuū, neq; phy-
siccis, neque asmaticis, neq; distillationibus à ca-
pite vtile est. Addo autē ego, neque tumoribus
colli, neq; vlceribus ferinis faucium, nam eum
tumor venenosus est, & vehemēter calidus, ar-
gentum autē frigidum, repellit succū malignū
ad partes principes, qui suffocationem indicat,
& frequentissimè ad os, qui per sputū euacua-
tur magis, quàm per alia loca, & materia, quæ
educitur, & in trāsitu scopulum inuenit, ibi ad-
hæret, & sua tenuitate vellicat fauces, & totum
oris ambitū pustulat, & gingiuas carbonescit,
dentesq; tremulos & vacillantes reddit. Suspi-
cor autē ego, quòd Villareal hanc assertionē ad

De eduter. & pestif. tonsi. ulcer.

Ulcera maligna curanda desumpsit ex doctrina Auicennæ, ex proprio cap. de argento viuo, & ex Rhasis scriptis: ex quibus locis Mercurium illi ad ulcera maligna vsurpât, necnô ad tumores: de nostris autem vlceribus malignis sermonem non fecerunt: nam etsi suis temporibus morbus suffocatiuus ex vlcere sanctificando prouincias deuastabat, forsan ad suas non peruenit aures, nec cognouerunt eius germanam curationem. Ad hæc si aliqua scitu dignissima, pretiosa, & multum memoriæ commendanda de argento viuo desideras perdiscere, euolue opelulam de satiatis, theor. 19. quæ sigillatim & satis appositè te docebit methodum genuinam quomodo hoc metallo sit vtédum. Amici, hinc quoque vos admoneo, vt in hæc me sequamini, si artis opera obire pulchrè volueritis, nouistis proculdubio, quantum studij pro curandis vlceribus istis absque calumnia impenderim.

THEOREMA XXV.

In quo dilucidè disputatur, quòd dignior & præstâtior medela administratur per cauteria actualia, quasi mortua & potentialia, quàm cû prædictis: & hæc curatio in ignominis vlceribus faucium, & tonsillarum

commen-

*commendatur: nam si sub lingua adhibeas,
aut craneum comburas, ignita esse debere
ars docet.*

SVprà theorem. 20. currenti pede de inflam-
matione faucium mentio fuit facta, & san-
guinem esse mittendum, & expurgandum
declarauimus, & de gargarismis locuti fuimus,
nunc pretium est operæ diligentius alia perpē-
dere: nam cum materia quæ à capite descendit,
fauces & tonsillas vehementer scere faciat, &
vlcera efficiat chironia & pestifera, summo pe-
rè expedit, vt demissa omni medicamento, in
sylvia ocyter cauterijs succurramus. Nec est au-
dienda censura Ludouici Mercati, qui lib. in-
stitutionum docet, in setonibus, fonticulis, &
in multis alijs affectibus leuiculas purgationes
esse parandas, præsertim in infantibus & pue-
ris. Quam sententiam desumpsit ex Galeno lib.
4. method. cap. 4. & ex lib. 11. method. cap. 15.
qui inquit, quòd totum corpus vacuum & pu-
rum esse ab excrementis sit, quàm vlla pars va-
lentibus remedijs sit subijcienda; attrahit enim
à toto corpore cucurbitæ modo superuacua,
atque ita affligit in graui parte, vt euelli non
possit; nos tamen semper administramus cau-

DE CAUTER. & PESTIF. TONSIL. VLSER.

teria actualia absque correctione succorum, & præparatione, quia cum ocyter interficit, hocque vlcus suffocat, non dat inducias spectandi, ad hæc quod cauterijs actualibus & potentialibus perfectè & concinnè vtamur, testatur Galenus ex sententia (lib. 6. de comp. phar. secundum locos, cap. 2.) Heraclidis Tarentini disputans de aphthis perfidis oris, à quo, & ab alijs multis amplissimis scriptoribus veram & integram cum cauterijs curationem desumpsimus. Inquit ergo amplissimus & nominatissimus Heracles, quod si vlcera oris sint, & à medicamentis non superentur, conuenit munitis & coniectis in orbem locis, quod candens ferrum admoueatur, donec nullus humor amplius effluat, & locus videatur exuperatus. Eandem sententiam sectatur Galenus libro septimo methodi, capite tertio, vbi inquit: Semper enim pro eo, quod exuperat, inducendum remedium est, quoad particulam in habitum & symmetriam naturalem vendicaueris. Et quia, vt testatur idem Galenus libro 1. methodi cap. 7. ridiculum est affirmare quidquam, quod demonstrari non possit, ostendam cauteria cæteris in vlceribus prædictis esse anteponenda, siue parum ignita fuerint, vel potentialia: nam si, vt astruit Galenus lib. 6. de comp. pharm.

pharm. secundum locos, cap. de aphtis, medicamenta clemētia & benigna illis applices, facillimo negotio salua eluuntur, nulliusque frugis sunt, multa præstantiora dogmata deinceps notabis ex Hera. Tarentino, & ex alijs, quæ ego sequor, vt dixi, et plures alij præclarissimi Medici eū sequuntur propter eius summā eruditionē, inter quos est Gal. lib. 6. de compos. pharm. vt dixi, cuius lepida verba sic habēt: Heracles Tarentinus optimus Medicus, tum circa alias partes factus, tum expertus in pharmacis: laudat etiam Epipha. Cyprus Horosco. 4. post initium, com. 4. qui librū de herbis composuisse dicit, citat eum libro de different. pulsuum 4. et de eo Heracleo Tarentino memoriam facit libro 6. de morbis popularibus, ad hæc vt admirabilem authorem eum citat Celsus Aurelianus libro tardarum passionum tertio, cap. 8. Laertius, item Celsus Pau. Strabo libro 14. quoties ergo de Heracleo sermo in hac opuscula habetur, de hoc Tarentino est intelligendus. Is ergo satis prudenter cauteria ignita in ore apponit, nos mortua: quos prædictos authores classicos sectatur Rhafius, dum ait, in omnibus capitis fluxionibus, vt in rubore nariū, et auriū, et in oris vlceribus cauterium ignitum præsidium satis efficax est, fluxionē diuertit, et partem

De cauter. & pestif. tonsil. vlcer.

corroborat nostro solemni auxilio de cauterijs in ore, fatetur Doctor Franciscus Diaz in suis colloquijs chirurgic. colloq. 15. se vsu fuisse, & venas leonicas, quæ sub lingua sunt exactè combussisse, quod præsidium à quodam Duce Siciliano intellexit, & confirmat, se multos à fluxionibus liberasse, & sanasse. Hoc ergo remedium apparète vlcere in faucibus in morbo suffocatiuo etiam laudo.

THEOREMA XXVI.

Cauteria actualia conferuntur in vlceribus faucium parum ignita, & ex qua materia fieri debeant?

Polliciti sumus in alijs theorematibus, nos maxima vigilantia ostensuros esse alios celeberrimos scriptores, qui asserant, & firmiter testentur, candentia ferramenta esse mirifica ad vlcera maligna faucium. Quam laudabilem sententiam apertissimè sensit Hippocrates lib. de morbis popular. tex. 99. vbi de vlceribus, quæ in faucibus euenire assolent, scribit, sic autem inquit: Carcinoma à nobis factum est sanum, quod in faucibus erat, per vstionem: & vt clarior fiat doctrina, inquit in commentario Vallesius: Carcinoma à nobis est cæcer cum

ulcere, & absque eo medicamentis sanatur ulceratus à materia acriori & atrabiliori succo efficitur, & cauterijs ignitis curatur: cui subscribit Cornelius Celsus lib. 5. cap. 16. Ulcera cancrofa, si fuerint in ore, & medicamenta non sufficiunt, ea exure. Afferuit præterea lib. 6. cap. 15. Vitium in ore contentum cauterijs curatur: extollenda hæc dogmata sunt, siquidem à fide dignis candidè & concinnè collaudatur Celsus, utpote à Quintiliano lib. ultimo orat. institut. ubi ait: Cornelius Celsus librum prodidit eloquentissimum de Medicina, & ferè de omnibus artibus. Locupletissimus etiam testis est Columela secundo rei rusticæ, non solum esse agricolam, sed vniuersæ naturæ prudentem virum: & ut doctissimum citat Polyhistor ille Plin. lib. 20. cap. 30. & alibi passim. Tandem cauteria parum ignita laudantur, et Fragosus in glossa de ulceribus, cap. de ulceribus cancrofis in ore ait: cum Aquilica Stiommeno in ore cruciaretur, compressa lingua cum glossocathotiõ adhibui cauteria ignita dactylaria: et opere facto supraposui linthea cum albumine oui, forinfecus aquam rosateam, plâtaginis, solatri cum aceto: consimilem censuram tradidit in antidotario, ubi de ulceribus antiquis oris disputat, et textum Galeni ex lib. 6. de comp. pharm.

cap. 2.

cap. 2. allegat, qui textus non Gal. sed Heraclio est, cuius erroris particeps est et Caluus Valentinus, qui in lib. curatio. chirurg. illa ex auctoritate Galeni scripsit, cum verba sint Heracl. qui satis perdoctè inde ait lib. 2. cap. 26. Vlcera oris argento sublimato curantur, quæ si non confatescunt, candenti ferro curantur. Ex prædictis colligere licet, quòd congruè, et satis Atticè cauteria in ore adaptantur, præcipuè si ex auro fuerint: lapidanda ergo est, et calcitranda Theodorici opinio, qui nimis absurdè et imprudenter libro 3. cap. de cauterijs, nobis non conuenire gutturi adhibere cauteria ignita ait. Nec minus amanda est censura Aetij, qui tetra. 3. 5. 4. cap. 57. Caue, ne asperam arteriam vras: nos has literas sic exponimus, quòd si cautè admo- uemus cauterium, parumque sit ignitum, hoc- que leuiter, atque celeriter, ita vt pars parum carbonefcatur, bene adhibe, quia paruum conue- stit crustam, proinde autem pumilum dolo- rem, neque partes corrugabit. Superest nunc Dacæ opinionem taxare, qui libro de tumori- bus 2. capit. 35. ex Auicennæ testimonio sic ait: Cum cauterizaueris, vt partem corruptã pro- iicias, vbi dolore æger est correptus, terminus est cauterizationis. Quæ doctrina nisi intelligen- tur de vlceribus vniuersi corporis, ficulnea et

infulsa apparet: in vlceribus fanè malignis & chironis faucium terminus cauterizationis perfectus & speciosus dolor non est, sed quædam quasi carbonizatio. Tamen si te omnino dolor deterreat, vt ab eodem vehementer non crucieris, euolue, & inspicè librū Dionys. Dacæ de tumo. præter nat. 2. ca. 35. ibi reperies modū, vt ipse tenet, quomodo non dolore vexatus sis: ego autē, vt veritatē fatear, illi nō asētior, vānū tamen & exucatū consiliū esse iudico, & credo, ad quod examinandū dicā textū Dacæ, qui sic inquit: Vt nō cauteria sētiat ægotās, sumat soporifera pharmaca, qualia illa sunt opiū, succū cicutæ, hederæ arboreæ, mādragoræ, lactucæ, hyosciami, & in eis imbibat spogiā nouā, & permittat eā ad solē exsiccare, & quādo fuerit necesse, mittat eā spongiā in aqua calida, & det ad odorandum, quousque capiat somnum, & ipso dormito faciat operationē multifariam: quippe multisq; modis hallucinatur Dacæ: primum, quia Ioan. de Guido dixisse dicit tract. 6. doct. 1. c. 8. fallitur tamē, nā hic ex mēte Theod. fatur. Secūdò, hanc metamorphosim affirmat, quòd infirmus, vt spergefiat, aliā spongiā in aceto mittat, & naribus applicet, & rutā eis imponat. Ioan. de Guido cognomēto Cauliacēsis aliter affirmat, & cōtestatur, nā cap. de Stiōmeno

De cauter. & pestifionis. vlcer.

refert: ego scarificationibus, & arsenico vtor: nō sunt ergo verba quid. Porro quòd temeraria & futilia sint præsidia, liquet: nam propter maximā, quam nanciscuntur prædictæ herbæ refrigerationē, cerebrum sopore lethargo, alijsq; multis & varijs corripietur affectibus. Apud omnes tamen in confesso est, quòd non sunt facienda bona, vnde veniant mala: præstantius certè curationem eris aggressus, si (vt prædictum est) cauterium admoueas, & nunc ex Hippocrate lib. de Medico, probè notatur, id quod secatur, aut vritur, & dolorem affert, quàm minimo esse tempore positum decet, in re, qua explodenda est Docto. Carthag. opinio, qui lib. de febre pestilentiali differens, de tumor. pestilentiali ait: Cauterium profundè ponatur, & nihil quod vltimum non sit, relinquatur: nam, vt ait, si exterius solum partes vrantur, frustra in inferiori parte venenum inclusum haberet, neque locus inspirandi daretur; tamē si venenum remanet, quid sit agendum, infrā, si oculatissimus fueris, videbis. Notabis prætereà, quòd Carthagena industriose & sagaciter nos erudit, si vlcera sint in vniversis nostris corpusculis, non tamen in vlceribus faucium, in quibus non ita cauteria imprimuntur. Rogabis (vt protuli) quomodo materia venenosa & maligna dissipabitur, quæ

que remansit, quia profundè cauterium non est administratum, per abstergentiam providè & speciosè medeberis, vt postmodum declarabimus. Interim tamen vt absolutionem operis consequaris, omittendum non est, quot remedia tuta sint. Quod testimonium magnificè Galenus lib. 14. methodi, cap. 4. consimile tradit Celsus lib. 3. cap. 4. ex Asclepiade, quo in loco ait: Officium Medici est, vt citò, tutò, diligenterque curet. Quapropter scito, & sit tibi alta mente repositum, quòd illicò cùm ad curationem vlcèrum faucium accersitus fueris, vt eis subuenias, & auxilium mirificum præstes, idque tutissimum, summoperè expedire, instrumentum accipere, quod à Græcis Glossocathoncon, nostro verò idiomate Vadal, nuncupatur (sic vocat Dionys. Daça lib. de tumorib. 3. cap. 90. cui fides est præstanda propter eximiam animi dotem, & in literis bonis auctoritatem, sed obiter à me taxandus est, siquidem ita suffragatur assertionibus Doctoris Hidalgo in arte Chirurgica, vt suis proprijs & ipsismet præceptis, & candidis scriptis refragetur, & in principio libri illius affirmet, quòd veterum narrata circa illustrem Chirurgiam vana, futilia & incerta sunt: quæ autem ille Hispalensis commendat, speciosa & præclara, proh dolor!

De cauter. & pestif. on sil. ulcer.

quis talia fando temperet à lachrymis. Miror
fanè, & iterum admiratione sum correptus:
quia Doctoris liber Agüero mille fecurit mē.
dis, & erroribus, multisque falsissimis propo-
sitionibus, vt satis superque à Doctore Frago-
fo est reprehensus, à multisque alijs, qui in ar-
te Chirurgica, item & Medica consenuerunt,
& cis curiosè & vigilanter insudarunt, sed de
ijs hætenus) quo instrumento maximè os ape-
ries, & linguam deprimes, & postmodum lin-
thea sumas frustratim dissecta, quæ in candi-
do cui agitati sint madefacta, & totam oris
regionem cooperias, nisi vbi vlcer videtur, in
quo cauterium mortuum appones, id est, pa-
rum ignitum (sic vocat Fragofus, & ex Paulo
notat, & hic ex alijs, vt diximus) vt affecta pars
quasi carbonescat, & crustra exigua fiat: fiet
autem, si (vt diximus) ocyter applicetur, & tūc
tutò medeberis. Paratum sit cauterium ex clas-
se dactylorum, quo administrato iterum lin-
theolum in candido oui liquore madefac, sit
autem parum agitatus, ne propter motum ca-
lorem concipiat, vt asserit Rogerius, sic autem
inflammationem attemperabis, & dolorem,
vt ait Tagaultius, sedabis. Libro autem insti-
tutionum Chirurgicar. omnibus ritè et con-
spicue fabrefactis, illicò forinsecus adaptabis
de.

defensiuum satis egregium, quod conscribit Ioannes Vigo. libro 2. de tumoribus, tractatu 1. cap. 17. quod, vt ipse confirmat, adipiscitur facultatem confortandi locū, qui non amplius possit recipere materiam extraneam, & prohibet ambulationem tumorum, confortādo cum aequali resolutione & exsiccatione. Hoc insigniter astruit Ioānes, tamē non benè Fragosus, qui cū materia sit venenosa, repellētia solum adaptat, sequenti verò die manē lintheū ab vlcere detrahes, et vlcus lauabis, non solum bis, sed ter cum sequenti liquore, qui ad abstergendum multas et insignes promittit dotes, et hic opiparā virtutem nāciscitur, postea de ferocissimis loquimur, vt in pueris, eunuchis, feminis, et in ijs, qui sedentariam vitam degunt. Quod concinnè et eleganter demonstrat Galen. lib. 2. ad Glau. cap. 9. Femininum corpus, et qui balnea amant, et in otio degunt, mollia exigunt medicamenta, neque dubium est, idem in pueris esse faciendum. Eiusdem opinionis est libro 3. method. cap. 3. idem consulit libro 6. cap. 4. de compositio. pharm. ex Archigenis testimonio, quibus conspiranter suffragatur perdoctus Aetius lib. 14. cap. 56. vbi ait: Molles carnes vehementia pharmaca non ferunt. Pro extirpandis ergo, et debellandis prædictis vlceribus fauciu,

De cauter. & pestif. tonsi. vlcer.

si cauterijs vti possunt, conducibilia sunt, & postmodum vt ad sacrum auxilium leuare, ob reliquias quæ remanserunt, hoc sequenti liquore sæpe lauare prodest.

Pro pueris liquor.

Recipe succi porri depurati vnc. j. sem. æruginis gran. iij. lapi. bezahar. tantūdem, sandaracæ Græcorum gran. sem. mellis puri & optimi vnc. j. aquarum rosa. & lentisci ana. vnc. j. sem. tepida cū sint, vlceri maligno admoue: hoc tamen modo accipe specillum, & in eo inuolue parum lanæ, & in prædicto liquore madesac, postea leuiter & paulatim laua bis, aut quater singulis diebus, non solum vbi crusta excaut. est facta, sed post eius casum, donec mundificetur. His perpensis, concinneque examinatis, reliquum est trutinare, quibus medicamentis rustici, piscatores, atque nautæ, si chironis & perfidis vlceribus oris crucientur, sint medicandi post cauterizationem, si aliquid succi contagiosi & venenosi fuerit occultatum, quippe aliam vehementiorem curacionem efflagitant, quæ talis est.

*Pro agricolis, piscatoribus, & nau-
tis liquor.*

Recipe succi porri defæcati vnc. ij. sem. sulphuris viui, chalcitidis vstæ & lotæ, cuiuslibet gran. ij. æruginis gran. iij. sem. lapidis bezahardic. & vnicornij ana. gran. ij. sandaracæ Græco. gran. ij. theriaces Andromach. senioris recentis scrup. ij. mellis electi & puri vnc. j. cōmixtis omnibus ad vsum serua, & eo, vt dictum est, vtaris.

*Vsui etiam pro ferocissimis præstantissimus
hic liquor existit.*

Recipe succorū herbarū herbæ viperinæ, nicotimianæ, somchi depura. singul. vnc. j. sulphuris viui, sandaracæ Græcorū, argenti sublimati ana. gran. j. theriaces Andromac. senioris recentis drag. sem. lapidis bezah. gran. iij. mellis electi et puri vnc. j. moschi et ambræ, cuiuslibet gran. ij. vsurpa, vt te docui.

Rogabis forsā, et pulchrè sanè, quamobrē
theriacam recētem permiscemus in his liquoribus: ratio desumpta est ex literatissimo Lan-
franco

De cauter. & pestif. tonfi. ulcer.

franco Ma. cap. de medicinis cauterizatiuis, in
antidotario, vbi afferit, semper cum medica-
mentis cauterizatiuis debet prosequi mitiga-
tium, donec crusta voluntariè, et per se deci-
dat: cum autem theriaca recens est, opium ma-
xima prepollet refrigerandi facultate, quod at-
temperat caliditatem aliorum, et effrenatam,
malignamque vim obtundit et castigat. Super
est nunc explanare dilucidioris doctrine gra-
tia, quando dicendum est, theriacam esse recen-
tem: hanc difficultatem sic dilues ex Galeno li-
bro 2. ad Glauco. quam esse recentem conte-
statur, si ante sex menses fuerit constructa, vel
ante quatuor circiter menses, vt liquet ex Ga-
leno 5. method. cap. 13. et tunc apta est ad no-
stra vlcera maligna et igniuoma fauciu: quia,
vt ipse tenet, fluxiones retinet, doloremque le-
nit, quæ operatur, non solum si intrinsecè tum-
pitetur, sed si foris imponatur. Propter quam
rationem in vehementissimis doloribus admi-
nistramus opiatas, vt philonium requiem ma-
gnam, et pilulas ex cynoglosson. Habetis, (in-
quit Hieronymus Mercurialis lib. 6. cap. 13. de
vitijs articulorum, et lue venerea, in fine cap.)
apoca medicamēta, id est, lassitudinem emen-
dantia, vt ait Galenus lib. 7. cap: 1. de composit.
pharm. lo. in quibus ingreditur opium, et citra-
vllum

ullum detrimētum lenit dolorem, & arcet: appositè ergo theriaca ponitur; sed tamen aliud consurgit maximi momēti dubium, quare post cauterizationem prædicti liquores vtiles sunt, vt frustra decidat; non tamē vt vsus docet, vnguentum basilicum, nec mixtura quæ passim cōficitur, ab omnibus vulnerarijs, quæ ex threbutina, oleo rosa. & vitellis ouorum, & ab aliquibus cum croco conficitur, aut butyro, vel qualibet re butyrofa. Ad hoc perfectè & aptè cognoscēdum plurimū refert sectari doctrinam, curationemque Dionysij Dacæ, quam lepidè conscripsit, lib. 3. de tumor. præter natur. lib. 3. cap. 200. quo in loco de tum. pestilentialibus differit, & siccis medicamentis medelam molitur, & non vntuosus curationem progreditur: id autem affirmat esse efficiendum, ne iterum maligna qualitas repullulet, & reuiuifcat, quia tunc Medicus culpa non vacabit, siquidem, vt ego astruo, tutò non curabit, quod præceptum mirum in modum obseruat Galen. lib. method. medendi 14. cap. 12. Medicus tutò medetur, vbi morbus non reuertitur. Obseruare etiam conducit, quòd doctrinam, quam ex Dacæ tradidimus, desumpsit ex Aetio thetra. 4. ca. 4. vbi de curatione thymij tractat, & ait. Post chirurgiam adhibe exsiccantia, donec per-

L

fectè

De cauter. & pestif. tonsil. ulcer.

fe à adustio curetur: nam vnctiuosa curatio
fectionem refricat. Et liquet itidem ex Galen.
lib. 2. ad Glauco. qui siccis medicamentis post
ustionem medetur, vbi ita inquit: Post vstionē
succum porri pone. Achaehia in commēto: Ar-
cet putredinem succus porri, & vehemēter ex-
siccat. Leonardus de Berta. Palia. cap. de gan-
grena, inquit: Vt scara in styomeno auferatur,
folia tenerrima porri in aqua decoquito, & cū
pane pistetur, & sulphure, & fac emplaf. & su-
per styomenum ponito. Et Theodo. acerrimus
Chirurgiæ indagator lib. 3. cap. 10. de gangre-
nis: Cū cauterizaueris, folijs tenerrimis cum
sale tritis pone, vt citius scara cadat, & feruor
minuatur. Huidalgo de Agüero tr. 1. cap. de præ-
putij styomeno: Succus porri cum chalcitide
partē corrigit, & putredinē. Tagaul. lib. 1. inst.
Chirurg. de gangr. Facta adustione cum porri
succo, & sale vtendum, sed à Paulo acceperunt
ex lib. 4. cap. 19. ibi ait: Nonnulli verò, vt putre-
dinē auferāt in gangrena, & sphacelo, candens
ferramentum adigunt, in quibus sale cū porro
vtendū est. At verò prædicti authores omnes ex
Hippoc. lib. de internis affectionibus deduxe-
runt, vbi de puris amissione tractat, & inquit:
Quoscūque vsteris, statim post vstionē porrum
multū tritū super vsturas apponito, & per diem
vnum

vnū finito, tādē nos succū porri in vlceribus malignis, & perfidis fauciū, vel per se, vel cum alijs medicamentis permixtū congruē & egregiē administramus. Verumenimuerò quia asserit Hippo. lib. de ratio. victus in morbis acutis, quod gratificandū est ægrotanti in purgationibus, cibus, & potibus, relietis liquoribus pulueres assignauimus, vt vnusquisque eligat ad curationē, quod sibi magis perplaceat, quāuis factis certo scio à Galeno esse prolatū, lib. methodi medēdi, quod qui ægrotātis delicijs subscribit, adulatoris facit officiū; cum hoc tamen poteris vlceri maligno oris pulueres, qua arte & quouis modo eos administrare æger, aut artifex debeat, percurrat ad theor. 33. & 34. vbi ordinē, & modum perfectum reperiet. Sunt verò pro ferocissimis & robustissimis huiusmodi, qui frustra probè lauant, & exactè abstergunt.

REcipe chalcitidis vstę & lotæ scrup. sem. æruginis gran. iij. trifolij hyperici corticum, radicū scurzoneæ, sing. scrup. sem. lap. beza. gran. iij. terantur subtilissimè, vt ex Asclepia. ait Galenus, & vlceri appones parum, id est, gran. vij.

Let **Pro**

De cauter. & pestif. tonsi. ulcer.

*Pro eunuchis, pueris, & ceteris, qui sequitur,
pretiosus est.*

Recipe vnicorn. rhinocerontis ana. gran. iij.
lentisci, nicochiana, cardui sancti, singulor.
gran. iij. atramenti futorij vsti & loti gran. ij.
puluerizetur, vt ars docet, & vniantur, in vsum
feruentur, & singulis diebus vlceri adaptentur
gran. v.

Restat nunc litteris mandare, quod pulueres
sunt vlceri apponendi singulis diebus, do-
nec non solum frustra decidat, sed caro rubicun-
da sit, idem cum vlcera lauabis, tunc generabi-
tur caro bona & perfecta: nam, vt ait Galenus
lib. ad Glauco. 2. vbi sordes in vlcere, & munda
non sint, bona caro non generabitur. Auicenna
ite lib. 4. fen. 4. cap. 1. Illa, in quibus generatur
caro addita, sunt illa, in quibus fit festinatio na-
scentis carnis ante mundificationem. Erit ta-
men vlcus absterfum, cum caro multum sicca,
nec humida fuerit, vt Celsus lib. 5. cap. 16. pro-
nuntiauit, licet in nostris malignis vlceribus
maior absterfio, & exsiccatio sit necessaria ob
venenum. Generatur postea caro cum medica-
mentis, quae in primo gradu siccitatem & cali-
ditatem nanciscuntur, vt compertum est apud
Galeo-

Galenum lib. 3. method. cap. 3. & lib. 4. cap. 4. & lib. de compositione pharm. per gen. & de simpli. medicament. fa. Repletum postea cum carne sit vlcus, gargarizare vlcus conuenit, vt cõprobat Cellus lib. 5. cap. 26. cum frigidis & siccis medicam. vt optimè testatus est Galen. lib. 3. artis Medicæ. His consideratis & visis currenti calamo in memoriam trahere decet, ostendere quid sit cauterium actuale. Est cauterium actuale, instrumentum ad vlcera maligna extirpanda, necnon ad alios affectus ex varijs & diuersis rebus conflatum: interdum ex auro, ferro, aut ex alijs metallis, etiam ex arboribus & herbis, vt ex lino crudo, & fũgis. & alijs, quæ nomen potentialium fortiuntur: & de ijs postmodum cõtrouerfabimur. Summatim verò ex lino crudo, & de cau. ex circulo, & fungis quid sint, & quomodo fieri debeant cauteria, siquidẽ ex veterum Academia & iuniorum nullus reperitur, qui exactè notitiam tradiderit, quamuis Hippocrates lib. de affectionibus differens, de podagra, de cauterio, de lino crudo sermonem facit; tamen ad eò obscure, vt Aedipo cõsultore indigeat: ait ergo: Si verò in digitis ex podagra dolor relinquatur, venas paululum supra articulum in digito nodum inurito; vrito autem cum lino crudo. Nodosa & intricata

De cauter. & pestif. consil. ulcer.

profectò lectio, nos sanè eam sic exponimus, intelligendum est, quòd sit linum, antequàm maceretur: nam Antiqui caulem lini iuxta quantitatem quatuor, aut quinque digitorum sumebant, deinde ponebant linum ita perlongum super partem affectam, postmodum in summitate accendebant, vsquequò accensus carnem urebat; hoc tamen faciebant veteres, quia cùm paulatim accendebatur ille caulis, pars assuebat presentire calorem & vstionem, ita vt quando pars urebatur, verè minorem cruciatum præsentirent, idem componebant cum fungis (quid sit fungus, vide Paul. libro 6. cap. 49. & Fragos. fol. 146.) accipiebant exsiccatos, & parti affectæ adiungebant, & in summo accendebant, & detinebant, donec totus fungus combustus combureret partem: verba sunt ex Cælio Aureliano libro 5. tarda. passionum, capite 1. in fine. Menti nunc se offert discutere, quare Hippocrates, libro de internis affectionibus, vbi partes sunt carneæ, vritur igne, vbi osseæ, & nervosæ, vsurpat linum crudum, aut fungum. Ratio sic se habet, quia vbi caro vrenda est, opus est medicamenti magis exsiccantibus, quandoquidem caro mollis & humida est, vbi partes osseæ & nervosæ possunt ignem minus exsiccantem: quapropter re-

fel-

fellenda est illorum temeraria ignauia, qui in-
discriminatim cauteria administrant. Omit-
tendum rursus, nec ignorandum non est, aliud
cauterij genus, de quo nos certiores facit Hie-
ronymus Mercurialis in praxi de vitijs articu-
lorum, & lue venerea, lib. 6. cap. 1. vbi ait: Ha-
bebant veteres in vsu, sale & oleum cingebant
partem affectam, circulum ex pasta, deinde im-
plebant illum circulum sale, vel oleo, postre-
mò igne candenti liquefaciebant sal & oleum,
& post mittebant ferrum ignitum. Quos vren-
di modos apud veteres, ait, nominantur præ-
cipuè à Cælio Aureliano, libro 5. tarda. passio-
num (vt dictum est) capite 1. qui inter classem
Græcorum antiquissimus est author, vt liquet
ex Tiraquello lib. connubialium, lege 9. glossa
1. pag. 9. & esse antiquiorem Galen. testatur, vs-
que adhuc de inusitatis nostris temporibus
cauterijs pretiosiora nos ruminauimus,

& ad alia stylum conuer-

tamus.

T H E O

Exodi

THEOREMA XXVII.

Quòd celeberrima parantur cauteria ex auro
ostendit, ex alijs metallis
non sic.

VIdetur, quòd inter omnia metallorū genera ad cauteria primatum æs amplectatur: nam propter eximias eius dotes, & abditas naturæ proprietates hoc metallum veteres ad astra extulerunt, & illud adeò celebrarunt, vt in statuis, in imaginibus, in idolis, & Deorum cultu, atque in nummis assignarūt, vnde Ouidius lib. de Fastis.

Æra dabant olim melius, nunc nomen in auro.

Et cæteris metallis sic anteponebat, quòd Rex Seruius primus æra signare cœpit. Ad hæc prodidit Plin. lib. 33. quòd veteres arma ex ære parabant, non tamen ex ferro, vt docet Hesiodus, *Ære laborabant, nec ferram erat nigrum.* Adeò præstantissimum & laudabile erat metallum apud priscos, maioresque nostros, vt in sacris nullo alio vterentur metallo, vt ex historijs liquet; eo ad pavimenta, tecta superba, vasa, thuribula, & calices vtebantur: & ita huius metalli virtutes exararunt, vt dicat antiquitas, quòd dæmonum opera inuolidantur, frustranturque. Et libro
Exodi

Exodi passim, cap. 26. 27. 30. & Levitici 6. & 26 Regum, & 28. Vasa, & omnia necessaria altari fiebant. Theocritus sect. 10. ait, quòd Medæa herbas euulsit, & in calices æneos posuit, fecasseque falcibus. Mani. lib. 2. & Papinus 6. Alexand. lib. 2. cap. de æris excellentia sic subtextit sermonē: Ipso dæmones abiguntur. Rhodigin. lib. 19. cap. 10. Qui diuitijs antiquitus præstabat, æneis poculis utebatur, non tamen aureis, propter eximias eius facultates, fluxionibus capitis mederi, & fascinationibus sensit Paul. lib. 1. cap. de ære, suffitus influxionibus oculorum valet: nam ex eius vaporibus cerebrū expurgatur, hinc æneis vasis præparamus tutiam, & medicamenta ocularia, vt Galen. lib. 5. cap. de ærugine æris, 4. de compos. pharm. lo. & 4. per genera, & lib. de oculis, cap. 4. & 4. de ration. victus in morb. acut. Græci, qui veluti lingua altera, arcana naturæ reuelarunt, tantum esse huic metallo robur affirmabant, vt eius sonitu, quæ ab illo, & exhalatione spirat, & sol, luna, & astra obscurabantur, iisdem iterum fulgore pristino nitore reducebantur, qui fuit antiquissimus mos apud omnes gentes fulgore æris, & strepitu ingenti nubila abijci. Plautus in Aemilio ait: Ea nocte cùm iam cœnassent, quieti, somnoq; indulgerent milites, luna obscurari

De caeter. & pestif. consil. vlc. er.

cœpit, ac deficiēte lumine multis coloribus permutata, tandem nusquam apparuit, Romanis reuocātibus, vt cōsuetudo est, tinnitu æris eius lumen stipulatur. Mani. 5. Astro. vbi ait.

Seraq̄, in extremis quatiunt generibus era.

Cæterū et si ex ære facultates tam mirificè conscribantur, vt aptius fatearis, quòd cauteria ex ære construui debent, nota ex Arist. sect. 1. probl. probl. 25. Quam sententiā adfert Camarensis Fustamantius lib. de animal. reptilib. quòd si quis ære incisus fuerit, faciliùs sanatur, quā quouis altero metallo læsus, tum ambusta, quæ hoc metallo fuere excitata, ex eo quòd medicamentum, & morbi causa sit æs. Et testatur Camarensis hoc fieri propter siccas exhalationes naturæ, & stipticas, à quo metallo expirāt, quibus exsiccat vulnus, vt faciliùs coalescat, quò expedit, vt siccetur vulnus, liquet ex Gal. lib. meth. & ex Hippo. lib. de vulner. vbi siccū ad sanum, madens ad vitiatū prorsus accedit. Sed quid singula cōnector, & colligo, quasi oratione cōprehendi possint laudes cauterio ex ære. Cū hoc tamē, vt infrà videbis, cauteria ex auro pro diuitibus cōstruimus, & eius laudes, etiam opelu. de fonti. & caut. cognosces, vt possint iuuenes incespirāter pro abigendis vlc. eribus malignis oris eis vti. Restat nūc rationes afferre, & authorita-

ritates, quib. cōprobemus, cauteria ex auro benigna & proficua esse. Doctor Cart hagenus de febre pestilenti. de carbūculis disputādo ad cauteria magnificat aurū, & Plate. lib. de simp. med. ait: Cauteria ex auro nō cancerāt, neq; crisipellār; sed potius partē illustrāt, & corroborāt, atq; tēperant. Et asserit Arnal. Villan. quōd cicatrices pulchras in facie facit, vt in oculis, & cōprobatur per Babur. de Mola, quē citat Fragos. in lib. Chirur. Aurū tēperatum est, neq; dolorē infert, facile cōsolidat, cui cōstipulatur Auic. c. de auro, quāobrem Albuchasis dogma explodendū, & repudiandū est, qui ex ferro cauteria cōficir, quia exactiūs & prāstantiūs cauteria ex ferro, quā ex auro cōmensurantur. Sed huius dubij facilis est solutio, si hoc cōsideras, videlicet, quōd vno & eodē tēpore Chirurgus igni mādēt cauteria ex auro & ferro, & postquā accensa sunt, & scintillare videantur (pro nostris vlceribus nō scintillare debēt, sed parū ignita sufficiūt, vt dictū est th. 13.) extrahātur ab igne, quo cōsilio, qua itē arte factitandū sit, percurrere ad theo. 25. & 26. Ex his porrò doctus euades, tamen prāmeditandum est, quōd pro opulētis ex auro cauteria strenuē opitulantur, pro pauperibus satis est ex ferro: nam vt testatur Galenus lib. de compos. pharmac. secund. locos pauperibus

De cauter. & pestif. ton. sil. ulcer.

alix farina satis est, diuitibus alia præstantiora: nam ait: Satis enim scio, Medicos pauperes aesse, qui b iplis curantur, quibus alica sufficit, non siligo, nec triticum.

T H E O R E M A XXVIII.

*In quo iterum laudantur cauteria actualia,
& insequentibus potentialia.*

M Emini, me primo horum voluminum theor. i r. sermonem de cauterijs instituisse, sed nūc vltiorem cognitionem nactus, & in perscrutādis vlcerum cauterijs excitatior, diligētius quædam exarare decretum est mihi, siquidem inter pleraque & innumera Chirurgorum instrumenta, quæ vsui humano conuenire dicuntur, cognitum, atque manifestum est, cauteria actualia primatum obtinere: attamen hoc nostro sæculo propter ignauiam Chirurgorum, & Medicorum (quos Deus male perdat) sepulta, & quasi inusitata permanserūt: sed cum ab Hippocrate, & Galeno, necnon à multis benè natis Medicis, & Chirurgis extollantur, si alij formidolosi nostra cōsopiant scripta, nihil mea refert. Refert tādē Lāf. Maior tract. 3. cap. 18. quòd cauteria actualia cæteris iure anteponuntur, quia dolorem sua positione

non

non multum inferunt, & notabiliter operantur, cui etiam astipulatur Berta. Palia. & Albuchasis 1. lib. cap. 1. inquit sic: Scitote, fratres, quod ex secretis curationis post cauterium cum igne, & bonitate eius super cauterium cum medicina comburente est, quoniam ignis est simplex, cuius actio non peruenit nisi ad membrum quod cauterizatur, & non nocet membro coniuncto cum eo, nisi in documento paruo. Medicinæ verò comburentis actio venit ad illud, quod elongatur ex membris: & fortasse facit accidere in membro ægritudinem difficilis curationis, & fortasse interficit: ignis verò propter subtilitatem suam, & bonitatem substantiæ non facit illud, nisi superfluat. In quibus adiuratissimus testis est Rha. dum ait: Cauteria omnia complent, siquidem in omnibus capitis fluxionibus, vt in rubore narium, aurium, & oris, quàm in summa capitis parte vsque ad cranium, si imprimantur (Mercurial. lib. de affect. cap. 16.) vtilia sunt, dùm leuiter & celeriter applicentur. Hanc etiã censuram sectatur Lanfranc. maior lib. & cap. supra citato, & lepidam & generosam recitat sententiam cuiusdam mulieris, quæ per humoris à capite affluxum per septem annos loquelã amiserat, item & vocem, & cum bis & ter cauteriũ ignitum in capite positum fuit, cranium despo-

De cauter. & pestif. tonfil. ulcer.

liavit, & vox fuit restituta, quo fit, vt laudibus non careant cauteria, præcipuè si mortua fuerint, de hoc vide theorem. 25. in omnibus vlceribus prauis & malignis oris, siquidem (vt diximus) ex affluxu humoris à capite fiunt; denique in ore optimè cauteria concedantur, nisi ignis superfluat, quia tunc dolorem paucum inferūt mortua, quod mirum non est dolorem efficere, si prodesse debent: nam ex Galen. 11. cap. 1. methodi patet, quod difficile est inuenire auxiliū, quod citra noxam magnificè proficit: ignē ergo non pertimescere debemus.

THEOREMA XXIX.

De ignis laudibus & cauterijs, & propter formidolosos aliqua aduertuntur.

AB adolescentia decretum est mihi, & mente fixa statui, postquam artem Medicam exercui, & ei insudaui, quid in morbis contagiosis & pestilentibus contingeret: item & in reliquis annotare, an interessent, an ægrotantes sanarentur, quo ordine, quibus deinde præsijs, & in hac mea polyanthea cōmendare. Incidi ergo in quosdam, qui veritatis amatores erant, & omnia cauteriorum genera

nara collaudabant, nec ignis ferocitatem, & vehementiam pertimescebant, exactè & concinnè intelligebant, ignis ferocitatem esse necessariam, siquidem eo innumera iuuant, quem non solum usurpant ad cauteria, sed in cibis coquendis, tenebris abigendis, frigoribus arceendis, plurimisque alijs palmam sortitur. Quòd autem ignis authoritas, eiusque excellentia sit amanda, patet, siquidem lapides eo in calcem & terram conuertuntur, aurum & argentum liquantur, cremato lapide cæmenta in testis alligantur, suffitu ignis pestis dissipatur, & abolitur crassus, atque pestilens aer attenuatur, & abolitur, ut Hippocrates & Empedocles ostenderunt, quos citat Plinius lib. 36. cap. 27. & Plutarch. lib. cui titulus est, An aqua, quæ ignis utilior sit? & Ouidius lib. factorum collaudat. Metuendus ergo ignis non est, nam ut Xenophus commendatum reliquit lib. de factis & dictis Socratis. Nichil homines, quæ ad vitam egregia sunt, sine præsentia ignis factitant, & dispensant. Addendum rursus existit, quod affirmat Plutarchus in comment. quod de Osyride scripsit, ignem commendabilem, & abditam vitam obtinere, ad morbos profligandos, adeo ut Aegyptios apud ignem haberi iussissent, & admodum profuisse. Afferit præterea nominatissimus, & eximius author in libro

ad de

De cauter. & pestif. tonfi. ulcer.

de utilitate ex inimicis capiendis, omnium artium instrumentum fuisse. Et Homerus lib. 12. Iliados ignem vocat diuinum & admirandum, plurimæque gentes ignem vice Numinum colunt. Idem tenet Persius, vt tradit Herodotus in Thalea, cui subscribit Strabo lib. 15. Luci. in Iouis tragædijs, & diuus Clemens in lib. recognitionum 4. Socra. in historia triparti. lib. 2. cap. 9. Alios dimitto classicos authores, ne prolixior, quàm par est, aliquibus esse appareã, qui satis perdoctè & faberrimè hanc meam censuram declarabunt, & cunctis exponent.

THEOREMA XXX.

Disputatur, nulla esse tam bona, que omnino vitio careant.

CVM cauteria speciosa esse ratione ignis exposuerimus, non defunt qui nostra asserpta suggillèt, & naucipèdeãt, qua in re tanta est veritatis vis, vt quod honestum & scitu dignissimum est, non occultari possit. Conuenientissimum ergo est explanare, nihil esse tam perfectum & honorificum, in quo aliquid perniciosum non latitet, vt liquet ex sequentibus. Siquidem sol, qui inter omnes planetas & sidera primatum amplectitur, lucemque omnibus

bus ministrat (dāna multa efficit, vt dicemus) tenebras aufert, & reliqua astra occultat, vt magnus ille Polyhistor Plin. tenet, lib. 2. cap. 6 & qui vices temporum, annumque renascentem temperat, & nubila serenat, & suo lumine sydera frænat, præclarè omnia intuens, & exaudiens, vt Principi literarum Homero esse video complacuisse, vt refert libro 2. Odiss. 11. & 12. his verbis.

Sol qui omnia videt, & omnia audit.

Virg. 4. Aeneidos.

Sol qui terrarum omnia lustras.

Ouidius lib. 2. Metamorph.

Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, videt.

Et lib. 4. inducit solem ita loquentem.

Omnia qui video, per quem videt omnia tellus.

Orpheus ante alios sic cecinit.

Audi beate aternū omnia habens, omnia contuentē,

Oculū Titan auro fulgore nitēs, Hypericum caeleste,

Lumen oculis iustitia, vita lux.

Tullius lib. de nat. Deorū: Solem venerabantur

Antiqui tanquā Principem & moderatōrē cæ-

terorum luminū, item sol salutaris omnia con-

feruat, alit, auget, sustinet. Cū hoc tamē aliquid

pravi in sole collocatur, quapropter benignus,

& benè morigeratus Medicus, & lector perpē-

dere debet, quòd si cauteria dolorifica sunt, non

N sunt

De cauter. & pestif. tonsil. vlcer.

sunt vituperanda; siquidem à multis & varijs
ægritudinibus sanos homines reducant. Insuper probatur hac celebri & generosa ratione:
Sol sua excellentia & probitate omnibus subuenit; tamen citra tempus multa mala facit, exsiccat, abolet, absumit, nigra flauaque reddit, quo fit vt Staius Cæcilius pronuntiauerit: Homo homini Deus, si suum officium sciat: tamen ijs hominem opprimit, violat, necat: nam in pro uerbio apud Plautum: Homo homini lupo: & vt ait Seneca ad Lucillum, in eius epist. 102. Ab homine homini quotidianum periculum, apud hoc expedit intensis oculis intueri, nullum est in alium frequentius, nullum pertinacius, nullum blandius, & cætera quæ sequuntur. Et quod nulla sunt tam bona, quin aliquid pestiferi & maligni in se nõ retineat, liquet ex Ouidio lib. 2. de Tristibus ad Augustum.

Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit,

Nil prodest, quod non cadere possit idem.

Ignem quid utilius? si quis tamen urere recta

Comparat, audaces instruit igne manus.

Eripit interdum, modò dat medicina salutem,

Quæq; iuuat, monstrat, quæq; sic herba nocens.

Et latro, & cautus præcingitur ense victor,

Ille, sed insidias hic, sibi portat opem.

Insigniter & circumspèctè protulit Cælius Au-

relia;

relia. lib. 3. tarda. passionum, cap. postremo, ferendum est leue damnum naturalis officij, quoties maior excludendæ passionis promittitur utilitas. Cauteria ergo meritò laudantur, si mortua fuerint, in vlceribus malignis oris (nisi sub lingua, & in capite.) Docta proculdubio est sententia Gal. lib. 12. methodi, ubi monet Medicum, ut à soporiferis, quàm maximè potest, abstineat: nam corporis habitui nonnihil officiūt. Si autem ex viribus resoluendis mortem timeamus, tempestiuè huiusmodi medicamētis utatur: quòd autem corpus aliquid lædatur, nõ sumus ignari, læsionē potius quàm mortem optandum. Et loquens Galen. de indurato splene, lib. 2. ad Glauç. Idem astruit Alexāder Trallianus de Narcoticis describens. Rursus ait Plinius, alui solutiones Pharmacis, nisi cogat necessitas, non oportet experiri. Item probatur ex Platone in Thimeo: Morbi, nisi periculosissimi sint, pharmacis non sunt irritandi: nam si salutem pollicētur, amara cum sint, molestant. Et Plutarchus lib. de tuenda bona valetudine, quòd ea quæ profunt, & nocua & damnoſa quodammodò sunt. Ad hæc, ut ex hoc labyrintho, & obscuro labore tutissimus vadam, nulla sunt ita bona, quæ vitio omninò careant.

THEOREMA XXXI.

*Vti differitur, quòd nulla sunt ita noxia,
quæ interdum non proficiat.*

SVNT profectò innumera noxia, quæ non infimum, neque spernendum remedium pro tutanda hominum salute tribuant, astruit Theogi. vt probat Socrates, quòd morbus multos magnificat, quibus sanitas nocua esset. Liquet deinde ex diuo Paulo, qui dixit: Virtus in infirmitate perficitur: quid quòd cura auri, & ferri plurimis est pecuniarum, & auri vsus, & vitæ humanæ necessarius, vt de ferro scribit Plinius libro 34. capite 14. tamen multi ferro, multi auro interficiuntur, & plures auro multa congesta, & pecuniarum cura strangulat, & quæ damnum tribuunt, sint saluberrima, & alijs meliora palam est ex Aeliano, libro quarto de varijs historijs. Hieronymus Siciliae Rex cùm morbo vexaretur, factus est litteratissimus: & audi testimonium ex Etinio, vt ait Plinius libro septimo, epistola ad Maximum amicam: Nuper me languor admonuit, optimos esse nos, cùm infirmi sumus. Plutarchus dicit: Rex Macedoniae cùm à magno morbo conualuisset: Nihilò, ait, peius est, siqui-

siquidem hic morbus admonuit me, ne effera-
mur, sed mortales esse credamus: quòd autem
ægritudines sint efferendæ laudibus, conspici-
tur ex his, quæ Plutarchus iterum recenset in
principio vitæ Pelopidis. Cùm apud Antigo-
num quidã confidenter animo habitudine cor-
poris prosperè militaret, interrogatus à Rege,
quænam esset palloris causa? iussit Medicis, vt
si aliqua essent præclarissima ad salutis reme-
dia, diligenter exquirerent: per multa autem &
varia remedia sanatus est, & coloratus euasit.
Admiratione Rex est correptus, cùm ad bel-
lum postmodum ignauus & torpiculus erat.
Tu, ait, o Rex, me inaudacem fecisti, vt non
belligerarem, cùm à malis me saluasti, à quibus
vivere flocci pendebam. Ad hæc non extra rem
fuerit aliã celebrem historiam in mediũ affer-
re. Diuus Petrus Tito discipulo interrogãti, cur
Petronillam tãdiu ægrotare pateretur? & mor-
bis grauatam in sanitatem reduxit, & surgere
iussit; tamen iussu patris ad lectũ reuerfa, mor-
bo fuit apprehensa. Cognitum est virginitatis
puritatem sequi, & non cum Floro Pratore
nubere. Noxia ergo ad culmen veritatis eue-
hunt, & innoxia absque dubio graue nego-
tiũ facessunt, finaliter enervanda, & conspicien-
da censura (vt millies diximus) illorum est, qui

De cauter. & pestif. tonsil. ulcer.

imprudenter cauteria accusant, & ab eis abstinent: & quia loquacitatis potius, quam doctrinae proprium habetur, eadem rursus repetere, transeo ad sequentia.

T H E O R E M A X X X I I .

Quòd pueri, & infantuli plus quàm alij faucium & tonsillarum ulcer. cruciantur, demonstratur. Item quòd fenticulae profunt, cursim tamen setones.

DIxi, atque exposui, sententiam propositumque meum circa cõgruam curationem vlcera chiron. oris, tam esse faciendam cum cauterijs actualibus, quàm cum potentialibus & alijs præsidijs. De setonibus, quia ex propinquo, & morosè attrahunt, & euacuant, pauca dicemus; de fenticulis tamen plura. Ante pubertatem plusquàm alia hominum familia vlcenibus malignis faucium & tonsillarum vexantur plurimi, quod strenuè contestatur Oribas. Aretheus, & eos sectatur Aetius, qui afferunt, cum pueri & infantes plurimum calorem nanciscantur, fit, vt multum frigidi inspirent, & cum ad cibos, quia multiuori sunt, sint intemperati (& vide Gal. lib. 1. de crisi-
bus, cap.

cap. 12.) facillimo negotio corrumpunt eos, vt tenet Aetius tetra. 2. f. 4. cap. 46. qui inquit: Ulcera in faucibus & tonsillis vt plurimum generantur in aetate puerili, ob vitiosos prauosque succos, praesertim Vere, & pestilentibus constitutionibus, varia quippe ingerunt, quaeocyter corrumpuntur, & cruditates generant, ex quibus succi venenosi procreantur, qui reptant ad cerebrum, & ulcera propter affluxum humorum in oris ambitu fiunt: quare nec vociferatione temere & inconsulto vtendum. Cuius etiam rei testis est Oribas. lib. 1. synopses cap. 10. & vt clarior sit doctrina, afferam egypti auctoritatem, quam ipse ex Antylo recitat ex salubri vociferatione. Pueri, inquit, cum cruditatibus scitent (vide Gal. supra) vocem exercere non debent, ne exactione inspirationis & expirationis, quae firmior & scitator facta sit, dum vox in magnitudinem accreuit, quia tunc largius vapores per corpus distribuuntur, & corrumpuntur, & a cerebro attrahuntur. Inquit sane Hippocrates lib. de morbis 2. Cerebrum ritu cucurbitulae ab vnigero corpore excrementa attrahit, deinde ad alias partes demandat, vt ad os, & partes adiacentes, ibique cum persistant, & collocentur (vt ait Aetius tetra 2. f. 4. cap. 2.) quae asperam arteriam ambit per magnas

De cauter. & pestif. tonsil. ulcer.

vociferationes, quibus frequenter vtuntur pueri, extrà prolato spiritu percussa inflammatur, & iuxta arteriæ extremum vltra hanc plagam musculorum actio offensa maiorē affectionem operatur, & vlcus efficit, aut inflammat fauc. aut collum. Quapropter vt huic subuenias, & in illud non incidas, prouidè præsidia parabis, vt Aetius affirmat cap. suprâ citato, si cantores cōmonefeceris, & qui vocis exercitiū faciunt, vt citharedes, præcones, tragœdes, si aluo prius exonerata infernæ partes optimè fricentur, & facies lauetur, & vt mox à somno, loquēdo moderatè, aut deambulando, seipsos præparauerint, ad vociferationem progrediantur. Quem præparandi modum cùm pueri non custodiant, alienigenique sunt, & inconsideratè, & pueriliter vociferationi operam tribuant, mirum non est, si chironis & perfidis vlceribus frequenter crucientur, & indefinenter molestantur inflammationibus. Quæ omnia verissima esse

cenfeo, & suspicor, nisi me mea

fallatia fal-

lat.

T H E O R E

THEOREMA XXXIII.

In quo de foniculis, & setonibus aliqua declarantur, & ex qua materia componi possint, & ad quod tempus apertum esse debeat vlcus.

Hippocrates in epistolis ad Democritum conscribens ait: Omnes homines artem Medicam nosse oportet: est, inquit, honesta res, & salutaris ad vitã tuendã: ipsa namque absente mens alacritatẽ non retinet ad veritatis considerationem: morbus enim presens animam vehementer obscurat, & torporem inducit ex spectatissimis his verbis: Conuenit totis viribus conatuq; maximo, aduersum omnibus affectibus, omni arte & diligentia, vt sanitatem recuperemus cum omni sylvã medicamentorũ, & instrumẽtis, de quibus exactissimẽ suprà sermonẽ fecimus. Superest nũc mẽti cõmendare ex qua materia setones cõfici debeãt, qui etsi ad nostrã vlcera truculẽta fauciuũ opifera nõ sunt, quia tardẽ auxilium præstãt, in alijs morbis cõferunt, & proficua sunt. Ad rẽ igitur deueniẽdo affirmamus, quòd quidam non infimæ sortis Medici, atque Chirurghi cõtestantur, quòd setones confici debent ex filo, aut ex sera

O

pur.

De cauter. & postif. tonsi. ulcer.

purpurea, cum pilis caudæ equinæ, sed ex qua-
cumque materia parentur, ignorandū non est,
quod à capite sensim, & à partibus propinquis
euacuant: fonticulæ, quæ ex cauterijs ignitis
fiunt, ex longinquis attrahunt partibus, & eua-
cuant. Setonibus congruè vsus est Doctor Pas-
chalius in charissimo filio suo, cum octo imple-
ret menses, vt libro de curandis morbis asserit,
cap. 16. quem sectatur Pereida eius commen-
tator libro de spherulis, infrà (quorum asserta
videre licet theorem. 8.) Rodoletus libr. de in-
ternis morbis, capit. 361. sub occipite cauteria
parat, & fonticulas aperit, ibique asserit, Florē-
tinæ mulieres in infantulis fonticulas sub oc-
cipite faciunt, idque habent in communi vsu,
experientia edoctæ, vt possint ipsos à morbo
comitiali liberare. Tandem si fieri potest, visis
oris vlceribus cauteria in infantulis sub occi-
pitem, & cucurbitulæ cum scarificatione in sca-
pulis aptè adaptantur. In pueris etiam ante se-
ptem annos profunt cauteria, in alijs item mor-
bis tutissimè admoventur: qua in re non est au-
dienda, sed prorsus abominanda Albuchalis
censura, qui nisi post septem annos cauteria in
pueris non administrat: nam etsi in alijs morbis
hoc verum esse possit, in nostris oris prauis vl-
ceribus abstinemus ab eius opinione: quia cum
fe-

ferocissima sunt vlcera, omnia remedia, si leuia sunt, repudiant, & explodunt. Quod optimè testatur Galenus libro 5. method. cap. ultimo, & dictum est theo. 25. Minimè, inquit, à paruis remedijs incipiendum, neque, vt illi dicunt, sentiendum, illa priùs esse tentanda, mox maiora: nam in morbis, in quibus periculum non impèdet, vera est opinio: at vbi moriendus æger est, à minoribus inchoasse, vt in Pthoe, citra rationem est à minoribus inchoasse, curantis consilium dirigi debet ad id quod magis vrget: nã extrema extremis sunt remedia, vt dixit Hippocrates, sed nobis non subscribes: quia dicit Galen. lib. 1. metho. cap. 4. seruare in omni methodo oportet, vt remedijs minoribus te exerceas, quàm maioribus artem adhibeas, sermo verus & germanus est, vbi dummodò necessitas, vt diximus, non vrgeat quid aliud. Cauteria ergo necessaria sunt pro fonticulis, quæ aperta esse debêt, quousque materia maligna & venenosa euacuetur: tempus autem tunc erit, cum æger à morbo liberetur. Quod dogma exactè nos docuit Celsus lib. 8. cap. 2. cuius exaggeratissima verba ita sonant: Cum aliquid exulcerandum, vt materia intus abdita euacuetur, cãdenti ferro non sanatur, donec vitium tollatur, & meliùs æger se sentiat: nam tunc in arterias

De cauter. & pestif. tonsil. ulcer.
per fonticulas reiectasse euidēs est. Suggillan-
da meritò, & increpanda à me venit Rolandi
assertio, qui conspiranter testatur, quòd per
centum & sexaginta dies (Fragos. in fine anti-
dotarij) fonticulæ sint apertæ. Quam proposi-
tionem nimis procaciter sectatur Rogerius: de
cætero, quia tempus est semiperfecta ad finem
perducere, & absoluere, vt notat Hippo. lib. de
arte, aliud ventilemus theore. ne vlla fiat tem-
poris iactura, & prolixitatē studio sequi videa-
mur.

THEOREMA XXXIV.

*Vti probatur, quòd cauteria potentialia pro-
sunt in curatione ulcerum faucium,
præcipue in pueris, & Sti-
morosis.*

OVita, o mores, nō cum illis loquor, qui
sapienter cognoscunt, cauteria poten-
tialia esse speciosa in pueris, & in alijs
ætatibus in malignis oris vlceribus, sed cū alijs
nostra adest controuersia, qui mundo Aescula-
pios esse consentunt, vitiligant autem non con-
ferre cauteria actualia, neque potentialia in
pueris: nā, vt asserit Plato lib. 3. de Repub. pueri
omni bestia intractabiliores sunt, propterea
quòd neq; retinere regulā, neq; rationē admit-
tere,

tere, neque seruare rem aliquam cum prudentia & benignitate possunt: in tantum quòd superuacanea auxilia & insulsa esse conspiciantur, hallucinantur tamen (me iudice) nam qui decimum annum & quartum compleuerunt, vt plurimum necessitate coacti os aperiunt, & non solum amanter & quietè cauteria potentialia recipiunt, sed tamen actualia, præsertim si, vt semper notauimus (vide theorema 13.) mortua fuerint, id est, parum refrigerata, & quasi carbonizent, potentialia item castigata & correcta. Ex prædictis percipies, quantum peccauerit Apocriphus, qui theoremate 3. vt supra declarauimus, falsis declamatiunculis chartam Augustinam repleuit, & cauendum esse in vlcibus faucium ab actualibus, & potentialibus ait, sed de actualibus probauimus, iam, de potentialibus conscribit Gal. lib. de compo. phar. lo. cap. de Aphthis, ex testimonio Archigenis, & Apollonij hac verborum serie, chalcitidè oleo tritâ, pennâ aphthis indito hoc è vestigio sedat, idè de vlcibus malignis ruminabis: & iterum ait eod. lib. cap. 4. ex Andro. testimonio: ibi ait Gal. terito (& reliqua ibi caustica potentialia ponit) & per lintheum cõcernito, deinde digitum cum oleo madefacto adiunge parti affectæ, vt tonsillas, palatum, & vuam abstergat.

De cauter. & pestif. tonfil. ulcer.

Asclepiades ad laxam columellam caustica ad ministrat (nos actualibus esse utendum diximus) & cum arundine sufflat, vel pulueres cum digitis apponit. Galenus tamen ait, cum arundine sufflare valdè improbo: differtur enim ex medicamentis multū in gulæ sumum, tã in ipsâ gulam, præstat cocleario indito opprimere, quemadmodum ego uti soleo, ut vidistis. Concinne ergo caustica ulceri oris, ubicunque sint, ponuntur. Comprobatur etiam ex Archigenis, & Sorani césura, qui chalcit. & atramêto sutorio utuntur, si vsta & lota extiterint, hoc modo acrimoniam, & acerrimam vim deponūt, vsuique apta redduntur, ut ait Galenus libro simp. medicam. facul. cap. de chalcitide. Omittendū autem non est, quòd in ijs, & reliquis effrenatis & malignis medicamentis permiscenda sunt alexipharmaca, ut ex Mesueo est notatum, & nunc nouissimè testatur Ludouicus Mercat. lib. 1. de morbo Gallico, cap. 13. Conteritur, inquit, & infringitur malitia, & venenosa medicamentorum facultas, si cum eis permisceas alexipharmaca: nã naturali antipathia inimicum perdunt, & corrumpunt, & in melius reducunt ulcerum quoduis genus malignum & igniuomum. Et quia multa se offerunt extricanda, superest nunc explanare, quomodo cognos-

cemus chalcitidem esse vltam, siquidem apud
- authores graues, & nominatissimos contro-
uerfum est. Hanc propositionem disertissi-
mè declarat Galenus, & absoluit, dum dicit li-
bro de antidotis, tractans de theriaca in ijs ver-
bis: Chalcitis aduritur, donec porateum, vel
cineris colorem repræsentet. Modus autem
administrandi hic erit, vt providè & scitissimè
dixit ibi Galenus: Ad theriacam sume quadra-
ginta drachmas chalcitidis, & in olla noua po-
ne, vt ex istis quatuor accipias, tale, ait Gale-
nus, exiguum in multo combusto reperies. Ig-
norandum præterea non est, quòd etsi acrimo-
niam & mordacitatem per vstionem chalciti-
dis amittat, mitior, suauior, atque benignior
redditur ob lauationem, vt suprà explicuit Ga-
lenus: lauetur tamen, vt ipse refert pluries, lib.
de compositione pharmacorum per genera 1.
capite 10. Lotio fiat per aquam pluuialem, quæ
vt in opelula de Aquis dicemus, inter omnes

primatum obtinet, & sua astringitione mi-
rè in modum reluctatur vlceribus

prauis oris.

(§)

THEORE

THEOREMA XXXV.

*Quomodo sit utendum causticis potentialibus
exponit, lepidè que ostendit meliùs hìc,
quam supra.*

Maximi ponderis est perpendere, Atti-
ceque disputare, quo pacto caustica po-
tentialia sint administranda Quidam,
vt vidisti, cum digitis pharmaca vlceribus oris
admouent, alij per calamum, arundinem, caulē
(vt ait Aretheus lib. suprā citato) & specillum,
varia medicamenta caustica adiungunt, & ali-
ter ac aliter apponunt. Iam suprā Galeni opi-
nionem declarauimus, & postmodum aptiùs &
nobiliùs dicemus: nunc Cornelij Celsi textum
exponemus ex lib. 6. cap. 15. vbi de cancro ait,
quòd si puer incidit (idem de nostris vlceribus
malignis habetote) medicamentum lana inuo-
lutum in specillo supra vlcus imponendum, &
vt nequidquam deuoret curandum: summa nā-
que aliter imperitia est. Vsq̄ue adhuc Celsus,
Galenus tamen suprā ait: Ponatur ea corporis
figura ordinata, vt neque quidquam deuoret,
neque in stomachum pharmacum penetret, &
nauseam, & vomitum excitet: tamen et si am-
plissimorum doctrina sit, pace tantorum præ-
stan-

stantissimorum virorum, perplacet mihi in medium afferre opinionem meam, quæ hac verborum ferie cōtinetur. Nihil refert, etsi tātillū deuoerent infirmi, siquidē medicamentorū perniciēs correctā est, & vt plurimū cū alijs clemētissimis pharmacis cōcinnatur, tunc neq; vomitū, neq; nausēā causat, magis quippe licentiosa à Paulo Aegineta tradita est cēsura lib. 3. c. 28. qui absque timore & correctiōe medicamēta vsurpat caustica, & propinat, vt liquet in cōpositione capnistī, in qua ponit sandaracham, quæ calidissima & valdē effrenata existit, & pensat vicē venenosi auripigmenti, vt eodē cap. testificat Dios. Anazarbeus, quam iterū idē Paulus sequitur doctrinā, & per os absq; noxa esse deuoerandā affirmat lib. 3. f. cap. 13. ibi ait: Sandaracha datur ex multa, purulēta ex tussientibus, suffitur cum resina aduersus veterem tussim. Luce ergo meridiana clariūs cōstat, quòd chalciti. sulphure viuo, & anteacto metallo in oris collutionibus, & alijs modis vti tutissimè possumus, etiā & sufflare, & egomet faciebā: quæ præsidia in meis egrotātibus strenuè & prouidē prænauerūt, præcipuè quādo pulueres lana in specillo imponebā, aut pulueres per calamum sufflabā, etsi tetrū & foetidū odorē ægrotantes respirabāt. Prædices tamē, o mira res, o res mi-

ra, o fors fortuna, o fortuna fors, id quod à barbaris foribus, circulatoribus, Chirurgis, & nebulonibus indies efficitur, à Medicis benè natis, & nominatissimis factitatur. Audias nūc, obsecro non magis absurdū & abominabile conspicitur, quod ab Hipp. cōmedatur lib. 6. epide. se. 5. tex. 18. quod Medici auriū sordes degustēt, & si dulces sunt, lethale esse morbū significant, & amarē non (Auicēn. idē fen. 2. lib. 4. tract. 1. cap. 36.) & Galenus in cōmento ait, sordem aurium gustare sustinuit, vt nullus ignoraretur morbus. Et Auicenna inter Arabes Princeps lib. 2. cap. 20. gustare iubet sudores, etsi prauī, maleque olentes sint: & tradidit etiam Tiraquellus de nobilitate Medicorum, ex Aristotele, semen esse degustandum, an falsum sit, vel non: & nos deiectiones & vrinas passim, & si male sint olentes, & foetidæ conspicimus. Nonne etiam, attēde, micat Galeni dogma? Ex Galeno 7. methodi cap. 4. ibi ait: Qui Veneti, & Præsini studio tenentur, equorum stercora odorantur, vt quæ admodum alimētum concoxerunt, bonam habitudinem cognoscant: multò magis pro hominum salute conferentissimum est videre. Et vt non Medici plurimūm glorientur, ars Medica nonne seruilis est? vt probat Seneca lib. 2. de beneficijs, cū ait: Domitianus Imperator

mandauit Medico suo, & seruo, vt sibi venenū daret. Cuius historię meminit Suetonius in Nerone. Refert quoque Plutarchus in Cæsare, & apud Hebræos Genesis 50. cap. vltimo legitur, quòd Ioseph filius Iacob præcepit seruis suis Medicis, vt aromatibus condirent patrem. Et iterum rogo, & exquiro, nonne vilis, fœdus, & imprudentius, quod de Medicis protulit factus ille Philosophus Aristophanes? quid quæso? siste parum, audi, & patientem accommoda aurem, papa. Tandem vt vno verbo omnia cōplectar, non est multum stupēda res, neque admiranda, quam nos sumus facti & aggressi, siquidem ab incepto opere desistere poteram, artificiūque delinquere iurationem, ob quā causam non eram puniendus pœna aliqua insigni. Et probatur ex Ecclesiastes 29. vbi dicit: Recupera proximum tuum ad virtutem, & attende tibi, ne incidas. Dicitur & ex Seneca: Succurrā alteri, sed ne ipse peream. Item: Qui in ciuitate sunt, pestilentia & fame deuorabuntur, saluabuntur qui fugerint. Rursus: Popule mi, intra in cubicula tua, & absconde te modicum, donec transeat indignatio mea. Præterea patet, me posse arripere fugam ex scriptis Ioannis Costei in vita Galeni, qui concinnè affirmauit in vita eiusdem: Cū pestis Romā opprimeret, atque

De canter. & pestif. tonfil. vlcer.

inuaderet, in patriã Galen. fugit, quo fit vt mihi culpa non sit imputanda, siquidem plurima Medicorum turba, qui prudenter magnos in arte Medica progressus fecere, tam senes, quã iuuenes morbis contagiosis & pestilētibus noctu diuque assunt, & charitate, rationeq; comoti alacri & sincero animo in domo egrotantis requiescūt, cuius farinae fuere Hipp. & Gal. absq; noxa tamen. Deniq; et si suprã iocose aliqua dictitata sunt de Medica arte, nihilo fetius autem nō indicere, neq; extra rationē, administravit quis, qui in arte Apollinea est versatus, & suo lacte nutritus, si quã præclara & honorifica sit Medicina, tã ignaris, quã splendidis demonstramus. Liquet igitur ijs perspectis & cōsideratis, quòd Eusebius Pōtifex fuit & ex classe Medicorū, & à patre Medico genitus, Pãthaleō Nicomedēsis, Nicolaus V. Pōtifex in arte Medicus fuit, & Ioãnes XXII. qui primū vocabatur Petrus Hispanus, & thesaurū pauperū scripsit, & Paulus Pōtifex II. qui egrotates curabat, & ipse met medicamēta adhibebat. Itaq; de istis omnibus, & de alijs plurimis exactè disseruit, & sermonē fecit Tiraquel. lib. 31. de nobil. Medicor. c. 31. fuit etiã Medicus de Furno Cardinalis, & in quãto pretio & honore Medicina fuit reputata, aduerte, qui Medici Sãcti palmã obtinuerūt,
&

& didicerūt. Elifens, qui duplicē prophetiā habuisse dicūt, precib. incolarū in Hierico a quas pessimas arte Medica sanauit. Ex 4. Reg. c. 20. Isaias Ezechiam morbo laborantē arte Medica curauit, ibi ait Hier. Nō est aspernāda Medicina, nā vsu constat, & hāc fecit Dñs. Et Tertull. lib. de corona militū, memini me Isaiā Ezechie aliquid laudatę Medicinę adhibuisse, & Serapio in antid. Isaię pilulas cōponit: & Paul. epist. 1. c. 5. ad Tim. Noli aquā bibere, sed modico vino utere, propter infirmitatē: & notat Tertull. lib. de corona militū, Isidorus lib. 4. etymologiarū, cap. 9. & à Nicolo est potio sancti Pauli, & Gal. lib. de comp. phar. lo. 5. Paulinam compositionē facit, & Aetius tetr. 2. f. 4. cap. 65. Ad hęc trahere in memoriam expeditissimum est, sanctos Medicos, vt Cosmam, Damianum, Lucam, Vrsinum, Panthaleonem, diuum Ambrosium, Basilium. Qui alios Medicos, qui Sanctorum vestigia sunt sectati, perlegere voluerit, euoluat librum de floribus Sanctorum Villegas, in quo prudenter de illis disputatur. Prætereā, vt quanta sit authoritas Medicinæ clarissimē videatur, Imperatores ei insudarunt, vtpote Augustus Cæsar (vt notat Vale. libro de re Medica, cap. 18.) scripsit cōpositionem Medicā, qua omnes sanabat, & ea utebatur Tibe-

Decaater. & pestif. tonsil. ulcer.

rius Cæsar in tēpore quo pestilentia inuadebat, vt notat Galenus 5. de compos. pharm. lo. cap. 12. ad Herpetes. Nerone citat Paulus Aegineta lib. 7. cap. 17. & Plinius Vale. lib. rei Medicæ capit. 29. sed Adranus in medendi scientia alijs plurimis fuit antepositus: testis est Aurelius Victor, Titus Cæsar, vt tradit Galenus lib. de cōpos. pharm. loc. 10. cap. 3. ante finem, Constantinus, & Iustinus. De cætero non est omittenda sylua Medicorum, aliaque inter Reges nominatissima extitit, vt Alexander Macedo, Ezechiel Rex. Vt iã de his finem imponam, sciendum est, Medicinam cæteris artibus esse laudabiliorem, vt ex Hippocrate dictum est, & à me in epistola ad lectorem, probatū etiã alibi.

THEOREMA XXXVI.

Satis pulchrum & elegans, an vesicatoria, seu rubicãtia emplastra, vel ungueta pro bubone, aut ulcere faucium maligno & perfido in scapulis iuxta humerũ rectè applicentur.

Mhi semper à teneris vnguiculis cōper-
tum fuit, non ita facilè de rebus dubijs
statuere, ne id arrogantia potius quàm
doctrinæ ascribatur, quam obrem accusandi &
taxandi à me sunt, qui illicò de incertis senten-
tiam

tiam suam proferunt, quo fit vt apprehendere non valeo, quibus ille fulcitus rationibus, aut authorum testimonijs, lantos & vberes Medicinæ campos sentibus, & echinatis captionibus implevit, dum nouam, vt dixi, componens de morbo suffocatiuo diffinitionē, loquutus (the. 3.) est, affirmat etiam, quòd nec ferro candenti, neque potentialibus vtendum, neque in principio rubicantia sunt ponenda, & plurā alia cōnumerat, quæ peritus lector oculatissimè videre poterit, & quantitatem non benè recitat, itē neque in qua atate: omnis certè scriptura à sapientissimis Medicis in pondere & mensura constituta est, à summis vsque ad ima: nā pondere, quippe & mensura cuncta reguntur, sicut & creata sunt. Præterea ex quibus simplicibus vesicatoria vera constitui debeant, tacuit. Ego autem dilucidioris doctrinæ gratia de prædictis, de quibus Apocriphus non dissertauit, studiosis amantiſsimis meis fodalibus genuinam, veram & integram curationem declarabo, vt deinceps eis non detur occasio aberrandi. In primis ergo quæ ab eximio Doctore Villareal sunt exarata, disputabo.

Protulit ergo Doctor Villareal Complutensis lib. de morbo suffocatiuo 2. cap. 4. esse in hoc affectu præclarum & opiferum præsidium, si in

De cānter. & pestif. tonsil. ulcer.

scapulis circa humerū hoc vesicatorium coap-
tetur, cuius ipsissima verba, quę sequūtur sunt.

Vesicatorium.

Recipe fermenti acris vnc. ij. sem. puluerum
cātharidum drach. 3. ammeos. drach. ij. ace-
ti parum, fiat cataplasma.

Subdit postmodum: Cātharides faciunt am-
pullas cum pauco dolore, & quia solent moue-
re sanguinem per vrinā, misceo ammeos (isto
caremus semine) posito circa humerum em-
plastro per vndecim, vel duodecim horas, post
quā ampullas excitauit, disrumpe, & pone
folium brassicę butyro vaccarum inunctum
(nullus est author bonorum, qui non butyrum
solum ponat, & absolutè dictum intelligat esse
vaccarum, superfluit ergo vox illa vaccarum)
aufert dolorem, & efficit, vt non claudatur vl-
cus. Hactenus Doctor Villareal.

Cæterum quamuis in inclyta & vetustissima
Academia Complutensi suo lacte sit nutritus,
non grauabor in propatulo reddere, in curatio-
ne cæcutisse, quartaque luna esse natum, siqui-
dem cantharides, cū calidissimæ sint, & in
quarto gradu, potentissimam obtineant exul-
cerandi vim, ita vt carnem, cutimque adurant,
& pu-

& pustulent, sitim ingentem, intolerabilef-
que dolores excitent, atque symptomata gra-
uia moueant, affirmet Villareal, ampullas ef-
ficiunt cantharides cum paucō dolore. Ve-
rumtamen eius, & aliorum temerariam au-
daciam, & insaniam, relictis eorum iudicijs,
& controuerfijs, paucis multa comprehende-
mus, & enucleabimus, & ex Græcorum mo-
numentis, & Arabum deducemus germanam,
& perfectam doctrinam. Refert Anazarbeus
Dioscorides, libro 6. cap. 21. quod quibus da-
tæ sunt cantharides, signa eueniunt grauissi-
ma ab ore vsque ad vesicam, cuncta erodi sen-
tiunt. (alia ex eodem capite, quæ maximè
sunt necessaria infrà dicemus) Hanc etiam no-
bilitat sententiam Aretheus Cappadox in li-
bro 1. capit. 4. & ait: Valenter est autem, fri-
ctioque fit per cantharides, sed tribus diebus
antea lac sumat, vt vesica muniatur: cantha-
rides enim vesicam magnopere lædunt. Huius
farinæ est Oribasius, qui libro collectan. 14. ca-
pite 54. ex Zopyri testimonio inter adurentia
vehementia ponit. Huius præterea suffragij
est Aetius tetra. 1. ser. 2. cap. 134. vbi ait: Mi-
scentur cantharides alijs erodentibus com-
positionibus, & excoriationibus leprosis.
Omitto nunc alios non infimæ fortis Medicos

De canter. & pestifera si ulcer.

Græcos, qui satis Atticè cantharidum effrenatam malignitatem explicant, & earum correctionem assignant. Percurrant nunc Arabum decreta, qui candidè de hoc animali differunt, Auicenna libro 2. tract. 2. cap. 206 cantharides adustionis mordificatiuæ sunt: huic constipulatur Alzarabius, & Serapio fidelissimus Dioscorid. interpres: Si sic cantharides intrò fumantur, parant malum, possibile est accidere ex appositione illarum extra corpus tincturam sanguinis ex ardore in vesica, & ait: Et ego iam vidi, & quòd prædicta accidentia acerrima commoneant, si extrinsecus apponantur, manifestum est ex Lanfranco maiori tract. 5. de medicinis corrosiuis, vbi sic alloquitur: Aliquãdo cantharidum appositionem, etiam si in capite apponantur, tanta acuta materia percurrit ad vesicam, quòd vrina cum ardore magno denegatur. Ecce vbi apertè decipitur Villareal, qui asseueranter tenet, quòd cãtharides paucum dolorem incitant: sed quòd admiratione est dignum, vt consideres earum perniciem, est, quòd astruit Fragosus in antidotario (accepit à Doctore Pasquali) quidam Chirurgus Milanensis, cùm secum portaret cantharides, bis per vrinam sanguinem excreuit. Sed quomodolibet res se habeat, cãtharides venenolæ sunt: quare
iubet

subit mihi in mentem venire, qua Pallade Vi-
llareal instructus pronūtiarit, dolorem non ef-
ficere, nisi rei obscuræ maiores tenebras, vt so-
let, affundere studuerit, qui etiam absque cor-
rectione eas propinat, & ponit. Satis tamen cer-
to scio, quòd si accuratissimè perlegisset Pliniū
lib. 19. cap. 4. earū malignitatē castigaret, nec-
non si Galenū lib. simplicium medi. fa. vidis-
set, quos se statur Oribas. libris suprā citatis: &
quis Medici egregij, & benè morigerati est,
reddere vnicuique quod suum est, proferam hi-
storiam, quam ipsi extraxerunt ex solentissimo
Dioscor. ex lib. 2. cap. 54. circa præparationem
cantharidum. Consultit ergo Anazarbeus, quòd
è frumentis congestæ sint, ad recondendum cā-
tha. vtilesque tunc erunt, quæ fictili vase nō pi-
cato conductur, & raro mundoque lintheo, ob-
ligato ore, & deorsum conuerso suspenduntur
super aceti quàm acerrimi feruentis haliti, do-
nec aestu examinentur: post à lino transfixæ re-
ponuntur. Luce nunc meridiana clariùs liquet
apud amplissimos & grauissimos authores,
quòd cantharides præparationem postulant, si
prouidè & rectè ipsas administrare velis. Et
quòd perperam aliter fiat, exaudi Mesuem in
principio cano. vbi ait: Non solum simplicia
effrenata & maligna præparanda & castiganda

De cauter. & pestif. tonsil. ulcer.

sunt, verum & etiam clementia & benigna, abolitur malitia scammonij in cytonio, si decoquatur (melius dicetur elixatio, quia in humido) etiam cum oleo rosaceo, veratri retunditur malitia in raphani radice, si decoquatur, rubarbarum cum spica, agaricus cum zinzibere, & multa alia recenset Mesues. Galenus prætereà libro de medicamentorum expurgantia in stomacho negotium non facessant, cum odoratis permiscet. Item Hippocrates libro de ratione victus in morbis acutis, Serapio libro de simplicibus, potentem & malitiosam colocynth. vim corrigit cum amylo, & tragacantho. Ad hæc, vt hæc res, quæ vt magni est momëti, ita prorsus difficilis existit, faciliior & dignior euadat, ad cantharidum integram (intuere quæ supra) præparationem sermo noster conuertatur, vt explicatio perfecta sit, siquidem sunt, qui firmiter contestentur, quòd præparatio & cantharidum correctio illa est, quæ absque alijs capite & pedibus fit: verum tamen altè dormiunt, propterea quòd et si Hippocrates dicat, libro de ratione victus in morbis acutis 4. t. 124. poculum hydropi cantha. 3. abiectis, tum capite, alis & pedibus, aque dantur: & libro de natura mulierum, non longè à principio: Cantharides quatuor bibat, pe-
di-

dibus, alis, & capite abiectis: & folio sequenti cātharides quinque, pedibus, ac alis, & capite abiectis, deinde tribulo ad mare nascentes bibat: & iterum refert lib. de internis affectionibus in Regi. narratione ita eius verba leguntur: Exhibito cātharides sine alis & pedibus, & quatuor sumat tritas, & in vini albi heminas dilutas: his omnibus reclamatur Gal. & tāquam naturæ maximus indagator, & diligentissimus opponitur, qui testatur lib. simp. medic. fa. & in cōment. de ratione victus in mor. acut. quidā pedes, alas, & caput auferūt; nos tamē integras ponimus. Reliquum est, vos iterum commonefacere, vt ab hoc animali truculento & maligno, veluti à Syrenarum cantu fugiatis, & ne in eius exhibitione sitis audaces, neque integras, neque secundum partes concedatis. Cognouistis fanè, quàm venenoso & pernicioso humore scaturiant: docta quippe est doctrina, quam recitat Antonius Brasabola, quòd quidam, cui datum fuerat pharmacum paratum in mortario vbi antea cantharides pistatæ fuerant, totus excoriatus à faucibus vsque ad anum euasit.

Credendum porrò nunc magis est, quòd indies à iunioribus benigniora & salubriora pharmaca experiuntur, & inueniuntur,

De cauter. & pestif. tonsil. ulcer.

In quibus ad rubificandum nulla, aut pumilla
effrenata vis viget: quapropter interim eligitur
vestra emplastra, & pastas ex cantharidibus,
aut ex alijs ad vesicandum. Nobis tamen magis
perplacent prædicta & cauteria mortua, id est,
quasi ignita: potentialia etiam, si ægrotantes
nobis assentiatur, si minus cucurbitulas cum
scarifica. innumeraq; alia præsidia, vt videbis, à
tenerrimis pueris exordiemur, siquidem de re-
pentè morbo suffocatiuo cruciantur, & infe-
stater etiam pueros inuadit.

Frica cum pollice infantulorum carpum, vbi
ramus venæ cephalicæ adest, & suprâ coapta-
bis emplastrum, aut vnguentum, quod in se-
quenti loco ponitur, ea arte, vt significabitur,
quæ nanciscuntur facultatem attrahendi suc-
cos venenosos, qui in cerebro latent, & in fau-
cibus, & tonsillis sedem retinent, & non per-
mittunt, vt ægrotantes suffocentur.

*Pro infantulis vnguentum hoc modo
conficitur.*

Qui sint, theorem. s. de satia. conspice.

REcipe seminum nasturtij, erucæ, apij ana.
serup. j. decoquito in acerrimo aceto, &
post-

postmodum pista cum lapi. bezahar. gran. iij. theriaces Andromachi senio. & recentis scrup. sem. euphorbij vitri cōbusti & præparati, nitri, cuiuslibet grana iij. butyri vnc. j. sem. concinentur omnia, & vt ars docet, fiat vnguentum.

Recipe prædicti vnguenti, & extende super folium brassicæ scrup. sem. & coapta in carpo manus dextræ, tantundem in sinistra, & ibi remaneat per spatium quatuordecim horarum, vt vesiculae eleuentur, quòd si non, iterum appones, & vesicas rescindes, vt ichor effluat venenosus, apertū sit, donec eger à morbo releuetur, curatur cum vnguento basiliconis; in mulieribus tamen, & in his, qui vitam sedetariam agunt, & in eunuchis, addes prædictis pulueribus argenti sublimati gra. vj. butyri vnc. j. misce & in carpo pones per duas horas vnc. sem. In rusticis & nautis, si reliquæ contagiosæ vlceribus oris remanserūt post cauterizationem, et si lauata fuere, perfecte facies, si fonticulam in brachio parabis vnā, melius sic euacuatur materia illa contagiosa: sic non cōtinget quod supra, ex auctoritate Aetij de quadam puella scriptum est.

Præstat nunc, opinor, transire, faberrimeque exponere, quæ de rubificantibus, vel vesicantibus Apocriphus supra tradidit, & an perfecta

De canter. & pestif. tonsil. vlcer.

& congrua eius sit medela extricare, quamuis à Galeno candidè sit commendatum libro 2. de diebus decretorijs in fine, quòd in ambiguis & obscuris loquutionibus certum iudicium quæ- rere non oportet: in talibus namque explican- dis, diuina ratione potiùs quàm sapientia opus est. Præterea fensit Galenus 6. de Medica trina in lib. 1. Hippocrat. nihilominus tamen multa ratione & fidissimo experimento comprobata præsidia, quibus tutò vti possint ægrotantes, scribam theoremate 3. supra, Apocriphum ces- pitasse, siquidem vnum & idem medicamentum omnibus ætatibus conuenire dicit, quod in sca- pulis iuxta humerum apponit; tamen rectè ei refragatur Hippocrates lib. 6. vbi ait: Aetas v- na ab altera ad rectè medendum discriminat. Hanc deinde sententiam nobilitauit Galenus lib. 3. method. cap. 7. existimare vnam & eandè curationem esse, extremæ est demētix: Et iterù lib. 9. cap. 16. vno calopodio omnes calciare, absurdum est. Rursus cespitasse cognosco, si- quidem cum materia, ex qua bubo fit, arida, feruens & venenosa sit, vt ipse asserit, oleo Ma- thioli Senensis inunxit. Contrarium tamen do- cuit author lib. 2. in Dioscor. cap. de scorpionibus, & lib. 6. in Diosc. ait. Cordi si applicetur, & pulsantibus temporum, & manuum arterijs: &
talís

Necnon de chiro. & ignis fauc. 65

talis, ab omnibus liberat venenis, dummodo erodenti veneno vacet: iure igitur ab oleo Matthioli abstinendum est, in vlceribus etiam malignis fauciu, & in applicatione cordis. De cætero autē, vt vna ætas ab altera eleganter distinguatur exarabo pastas sigillatim, tã pro rusticis, nautis, piscatoribus, quã pro eunuchis, fœminis, & pro ijs, qui sedentariam vitam agunt, idque maiori cum vtilitate & integritate, quàm hic supponendam duxi.

Pro rusticis piscatoribus, & nautis, hæc generosa commendatur pasta.

Recipe fermenti acris vnc. j. butyri tantundem puluerū semin. erucæ, nasturtij, cuiuslibet scrup. j. vitri combusti, argenti sublimati, chalcitidis vstæ & lotæ singul. gran. v. euphorbi, gran. viij. Theriaces Andr. Senioris scrup. j. recetis. Aceti acerrimi parum cū vnc. j. farin. hordeac. cōmixtis omnibus pasta fiat: nūc alia subiungam.

Plurimum nūc confert explanare, quæ quantitas cataplasmatum sit scapulis adiungenda, tametsi à Galeno dictum sit, lib. 3. metho. cap. 3. quòd neque dici, neque scribi, neque omnino percipi potest id quantitas in vnoquoque est, sed cum ipse testetur in principio lib.

R

de

De cauter. & pestif. tonsi. ulcer.

de compositione per gen. & 2. de tuenda sanita.
quòd per experientiam venari potest quanti-
tas, & eam sim quadraginta ab hinc annis ade-
ptus, sigillatim exarabo, quomodo in scapulis
circa humerum, vt vos voltis, sint emplastra ap-
ponenda: pones igitur prædictæ pastæ in scapu-
lis iuxta humerum drag. iiii. sem. persistat per
duodecim horas, idè administrabis in altera par-
te, quæ postmodum vesicas efficiet, & si non
fueris assequutus, iterum appones, & vesicæ ele-
uabûntur, rescinde eas, deinde supra foliû bras-
sicæ butyro inunctum superpones, vt dolor se-
detur, & inflammatio attemperetur, apertum
seruetur, & postea vnguētum basil. parum & in
lintheo extensum, vt vlcus cicatrizetur, idque
paulatim, vide Aet. lib. 5. S. 3. ca. 15. Fra. fo. 55.
applica donec ægrotans à morbo liberetur.

*Preiosius hoc est cataplasma pro agricolis,
piscatoribus, & nautis.*

REcipe scyllæ, capitum allij, radicis asphode-
li, rutæ, singulo. vnc. j. decoquito in a-
cerrimo aceto, pistentur, & postea adijcito vi-
tri combusti & loti, chalcitidis vstæ & lotæ
sing. esrup. j. sem. euphorbi, gran. viij. Opij
Thebaici gran. j. cum farina hordeacea, & parū
buty-

butyri, fiat cataplasma, & hoc emplastrum ad magnitudinem argenti magni, & paulò plus ponatur, & in reliquis obserua methodum præscriptam, mirifica est hæc compositio, de opio & alijs lege Theor. 26.

Vigilanter nunc considerabis, quod de brasi cæ folijs deductum est, ex Hieronymo Mercuriali lib. de febre maligna, à quo loco multa trāstulit Villareal, tamen ille suscepit ex Ioanne de Guido tra. 7. doct. 1. cap. 6. & tempus quod in scapulis remorari debent, prædixerat Aetius tetra l. ser. 3. cap. 184. qui ibi in causticis horas obseruat, & appositè præscribit. Restat nunc vobis tradere, & certiores facere de emplastro quodam generoso, & solempni pro eunuchis, otiosis, scæminis, & pueris, siquidem vt probatū est, mollioris & tenuioris carnis sunt, vt recitat Galen. 3. metho. cap. 7.

Recipe fermenti acris & butyri vtriusque vnc. sem. puluerum nasturtij, pipe. longi. cuiuslibet scrup. sem. lapidis beza. & vnicornij singul. gran. ij. euphorbij chalciti. v. stæ & lotæ, ana scrup. sem. theria. Andr. Senio. antiquæ scrup. j. farinae hordeac. drag. iij. aceti. vnc. j. vniantur omnia, & cuilibet scapulæ adiunge prædicti emplaf. vnc. sem. extende super folium brasic. & vt dictum est, fac. Et vt institutæ ope-

De cauter. & pestif. tonsil. ulcer.

lulæ nihil desit, quia medicus est, qui viam curationis (vt notat Galen. lib. 6. method. cap. 2.) eo usque percalluit, vt ipsum consequi destinatum finem queat, quem distincter & digniter per experientiam nanciscitur, pro vtilique habetur, vt patet ex Galen. lib. 6. sanitatis tuendæ circa finem, exarabo meam satis pretiosam experientiam pro abigendis & profligandis vlceribus tonsilla. & faucium, ne in me vituperium recidat, quod Ioannes Sambucus pag. 206. conscripsit aduersus eos qui pandere secreta sua recusant, sic alloquitur.

Quid doctrina prodest, nisi publica scripta supersine?

Gesta ducum reticet, si bona posteritas,

Aurum dum latitat, nihil venis atque cauernis

Profuerit fuluo, ni effodiat opes.

Sic virtus celata parum commendat honorem,

Nec magis ac mensis recta lucerna micat,

Ingenia præstant raris virtutibus auctus,

Proferat in lucem pignora, clarus erit.

Vnum crede mihi, quod certum & rectum est me quamplurimos ægrotantes, qui morbo suffocatiuo vexabantur, in pristinum & antiquum nitorem reduxisse, hoc meo maxime experto vnguento. Sumito vermẽ (qui eo tempore, quo meliores placidam falcem in hordeum mittunt, per terram serpit, paruique capitis est, & oblo-

gus

gus, cuius color niger est, vestitur maculis coloratis, quemadmodum vt Cammarus piscis cōchis ornatur, nostro vernaculo sermone Alcubillo nuncupatur, vel Fraile, cuius mentionem fecit Hidalgo Aguero in antidotario) postquam tamen venatus fueris, intromittes in ampullā vitream vntiam vnam & semi. olei scorpionū tres vntiæ superimpones, manda æstiuo tempore soli per vndecim dies, post quod tempus percole tur oleum, deinde addes lapidis bezahar. gran. iij. vitri combusti præp. & loti, & chalciti. vstæ & lotæ vtriusque drag. sem. & cum cera alba, vt ars docet, vniatur vnguentum, huius accipe drag. iij. & sem. inunges vnam scapulam, deinde alteram ad magnitudinem argenti magni, aut paulò plus, & vt prædictum est, agito.

Præmeditandum tamen est, quòd in appositione huius vnguenti, aut emplastri, vel causticorum, quod partes vbi aptantur, aqua calida madefiāt, & à pilis denudentur, postmodum locus fricetur lintheo, quouique pars rubicunda appareat, hoc celebri ordine aptius, citius, & altius penetrat, commodius item operatur. Superest iam tandem meis amantissimis iunioribus medicis patefacere, quomodo vitrum cōburendum sit, parum, mehercule, & non benè

De cauter. & pestif. consil. ulcer.

enodatum, neque perfectum, à veteribus & recētioribus de eius combustione, & preparatione conscriptum iacet, & circumfertur.

Summis profectò encomijs & laudibus extollenda est doctrina argutuli & sagacis Auenzoaris, qui inter omnes Arabes satis prudenter lib. 2. trac. 1. cap. 4. de combustione vitri in hac prorumpit verba cap. de lapi. in vesica, & renibus: Accipe vitrum, & inunge cum alchitram subtili, & pone eum in igne, donec rubrū fiat, & postea cum tenaculis accipias eum, & extingue in aqua, & ablue eum ibi, & iterum inunge eum cum alchitram, & repone in igne, & ablue eum postea in aqua, & sic septies facies, & erit combustum. Attamē non est omnittēdum, quid sit alchitram explanare, nam adeo nomen perplexum & intricatum in ora vulgi abit, ut vix reperies celebrem aliquem authorem, qui exponere possit, & integram & apertam notitiam exhibere. Ioannes de Guido Cauliacensis lib. 6. doctrina prima de regimine custodi. corporum mortuorū, ex Rhasis testimonio, picem esse nigram memoriæ prodidit, si qui prudentiores & solertiores extiterint, qui hunc nodū exoluant, gratia proculdubio eis est habenda, si quidem magnam curam impenderunt in explicandis medicinæ obstrusis locis.

Non

Non mirum videri alicui debet, nos de omnibus diffusius disputasse, nam quæstiones tractandæ sunt, præsertim illorum hominum, quorum auctoritas eximia est, ut eorum moribus repudiatis, posteris confirmare nos valeamus, non omnia, quæ ab antiquis recepimus, temere recepisse, & reperisse: finaliter nulla res est, in qua etsi nimis cognita & certa sit, nõ videatur variæ & diuersæ opinionones: nos verissimè intellige, & crede, partem medicam à sophistica corruptione fœdatam, sanam & perfectam (si me animus non fallit, ut valuimus, argumentis pluribus abolitis & dimissis) fecimus, quæ si aliquibus complacuisse cognouero, nec nõ etiam intellexero, præstantiora in dies exarare, vobisq; commendare, sincero benignoque animo conabor, ut alij huius æmuli ad alia longè magis altiora & nobiliora trutinanda, me pereunte incitètur, & inuitentur: conuulsimus, & suggillauimus aliquas de morbo suffocatiuo non exactè enodatas propositiones. nam qui amariu- culis disputationibus dissertant, quantumuis in magno sint pretio, obesse teneris ingeniolis multum maximè possunt. Posthac intelligant famatissimi medici, velim, nos non disputandi causa controuersalle cum ijs, qui de morbo suffocatiuo ex vlcere dixerunt, sed veritatis inda-
gandæ

De canter. & pestif. tonsil. ulcer.

gandæ studio, quam vt cognouistis, omnes pij clarissimiq̃ue medici sectantur, & eam magni fecit Plato lib. de Repub. ibi ait: Magnificienda veritas est, & lib. de legibus 34. Veritas profectò, tum Dijs, tum hominibus, dux omnium bonorum est, cuius qui fœlix beatusq̃ue futurus est, statim ab initio particeps esse debet, vt in veritate plurimum tempus vitam agat, & ne verborum accusetur, ad secundam no-

stræ polyanthæ partem accedamus.

(.?.)

SECUNDA NO-

STRAE POLYANTHÆ PARS.
 DE CAVTERIIS ACTVALIBVS
 iterum disputat, etiam de foniculis, spheru-
 lis, & setonibus, vbi in pestiferis & igniuo-
 mis tonsillarum, & oris vlceribus, in
 vertiginosis & epilepticis, spe-
 ciosè adaptari possint.

*Amplissimo & integerrimo Iuriconsulto
 Gaspari de Prado, Alphonsus Gometius
 Arcualus medicus, salutem plu-*

RISTOTELES, qui trium-
 phum, scientiam & prudentiam
 inter omnes Philosophos pris-
 cos, & recentes adeptus fuit, pri-
 mo polyticorum statum præter-
 misit (vir qui ingenio, iudicio,

virtute, humanitate, cū literatissimis Aduoca-
 tis plurimum vales) qui Timō Atheniēsis insul-
 se, turpiter & nimis procaciter vitam agebat,
 & sectabat, siquidem à consortio & communi-

tate hominum segregatus erat, vnde pulcherrimè & satis perdoctè posteritatis memoriæ statum prætermisit Diuus Augustinus lib. de amicitia: ego non tam homines, quàm bestias esse conscriberè, qui sic viuunt, vt nulli consolationi sint, nulli etiam dolori, honori, nihilque delectationis ex alterius bono concipiant, amare nullum, amari à nullo curantes. Quæ omnia cū à longe mecum recogitassem, atque accuratissimè attenderem, vt in brutorum academia iudicari, collocarique non possim, animo candido & beneuolo omnibus tam medicinæ professoribus, quàm multis alijs associabilem passim me tradidi, concessi, & representavi, præsertim autem tibi: quo fit, vt amicabunde, & vigilantè tuam de vertigine affectionem, & de varijs alijs affectibus considerem, quibus frequentissimè cruciaris, meam omnem operam, studia, labores tibi (Iurisconsultorum ornamentum & decus) polliceor, tam per multam, & egregiam medicamentorum sylvam, quàm per fonticulas & cauteria, quæ si in te appositè & perdoctè luxurient, strenueque alant, gratulabor mihi, siquidem vberimos fructus, & nobiles procrearur. Accipe igitur has meas lucubrationes, atque studia, fronte qua soles omnia, nimirum hilari, & iucunda, vt posthac similes foeturas
audiens

dientior, & maiores depromere possim: nō ero
 hic in innumerandis tuis virtutibus prolixior:
 nam cū eximiam modestiam, excellētem hu-
 manitatem, singulari magnitudinī coniunctā,
 & prædicandam integritatem, apud me reuol-
 uo: miror profectò satis, mirantur iuuenes, & se-
 nes: quis, obsecro, heroicam corporis constitu-
 tionem, quis celebres ingenij tui dotes, quis ani-
 mum excelsum, & virtutis tuæ magnitudinem
 non rursus admiretur, & explanet? Deus pro
 immensa benignitate sua, in longissimam
 vitam conseruet, defendatque te in-
 columem. Vale.

STVDIOSISSIMO, SYN-
ceroque Lectori sempiternam foeli-
citatem Alphonsus Gometius
de la Parra Medicus
deprecatur.

MVLTA sanè diuersa, & notatu dignissima,
inopelula de cauterijs, & pestiferis consilla-
rum ulceribus malignis ventilata fuere, in
qua gratanter promissimus, nos de cauterijs potenti-
bus nunc esse tractaturos: sed ne bis de eadem materia
differeremus, subit mihi in mentem, benignum Lectore
ad Theor. 25. & 24. immittere, in quibus, quæ ad artē
medicam & chirurgicam expediunt, reperiet: & nunc
denuò quedam de cauterijs, fonticulis, spherulis & seto-
nibus addimus, siquidem omnibus candidam & salu-
berrimam promittunt salutem: præsertim, ubi alia
presidia infrugifera, vana & inutilia sunt, erit igitur
noster sermo in primis de fonticulis, de quibus exactam
& integram de eis apud veteres, neque apud recentes
non inuenies scripturam: ut libro institutionum conte-
statur Ludo. Merc. nisi ut ipse tenet, sub nomine fistu-
le sint fonticuli recommendatæ: quam tradidi senten-
tiam Hippoc. lib. de morbis populi. ubi ait: Fistule alio-
rum morborum cura: tamen quomodolibet res se ha-
beat, usque adhuc propter incuriam medicorum & chi-
rurgo-

rurgorum vsus fonticularum tenebrosus, & incertus evasit sed cum nova ingenia in dies pullulent, quæ omni hora & tempore aliorum mentes illustrant, non mirum est, si doctrinam excellentiorem, & digniore nunc adipiscamur, quæ uti tutissimè poteris, pro dissipandis & debel'andis multis varijsq; affectibus pariformiterq; Ulceribus malignis faucium, & tonsillarum, quæ originantur ex affluxu succorum à cerebro & pestiferam suffocationem inducunt.

THEOREMA I.

Quid sit fonticula, & in qua parte in doctissimo Prado fieri debeant.

Quantum meis lucubrationibus & studijs nancisci possum, fonticula nihil aliud est, nisi vlcus in carne per cauteria actualia, aut potentialia confectum, ex qua tamen materia opelula de pestif. tonsil. vlc. Theor. 24. leges. Superest nunc vigilanter indagare, in qua parte in vertiginosis & epilepticis aperiatur, & setones adaptentur: nam quidam (proh Dij immortales!) medici cõsumatissimæ lectionis, & qui sub Aesculapij cœtu prudentissimi sunt facti, conspiranter affirmant, quòd fonticulæ sunt administrandæ in vertigine, præcla-

De cauterijs actualibus iterum.

risimi Iurifconsulti in brachis. Sed isti boni vi-
ri, quidam habent peculiare, quo ab alijs diffe-
rāt, vt soli sapere videātur, & vt suam in furo-
rellent censuram, vbi experientia & ratio ad-
uersatur, ad auctoritates Hippocra. & Gal. con-
currunt pro suis cōfirmandis assertionibus, sat
astutē at parum aptē adducere solēt; nam addu-
ctæ nihil faciunt, nec profunt, quibus ita perti-
naciter subscribunt, & adhærent, vt nec toto
Anticiræ veratro expurgari queant: tamē nos,
qui nōdum medicinæ limina salutauimus, mul-
tis modis refragamur, ars quippè medica cū
difficile retineat iudiciū, (vt liquet ex Hip-
poc. lib. 1. Aphor.) nodosaque sit, & argumenta
varia proponat, omnibus cōcessum est, dogma-
ta grauisimorum virorum aliter, atque aliter
interpretare, & augere. Sed quæ diximus, mira
non sunt, si vera est Hippoc. sententia, qui lib.
epistolar. in epistola, quæ scripsit ad Democ. sic
testatur, & fideliter commendat: O Democrite,
nunquam ad medicinæ finem perueni, etiam si
senex sum, neque ipsius inuentor Apollo: nam
à multis à se dissentit, & recantauit palinodiā.
Ex dictis apertē colligitur, non immeritō Ga-
len. carpere Thessalum lib. de febris, qui affir-
mabat, medicinam neque longam, neque diffi-
cilem esse artem, sed quæ sex mensibus, vel ce-
leriter

lenter addisci possit. Contrarium liquet ex cōtrouerfijs, quæ passim occurrunt. Sed vt ad pensum cōuertatur oratio, scire expedit, quòd nos cauteria in vertigine Iuriconsulti, quæ per consensum fiūt, & in omnibus ægrotātibus, qui eādem semitam currunt, quòd cauteria scintillātia, aut potentialia sub genu ponimus, & fonticulas aperimus, quibus strenuè auxiliamur illis, qui vertigine per consensum extorquentur, vt Theor. 3. aptiùs declarat, & perfectiùs notatur.

THEOREMA II.

In quo probatur, quòd hæmorrhoidibus, podagra, vertigine noster ægrotus corripitur, & sic sub genu cauteria ponuntur: nam per consensum cerebrum patitur.

ET vt huius veritatis signum elucescat, excogitandum est, quòd non minùs doctè quàm eleganter Actuarius lib. 6. cap. 8. restatum prætermisit, quòd si hæmorrhoidū quis suppressione vexatur, primùm pigritiam, deinde vertiginē sentient, atque cibi fastidiū, & viscera attollūtur, & si labitur humor ad inferna

De cauterijs, actualibus iterum.

na pedum, dolores excitantur, qui si ad cutim feruntur, variæ multæque pustulæ oriuntur: huiusmodi signa in nostro ægrotante conspiciuntur: liquet ergo per consensum cerebrum pati, & ut nobis aptius constipulentur, probat per eundem Authorem lib. 4. cap. 9. & non te poeniteat iterum eum videre lib. 1. cap. 20. eleganter ibi ponit, qui pleniori (vide Theor. 1. de faciet. stoma.) quàm antea se cibo impleuerunt, & exercitium solitum reliquerunt, vel sanguinem euacuare solebant, hæmorrhoidibus corripuntur, & ut altius menti adhæreat, Hippoc. lib. prænotionum ait: Qui prauo colore corripuntur, ijs caput dolet, & hæmorrhoides, aut vertigines patiuntur: cõsimilis opinionis est lib. prænotionum in medio, laborat præterea cecis hæmorrhœum laborare, ut ex Constantino Africano liquet in lib. 4. cap. 9. mutatio coloris in citrinitatem, si veterascat angustia in præcordijs, dolor dorsi, grauitas in coxis, & cruribus inflammatio in lateribus attestantur hæmorrhoidas cæcas abundare: ergo cum his signis detur, bene scriptum est, quod fonticulæ sub genu fieri debent: & ratione probatur, quia qui sursum reptant, humores reuelluntur, atque deorsum attrahuntur, ne vertigine infestentur: quantum in hac re præstiterint, iudicabunt æqui
iudi-

De spherulis, setonibus, & fonticulis. 73
iudices, qui non liuore, aut stupiditate, vel au-
thoritate scriptorum mouentur, sed documen-
ta genuina, atque vera complectuntur, & amant,
& rationem veluti vt cotem obseruant.

THEOREMA III.

*In quomultorum Authorum testimonijs pro-
batur, quòd sub genu cauterijs positis
fonticulae sunt aperiendae.*

CVM noster Baldus per consensum verti-
gine sit apprehensus, appositè scriptita-
tum est, quòd sub genu ferramentum ig-
nitum apponatur, ea tamen in parte, vt tres di-
giti distent à iuncturis, & inter musculos caute-
riorum impressio administrata sit: quo verò pa-
cto dignoscatur, quòd vertigine per cōsensum
stomachi & hæmorrhoidum afficiatur, acerbè
que vexetur, iam diximus, sed nunc etiam ite-
rum declarabimus ex Galen. libro de locis affe-
ctis 3. cap. 8. vbi ait, quòd si quisquam per con-
sensum stomachi vertigine crucietur, sentit
morsum stomachi, atque nauseam: quam indi-
cationem sectatur Aegineta Paulus: In talibus,
ait, flatuosus in stomacho adest spiritus, & in
appetentia, & à cibo leuamen, quæ omnia sym-

T

ptomata

De cauterijs actualibus.

ptomata cùm patiatur noster Philinus, manet
alta mente repostum, quòd per consensum ver-
tiginè corripitur, quo fit, vt sub genu providè
cauteria vsurpentur. Huius rei fidem manife-
stam facit protophysicus Ludouicus Merca-
tus lib. 3. de internis morbis, cap. de verti. hac
celebri verborũ serie, quòd si fors tulerit, quòd
ex vteri consortio, licnis, iecoris, aut hæmor-
rhoi. vertigo originetur, accipiat fonticulam
in cruribus, per quam materia euaquetur, & at-
trahatur, & natura humores nocuos transmit-
tat, quibus homo angoribus corripitur. Eiusdè
suffragij est benè natus Doctor lib. 1. suarum
institutionum, cap. de fontanelis, ait autem sic:
quòd si totius corporis consensu cerebrum cõ-
patiatur magis præstat iuuamentum, quàm in
alijs partibus fonticulam sub genu administra-
re, pari pensu benefacit, si ob ventriculi, ieco-
ris, splenis, vteri, hæmorrhoidibus caput affi-
ciatur, cui Andreas de Alcazar subscribit lib.
de morbo Gallico. Idem sensit Fragos. cap. de
cauterijs in Antidotario, & sub genu candens
ferrum imprimit, & inter musculos (vt dixi)
circa iuncturas, tres distare debent digiti. Sed
non est mihi alienum mensuram digitorum ma-
nifestare, vt apprimè candens ferrum applice-
tur (sub genu item & alijs partibus) inquit Ale-

De spherulis, setonibus & fonticulis. 74

xus Vanegas lib. de differentijs, digitus quatuor in amplitudine grana hordei fortitur, tres ergo digiti ex duodecim granis hordei condecorantur: quam mensuram decet seruare, vbi sub genu, & in brachijs circa humerum mandantur fonticulæ: & etiam asserit Ioannes de Guido tract. 3. cap. 3. Fiant, inquit, cauteria sub genu ad tres digitos, vbi lacertus à lacerto distinguitur propter purgationem totius corporis, & morborum tiliarum. Huic suffragatur Brunus in sua chirurgia, cap. 18. contra arthriticam & partium superiorum membrorum fiant fonticulæ sub genu ad tres digitos: sensit etiã Rolandus lib. 4. cap. 11. fiat vltura ad remouendũ totius corporis humores tribus digitis sub genu. Cæterum qui veritatis sunt amatores, vt omnia in vnum redigam, vnicuique tradere, quod suum est, prudētis medici & chirurgi est. Quapropter à me declarandum se offert, omnes prædicti authores à literatissimo Lanfranco Maiore surripuerunt ex tract. 3. c. 18. vbi tenet: Fiant autem sub genu duo fontes: nam à superioribus partibus multum euacuant, si post purgationes adhibeantur, quod nullus eorum patefecit, nisi dixeris, quòd tacuerunt tanquam rem certam, & claram: sin minùs si corpus multis humoribus prauis scaturiat, cancer in eadẽ

De cauterijs actualibus.

parte remanet, animaduertas velim humanissime Lector, non præter institutum, & rationẽ ipsissima verba ab authoribus extraxisse: nam noster Bartolus Prado aliam (proh dolor) iecta tus est censuram, & in brachijs foniculas parauit. Sed ne in me vituperium incidat, quod Hipp. lib. de decẽti ornatu scribit aduersus medicos, & alios, qui nimis licentiose sua vota sequuntur, quod sentio, scribam (ait Hippoc. Obseruare ergo oportet ægrotorum peccata, per quæ multi semper mentiti sunt, in assumendis ijs, quæ ingerenda sunt: postquam exofas potiones non assumentes, aut pharmacis datis, aut alia curatione adhibita, perempti sunt. Et factum quidem hoc, non ad ipsorum vertitur confessionem, verum medico culpa imputatur) & firmiter diulgabo, quod qui talibus affectibus infestantur, & opprimuntur, foniculæ administrentur, vbi allegatum est: verum ille, ò cœlũ, ò terra, alijs pseudomedicis aures dedit, nõ quidem optimis: nam, vt constat ex Galen. lib. 1. method. non cognouit per sanitatem, neque intelligere studuit, sed illis, quos maximè familiares habebat, qui plurimũ adulantur & frigida dabunt, si poscant, & vinum & niuem porriget; contemnitur sanè medicina, & tractatur velut vilissima omnium verna, cùm omnium artium sit nobilior.

THEO-

THEOREMA III.

*Declarat, quòd Iurisconsultus, per idiopathiã
cerebri vertigine non laboret.*

VT autem medicam artem, à sophistica
corruptione fœdatam, sanam reddam,
& à tenebris tutam, & in pristinum sta-
tum reducam, non extra rem fuerit ostendere,
apertissimeque demonstrare, quàm detestan-
dus, & explodendus sit illorum error, qui asse-
ueranter contestantur, fonticulas esse aperien-
das in nostro ægrotante in brachijs, quæ mera
impostura (etsi alibi notauimus) deprauataque
cõsuetudo, ita abolitur: nã si ex primaria cere-
bri affectione vertigo dependeret, tunc specio-
sius in parte alta capitis, vt iuxta cõmissuram
coronalem, aut sub occipitio cauteria imprimeretur, aut, vt quidam tenent, setones, sed cū
per consensum stomachi, & hæmorrhoidum
vertigo in cerebro collocetur, vt omnibus fa-
ciamus satis, expeditissimum erit distinguere,
modūque docere, quomodo cognoscatur per
essentiam vertigine non vexari, liquet ex Cæ-
lio Aureliano lib. 1. cap. 20. Qui hoc morbo la-
borant, repentinas oculis ingerunt tenebras, &

De cauterijs actualibus.

omnia in gyrum circumferuntur, & etiam dicit Hippocrat. lib. de rat. victus: Grauisque in ipsis adest capitis dolor, ad hæc perpetuus aurium sonitus, & læsio olfactus, gustus, & alterius cuiusque sensus, qui à capite initiū sumunt, vt notanter etiam multa, quæ dicta sunt, ex Galeno lib. 3. de loc. affectis, cap. 6. & ex Paulo desumpta videntur, quibus omnibus noster infirmus caret, etsi eum roges, fatetur, quapropter nisi aliquis ferus Scythæ, aut ceruicosus fuerit, non desinet in nostram non condescendere sententiam, vtpotè quòd cauteria sub genu adaptanda, siquidem per consensum vertigine molestat, vt probatum est, de setonibus diffusius dicetur infra, nunc alia extricanda se offerunt.

THEOREMA V.

Quæ sit ratio, ob quam, qui per stomachi consensum vertigine infestantur, per cephalica medicamenta purgant, cum rectius per stomachica.

Non immeritò huius sæculi medici exactam huius dubij poscunt interpretationem, siquidem hoc Theor. principium retinet ex Hippoc. doctrina lib. de morbis popularibus

Laribus, ubi celebrem illam historiam commemorat de Appelleo Lariseo, qui habebat triginta annos, aut parum deerat, vomebat tamen cum exercitaretur, aliquando bilem rufam, aut nigram: quem textum doctissimus Vallesius hoc ordine exponit, in hoc viro per consensum stomachi patiebatur cerebrum, quia cum excitaretur, simulque liberaretur à morbo, vomebat bilem, quia stomachus infirmus erat: ijs iactis dubium, quanta potuerimus breuitate & perspicuitate, diluemus: est tamen hoc, quod quare pharmacis cephalicis purgabatur, cum melius per stomaticha medicamenta? Dicendum est, quod Appelleus Lariseus morbosum apparatus in cerebro obtinebat, propter vapores, qui singulis diebus, & noctibus à stomacho ad cerebrum consurgebant, sicque cerebrum sanum non erat; præsertim cum iam inueteraretur morbus, & tunc medicamentis à capite attrahentibus congrua fit euacuatio. Obijcies ergo, fonticulae non sunt omnino timenda, neque vituperanda, quæ sub occipitio, vel in brachijs aperiuntur (& in capite fiunt cauteria, vide sup. Theor. 25.) quia quemadmodum per pharmaca, quod contentum in cerebro est, euacuatur, nihilominus per fonticulas deriuatur humor, & euacuatur. Hæc doctrina falsa, & omni laude digna.

De cauterijs actualibus.

gna esse apparet, verum non in nostro ægrotante, cum nulla aut pumilla morbi sit occasio, quare sub genu rectè ponuntur fonticulæ, per quas promptè euquantur, & reuelluntur succi prauis atque malignis; si autem plurima succorum, colubies in cerebro latitaret, eruditè sub occipitio, aut in parte alta cerebri, vel in brachijs cauteria imprimerentur, dummodo cerebrum debile non sit, vt infrà audies. Cæterum, vt tibi aliquid condonemus, tuaque opinio manca & distorta non remaneat, in epilepticis & vertiginosis, si per consensum stomachi, aut hæmorrhoidum cerebrum compatitur, quadam tenus fieri possunt in brachijs, vt quod iam habitualiter cerebrum contraxit, per illas spiret, euquantur, & reuellatur, fiat vt astruit Ludou. Mer. li. institut. aliæ fonticulæ sub genu, vt quod ab stomacho, liene, iecore, & hæmorrhoidibus reptat, ad cerebrum attrahatur, & reuellatur, qualis, vt ego censeo, non perperam fiet, vt à me est conscriptum, & satis perdoctè probatum, cum amplissimis viris aptius, & cordatius fonticulæ in brachijs parantur, tamen cum voto non viuatur vno, vnusquisq; eligat, quod sibi magis placeat.

THEOREMA VI.

*In quo satisfacimus amplissimo, & in literis
cōsummatissimo Prado, inuictissimi, &
Christianissimi Regis Philippi
III famulus.*

Vide Theor. 7. de facietate stom. & 21.

CVM Has exararem opelulas, gratissimis & mellifluis verbis percontatus à me est solertissimus, & inelytissimus Prado, qui post Baldum primas tenet, quid esset agendum in sauo, crudelique affectu, quo Ambrosius de Carrion grauissimus & amplissimus vir, famulus inuictissimi III. Regis Philippi, cruciatur, & impense affligit, quando Luna cum Sole coit (dicitur morbus epilepticus, & Hercules à Galen. à Quinto Sereno lunaticus sic vocatus, vt ipse asserit, quia quis genitus fuit silente Luna) itaque cum Gaspari de Prado eruditissimo, pariterque prudentissimo, me esse deditum, suisque amplissimis beneficijs addictū conspexerim, promisi, & testatus sum, pro stirpando, & dissipando affectu, me esse facturum,

V. quan-

De cauterijs actualibus.

quantum me lucubrationes, studia, & labores
valerem, eique esse auxiliandum per copiosam,
& omnem medicamentorum sylvam, quæ non
solum ab oculatissimis Medicis cõstruuntur, ve-
rùm ab illis etiam qui omni hora à non omnino
imperitis, idiotis, & experientatoribus con-
glomerantur: & quod rectissime fieri possit, li-
quet per Galen. lib. simpl. medica. facul. cap. de
capno, id est fumaria, ibidem sic loquitur: Mihi
dedecori nõ fuit, cognitam fumariam à plebe-
io homine, & imperito ad stomachi languorem,
& ventrem emoliendum perdiscere: & vt nobis
constantius Medici, & Iurisperiti constipulē-
tur, lib. de compos. pharmac. secundum genera.
4. Mantix pharmacopola, & Targici commen-
davit: & rursus idem Galen. de compos. pharm.
loc. Philippi compositiones, & Antonij extollit:
& quòd idiotis, & vetulis sit fides tradenda, ex
Ioanne Alphonso in suis lumi. patet, dum mo-
do peritus Medicus omnia indagauerit prius,
ad integrandam salutem ægrotanti. Hec sapi-
mus maximè, intelligimus, vidimus, et cogno-
uimus. Sed protinus obijciat quispiam non in-
firmæ fortis, neque ignarus, proinde generosus, et
benenatus Medicus, et in Hippocratica doctri-
na versatus, quòd ipse perlegit apud eundem, lib.
de decenti ornatu, hæc verba: Diligo autem ex-

dis-

discipulis, qui in arte progressus magnos fecerint, imperitis non committes, sin minus eius, quod malefactum fuit, in te vituperiū recidet, supra etiam dixi, et esse rationi consonum constat ex eodem Hippo. lib. de lege, vbi ait: The-
saurus malus imperitia est, et infelices opes ijs, qui eam repositam habent, nutrit: Verum enimvero hos nodos Herculeos non est mihi arduum diluere, atque conciliare, Hippo. cum de meris imperitis loquitur, prædictā sententiam confirmat: collaudat tamen methodum curandi illorum, qui per experientiam ad artem medicam accedunt, dummodo non omnino idiotæ sint, patet ex eiusdem Senis verbis, qui seipsum sic explicat, lib. de præceptionib. non tamen eundem adum est, et ab idiotis inquirere, si quid conferre visum fuerit, ad occasionis veritatem (de ijs dicemus iterum lib. de satia. The. 7. et 21.) denique Academia idiotarum, et imperitorum, si non multum fuerint ignari, prodest ad curandum. Sed vnde digressi sumus

(in sequenti Theoremate) reuer-

tamur, alia explana-

tionibus

THEOREMA VII.

In quo loco adiungenda sint cauteria, in nobilissimo Ambrosio de Carrion dicitur, Et setones in alijs.

PRudentissimus hic vir cum morbo atrocissimo comitiali vexetur, et per idiopathiam cerebri, expeditissimum esse sum arbitratus, cauteria ignita esse affigenda brachio: abstinere ergo licet ab alta capitis parte, et ab occipitio. Huius rei ratio est, quia caput habet imbecille, et reddetur multo imbecillius et malum increfcet. Satius ergo fuerit profequi doctrinam, quam insinuat Ludou. Mercat. lib. institution. cap. de fonticulis, vbi inquit; quod si robustum caput obtineat, in occipitio præsidium est singulare fontanelam aperire: nam in diuturnis affectionibus, et in quibus humoris est copia, locum primū tenet fontanela, quæ semper fit aperta in cavitare, quæ est inter duos musculos, parti cui affigitur: quo fit, vt à profundioribus partibus attrahat, setones à partibus cutaneis, de quibus egimus Theo. 34. Quare si dolores et morbi vitio membranæ caluariam ambientis fuerint, præstant setones, magis quàm

fontanelæ. Item in omnibus fluxionibus oculorum, oris, aut faciei, si à capite cum consensu pericranei oriatur malum; secus res se habet in cæteris fluxionibus, quæ à capite in abditis corporis descendunt, tumque vtilior in Ambrosio de Carrion fontanela erit, quàm seto: quia à partibus longioribus humores attrahit. Quæ omnia asserta ex Ludouico Merca. hb. intistit. sunt accepta, cui fides est præstanda amplius quàm alijs medicinæ coryphæis (vide opelu. de chiron. Theo. 11.) nam sua dignitate cum sit Medicus Regis, reliquis anteponitur, vt notat Bart. aut quisquis ille fuerit in l. vnica, argumento illius textus, cap. de Confo. et Ardulag. lib. 12. et ibi dicit Angel. et Platea, quòd (cùm disputamus, et sermonem habemus cum Iurisconsulto Prado, partem medicinæ callet, non mireris) nobilitatem consequit, et Zar. libr. de præ. cap.

20. et Card. in principio pa. co. 14. et ait

Bald. Qui dignitatem apud Reges
tenent, sunt laudandi.

(.?.)

De cauterijs actualibus.

THEOREMA VIII.

*In quo amplius de setonibus differtur, et si
Theor. 33. alia sunt enucleata.*

TAmetsi supra de setonibus mentio fuit facta, non erit alienum, sed maximè necessarium iterum explicare, quòd si materia in cerebro pauca fuerit, setones præstant, si copiosa, cauteria in occipitio, vt ait Ludou. Mercatus : qua in re hallucinatur Pereida, si quidem in infantulis & reliquis sub occipitio setones ponit, et si copiosa sit succorum congeries: celsipitasse iterum sic liquet: nam capite de obthalmia refert, quòd si cucurbitulæ, aut alia non profunt, deueniendum est ad duo remedia, quorum vnum est cauterium, alterum per collium trajectus seto, & cum cauterium multum dolorem afferat, & vlcus ex eo relictum non ita facilè apertum seruari possit. Proinde ad filum deueniendum, tamen hanc sententiam sic conuellimus, quòd si cauteria sunt parum ignita, expertia sunt doloris grauis. Præterea, vt à nobis est conscriptum opelula de caut. & pestif. tons. vlceribus ex Galeno, nullum est efficax remedium, & quòd magnificè proficit absque no-

xa, alteram Pereida sic confutamus assertionē,
vbi ait: Vlcus non facile seruetur apertum: hæc
vana, & friuola est opinio: nam cum spherulis
vtuntur Medici & Chirurgi vlcera sunt, quous
que æger à morbo liberetur, vt suprâ dixi, cum
spherulis aperta: quantum intersit, vt vlcera
sint aperta, vbi contagiosus, contumax, & vene
nosus sit euacuandus humor, lib. de vlceribus
malignis declarauimus, id est de morbo suffoca
tuo ex vlcere, & ex hac lectione intelliges, quâ
Hieron. Mercur. in lectio. Pisanis in indice po
nit, morsus canis rubidi post triginta annos re
uertit: seruetur ergo apertum, Auic. lib. 4. f. 6. t.
4. ad quadraginta dies. Alzara. ad tres menses:
ergo facile seruetur fontanela aperta, etsi Pe
reida neget.

THEOREMA IX.

Quid sit sentiendum de spherulis,

*Et ad quam curationem
speciosa.*

INnumera hominum familia, quæ suis hu
meris medicinam, velut Athlas cœlum, se
sustinere arbitrantur, nostra refellent dog
mata.

De cauterijs actualibus.

mata, eaque vigilanter impugnabunt, quòd no-
uam condimus artem, & neotericis demōstra-
nimus, siquidem spherulas ex multis & varijs
simplicibus, forsan à nullis scriptas, tradimus,
quibus postquam fonticulæ à cauterijs factæ
fuere, apertæ sint. Gratulor profectò mihi, quòd
nullus erit tam mentis inops, & stipes, qui ex-
actè & consultè nō cognouerit, illud Plinij verif-
simū esse: quòd nullus liber est ita malus, quòd
boni aliquid nō retineat, quam notanter cēsura
cōfirmat Gel. lib. 2. et eam citat Macrob. lib. Sa-
tur. c. 7. nullū esse tam efferijs moribus, quin ali-
quid laudari non possit: et est text. Ergo loqui-
mur, de pœnitētia, distin. 3. prædicto authori suf-
fragatur Mart. lib. 7. epigram. dum ait:

*Dicam, si dixerò, nihil Nerone peius,
Nil melius Thermis Neronianis.*

Et Plautus.

Et summa saepe ingenia in occulto latent.

Ait etiam quidam.

*Sape etiam est olitor valde opportuna loquutus,
Et quod tu non nosti, fortasse satis docte nouit
Offelus.*

Præterea innumera rusticorum sylua, nun-
quam visa, nec audita dissertant: nam vt lepide
cecinit Virg. Eclog. 3.

Frigidus, ò pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

De spherulis, setonibus & fonticulis. 81

De quibus aliqua scitissimè, & eleganter intellexit Olerius, dum scripsit: ex solo ieiuno, arido, & senticoso, rosæ, lilia interdum pullulant: quapropter non est multum admiranda res, si ex nostro armario, crassaque bibliotheca pullulet hæc farrago (idest, oriatur hæc rerum multarum commixtio, nam modò vnam, vel alteram disputamus quæstiunculâ) Conuenientissimum ergo erit, vt recta comparetur salus, ex quibus plantis & pharmacis nostræ laudabiles spheræ construi debeant accuratissimè pendere.

Postquam frustra, quæ à cauterijs efficitur, decidit, cuius terminus est, vt plurimū ad nouem dies, vt asserit Vallesius de taranta, cap. de adustione ignis & aquæ, pretiosæ & exquisitæ spheræ in vlcere intromittuntur (Alcazar lib. 5. de morbo Gal. cap. 20. Fragos. in antidotar. capite de emplast. Gui. Seruan.) non solum vt vlcera nō coalescant, atque cicatrice nō induantur, & aperta teneantur, vt dixi, sed vt materia noxam inferens, benignè & clementer vacuetur, partesque neruosæ instaurentur, atque caro refocilletur, in re qua susque deque facio spherulas, quæ ex plumbo, cera, aut cicere, conglomerantur, & ex alijs simplicibus, quæ vlcera non corroborât, neque partes adiacen-

De cauterijs actualibus.

res: huius temerarij suffragij princeps est Andreas de Alca. qui lib. de morbo Gallico, pilas ad fonticulas concinnat ex turbith, hermodactylis, iua arthetica, agarico, & neque mensuram, neque pondus obseruat. Præterea medicamenta prædicta raptim, & potenter humores attrahunt, quorum vehementia dolores concitantur, inflammationes, gangrenæ, sphaceli, & protinus mors subsequitur, & vt ne varia pronunciemus, & delphinem in syluis, & fluctibus aprum ponamus, sed congrua & perfecta demonstremus, de turbith, quid sit iudicandū, tractemus, necnon de hermodactylis.

THEOREMA X.

*Vbi quid sit turbith, & hermodactylus
declaratur.*

GRandis profectō, & nō leuis controuersia esse solet inter doctissimos radicū indagatores, qui summa diligētia, multas inhospitas Alpes, & inaccessas peragrarunt, ita vt timidis capreolis aditum non præstabant, vt verā & germanam de turbith plantam inuenirent, & cognitam ostenderent, & vt alios nominatissimos, & peritissimos omittam auctores.

thores, in medium affero Nicolaum Leonice-
num, Tagaultium, Antonium Musam, gra. Pe-
trum Andre. Matthio. Ruelium, Mesueum (qui
vnus est, vt plurimos antiquos, & nostri tempo-
ris desinam doctissimos, plenos leporis, huma-
nitatis, & venustatis viros, qui quo sunt inge-
nij cultu, quo fragrantissimo literarum amo-
re, tam indigeni, Maurítani, Germani, quàm
Hispani in perpetuum obligatos Ioanni Me-
sueo profitentur) is ergo affirmat turbith, cap.
de eo, plantã esse, quæ lacte turget, & similis est
ferulæ: cui refragantur Leonicens & Ioannes
Tagaultius, dum asserunt, quòd est refellenda
ratio Ioannis Mesu. siquidem nulla est planta,
quæ similis sit ferulæ in folijs, & lacte turgeat.
Sed hoc absurdum est: nam si thapsiam Diosc.
conferas cum turbith Mesu inuenies lacte tur-
gere, et ei esse similem. Est ergo turbith Mes. et
Diosc. thapsia idem. In quã doctrina persistunt
Angelus Palca, et Bartho. de Vrbe veterum, et
Carolus Clusius. Næc moueor, quòd Ruellius,
et Musa, Manardus et Actuarius dicant, esse ra-
dix thitima, vel alipũ, ne vt Serapio ait, tripo-
lum Dioscor. quæ etiam radices sunt veneno-
sæ, et noxam inferunt, vt thapsia Diosc. de qua
scribit Diosc. quòd eius halitus nuda corpora
inuadit, et pustulas creat: et lib. de venenis, cũ

De cauterijs actualibus.

de flatorio, iterum ait obtinere acrimoniã, multumque exalfacere thapsiam: & quòd sit thapsia turbith, liquet; nam electaria, quæ in officinis concinnantur cum turbith, facillimo negotio euomuntur, quæ facultas inest thapsiæ, vt probat Theophrastus libi. 9. c. 22. de histor. pla. etsi quis continuet, tam superius, quàm inferius purgat: insulsè, & minùs falsè agunt, qui spherulas construunt cum prædicta radice, cum potentissima præpolleat attrahendi vi.

Explodendi præterea sunt ab hac spherula hermodactylis, siquidem qui in officinis vsurpantur, veri non sunt, sed potius colchicum, aut ephemerum, de qua radice astruit Matthiolus in Diosc. Hactenus apud probatissimos auctores non inueni, qui veris notis tradiderint, quare Mauritanii, & eos sequuti, miserè deceperunt, & errandi ansam tribuerunt: nam colchicum ephemerum delectheria simplicia pro hermodactylis tradiderunt. Quod item patet ex Plin. Nicandro in Alexipharma. Item ex Paulo, & Diosc. qui ad eò eis ad comedendum refragantur, vt vno die interficiant strangulando: cauendum ergo ab eis est in commixtione spherularum.

Nihilo ferius tamen asserimus, quòd hermodactylis

dactyli, qui in myropolis ab myroplicis custodiuntur, non sunt ita effrenati, nec perniciosi, vt authores allegati suprâ conscripserunt. Probat ex Galen. lib. 2. de alim. facul. de Persij arboris fructu in Aegyptû trâslati, vbi benignus habetur, cum antea venenositatem nancisceretur. Ratio ergo nunc sic desumitur, quòd in Hispania hermodactylus positus forsân deletheriam vim dimittat, vel saltim sit hæc, quæ sequitur, quòd sumitur cum alijs, & correctâ, & in exigua quantitate, vt docet Galenus, tunc noxam medicamenta maligna non inducere lib. 3. simp. cap. 23. nam & ignis in exigua quantitate non calefacit. Ad alia trâseamus, & quod est in frequentissimo vsu diligenter subiiciamus.

THEOREMA XI.

In quo appositè Author ponit, ex qua massa fieri debeant spherule tam pro infan-

tibus, quam pro alijs.

Honesti & benè moderati Medici est, quæ ad salutem humanâ conferunt, curiosè examinare; præcipuè cum de illis rebus disputatur, de quibus vt collationem faci-

cienti

cienti manifestum est, nullum posteritatis memoriae generosum praeceptum est commendatum, ut visum apparuit, cum de perfidis ulceribus cum cauterijs in ore diximus: & nunc de nostris spherulis cognoscitur: quo fit, ut a mantissimos meos Medicos iuvenes rogem, ut hæc de spherulis tractationem gratanter accipiant, pro infantibus ergo spherulas, vel glomeramina, aut pilas, ex sequenti massa etiam pro pueris construens, pro reliquis postmodum disputabimus.

Pro infantibus & pueris:

Recipe cancam, chalbani, bdelij, onychidis, cuiuslibet gr. ij. pul. radicis spartæ parilæ, scr. fem. lacrymæ crisantimi peruniantur, gran. iiii. cum cera alba liquefacta fiat massa cum prædictis, deinde pilæ, ut ars docet.

Per mensem prædicta massa debet in vasis vitreis, aut corneis, aut sigulinis densis observari, ut lib. de the. & antidotis dixit Galen. & Democritus ibi fermentatur, & optimè vires medicamenti custodiuntur, nec evanesçunt: præclare circumfertur, quòd non minor est virtus querere, quàm parta tueri, præscriptam cõ-

positionem nobis expedit singulatim examinare, idque authorum præstantissimorum testimonijs, vt nostris spherulis congrua, & celeberris concedatur facultas ad morbos profligandos.

Chalbanum, seu galuanum nervos, & articulosiuuat, vt inquit Diosc. etiam tenet Galen. lib. simplicium medica. fac. qui dicunt, exactè prodesse vertiginosis, morbisque comitialibus; item cerebrum instaurat atque reficit ob bonum odorem, Exod. 30. Et non solum ijs affectibus mirificè auxiliatur, sed vterinos affectus corrigit, symptomataque sedat, vt Aetius, Gal. & Paul. manifestum fecere. Idem intelligendum esse de cancamo patefecit Diosc. sunt ex ijs cōfectis: ergo spherulæ vtilis.

Bdelium, quas fortiatur vires, explicabimus, & de cognitione & præstantia eius sermonem pronuntiabimus, de quo asserit Diosc. duritias emollire, & excalfacere, prodesse item illis, qui a serpente sunt percussi, cum ergo venenis aduersetur, in nostris spherulis perfectoriè permiscetur, hisce vtimur postquam in brachijs, vel alibi fonticulæ factitantur, pro dissipandis egritudinibus. Confert nunc maximè exponere, quid intelligant Authores, cum in compositionibus bdelium onychidem conscribunt, & petunt, quidam, onychidem vocitant; quia vnguis

De cauterijs actualibus.

guis humani colorē hoc gummi. bdeliū refert, aut quia incensum & suffitum conchili onychidis odorem præstat: quod probatur ex Galeno lib. de anti. 2. in Charmenidis antid. vbi de bdelio onychide memoriā facit, idest, quod simul ponit. Serapio Arabs dicit hoc genus bdelij Iudaicum ab Arab dicitur. Sed quomodolibet verba sic obscura, & perplexa se habeant, rectissimè explicuit, & speciose memoriæ cōmendauit eius bdelij onychidis interpretatiōnem Illustrissimus Archiepiscopus D. Petrus de Mendocça lib. de Monte cœli Dominae nostræ Virginis Mariæ, lib. 1. cap. 24. exponēs illa verba Exodi 30. Sume tibi aromata stacten, & onychidem: ait ergo ex sententia Isidori, onychis conchula odorosa: & probat August. quæst. 135. Papias autē herbam esse odoriferā ait, vt tenet Nicol. de Lyra super Exod. 30. Tamē cū verum bdelium onychi. non reperiamus, eius loco Galen. lib. 8. de com. phar. loc. c. 7. therebet. ponit, & lib. 14. method. de scirro ammoni. pro bdelio substituit, & Cæl. lib. 5. c. 6. vbi ait, in serosis affectibus pro bdelio optimè ponitur ammoniacū: diximus prouidè substitueretherebentina pro bdelio, sed cū vera nō reperitur, eius loco pones lentisci. ex Galen. 7. Methodi Consultit etiam Gal. ponere therebetinam vulgarem

garem, quæ ex pino elicetur, & vera resina est, quam lib. 6. methodi hoc modo substituit: In penuria thereb. humidã pineam frixam pones: alia clariora sunt, quàm per me possint demonstrari: quapropter ad alia diligenter percurro pro rusticis, & nautis, siquidem refert Galen. lib. 6. de composit. pharmac. loc. Fortioribus corporibus, fortiora medicamēta sunt tribuenda: & opelu. de caut. & pestif. vlceribus fauciu, congruè probauimus.

Recipe castorei, ammoniaci cuiuslibet scrupul. j. sarcocolæ, chamæpytheos, foliorū nichocinianæ singulo. scrup. semis. dictami Cretenfis tantūdem, valerianæ & agari. ana gran. x. cum cera æruginosa liquata, fiat massa, vt ars docet, deinde compinge spherulas, & deurentur.

Tametsi superiori loco de agarico nihil diximus, expeditissimum est, aliquid de eius clementia, & bonitate ostendere: siquidem benignum est medicamētum aded, vt tuto alto deuolutis & prægnātibus propinari possit, vt testantur Dioscor. & Galen. eleganter vnitur cū nostris malsis; siquidem vt docet Gal. lib. simplic. medi. fac. opitulatur morbo comitiali, & propriam obtinere vim in corroborando, cerebrum, & nervos confortat, excremētaque musculo-

De cauterijs actualibus.

culorum probè euacuat, pituitamque crassam, in singulis malsis, aut spheris parum moschi. & ambrae addes, propter foetorem, qui ob purulentiam ab his fonticulis erūpit, panis auri, aut argenti coopernas, vt ab agrotantibus color gratior conspiciatur, et quia auri folia cerebrum et partes neruofas corroborant, vt testatur Andr. de Alcazar lib. de vulneribus capitis, in fine. Præterea etiam, quia colores nigri, flauī, aut rufi pertinaces sunt apud homines: ab his ergo cauendum, vt lib. de compos. phar. secundum locos notat Galen. Transeamus bonis auiibus ad alia, et de testiculis castorei nonnulla diligenter differamus.

Castoreum ad integrandam hominum salutem varios complectitur vltus, præsertim in ipsius testiculis, de quibus multa disputauimus, sed prius Martialis carmina referam, non tamen multum lepida, nec certa:

Et pedibus segnis, humida & perpendulus aluo,

Has tamen insidias, effingit arte siber

Mordicus ipse sibi medicata virilia euellit,

Atque obijcit, se se gnarus ab illa peti,

Huius ab exemplo disces non parcere rebus

Et vitam, ut redimas, hostibus ara dari.

Cæterum multi pōderis est, palàm iunioribus Medicis manifestare, vana & insulsa esse prædicti.

dicti authoris carmina, legitur apud Matthiol. ex sententia Diosc. & Sesti, quod testiculi castorei adeò astricti sunt, vt in sue, sic vt euelli non possunt, nec tangere: decipitur ergo Martialis. Comprobat tamen Diosc. quòd tremulis conuulsis, & omnibus neruorum vitijs: idem cõfirmat Galen. ex Archi. qui ex castoreo, qui integrum librum fecit de castorei vsu: Arabes etiam plurimas laudes de eo singulis diebus promulgant, & vt alios omittam scriptores, tradam iterum Galen. qui libro de simp. medicamen. fac. cap. 9. ad crassos & flatulentos humores capitis, & partium aliarum mirè in modum valere satis perdoctè scribit: tandem nostræ pilæ pro agricolis etiam speciosæ erunt, si ex hac massa vniantur.

Pro rusticis.

Recipe gummi hederæ, & caranæ, ana scrup. femis. xalape, mechoacam, ana tantundem, lapid. bezahar. & smaragdi, ana gran. ij. Syracis calamitæ, gūmi elemi. euphorbi, ana gran. iij. commixtis omnibus cum cera berberisca (melius cum alba) compinge massam, & fiant glomeramina & hæc de ingredientibus sufficiant, copiosius alia loca suppediabant, pro iuuenibus reponere.

THEOREMA XII.

In quo ventilatur, an in vertigine & epilepsia, & in morbo suffocatiuo cauteria iuxta commissuram coronalem poni possint, et si supra Theor. 28. declaratum est.

SIcut arua profectò si aratris, rastris, & assiduo labore tractètur, vberimos fructus, eosque præstantissimos procreant: contrà autem si contemnàtur, sterilescunt, ignauiaque redduntur, & frigent: sic hominum ingenia splèdida fiunt, si exercentur, vt in dies noua inuestigare, inuenireque possint, & debita præmia, moresque tempestiuos suscipere: quæ omnia ex memoriæ cultura cognoscuntur. Quo fit, vt per experientiam cauteria in morbo suffocatiuo esse vtilia videantur, etiam si iuxta commissuram coronæ. Tamẽ magna circa hoc se offert controuersia; nam tot habent leges, quot sunt authores; prius Hercules Augis stabulum expurgauit, quàm medicinam ab erroribus, sed tamen, quæ magis conducibilia præsidia præ manibus geruntur, scribam. Itaque si quis vertigine

ne

ne, aut epilepsia vexetur, dum modò cerebrum non sit imbecille (vt dictum est) et si aeris fluxio à capite descendat, vt in morbo suffocatiuo, cauteria in coronali commissura, aut iuxta eam adaptari possunt (melius in ore) vt ex Dona. ab Alto. colligi potest, capite de tabe, aut occipitio inter primam & secundam vertebrã: hanc etiam magnificet propositionem Paschali. cap. de morbo comitiali: Cauterium, ait, expertum remedium est in coronali cõmissura adhibere, euaquatur à parte affecta, & in hoc morbo, & in alijs, qui sedem in cerebro habent (vide opel. de chiro. cap. 13. & Theor. 25.) si cauteria, vt notauimus, non mortua sint, tamen non superfluat ignis, vt suprã est probatum, ex decreto Albuchafis. nam suspitione non caret: celeriter ergo imprimi debet, ne dura mater, à qua omnes membranæ originem sumunt (vt tenet Daza lib. de vulner. capitis, par. 2. cap. 1) aduratur, & sensũ, & motum dimittat: quibus pollere liquet ex Galen. lib. de medicatrina, co. 3 pa. 30. ibi ait: In cerebri membranis pulsus & motus sunt, & ait crus & brachium, vt moueantur, in nostra est potestate, thorax & membrana cerebri non: et Rufus Ephesus lib. de corpore humano cap. 2. Tunicarum prima ossibus affixa, quæ pullatorio motu mouetur, exterior, mobilis atque crassior est.

est. Idem sentire Ambrosius Pareus, Andreas de Cruce, Venetus, et Celsus, lib. 8. cap. 4. vbi membranam mobilem esse, declarat: sic mala signa sunt, si membrana cerebri sit immobilis, et nigri coloris. In cuius expositione reprehendendus est Fragosus, qui esse mendosum textum testatur, et non mobilem, sed mollem esse dicturum: contrarium ex Celso probatum est. Circumspectè tamen ab eo conscriptum est lib. de antidotis, cap. de emplast. vbi ait: Candens ferrum si in capite imprimatur, succurrit omnibus capitibus fluxionibus, et doloribus antiquis, si prius commissuræ pilos raseris, et cucurbitam adaptaueris, vt promptius cutis eleuatur, et postmodum frigidò ferro partem signaueris, quod perforatum sit, et cauterium ignitum intromittas, intrepidè cranium aduras, et celeriter, tuac membrana cerebri nullam suscipit noxam. Sensit etiam Ioannes de Vigo lib. 2. de apost. tracta. 3. ca. 1. Post apertionem talpariæ radatur craneū, deinde cauterizetur: cui subscribit Daza lib. de tumor. præter naturam. In vertice cauterium ignitum pone, parum immoretur, ne membrana aduras, suprâ opelula de caut. et pesti.

tonf. vlc. etiam diximus Theo-

rem. 26.

THEOREMA XIII.

Quomodo vltio fieri debeat, & quis fuerit author, dicitur hic melius.

Hippocrates lib. de Medico ait: In quibus per vnicā sectionē, aut vstionem chirurgia absoluitur celere m vstionem, aut sectionem facere oportet: nam quod dolorem adfert, quā minimo esse tempore conuenit. Quādo doctrinam suprā iam docuimus, et vt memoria decidat, optimē repetitum est, vt per incuriam chirurgi non accidat lamentabile illud verbū, quod refert Fragosus libr. chirurg. de talparia scribens, inquit ergo: In Curia potentissimi et Christianissimi Regis Philippi Haderat legatus Regis Poloniae, qui ex talparia crebris capitis doloribus iafestabatur: quidam autem circulatores, et circumforantes Chirurgi, cum post apertionem cauterium ignitum in craneo imprimerent, et in administratione diutius immorarentur, illustrem Equitem interfecerunt. Docta est sanē Hippocratis sententia, quam lib. scripsit, quod conuenit eligere discipulos, et ministros qui in arte magnos progressus faciant: et vt Soranus Ephesius lib. de arte medendi, c. 3.

De cauterijs actualibus.

fenfit, pleni sint humanitatis, et misericordiæ, nõ tamen audaces, neque multa, vt imperiti loquantur, sed necessaria: facere autem nihil debent curiosè valdè, quærit namque æger, non ornatum, sed auxiliũ. Sed vt vnde fumus egressi, nostra reddatur tractatio, Andreae de Alcazar repudianda est opinio, qui lib. de morbo Gallico 3. cap. 1. craneum non adurit, ne coaguletur cerebrũ, si Chirurgus studiosus fuerit, et cũ ostentatione et garrulitate poetica non loquatur (vt ait Hippocr. lib. præceptionum) pretiosè cauteria imprimet, nec noxam vllam committet. Nec rursus audienda est Cornelij Celsi censura, qui lib. 8. cap. 1. tradit, costarum os, aut craneum adurere inutile est, sed radere. Itẽ consopienda Alexandri Traliani est sententia, quam lib. 1. cap. 15. exarata dimisit, qui non esse vtendum auxilijs, quæ dolorem inferunt, statuit, vt cauterijs ignitis in capite, quæ magis supplicium quàm auxilium præstant. Sed tamẽ huic testimonio refragatur Celsus lib. 3. cap. 23. qui de morbo comitiali contendens cauteria ignita duobus locis adiungit, nempe occipiti infra et supra, vbi summa vertebra cum capite committitur. Et hoc testimonium prudentius est, quàm quod supra est notatum. Quæ omnia comprobantur (vt Theor. 6. docuimus) ex

Lanfran. doct. 3. tract. 3. cap. 18. imprime leuiter cauterium ignitum in sincipite, ne membrum inflammetur, & si effectum non fueris asseque- tus, itera cauterium, vt cranium spoliatur, & materia euacuetur. Idem consuluit Albu. Ha- li. Brunus, sed omnes acceperunt ab eximio & doctissimo Aretheo Cappa lib. 1. cap. 4. loquens de morbo comitiali. Opus est ignem capiti in- ferre, proficit in primis os perforare, vsque ad secundam laminam, deinde emplastris ceratis uti, donec tantisper membrana ab ossibus re- cesserit: itaque nos affirmamus, quod prouide cauteria ignita in parte alta capitis pro vlceri- bus malignis oris imprimunt, etsi melius, vt semper dicimus, in ore, & pro omnibus fluxio- nibus, quæ à cerebro originem ducunt, quid- quid alij iudicent.

THEOREMA XIII.

An ad sanguinis missionem, & expurgatio- nem, & herbarum collectionem, & ad cauteria Astrologia sit con- templanda.

Vlgaris notitiæ est, & apud veteres ma- ximè obseruatum, religioseque conspe- ctum, non esse sanguinem mittendum, ne

Z

que

que expurgandum in die coniunctionis Solis cum Luna, neque ante primum, & secundum diem: quas & alias influentias vigilanter, & prudenter animaduertere commendat Hippocrates lib. de aere, aquis, & locis, ibi inquit: Oportet astrorum ortus, & concursus considerare: morbi enim in ijs diebus, aut incipiunt, aut desinunt, aut in aliam speciem, statumque mutantur: quam litem scitissimè sanè dirimit Hippocrates. 6. Aphor. vbi ait: Sub Cane & antè: cui accuratissimè subscribit Galen. de diebus decretorijs, vbi testatur, quòd motus Lunæ magnas in humoribus efficit mutationes. Quæ omnia ruminanda, atque consideranda sunt, vt iuniores Medici incespitanter quascunque curationes aggredi possint. Et comprobatur per Auicennam, qui astris fidem præstat, ait sic fen 41. cap. 1. de ventosis: Ventosæ non opponantur in principio mensis; nam humores nunquam ebullierunt: neque in fine, quia humores sunt diminuti, sed in medio mensis, quia humores sunt ebullientes, augetur cerebrum in craneo, medullæ in ossibus, & aquæ maris accessione & recessione retinet. Et quòd astra sint perpédenda, liquet ex Hermete Trimegisto, qui pharmacum non propinat cum Luna subit ruminantia signa, tunc namque mutantur plurimum humores: fit namque

que

quæ medicamentum vomitium, cum potius dejectorium esse deberet: & tam enodate, & curiose contemplantur astrorum influxus, quod non erubescat, nec temerè loquatur Galen. lib. simpli. alifum herbam ad canum rabiosorum morsus ardente Syrio esse euellendam, nec non fluuiatiles cancos ad idem peridoneos: quo etiam tempore fumimus scorpiones ad oleum celebre Matthioli Senensis: quo fit, vt damnandi non sint, qui in colligendis herbis quædam decreta tempora, nonnullosque syderum ortus errantiũ obseruant. Quæ exaggeratissima sententia non ad ineptias, & incantationes est cõuertenda; quia cum inferiora à superioribus gubernentur, & regantur, fieri potest, vt Luna, quæ cæteris nobis errantibus syderibus est propinquior, maximam cum plantis, & rebus quibusdam habeat rationem, tunc cum augetur, tunc cum singulis mensibus minuitur. Non extra limitem erit, nunc indagare, in quibus signis sit Luna, tempore quo cauteria, & alia arti medicæ subseruientia exercenda sint, vt ars medica dignitatem adipiscatur: qua in re cum plurimos conspexerim tum Medicos, & Chirurros, aliosque artifices, qui carminibus potius, quàm solutis orationibus delectantur, cõscribam, quæ signa super membra corporis no-

De cauterijs actualibus.

ftri prædominium sortiantur, & quibus diebus
& mensibus cauterijs sit vtendum, vt vertigi-
nosi epileptici curari possint, si morbi dent in-
ducias spectandi, sin minùs quouis tempo-
re, quia vrget morbus, medicamenta & cau-
teria administrantur, reliquaque medicamen-
torum sylua: carmina sic leguntur:

Vt cælum signis perfulgens est duodenis,

Sic hominis corpus assimilatur eis.

MARTIVS.

Nam caput, & facies Aries sibi gaudet habere.

APRILIS.

Gutturis & colli ius tibi Taure decur.

MAIVS.

Brachia cum manibus Geminis sunt apta decenter,

IUNIVS.

Naturam Cancris pectoris aula gerit,

IVLIVS.

At Leo vult stomachum, renes sibi vendicat idem.

AUGVSTVS.

Sed intestinis Virgo præesse petit,

SEPTEMBER.

Ambas Libra nates, ambas sibi vendicat anchas.

OCTOBER.

Scorpius vult anum, vulc^q pudenda sibi.

NOVEMBER.

Inde Sagittarius in coxis vult dominari.

DE

Desp heralis, setonibus, & fonticulis. 92

DECEMBER.

Amborum genuum vim Capricornius habet.

IANVARIVS.

Regnat in Aquario vis apta decenter.

FEBRVARIVS.

Piscibus & demum congrua planta pedum.

Ex præfatis liquet, astris esse fidendum, & posse nostrum Iurifconsultum aſtrorum influxus ſpectare, quia non vrget morbus, tamen ſpectandi promittit inducias; cauteria tandem aut ſetones imprimantur ſerena cœli conſtitutione abolita Solis efferueſcentia, Luna exiſtente in ſigno Canceri, aut Leonis, aut Virginis: quod diuinum præceptum obſeruabis in prudentiſſimo Prado. Alioquin non ſolum peritiſſimi Medici taxabunt, & ſuggillabunt volumina noſtra, ſed bardi inſcioliq̃ue Chirurghi, & medicinam plenam eſſe ſophiſmatum, & calumniarum declarabunt, quæ omnibus meritò artibus anteponi iure debet: nam ſi quis præcipiti eſt conſilij, ob bilis ſcandentiam, ocyterq̃ue furore apprehenſus, medicinæ præſidijs attemperatur, & & tranquillior redditur. Hæc deinde inſignis facultas non ſolum diuitias præbet, ſed fert hominibus ſuppeticas, vt cœleſtibus vtatur, prauū corrigendo humorem, & eum ſtirpando, taliter

De cæuterijs actualibus.

terque animum reficit, vt semper desideret suū
intuitum in Deum figere. Quid multa? Hæc
insignis ars & nobilis valens est, excellentis-
simos animos efficere, cū infectos succos edu-
cat: & vt summatim cum Erasmo Roterod. re-
feram aliqua, primam omnium artium inuenit
necessitas artem medicam: si authoritatem ad-
dit honos, in arte medica repræsentatur: si mag-
na fiunt, quibus Reges summi probantur, hæc
non solum grauissimos Reges delectauit, verū-
etiam illustrauit, & extulit: si dulcia quæ sunt,
ea sunt pulchra, speciosa & candida, ex Solo. et
Plato. nulla operosior, quæ tot disciplinas, et
accuratas in medendo inuenit artes: si dignita-
tem rerum diligenter existimamus, et constan-
ti animo indagamus, quid benignius, aut ama-
bilis, quàm ad Deum proximè accedere? Cu-
ius auxilio, si facultatem perpendas, quid sua-
uius, quàm totum hominem certo exitio peri-
turum, ad vitam restituere? Si virtutem pulchrā
et honestam inspicias, quid honestius, et præ-
stantius, quàm seruare genus humanum? finali-
ter ars medica omnium artium præclarissima.
Superst nunc vigilanter attendere, et oculatis-
simis oculis, et emissitijs videre, quod omnes e-
go amo, et veneror, et cū mihi, studijsque
meis,

De spherulis, setonibus & fonticulis. 92
meis, in excellenti, cultissimaque tua doctrina
subsidiij plurimum impositum esse existimem,
humiliter exoro, vt Alphonsum tuum Gome-
tium de la Parra Medicum tui studiosissimum,
tuarumque rerum amatissimum, amanter
fuscipias, et indignum commenda-
tum habeas, & diligas.

Vale.

NO S.

NOSTRAE POLYAN-
THEÆ PARS TERTIA. IN
qua de satietate stomachi in infantulis, pue-
ris, & cæteris differitur, quibus pulchra
& medica mulier rectè mede-
ri potest.

THEOREMA I.

*In quo de satietate stomachi differitur, & quo-
modo tenerrimis infantulis, pueris, &
reliquis hominibus præstandum sit
præsidium, exponitur.*

Libi cùm de syriaco, igniuomo
vlcere oris disputatio habita
fuit, Theo. 2. aliqua veluti per
transenam de satietate stoma-
chi aperuimus, nunc tempus
poscit, altiùs, & penitiùs velam
promittere ventis, & quæ longo tempore con-
speximus, & notauimus in propatulo reddere:
quæ si non ita distincter & sagaciter exarata ex-
titerint, vt charissimis & amplissimis meis To-
letanis Medicis facere satis possim, mihi par-
cant,

cant rogo, siquidem omnia vigilia, studiaque mea semper sincero animo illis commisi & de nouo deuoueo. Ad illud ergo, cuius gratia polliciti sumus, conuertatur oratio. Pater familias, qui sic à Macro. lib. 7. Saturna. c. 14. à nobis ventriculus dicitur, & à Quinto Sereno lib. de morbis, c. 27. coquus naturæ & totius corporis, opi parâ exactâque cõtionẽ celebrare non potest, ob penuriam caloris natiui, cum autẽ infantes, pueri, & reliqua hominum academia multiuora sit, facillimo negotio alimenta corrumpit, cruda, & crassa reddit. Meritò ergo hunc affectum, ni me sensus fallit, cruditatem stomachi, fastidium, aut satietatem vocamus, à vetulis matularijs ahito, aut repletio ventriculi, quam Vallesius lib. methodi, satis perdoctè contèplatur, quippe rectius, & speciosius lib. de ratio. vitus in morbis acutis, vbi in hæc prærupit verba: Maximi est momenti in initio curationis cuiuscunque morbi acuti satietatem considerare: plurima namque symptomata affert, quæ maioris alicuius mali speciem referunt, & curationi obstant. Liqueet præterea per Christophorum à Vega lib. 11. cap. 12. de arte med. (vide Theor. 2. de cauter. actualib.) ait sic: Si quis in ciborum quantitate modum exceßerit, in non paucas incidet noxas, in cruditates, obstructio-

De satietat. stomach. in infantulis.

nes, ventriculi dolores, ructus, nauseas, vomitus, febres, putredines, memoriæ labem, viriû omnium lâguorem, ad finem renum lapides, atque vesicæ, & articularum dolores. Quæ omnia symptomata euenire affirmat etiam Valles. libro epidemiarum, ob corruptionem ciborum in aluo, à quibus fuligines fœtidæ ad cor reptant, concussiones per compassionem cerebri cum stomacho, quibus vt plurimum intereunt: alia innumera accidentia occurrunt, quæ Theorem. 4. manifestabuntur. Præterea succinctè & atticè subscribit Valles. Ludouid. Mercat. lib. de febre maligna punctic. vbi asserit: cruditati esse succurrendum (idest ahito) priùs in morbis acutis, deinde sanguinem esse mittendum: qui prædicti grauissimi authores mentem suã hoc modo explicant, videlicet quòd si cruditas succorumque colluies, pumila in stomacho latet, concinnè & prouidè sanguinem mittes, deinde expurgabis: si verò congerie succorum crudorum multa stomachus scaturiat, priùs leui aliquo pharmarco aluum exolues, & postmodum venam pertundes, leuia pharmaca propinabis, erunt manna, cassia fistu. syrupus Regius (vt notat Ludou. inuictissimi, & Christianissimi Philippi Tertij Protophysicus) item zolapium è pluribus infusionibus rosa. Persicarum

carum, vel ex rosis Hispanis rubeis: cauendum
vigilanter à catharticis ob penuriam coctio-
nis. Ex allegatis percipies, ex aetate memoriae
mandabis lectionem Auicennae, quam scribit
quarta, 1. doct. 2. cap. 7. de regimine eius, quod
comeditur & bibitur, vbi ait: Caue ne venam
scindas in satiatis (hoc est si parua facies, si mul-
ta non:) Interpretabis etiam dilucidioris doctri-
nae gratia, hac verborum serie Galeni textum,
ex lib. 4. sanitatis tuendae, qui sic ait: Si sanguis
bonus exiguusque fuerit, crudi que humores
plurimi, neque sanguis mittendus, neque expur-
gandus est; quippe in assa vena bonum sanguinem
emittit, & malum, qui in primis maxime venis
& circa iecur, & in mesenterium colligitur, in
totum attrahit corpus, deiectione in talibus tormi-
na & erosiones procreat, animique deliquia,
quando omnes humores crudi sunt, et inepti
ad coctionem. Sed haec lectio Galeni de medi-
camentis, quae attrahendi humores potenter
vim sortiuntur, intelligenda est: non tamen de
lenientibus, et lubricantibus, et de illis, quae
clementer et benigne humores educunt: cum
hoc tamen an ad vomitum sint fastiditi conci-
tandi, quia necessitas urget, vel quae in stoma-
cho sunt per clysterem etiam euacuandi,

De satietate Stomachi in infantulis.
aut quid aliud faciendum candidè infrà no-
tabitur ex Hippocrate, & ex alijs Theor. 3.

THEOREMA II.

*In quo disputatur de satietate (nos cruditatē
vocamus) Stomachi, quomodo cognoscitur,
& quid sit agendum, cum ab egro-
to Medicus vocatus sit.*

Versatissimi & prudentissimi Medici of-
ficiū est, vt cū ad infirmos fuerit vo-
catus, nō protinus manū admoliri, sed
federe (vt notat Celsus) & quiescere, & quemad-
modū se habuerit interrogare, et si aliquis me-
tus ei subest, auferre: deinde pulsui & vrinæ
operam dare, præsertim si sint ægrotantes, cum
quibus (vt ait Galenus lib. 1. ad Glauconem)
antea, cū sani essent, versati non sumus, proin-
de quem calorem, quam corporis habitudinē,
quem natium calorem, arteriarumque pul-
sum antea habuerint, ignoramus; quæ si an-
tea à nobis perspecta essent, morbi magni-
tudinē iudicaremus. Prædicta tamen non suffi-
ciunt, ad veram & genuinam cognitionem cru-
dorū succorū in stomacho latitantium, ni-
sialia

si alia minus inveniuntur, atque attendantur: sunt verò illa, quòd peritus Medicus ventriculo manum admoueat, sub qua vt plurimum pulsationem apprehendet, & habita ratione de antea cta vita, & de ciborum sumptione, fastiditum esse ægrotantem nunciabis; præsertim si puerulus sit, puer, etiam aut alter, & sequentia signa demonstrantur, quod febricitet, & adsit inappetentia: eiusdem acuminis & ingenij est mulinare, si puer epilepsia, tremoribus, alijsque symptomatibus (vt The. 1. notauimus) vexetur, vt si vèter non suo fuerit fuctus officio, ita vt nihil redderit. Prætereundum non est, ex Paul. lib. 1. cap. 5. si nescientibus nobis puer satiatus sit, somnolentior & torpidus redditur, venter intumescit, atque inflatur, vrinæque aquosiores redduntur, quæ repletionis notæ sunt: tumque iubet, nihil eis esse propinandum quousque ingestos consumpserit cibos. Benè propalauit Hippo. lib. de morbis: Homo si parum comederit, à morbis non cruciabitur. Perdoctè consulit Aëtius, Tetra. lib. 1. ser. 4. cap. 29 puer à cibis & potibus abstinendus, cum sufficienter repletus sit, ita vt neque plus iusto non appetat, nec minus ingerat. Quibus subscribit Oribas. lib. 5. synopsis, cap. 5. de educatione pueri, vbi ait: Si nobis nescientibus impletur puer, statim ad somnū segnior procli-

De *fatietate Stomachi in infantulis.*

cliuiorque redditur, inflatur & intumescit venter, vrina aquosior apparet: quibus perspectis nihil dandum, donec quod in ventre fuerit, consumpserit. Doctrinam postmodum Vallesij notauimus, qui de fatietate pueri disserit, li. epid. 5. tex. 39. sub cōme. illius histor. de Hermophilij filio, sed ita succinctè & breuiter, vt cum ad hunc peruenissem locum, substitui parum, & cōsideraui desistendum mihi in cursu hoc, aut etiam scribendo altiùs progrededer. Cæterùm mihi aptius & potius fuit, ne manca & sine examine relinquatur oratio, aliqua de cruditate, id est, fatietate exarare, de qua parum à recentioribus conscriptum reperio, aut propter ignauiam Medicorum, vel quia sunt ita parabolani pluriimi, qui vt aliquid in re medica fecisse conspiciatur, reliquorum conterunt curationes, atque calcitrant, & temerè, & absque consilio, & iudicio alta voce proferunt, mulierum vetularum & idiotarum esse artem: verum enim uerò hanc illorum temerariam audaciam, & grauem calumniam in sequentibus Theorem. satis ad vnguem suggillabimus, atque cōfopiemus: quibus tanquam veritatis detractoribus non est subscribendum; tamen mirum non est, quia nullum tã inculpatum fuit sæculum, quin monstrum vnũ tale, aut alterum non produxerit: quæ fuere pulchrio-

chriora in posterum, breui verborum complexu, bono animo tradam.

THEOREMA III.

In quo aptius de integra & perfecta cruditate sermo habetur.

VT germana & pretiosa sit medela crudorum saccorum in stomacho sedē habentium, licet ipsissimum & integrum Hippocrat. textum in memoriam trahere, quē sit commendat lib. 5. epidemia. tex. 39. Hermostophilij filius ægrotauit quindecim dies, febris tenebat ipsum, & non descendebant cibi, & primum quidem delirauit, nocte autem cessauit, sequenti die sine voce iacebat, penna immissa euomuit bilem atram, & clysterem accepit, & sterco multum subit. Hucusque venerandus senex. Respice, quia cibi non ascenderunt, corrupti, crassi, & crudi remanserunt, ut ait Valles. in commento, à qua cruditate seu satietate, multa grauia & pernicioſa symptomata exorta, ut vidisti, fuere, non solummodò in infantulis & pueris, sed etiam natu grandioribus: sed et si per Vallesium, & Ludouicum Mercat. docemur, esse progrediendam curationem, per sanguinis mis-

De satietate stomachi in infantulis.

missionem, & aluum soluentia. Maximum tamen rei caput est, exactissimè perpendere, quod consulit Hippocrates, cuius doctrinam sectari prudentis & honesti Medici est, qui per vomitum curationem administravit, & per clysterem.

Cæterum excogitandum à me venit, quibus pharmacis sit vomitus parandus scriptitare; si quidem Hippoc. non explicuit: protulit tamen Mesueus in canonibus diuersimodè vomitus, quippe leuia & suauia vomitoria, mediocria, & potentiora, qui inquit: Benigna & clementia vomitoria sunt, semen anethi (de sicco intelliges) atriplicis, melanthij, rapæ radice (de domestica intellige) ceparum raphanus (de syluestri raph.) aserum, & similia. Miror sanè de prudentissimo Mesueo, quomodo inter suauia vomitoria asarum conscribat: si quidem ex Dioscoridis præceptis liquet, asarum veratri modo aluum soluere. Iterum rursus admiror, quo pacto anethum vomitum excitare denunciet Mesueus; si quidem Anazarbeus Diosc. dicat aluum, & vomitum sistere: nisi forsan intelligat illum efficere cum eius decoctum tepidè sumptitatur: Sunt deinde, inquit, fortiora vomitoria cnicus, baurhac, balgemmeus, sal Indus (de quo vide opuscula de sale cap. vltimo) Ait præterea, vehemen

ter

ter vomitum concitantia sunt helleborus, conditium, quod herba saponaria, lanaria, & herba fullonum à nobis dicitur, nec non sic nominatur à Malachia Propheta, lathiris etiã chervua, tapfia, cucumer asininus, & similia.

Primã classem consultissimũ est administrare in pueris, fœminis, eunuchis, & qui sedentariam vitam agunt, qui cruditatem optimè per vomitum traducunt.

Secundam vsurpabis in natu grandioribus, sicuti tertiam in agricolis, qui alijs ferociores sunt ad vomendum: excipiuntur tamen chervua, latiris, & cucumer asininus, quæ corrigi debent prius, & coctionem succorum expectant, vt tenet Ioannes Sangosanus lib. 1. Theor. 1. capite 2. dummodò necessitas non vrgeat: nam possibile est, quòd cruditas adeò molestat, vt non admittat coctionem. Prætereundum tamẽ nõ est, quòd prius quàm ad vomitũ inuitentur, vt selectior fiat vomitio, oleo spicæ stomachus est inungendus, deinde emplastra laxantia, vel vnguenta adaptanda istomacho, ea arte, qua postmodum videbis.

In rusticis etiam vomitus sine noxa commouetur, si raphanũ, in quo helleborus sit assatus, propines, aut segmenta per diem, & noctẽ collocaueris, vt dicebimus. Ignorandum tamen nõ

est, quòd veratrum debet esse album, quoties de eo absolute sermo habetur, vt accuratissime notauit Galen. 5. Aphor. aph. 1. & Me fucus proprio cap. de helleboro, quibus còstipulatur Vidus Vid. Florentinus commentarijs de fracturis, commen. 2. habèdum in memoria est, quòd perveratrū præstantior fit vomitio, quàm per thapsiā, aut cucumere asininum, vt testatur Orbas. lib. collect. ex Archigenis testimonio, sit tamen album et mollè: curis meminit Hippocrat. lib. de fracturis 2. Sed quid sit veratrū molle pauci ex veteribus & recentioribus scripsere: tametsi maximam curam impenderunt Vidus Vidius Florentinus loco supra allegato sic explicat: Molle veratrum, hoc est, correctū, et castigatum; quod hac arte præparatur, vt ipse ait, non sanè radiculam ex oxymele interdum dedimus; in quam veratri radici furculi dumtaxat per totum diem, & noctem essent infixi: hæc enim purgatio alijs leuior est. Rectè hic actitasset, si verba esse Pauli declararet, ex lib. 7. cap. 10. vbi ait: Rhaphano arundine compacto, deiecto quæ veratri albi radice præsegmina inferuntur, atque vna nocte in eo permanferint, proijciuntur, rhaphanus minutim còcisus exhibetur. Varias profectò propinandi et præparandi veratrum veteres prodiderunt ra-

tiones: sed non minùs doctè, quàm eleganter præparandi methodum aperuit noster Mesueus, quæ in usu frequenter habetur, et in canon. ponit radicem raphanis adicibus hellebori transfixam sub ceneribus coquimus, & eam raphani radicem damus edendam, quæ virtutem hellebori habet, sed repressam.

Omittendum nunc non est, quid Evangelista noster Mesueus (ita vocant recentes & barbari) per radices hellebori intelligat Hanc dubitationem diluit Plinius lib. 25. natura. histor. cap. 5. legito ad vomitoria ex veratro tenuissimas radices, breuesque ac decurtatas: nã summa, quæ est crassissima, cepis similis canibus tantum datur purgationis causa. Diluit præterea Aëtius hanc controuersiam tetr. 1. ser. 2. cap. 119. vbi illas radices festucas vocat, ait: In raphanum festucæ finguntur, et cum arundine compunguntur, deinde festucæ in foramina immittuntur, hæ festucæ per noctem remanent in raphano: diligenter tamen attende, ne quid ex cortice veratri in raphano remaneat, et tunc ad vomitum excita. Idem lib. citato, cap. 126. magni facit item nobilis author, quòd ad vomitum veratri ferocissimi vini promptiores sunt: at pueri, senes, et mulierosi, inepti, item pusillanimes, et qui difficulter vomunt. Circumspectè

De satietate stomachi in infantulis,

igitur, & prouidè excogitata est nostra vomitio, quã suprâ ex Mesueo dedimus: & quòd vomitus saluberrimus sit, iterũ patet ex Hippoc. lib. de affectionibus, qui ait: Qui plures, quàm solitus est, cibos & potus sumpserit, optimum est, vt euomat. Consulit præterea Orib. lib. i. cupos. cap. 9. Si plurimo cibo, aut vino se ingurgitauerint, euomant.

Abolitur etiam satietas, seu cruditas, vt testatur Vallesius in commento illius notabilis textus Hippoc. lib. 7. epide. tex. iio. (præpotantium crudum, falsa cum melle) si quis aquam gelidam, aut crudum lac, aut sorbitiori crudiori, aut potione se læsum senserit, falso aliquo cibo cum melle vtatur, veluti caseo, aut salito cibo (vt sardinas cum melle intinctis) Non minoris pretij sunt remedia, si aduersus cruditates stomachi veteribus vtatur nucibus, intinctis cum melle, aut, vt quibusdam in vsu est, nucleis priscorum, aut pinneis, aut amygdalis cum melle subactis. Constat deinde non solum post potiones, sed post etiam cibos crudos, & frigidos: denique ad cruditatem omnium, quæ nidiosa non sunt, esse vtilem. Hactenus Vallesius, ego, vt prædixi, ex sententia Hippoc. vomitum extollerem in satiatis, & clysterem, quamuis sint blatarij perpetua inscitia obruti, studio-

fis

sis omnibus inuidentes, atque illorum operam carpentes.

THEOREMA III.

In quo demonstratur, quæ emplastra sunt proficua ad fastidium stomachi, & ex quibus herbis concinnè componi debeant, & quomodo stomachus sit inungendus cum oleo spicato alaba-

strino.

QUAMVIS Theoremate de satietate multa enucleauimus ex Hippocratis testimonio, superest nunc, quòd in eius commento scripsit Vallesius patefacere; refert ergo, quòd adurationem fatiatorum accedunt, & occurrunt Medicæ, & semper gregatim, & manibus ventrem subigunt, oleo intinctis, admouentes emplastra laxantia, vtentes clystere, & glande, deglutire cogentes semen hormini, & psyllij (me fugit ad quid semen hormini conceditur siquidem ad cruditatem Galen. nec Diosc. non propinatũ) quæ curatio non est noxa. quod ille non faciunt, nisi procedatur ad venena, vt haustum cerusæ, aut argentum viuum, hæc vites

Mei

De satietate stomachi in infantulis.

Medicus, simulque neruis, capiti, & vnctionibus prospiciat, atque iuffitibus. Conspicis nunc, vt Vallesius suo heroico, aut planè diuino impulsu fatiatis medetur (à matronis ahito) ex qua valle atroces, feras, & venefica excludit reptilia, adè vt ex senticosa, & horrida sylua, atque malè olida, iucundum & florentissimum effecerit pomarium, illis omnibus qui satiantur, & cruditatibus multis scatent, vt possint in hac amoenissima valle spatari, et plantas, quæ gratissimum odorem efflant, euellere, ad dissipandas stomachi cruditates, de quibus omnibus ad vnguem tractabimus. Nō cōsopiant igitur Pseudodotoruli aliorum scripta, et ahito, vt diximus, esse iam credant, et vt omnia ex animi sententia eueniant, iure optimo expedit textum iterum Valles. exponere, vbi ait: Accedunt Medici gregatim tinctis manibus oleis vë trem subigunt (ex spica nardi et absynthio inunxerem) sit verò oleum spicatum confectum ex prima Mesuaci intentione, probè stomachum reficit, non ex secunda, vt perperam et absurdè eius vsum comprobat Velez, cui ferme nulla refocillandi facultas adest, si alterum attendas.

Subiges stomachum iterum, atque iterum cum prædictis oleis, vt oleorum facultas altius in abditas nostri corpusculi vias penetrare possit:

fit: quibus exactè constitutis properabis ad em-
plastrà, quæ deobstruunt, & moderatè conco-
quunt, vt sunt laxantia, quæ stomacho adaptan-
tur, pariformiter incidunt crassitiem & lento-
rem succorum, ex eorum classe vnum empla-
strum multis modis confociatum hoc existit.

Recipe, melissophylli, absinthij, pontici, men-
santini, ozymi, nicotiniæ (dicitur Hispanicè,
tabaco, eodè quò memoriã facit Monardes His-
palensis, lib. de ijs, quæ ex India asportantur,
scribit ibi, quòd auita, & mulieres tam in fastidi-
tis puerulis, quàm in natu grandioribus ventrè
subigunt oleo lucernæ, & stomacho applicât,
cum cinere calido, eius verba ista sunt: *Las mugeres en las Indias, en los niños, en muchachos mayores, para el bairto, ponen las hojas de tabaco calientes con ceniza en el estomago, y detras, y les haze hazer, camara.*
Verba nostro idiomate posui, propter ceruico-
fos qui irritam solvuntur, cū de ahito exaudiūt:
taceant, obsecro, siquidem apud Indos & Hispa-
lenses ita satietas vocatur) apij, fœniculi, borra-
ginis cuiuslibet in semis, rosarum rub. p. i. ce-
pæ afflatæ, corticum citri, camusij cuiuslibet vn-
ci. semis. foliorum vlmij, p. i. semis. farinae triti-
ci vne. ij. vt ars docet, decoquito in vino albo,
& aceto, postmodum vehementer pista, & per-
fecta.

De satietate stomachi in infantulis.

setateū extrahe, deinde adde butyri vnc. i. sem.
axunxiæ porcinae salitæ vnc. ij. puluerum garro-
philorum, casis lignæ, ana. vnc. ij. olei Matthio.
Senensis vnc. i. semif. cum oleis spicæ nardi, ab-
synthij, & menthæ, vniantur, et, vt ars instituit,
fiat emplastrum.

Huius in lactantibus in stomacho, & retro
appones vnc. ij. sem. pro pueris ¶vj. pro natu ma-
ioribus, xij. sem. fricabis prius vētriculū oleis
spicæ nardi, absynthij, & menthæ, vt diximus,
deinde extende in lintheo, et tepidum prædictis
partibus adapta, quod persistere debet per spa-
tium tredecim horarum: quo tempore stoma-
chus iam corroboratus erit, et manè promp-
tior eueniet vomitus, si parum euomuerint, cly-
sterem recipiant, et quæ infrà dicuntur, agant:
etsi satis doctè esse ahito est declaratum, non e-
rit extra limitem alios aduocare nominatissi-
mos Medicos, qui huic rationi patrocinentur,
Fragosus in antidotario sic loquitur, cap. de o-
leo violarum.

Recipe foliorum malua. coctarum, pulpæ, cas-
sis fistulæ, et farinæ tritici singula. parum, et
postquam pistaueris, pone in stomacho, et re-
tro ad satietatem stomachi magni est momēti,
quo

quo etiam in loco refert Fragos. ex autoritate Plinij, vermes villosi, qui in rubo reperiuntur, si in collo ponantur, alimentum, si in stomacho congelatum est, aufert. Idem ait Doctor Cartagena lib. de fascinatione, vt ait Fragos. tandem verissimum est, quòd in omnibus reperitur satietas, id est, cruditas, id est, ahito.

Supereft nunc aliam admirandam, & præclaram controuersiam discutere, & manifestam facere, quam de oleo spicato promisimus nos esse exposituros. Veteres, qui de omnibus singulariter disputarunt, contestati sunt, oleum illud esse, quod ex fructu, aut femine, nulla re alia admixta extrahitur per se vnguentum si, aliqua varia simplicia permisceantur, & odorata fuerint. Hanc celebrem et generosam doctrinam confessus est, & lapide demonstrauit Galen. lib. de facult. simplic. medicam. 2. cap. 27. vbi ait: Præstiterit fortassis ipsis etiam nominibus ea distinguere, quod veteres fecisse constat, oleum rosateum nominare assolent, quod absque odoramentis compositum est: quod autem horum aliquid inditum fuerit, vnguentum cognominatur: item lib. 6. eiusdem voluminis, cap. de oleo iam liceat cognoscere de alijs olei generibus, quæ æquiuocè ipsis dicuntur vnguentis, puta rosateo, melino, liliaceo, & quæcumque

De satietate Stomachi in infantulis.

id genus floribus fructibus in oleo maceratis
conficiuntur, horum quodque vbi vnà cum aro-
matibus præparantur, vnguentum efficitur: re-
ctè ergo, & appositè olea antiquorum odorata
vnguenta vocitantur. Ex his cognoscimus pro-
bè dictum fuisse illud Matthæi in passione Do-
mini nostri Iesu Christi: Cùm esset Iesus Betha-
niæ, in dōmo Simonis leprosi, & recumberet,
venit mulier habens alabastrum vnguentum
spicati nardi pretiosi, & fracto alabaastro perfu-
dit super caput eius. Ex dictis cognoscere iam
licet, quàm nimis procaciter quidam contē-
dunt, vnguentū ex alabaastro esse illud, de quo
disputat Iacobus Manlius in suo antidotario,
& lib. de vulnerib. cap. 14. Bertapalia: quippe
hi ad rigores febrium, & dolores renum ap-
plicant, & in vng. alabastr. non ponūt, sed sic ap-
pellarunt, quia in vase ex alabastr. vitæ à putre-
dinis vitio vendicatur compositio, propter eius
magnam densitatem, & frigiditatem, vt testa-
tur Cronius Amburgius lib. de composit. phar-
mac. nono; dum de vnguento ex alabastr. disser-
tat, nuncupatur alabastr. ex censura Plinij lib.
36. cap. 8. Quia propter læuorē haud facilè ma-
nibus comprehendi potest: & quod densa esse
debeant vasa, in quibus medicamenta obser-
uantur, præsertim odorata, liquet ex Diosc. in
prima;

principio lib. ex re herbaria, vbi vasa densa et non rara commendat: rectius tamen & aptius inter omnes medicinæ cultores commendauit Hippocrates lib. epistolarum, epistol. ad Crateuam, vbi curiosè ponit conseruationem omnium tam medicamentorum, quàm herbarum hac verborum serie: Omnia medicamenta, quæ succi, aut liquoris sunt fluidi, in vitreis vasis ferantur, quæ verò flores, aut folia sunt, aut radices, in fistilibus nouis probè obturatis, vt ne vētis perflata, medicamenti vigorem, veluti in animi deliquium collapsa amittant. Qui plura de vasis fistilibus desiderat scire, legat epistolam Langij.

THEOREMA V.

Ostendit, quid sit administrandum in infantulis, pueris, Et reliquis, qui etsi deglutire possunt, propter pertinaciam à deuoratione abstinent.

CVrrenti calamo opelula de cauterijs, & pestiferis tonsillarum vlceribus, Theor. 15. si nihil, aut parum deuorare ægrotantes possent, quid esset factitandum pro viribus protelauimus, nunc verò se offert aliam nimis

De satietate stomachi in infantulis.

gratam discatere quæstiunculam, quæ hunc tenorem obseruat (et vide Theor. 3.) quid sit agendum in medela infantulorum, etiam & reliquorum, in quorum academia multi reperiuntur, ita pertinaces, atque proterui, vt et si deuorare possint, nolunt: non ergo aptius & potius, sed fortunatius extiterit, aliam indagare viam, qua illis opitulemur, præsertim vbi satiati ex lacte materno & corrupto sint, quoniã asserit Diosc. lib. 6. cap. 26. neque illos vomere conuenit, si quidem concretum lac sese in gulæ angustias insinuans, strangulat (sunt autem qui ad lactandum duos seruant annos, vt ait Paulus lib. 1. capite 5. cuius farinæ fuit Oribasius de educatione pueri) quod ego facere consueui ad supradictas affectiones, neglectis alijs. Magno mehercule, & incredibili profectu, præcipuè in ijs, qui potiores, & medicamenta respuunt, exarabo, candidè illis subuenies, si postquam oleis spicatis, & absipothinis ventriculum inunxeris, & emplastrum quod à me est confectum, Theor. 4. antè & retrò tepidum cum sit, adaptaueris, vel quod ex Fragoso fuit commendatum, vel hoc, quod sequitur ex Ludouico Mercat. lib. de internis morbis, 1. cap. de epilepsia de cruditate ex lacte tractâs. Recipe lampacij maioris folia fruxa butyro, & oleo sesamino, vel decocta,
& pi

& pistata cum eodem butyro, aut axungia pot-
ci, quibus rectè crassi, pituitosi, & crudi succi co-
ctio acquiritur, deinde clyster, vel glans injici-
tur, quod si ijs ritè constitutis, atque factis à la-
cte in stomacho congelato puerulus non libe-
retur, doctus euades, si illico vt vētriculus cor-
roboretur, per interualla infantulus sumat, si
voluerit accipere, serapij de corticibus citri,
vnc. j. mellis rosa. vnc. semis. lapid. bezahar.
gran. j. theriacis Andromachi senioris, drac. v.
misce, altero verò die propinabis, zulapij è plu-
ribus infusi. rosarum persicarum vnc. j. semis. la-
pid. bezah. gran. j. misce.

¶ Si scire concupiscis, quæ sit ratio propter
quam theriaca commiscetur, siquidem à Gale-
lib. de theriaca ad Pisonem, si vetus est, vetita
est in sumptione infantulorum. Doctor Carra-
gena lib. de fascinatione ait: quod rectè in par-
ua quantitate propinatur. consulit etiam Ludo-
uicus Mercatus lib. sup. allegato, & etiam con-
cedit theriacam smaragdorum. Huic tamen nō
subscribo, siquidem ex gemmis veris & perfe-
ctis non concinnatur, quod si ex legitimis fue-
rit, in quibus summa corroborandi vis pollet,
vt Theor. 21. probabimus, rectè actum esset.
Sed cum ex vitreis & ex alijs adulterinis lapi-
dibus,

De satietat. stomach. in infantulis.

dibus, theria. smarag. componatur, ab ea cauendum.

Præterea non absque ratione rogabis, quam obrem in medicamentis aluum soluentibus lapidem bezahar. commiscemus. Faberrimè hæc litem diluit Doctor Monar. Hispalensis, de eo desserens ibi, vbi de rebus Indicis tractat, proprio ca. ait: Pulchrum est lapi. bezah. in medicamentis purgantibus admiscere; nam cum bezoardicum sit pharmacum ad se cor attrahit, quo instauratur, & saluberrima consequitur alui solutio: præterea si totaliter salus deneguetur in infantulis, ita vt quæ scripta sunt, nullius frugis extiterunt, prouidè & insigniter fit, si donec cruditas dometur, & expulsetur, epomphalia vmbilico applicaueris, quæ clementer & benignè aluum exoluant, vt hac verborum serie cõmendat Ludouicus Mercat. lib. de indationibus, differens de minoratiua expurgatione, inquit sic: Cum puer ob metum non deuorat medicamentum, aut incitiam; aut retinere non valet ob ventris perturbationem, aut ob aliam causam, vmbilico adapta hoc vnguentum. Accipe mercurialis, butyri an. paru m, terito cum oleo amygdalino. In natu tamen grandioribus aloës, salis, veratri drac. ij. terito cum felle bubulino, quod si nihilominus satietas vigeat, ita vt non
omnino

omnino expulsa sit, complacet mihi plurimum
construere pomum, quod ex pauco ladano sit cō
positum, aloes vnc. j. fac pomum, & inter ma-
nus puerulus donec caleſcat (vel alter) confri-
cet, & naribus frequenter ſadiungat.

In natu tamen grandioribus, & ferotioribus
ſi facta non intulerunt ſalutem, appoſitè diſpen-
ſabis, ſi cruditas ſemper latitat, ſi pomum hac
arte conficias. Recipe aloës, mirrhæ, ſcammo-
nij ſingulorum drac. ſemiſ. triturentur, & cum
ſucco coriandri fiat pomū, quod inter manus cō
fricetur, quouſque incaleſcat: eſt enim, vt in-
quit Rhaf. ſecretum maximum: & comprobat
in ſuo volumine Ludo. Mercat. eſt enim huiuſ-
modi pomis viſ medica inſignis, nam horum o-
dor, & vapor celeriter aluum ſoluere facit.

Uſui & curationi infantulorum pharmacū
egregium & ſaluberrimū eſſe iudico, ſi etiam ol-
facere facias zulaſium ex pluribus infuſion. ro-
ſarum perſicarum, Sic demonſtrat acſit aſſe lu-
minaribus ſuis Alphonſum Phōtecā, & quā-
dam illuſtrem & ſedulā mulierem ſepties
aluum ſoluiffe: quam præclaram ſententiam ar-
bitratus aliquando ſum, depromptā eſſe ex An-
tonio Muſa Braſ. qui dixit. Tractabā & ego colo-
cynthidā, vxore & ſore præſentibus, ego
ex ſolo factu, ille ex odore aluus eſt nimis pur-
gata.

De satietate stomachi in infantulis.

gata. Addendum tamen nunc restat, quòd si rusticus cruditatibus scaturiat, & accommodatissimum etiam est olfacere (si, vt diximus, alia nò profunt) serapium solutium, cui addere expeditissimum est vniuersiæ drac. sem. scammonij cum granis duobus lapid. bezah. tãtumdem cõfectionis hyacintho. dissoluto. deinde parum spongiæ ponatur, & naribus adhæreat.

Prætereundum non est, vt exactam medelã conscribamus pro satiatis, si mater, quæ infantulum lactat, cruditate scateat, quid est actitandum, vt lac probum syncerumque sit, ne vitiosum corruptumque propinetur, & ægrotare faciat infantulum, aliam tunc exquirere docet nutricem florentem, & quæ sit corporis inculpata, vt probè consulit Galen. lib. sanitatis tuendæ, quòd si fieri non queat, postquam puerulum manè lactauerit, sumat, & deuoret vomitorium, quod 3. Theoremate à me consultum est: fit tamen ex prima classe, deinde clysterem accipiat, idem eris aggressus in his, qui sedentariã vitam agunt, quòd si ægrotantes ab angoribus & symptomatibus liberi non sint, nec à repletionemannam sy. soluti. aut cassiam fistulam deuorent, quam (nota) non cognouerunt Græci antiqui: antiquos ego voco, Hippoc. Galen. Oribas. Aeginetam Paulum: Auicennas autè,

totaque Arabum Academia illa vfi sunt. Accusandus nunc à me venit Ioannes cognomento Alphonfus Phonteca, qui in fuis lumina. ait decalia fistula Arabum ad purgandum memoriam feciffe Græcos, nam et si nigram confcripserūt, de quadam specie casia lignæ lectio intelligenda est.

Detestanda, & prorsus abominanda deinde est assertio illorum, qui pro purgandis infantibus lac propinant matri ex capris, quæ elaterium manducant. Textum autem Hippocrat. afferūt ex 6. epidem. sect. 6. tex 34. qui sic se habet: Mulier, capra, elaterium, aut cucumerem syluestrem comedentes, pueris purgatio. Et sub hoc textu intelligunt alias venenosas herbas, nempe thitimalos, cyclaminum, cathartidem: consultius, & elegantius semper esse credidi, ad alia benigniora, & clementiora pharmaca confugere, de quibus exactam memoriam habuit Hippocrat. vt scitissimè scripsit lib. de natura humana, vbi tenet, in purgationibus mercurialem edat ante cibos, & cibis mollissimis vtatur: & lib. 6. de morb. popular. in historia filij Zeolidis, sexto die alui egestio à mercuriali: & etiã in historia Andreæ, sexta à mercuriali egisse probè aluum: huius census plurima alia pharmaca cognita fuere ab an

101 *De satietate stomachi in infantulis.*

ti quis, generosa & clementia, ad aluum soluen-
dã, vt lac asininũ, malua, carthamus, myxa, cy-
nocrambe, matricaria, atriplex, beta, blitum,
allium, brasica semicocta, rumex, butyrum, se-
men cornicularis, & spumei papaue. resina pi-
ni, laricis, therebentina, vrtica, sesamoïdes ma-
ius, & minus, caspi alypum, corticis radice cap-
parris, sambucus, ebulus, lactuca syluestris,
paucedani radix, androsenium, filicis fœminæ
folia, peponis, & cucumeris radix, staphisa-
gria. Hæc paucula ad aluum clementer soluen-
dam hic ab authoribus transtuli, nam plura hic
ponere longum quippe esset, & garruli potius,
aut cuiusdam hominis otiosi, quàm studiosi-
itaque peritissimos, & amplissimos Medicos
admoneo, & consulo, vt à malignis & effrena-
tis plantis caueant: ergo prædictas cognouerũt
benè veteres, & commendarunt.

THEOREMA VI.

*Vbi exponitur, quid sit elaterium, & quare um-
bilico medicamenta adaptantur.*

IN doctorum cæca hominum turba, stoli-
dorũque infania, eos homines aberrare cõ-
tendunt, qui non in eadem criminum senti-

na, luto, ac cœno reuoluuntur, hinc hominum detractio, inuidia, ac ira, & calumnia aduersus eos, qui veritati suffragantur: sed quomodolibet res se habeat, mihi licet et plurimum arri- det, studiosè veritati incumbere, et quid sit elaterium in propatulo reddere, de quo aliquid diximus iuxta sententiam Hippoc. in lib. 6. epi- dem. in cuius commento insulse legitur apud Vallesium, elaterium esse succum cucumeris asinini, sed vt probabo, ei subscribere vanum est: nam elaterium, Dioscoride teste lib. 4. cap. 144. ex fructu cucumeris extruditur, non ex folijs, ait sic: Humor ex fructu cucumeris asi- nini in pelui ponitur, ibique agitatur, et lintheo opertus Soli exponitur, dumque extiterit tota supernatat aqua, id elaterium vocatur. Ibi plu- rima leges, et ibi reperies elaterium et succum cucumeris diuersam esse rem, de quibus distin- cter disputauit Hippoc. et Gal. lib. 8. simplic. et Diosc. obseruans veram et genuinam distin- ctionem inter elaterium et foliorum succum, lib. 6. cap. 38. ait: elaterium venenosum est, quod succo non tribuit. De cætero quod medi- camenta, quæ umbilico applicantur ad exone- randam aluum, si reliqua contemnunt, proficua sunt (vt Theor. 5. vidisti) liquet hac ratione. Umbilicus componitur ex vena umbilicari, &

De satietate stomachi in infantulis,

duabus arterijs, quæ virtutem habeant attra-
hendi res ad intra, quæ ibi apponuntur (de quibus
suprà est facta mentio Theor. 5.) tunc solutio vé-
tris fit, & non solum partes illæ attrahunt, sed
etiam caro pollet virtute attrahendi, vt liquet
ex Galeno libro de locis affectis, quòd spuma
rabidi canis si adiungatur carni, eisdem acci-
dentibus vexabitur, ac si quis à cane rabido
esset commorsus. Item explicat Matthiol. su-
per 6. Dioscor. quòd sputū aspidis cognomen-
to ptyas, omnes veneno inficit, quos attingit;
& mirum non esse debet, nam venena adeò sa-
ua sunt, et arte conflata, et pertinaci vi prædi-
ta à perfidis hominibus, vt illitis solarum pe-
diferis infessorum ocreas penetrant, donec ad
nudas pedis plantas penetrent, et per cutis spi-
racula ingressa in corpus vniuersa membra ab-
sumant. Etiam attractio apparet in vñctioni-
bus morbi Gallici: nam arteriæ cum dilatan-
tur, attrahunt ex Galen. lib. 3. simplic. ap-
positè epomphalia vmbilico

apponuntur.

(.?.)

THEOREMA VII.

*An mulier artem medicam exercere
possit?*

Vide Theor. 2.

CVM sit farrago hæc mea opelula, hoc est tractatio rerum multarum, nihil mea interest, diuerfas propositiones discutere. Laudibus profecto offerendæ ad astra fœminæ sunt, siquidem non solum peritissimi Medici, sed etiam Iurisperiti medicinæ posse incumbere ingenuè fatentur, & diuulgant, ergo quæ sagatior, officiosiorque fuerit, poterit absque formidine satiatis (vt probabo) mederi, & vt certa & vera enucleamus, liquet ex lege vltima. §. ne autem, versiculo: Sint autem notarij, C. de con. Rosa. in indice, vers. Medica potest esse mulier, tit. in lege post principum. Quia in re consona est Galeni opinio lib. de compositio. pharma. secun. loc. vbi scribit aquam Cornelij, & Elephantinæ emplastrū: cui subscribit Homerus Medicus & Chirurgus, lib. 5. Illiados, in bello Troiano, Latona (ait) & Diana medicatæ sunt Aeneam ex vulnere, quod à Diomede fuit inflictum, & Diuus Plato lib. de Repub, sicut vi-

De satietate Stomachi in infantulis.

ros mulieres aptas ad medicinam assignant: & iterum Galen. 4. de comp. phar. loc. medicamẽtum ex cygno scribit à Regina factum. Hippo. præterea author est, Hygiam, ac Panacem AEsculapij filias, medicas fuisse, in principio sui operis: quam exaggeratam sententiam Andromachus venerandus senex in fine Theriaces testatus est, & Gal. 2. de locis affectis cap. 5. mulierem medicam vocat: & Martial. mulierẽ quoque medicam vocat, vbi ait:

*Vlcus habet, quod habere vult, sua quisq; puella,
Quod sanare Criton, non tamen Hygia potest.*

Contestatur præterea Tiraquelus lib. de nobilitate Medicor. Cilibela illa Romana, quæ Magna Mater fuit vocata, remedia morbis puerorũ inuenit. Liquet item medicas fuisse mulieres ex doctrina Diodori, de antiquorum gestis, qui scitissimè scripsit, Hecatam fœminam in componendis, & exhibendis medicamentis curiosam fuisse, cuius rei fidelissimi sunt testes, Livi-
us lib. 8. & Valer. Maximus lib. 2. qua in re habuisse veniam medendi explicat Arthemisiam et Isidem, et quod Matronæ Romanæ venenum instruxerunt, et eo fuisse vsã, liquet ex Tito Livio decad. 1. lib. 8. ibidem ait; Cùm Roma peste esset correpta, nec medendi rationem inuenissent, famula cuiusdam Matronæ properat ad

Quintum Fabium, quem est alloquta, et ambo in domum sunt profecti cuiusdam Matronæ, et miseram inuenerunt Matronam venenum parantem, et eo utebatur, quo ipsa et aliæ Romanæ maritos interficiebant, pugnitis ijs à Roma pestis euasit: inuentasse venenum, et eo fuisse vsæ, Aufonius Medicus et Poeta sic scribit, et ostendit.

Toxica zelotypo dedit vxor Mecha marito.

Nec satis ad mortem credidit esse datum.

Miscuit argenti lethalia pharmaca Medea

Cogret, ut celerem bis geminata necem.

Ergo inter se dum sumpta pocula iuuant.

Cessit lethalis noxa salutifera.

Quam pia cura Deum, prodest crudelior vxor.

Et cum fata volunt, bina venena iuuant.

Et quod fœminæ morbis mederi valeant, dummodo non sit multum imperitæ, nec idiotæ, liquet per Hippoc. lib. præceptionum, sic ibi ait: Non tamen cunctandum est, ab idiotis & imperitis, si quid conferre visum fuerit ad curationis occasionem, posse item curare mulierem. Nota ista elegantissima verba, quæ adijciam, & per Apollinem iuro, rem non modò facilem, sed admirandam, grauem & scitu dignissimam, quam ex lib. Reuerendissimi Cardinalis fratris Francisci Ximenez deduximus, cap. 16. de vita & factis.

Cum

De satietate stomachi in infantulis,

Cùm Christianissimus, pariter & Reuerendissimus Cardinalis, Toletanus Archiepiscopus, Granatensem civitatem esset profectus, tēpore quo perfidi Mauritani in sua prava secta vigebāt, ibique morbis infestaretur, in hecticā febrem migravit, & cū multis & assiduis lucubrationibus nominatissimi & amplissimi Medici sylvam medicamentorum satis copiosam administrarent, atque nullam sensisset utilitatem, sed in dies in peius abiret, quādam eo tempore occurrit Mauritana, quam ad nostrā sanctam Religionem adduxerat, & genibus flexis humiliter deprecata est Monachos, qui in custodia Cardinalis erant, vt nescientibus Medicis, permittant, vt secum afferat Mauritanam medicam satis expertam, & sagacem, cuius rogationibus suffragātur, et annunt, illustrissimum et reuerendissimum Cardinalem est alloquuta, et vt valeret, et quo morbo cruciaretur, interrogat: respondit se esse apprehensum febre continua, multis ergo vtrò citròque verbis habitis, protinus salutem promisit, et ruptis moris omnibus, diligenter curam impendit simplicia varia, multa et maximè existimationis ab omnibus terrę angulis exquirere, item omni studio compositiones pretiosas maximi ponderis et momenti, quibus sumptitatis, atq;

ad.

administratis, æger in pristinū & antiquum nitorem, maximo Reipublicæ applausu reductus est: qui huius historiæ finem, & notatu digna, cognoscere & percipere voluerit, legat authorem.

THEOREMA VIII.

Quod curatio per fœminas pulchras, & non per vetulas fieri debet, præcipue in infantulis, & de earum vestitu.

Quod annosæ mulieres ad medendum non sunt admittendæ, sed potius ultra Sauromatas propulsandæ, ex ijs quæ sequuntur luce meridiana clarius apparet: nam ab eis eousque prodidit fœtor, vt ab omnibus malè suscipiatur, ab illis ergo tanquam à quadam Memphiti sentina fugiendum est, faciem item retinent nigerrimo hoc quo meæ literæ exarantur nigriore, & præterquam quod multis sunt annis consopitæ, in eis semper adest vrinæ ardor, & lipitudo, & spirandi difficultas, virique abundantia, adest etiam faciei rubor, genæ pendulæ, oculi viceribus pleni; à quibus propter te-

De satietate Stomachi in infantulis.

meritatem infantulorum & puerorum abstinē-
dum est, ne inficiantur & contagiosi reddan-
tur: quapropter sint foeminae pulchrae, hilares,
iuuencule, & bonis moribus imbutae, ament &
sectentur Hippocratis doctrinam, quam docet
lib. de decenti ornatu, Medicus, aut medicae,
placidè, expeditè & alacriter aegrotum conso-
letur, modestus in loquela, nam quae cum garru-
litate fit (Hippocrat. lib. praedictionū) & poēti-
ca ostentatione fallax est. Sint deinde medicae
mulieres quemadmodum & Medici, in vesti-
mentis moderatae; de quibus omnibus Seneca
ad Lucillum sic sensit: Te admoneo, ut in habi-
tu tuo, aut genere vitae non multum notabilis
sis, ita ut non splendeat toga, nec sordida sit. Et
Plucarchus apud Anton. Monachum lib. 1. me-
li. cap. 36. Neque nimis sordidus, neque nimis
sumptuosus in vestitu sis. Fabius lib. 2. cap. 30.
Orator in omnibus sit splendidus, non toga, aut
capillus, aut calceus, nimia cura afficiantur: itē
lib. 1. de genere dicendi: Nec crassa toga sit, nec
ferica, non tonsum caput, nec anuli. Denique
foemina medica faceta, elegans, & pulchra sit.
Pulchritudinis autem mensuram appositè &
congruè depinxit Gal. lib. 5. de placitis, Hippo-
crat. & Plato. c. 7. pulchritudo nihil aliud est,
quàm optima membrorum connexio. Quapro-
pter

pter taxandæ, & vituperandæ fœmininæ sunt, quæ ad formositatem nullum perdunt tempus, pro dealbandis faciebus, et eas multis pigmentis dehonestant, vt cerusa, argento viuo, et sublimato, quibus facies corrugatur, et pedor per os spirat, dentesque tremuli, nigri, et languidi ad masticandum redduntur: nunc nom Theor. sit assertio.

THEOREMA IX.

In eo disputatur, quod pater, mater, & fratres, & Medici naturales, aptius sunt vocandi, quam alia hominum turba.

AVthoritas medicinæ, cuiusque benignitas postulat, vt perfectam medendi methodum nanciscamur, quâ semper præ oculis habemus, et omnia ritè, et ex animi sententia eueniant, quod ad profligandos morbos, Medici naturales cæteris vigilanter anteponantur, siquidem maiori cum charitate, cura, et studio, suis morbiticis affectionibus, et importunis peritionibus, quàm alienigeni præsidia præstabunt, vt satis Atticè Plato lib. 3. de Republi-

De satietat. stomach. in infantulis.

ca explicuit, sunt eius præclaraverba hæc: O Socrates, bonos in Republica Medicos habere nõ conuenit? essent (respondit) certè maximè tales, si cum plurimis sanis, & ægrotantibus essent conuersati; qui tunc præstantissimi euaderent. Quod Theorema confirmatur etiam per Celsum in proœmioli, ubi aperte asserit, quòd Medicus cognitus incognito præstantior est. Sed quis, obsecro, notior existet, quàm qui à teneris vnguiculis cum suis vicinis & compatriotis, singulis momentis, & horis frequentes sermones habuit? & cum sincera & clara voluntate, quæ in intimo corde recondita extere, proferat? Et quòd primatum in omnibus Medici naturales obtineant, docet Diuus Paulus ad Corinth. sic: Qui enim suorum & maximè domesticorum curam non habet, is fidem abnegauit, & infideli est deterior. Et quòd elegãs, et insignis amicitia inter eos esse magis quàm cum alijs debeat, liquet per Nafonem, cum ad Rufinum scripsit: Patria cuique grata, charissima, amabilis atque dulcis: et quidam dixit:

*Est amor patrie ratione valentior omni,
Nescio qua natali solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse suis.*

Quibus subscribit Euripides in Phenicijs: Patria, vt decet, charissima, neque exprimere
pos-

possum, quàm chara: & Homer. lib. 9. Illiad. peculiari epiteto vocat patriam dilectam. Quæ omnia si ratione patriæ sunt amplectenda, & pretiosè amanda, quanto meliùs & delectabiliùs pater cum filio, & filius cum patre, matre, sorore & auunculo, quæ à Medico pro abigendis morbis dicuntur, efficiuntur, vt salus recuperetur, siquidem inter eos cognata, solida, & amantino connexa viget beneuolentia, exardescitque perfectus amor, vt docet Galenus lib. 5. epidemiarum: Quos enim voluntariè inspexerint ægotantes Medicos, ijs maximè fidunt. Hac itaque ratione, tum pater, tum mater, filio appetentia carente persuaserunt, & eodem modo filius patri, matri & sorori, cognito item & auunculo: quos verò inuoluntariè viderint, etiam si de conferentibus moneant, & persuadeant, non obsequuntur. Magna igitur diligentia inter Medicum cognitum & naturalem esse debet, & vt eruditiùs cognoscatur, suadet Hippocr. lib. de decenti ornatu, conuenire, vt Medicus communitatem quandam habeat cū ægotante: requiro autem nunc, quæ magis communitas quàm quæ inter Medicos naturales & ægros esse potest? Docta profectò est Hippocr. censura, quã tradit lib. prædictionū, quæ enim inter homines omnes inclyta sunt, conseruantur,

De satietate stomachi in infantulis.

tur, & qui per ipsa procedunt, à parentibus, liberis, & amicis sunt celebres. Rectissimè protulit Aristot. Plus valet confidentia in Medicum naturalem, quàm qui ex exteris nationibus cum omnibus suis asportantur Medici instrumentis. Quantum autem meo commodo de ijs omnibus disseruerim, aut etiam aliorum utilitati, non est quòd multa referam, aut tradam, sed quia ad ablactandum puerulum primatum matrem obtinere omnibus in confesso est, audiant prudentes nunc, & postea dabitur longior scribendi facultas.

THEOREMA X.

Ventilat, quantum præstet lac nutricum, ita ut maior concilietur amor inter eam, & infantulum, quàm inter matrem, & eum, licet præstantius lac huius sit.

IVre optimo inter alia genera foeminarum, lac maternum pro ablactandis infantulis extollitur, sed interdum accidit, quòd ex ablata etione nutricis infas pulchrior & gratiosior reddatur, maiorque benevolentia sit connexa,
præ-

præstantiorque amor inter nutricem spuriam, & nouam matrem, quam inter puerulum & genuinam, legitimamque matrem. Quam celebrem historiam recitat Andreas Tiraquelus, lib. de nobilitate, & iure primogenitorum, cap. 1. in 2. editione, 3. partis, ex testimonio Iunij Rustici, quam historiã ita conscribit: Cùm à bello redderet miles quidam, spolijs onustus, mater & nutrix obuiam fuere, matri anulum argenti dedit, nutrici torquem aureum; & cùm mater conquereretur, dixit: Desine queri, tu nouem mensibus tulisti me in utero, hæc duobus annis me ab lactauit; si quid decoris in orbe habeo, ei debeo, quæ me eo produxit, ut uiuerem: & ob voluntatem, quam in me educando capiebat, me ab lactauit, tu ex voluptate me concepisti, quam ex alio accepisti: quot ex te habeo, corpus est, & minimè honesta ratione datum, cùm infans essem ex utero prolatus, continuo me à tuo consortio & oculis tuis relegasti, hæc uerò uinis blandis excepit. Hactenus Iunius Rusticus.

Conducibile & præstantissimum consiliũ existit, ne amor filij in nutricem transeat, ut mater filium suum ab lactet. Quod testimonium plurimum arridet Plutarchus lib. de educandis filijs, quoniam maiori cum charitate, & di-

De satietate Stomachi in infantulis.

& diligentia nutriuntur, & amabuntur, victus namque & sodalitium quoddam benevolentiae, & amoris vinculum est. Idem ait Galen. lib. sanitatis tuendae 10. & etiam liquet per Ludou. Merc. lib. de puerper. & nutricum affect. cap. 4. etsi lac omnibus dotis in nutrice sit compositum, longè melius existimatur lac matris: & esse verissimum patet ex Cicer. pro Deiectorio in Catonem orat. prima: Dedeconi esse debet, vel Reginae, cum in ventre nouem mensibus nutriuerit infantulum, si non lactauerit infantulum mater. Cuius suffragij fuit Homer. Illiad. 22. dum de Hecuba disputat, quae nudata uerbis Hectorem filium suum alloquitur, quem ipsa ablactauerat. Itaque etsi praedicta certam fidem faciant, non erit extra rem testimonia afferre ex sacris literis: Anna sanctissima Helcanae uxor, Samuelem filium suum uerbis aluit, ut ex lib. Iudicum 1. patet, & etiam ex Sara, ait autem: Quis annuntiet Abrahae, quoniam lactet filium suum Sara, & 7. Exameron cap. 8. incescit famelas, quoniam cum ditiores sunt, lactare filios fastidiant: itaque si haec & alia longius enodarentur, quibus abundè scatent volumina, quando exitum inueniet oratio? scopumque tangemus?

THEOREMA XI.

*Quid faciendum si morboſa ſit mater, & quæ
nutrix ſit eligenda, & quale lac
bonum ſit.*

VT accuratiſſimè examinentur, quæ di-
ximus, & futura contemplètur, magna
cura quærenda eſt, vt mater non ſit mor-
boſa, nec nutrix, vt chariſſimo filio alimentũ
gratum præſtare poſſit, quo vires refocillen-
tur. Erunt autem tales, vt refert Galen. lib. 3.
artis med. c. ſi ſint fortes, & robuſtiſſimi colli,
pectorofæ, muſculoſæ, duræ ac multæ carnis,
mammæ ſolidæ ac firmæ, quæ plurimum lac
habeat. Præterea, vt probum lac propinent,
amandæ, quæ nouem menſibus geſtauit vterũ,
quæ ſeptem menſibus aut fœtum corrumpit,
non probatur, vt conſtat ex Ludouico Merca-
to lib. de puerperarum, & nutricum affectio-
nibus 4. nec laudatur fœmina, quæ intra ſepti-
mũ, vel octauũ menſem peperit, nec quæ intra
quintũ menſem. Cuius admirandam & notatu
dignam hiftoriam affert Ioannes Alphonſus
Phonteca, luminare 2. cap. de partu, is ergo cõ-
firmat, ſe vidiffe in florentiſſima Academia

De satietate stomachi in infantulis,

Complutensi, quæ apud omnes gentes primas tenet, fœminam, quæ peperit filium post quintum mensem à conceptu: & quia memorabilis est historia, referã propria, legitima, et ipsissima eius verba: Nobilis vxor Ferdinandi de Arias quinto mense à conceptu peperit infantem magnitudine valdè paruum, neque in septimum mensem lac suggit, neque recepit, nisi per calamum lac, neque quidquam aliud alimenti, sed sic lateribus applicatis calidis, & lana vixit, & viuit, & hodie in Religione beati Bernardi Monachus est, quod fuit certum donec materia septimo mense fuit concocta, nec cibum ore assumpsit.

Cui fides est adhibenda, nam ad eum obeundum est, quotiescunque ex confusissimo chao, vasto & turbulento pelago intantum discrimine hæsitantes, ac consilij inopes, veritas in arte medica & philosophica sit amanda, & cognoscenda: huic igitur eruditorum iudicium palmam tribuere cogit: nam quanta auctoritas, quàm eximia, & incredibilis doctrina sit ei tradenda, alij prorsus & exactius iudicabunt. Cauendum ergo velati à Syrenarum cantu, nō tantummodo ab ijs, sed ab alijs nutricibus, quæ præterquam quod habitum inculpatum habere debent, etatem congruam & perfectã

ad ablactandum fortiantur, quam hac verborum ferie metitur Ludouid. Mercat. lib. 4. de nutricum & puerp. affection. Nutrix vigesimū quintum, aut trigesimum quintum ætatis suæ compleat annos, si masculum, aut fœminam peperit, nihil refert: Aëtius tamen aliter sentit, tetra 1. ser. 4. dum ait: Nutrix eligenda est, neque iunior viginti annis, neque senior quadraginta, quæ bis, aut ter peperit, & sit nutrix, quæ vbera habeat moderata, non rugosa: magna enim vbera plus quàm opus est lactis præparant, & hoc manes in ipsis corrumpitur, & infantem lædit, matrem grauat, atque satiat.

Veruntamen ne Medici nominatissimi horum documenta sectentur, & vna cæcutientes ducantur in varios errorum labyrinthos, tradam testimonium verum & perfectum Oribasij ex lib. 5. synop. cap. 11. vbi distinctè omnia, quæ ad nutrices conducunt, pro alendis rectè infantibus commendantur. Nutrix eligenda est nullo affecta morbo, quæ neque nimis iuuenis, neque nimium ætate processerit, iunior sit quinque & viginti annorum, & vndetriginta, quæ verò grandior triginta & quinque annos sit nata: magnum est infantulis commodum, nutricem non multū antea peperisse, & maius si marem, manusque & humeros exer-

De satietate stomachi in infantulis,

ceat, idque molendo texendoque faciat, puerum trimestrem, aut quadrimestrem vlnis gestet. Ex dictis patet, quod lac masculinum anteponeat cæteris. Fœminæ lactantes explorandæ sunt, si ex concubitu viri menses eueniant, quod si dum lactat, menses moderatè effloant in debita quantitate, & iuxta qualitatem temperiei eius, & pro suo ordine & sanguinea sit, & menstrua sana, pulchrè lac propinari potest: ad hæc odoratum sit lac, et candidum, vt ait Galen. lib. 1. sanit. tuendæ, c. 19. dulce, non tamè perspicuum, vt cætera alba, et fluidum, in quibus aspicientium imagines apparent, vt in speculo. Cuius rei rationem reddiderunt Aristot. 4. metaph. & Plutarc. 4. simp. cap. 8. et statuètes in lacte multum adesse terreum. Præscribitur deinde lac singulare esse, si in pollicis vngue instillatum, et in luce spectatum, inclinato vngue, tardè nec citò effluat, vt testis est Oribas. lib. suprà allegato, c. 3. sit deinde lac, vt ait Aëtius, tet. 1. ser. 4. cap. 5. gustantibus et olfacientibus iucundum, et videntibus album, æquale inter spissitudinem et liquiditatem medium habens. Sed cum dicat Aristot. lib. 2. de histor. anim. cap. 3. liuidum lac albo esse præstantius manifestè Galen. Auicennæ, prædictoque auctori refragatur, qui omnes authores album

collaudant, tamen ait clarissimus Mercatus, quod etsi cœli colorem præferat lac, non est improbandum, sit autem nutrix rustica, et quæ per multos dies cibis domesticis et vrbanis sit assueta, quibus mater utebatur, vt simile alimentum puerulo prodesse possit: ne quid ergo quantum in me sit, prætereatur, superioribus ad doctrinæ absolutionem, annectere aliqua operæpretium fore, arbitratus sum.

THEOREMA XII.

Nō conuenit, tractat, quōd mulier menstrua accedat ad curationem puerorum, neque lintheis eius vti, si praua sit menstruatio.

NE quis oculatissimus, prudensque Medicus, & in philosophia versatus me esse Aristarchum pronunciet, & in sandalijis positum iudicet, quia latè de mēstruatis mulieribus non tractauerim, conuenientissimum esse statui de mulieribus mēstruosis, quid senserint scriptores exponere, licet Theo. 11. aliqua explanauimus. Menstrua mulierum perniciofa esse liquet ex Solino lib. 28. cap. 7. vbi
ait:

De fatietate stomachi in infantulis.

ait: Menstruosæ mulieres, pueros & infantulos halitu oris facillè corrumunt, & visu fascinât, ita vt si laudent infantulum formosum, subito moriatur. Ex cuius verbis colligitur, quòd si mater menstruata sit, ab ea cauendum est, nam propter sympathiam altiùs, & tenariùs contagium adhæret, & suscipitur ab infantulis. Mēstrua esse contagiosa & maligna probat Plin. lib. 7. cap. 15. sunt eius verba hæc: Vinum acefcit & tactu sterilefcunt fruges, et musti corrumpuntur exuruntur, hortorum germina, acies ferri pestringitur, et eboris nitor, apes moriuntur, et in rabiem canes excitantur: et quòd conuersatio cum menstruosis sit detestanda, sensit Concilia. dif. 64. canes, ait, in rabiem, si mēstrua gustauerint, commouentur, et si quis deuoret, iunatici et amentes fiunt.

Et quod cane peius, et angue sit fugiendū ab eorum lintheis sanguine menstruo infectis, patet ex censoribus Chirurgis: sit primus in hoc bello non contemnendus Andreas de Alcazar lib. de vulner. capit. 24. cap. Vidi adolescentulum rubi coloris et hilarem, menstruatæ mulieris visu vulnus liuescere. Et refert Frago sus quæst. 110. ex sententia Lanfran. in tract. 2. doct. 3. cap. 6. si applicentur linthea sanguine menstruo infecta, dolores adducunt, et inflam

mationes exacerbantur, virtus colabescit, et tristantur omnes: sanè prædictæ sententiæ certissimæ sunt, et veræ, si menstrua fœtida, corrupta et praua sint, et adsit in infantulo dispositio ad suscipiendū, sin minus falluntur: et hoc probatum est ex sententia Ludou. Mercat. Theor. 11. vbi vide; et quia omnia percurrere Medicus, vt ait Hippoc. lib. de fracturis, non potest, sophisticas dimittam calumnias, cauillaque argumenta eorum, qui in suo luto inuoluti, auxilia in fastiditis, et in fascinatīs aborent, et denegant: ad tredecimum Theorem. properemus.

THEOREMA XIII.

In quo taxantur muliercula. Et Medici præbentes infantulis. Et reliquis varia Et affrenata pharmaca.

INoleuit hisce nostris seculis pernicioſa prauaque consuetudo, vt vetulæ matulariæ, parabolani, et circulatores Medici, sine studio, sine cōsilio, sine opere, simplicē plebē decipiāt, et generosam nobileque medicinā illotis manibus fœdent; quæ turba licentiosa facta, multi solemnī ritu varia medicamenta et confusa

De satietate Stomachi in infantulis.

fusa deletheriam facultatem habentia, tã per os, quàm extra administrant, eaquẽ in omnibus morbis, sed præcipuè in satietatis, quibus terrimos pueros et infantulos, aliosquẽ extorquent, et ad mortem inopinatam ducunt; neque pertimescunt legem de sicarijs, et veneficijs dig. 48. tex. 8. quæ ita sonat: Qui venenum malum necandi hominis gratia fecerit, venderit, aut habuerit, plectatur: eiusdem legis pena corripitur, qui in publicum mala medicamenta vendiderit, vel hominis necandi causa custodierit; nam ex Senatus autoritate sancitum est, in exilium transmittendos esse, qui etiam medicamenta tentandi gratia venenata, maligna, & venenosa concesserint. In eadem classe collocantur, qui nihil acceperint, sed gratia dederint tam nociua & venenosa medicamenta. O Rectores, ò ministri Reipublicæ, si humanitas aliqua in vos viget, excutite incantatrices & sycophantas matularias vetulas ex florentissimis vestris locis; excutite diligenter scarabeos, qui suis fictitijs fabulis, & molestissimis susurris cuncta contaminant, hæcquẽ crudelis secta, atque dura temerè, & imprudenter vititur, & lythargirum, atimonium, æs, stagnum, cerusam propinat (O misera & nimis admiranda & decurtata res) lethifera quippe & non

et non parum formidanda metalla exhibent.

Ad hæc culpandæ sunt etiam fœminæ, accufandi que viri, qui pro fatiatis, alijsque affectionibus, femina cataputiæ maioris & minoris (glebes à barbaris) timeleam, peplum, herbam sancti Quiteris, sanam nundam, laureolam, thitimalum, puluer. brioniæ, cucume. asin. sambuci, paucedani que radices & alia factitia exhibent. Qua etiam in re increpandæ sunt mulierculæ, quæ pulueres vngulæ vaccæ crematæ tradunt, olei quantitatem, sapæ & olei in quo cepa est fricta, innumera que alia insalubria, vana & perniciofa: quarum notare syluam, longus esset campus. Idem idem repudiandæ, & maximè sunt culpandæ mulierculæ, nec non chirurgi, quorum tam deprauatus & temerarius est vsus, vt emplastra, vnguenta pro fatiatis calida absque corroborantibus construunt (quæ sint, & ex quibus fieri debeant, vide Theor. 3. & 4. supra) quæ potius stomachum exulcerant & vellicant, quàm ipsum instaurent, sunt autem illius census, harmel, id est, garmarça, folia cucumeris asinini, iridis brioniæ, de quibus veniam præstamus, quòd possint aliquantisper permiscere cum corroborantibus stomachum: tamen id factitandum est in robustissimis, nautis, & agricolis, in quibus locum pro

De satietate stomachi in infantulis.

Bum tenet, minimè autem in infantulis, & pueris: nam cum corpuscula eorum tenera sint, mordent et pungunt, et quia opus scientiæ est, Apologeticis verbis tempus non conterere, sed sincero animo vera demonstrare: erige aures et cristas, audi apophthema satis dilucidum et pulchrum, de pinguedine catæ, de qua frequentissimè vetulæ usum ad satiatos custodiunt, (id est, ad eos quos ahitos vocant) verum tamen de ijs, et de alijs omnibus cum viris eruditissimis, et qui in arte consenuerunt, est tractatio, non cum imprudentibus et ignaris, qui ut ait Hippocrat. lib. præceptionum, cum in profundo ignorantia versentur, contentiosè gestiunt, aliorum opera conuellere, et an optima malavè sint, cum sub mandragora dormiant, neque intelligere benè, neque considerare valent. Theor. 14. sequitur.

THEOREMA XIII.

De pinguedine musionis, & in quo loco venenum habeat, declaratur, & à catis fugiendum esse dicitur.

Quædam matularia vetula à quodam nebulone, qui asini profectò aurículas habebat,

bat, vocata fuit, vt festinanter ad ægrotum proficisceretur, fecit; et cum ad ægrotantis domum peruenisset, atque cubiculum esset ingressa, multa de illis, quæ Theorem. 2. scripsimus, interrogauit, vt fastiditum esse hominem cognosceret, an non: postque manum stomacho admouet, et cruditatem copiosam reperit, ait, sum opere conferre emplastra apponere stomacho odorata, quæ domi in scrinijs, et pixidibus recondita obseruabat: quo audito, et optimè intellecto omnes ei constipulantur: iterum fallax medica musinat, maximum ad eius integram et perfectam medelam rei caput esse, si felis interficiatur, arident ipsi omnes, et diligenter et curiose factum est, et infirmo misero propinauit catæ pinguedinem, quam cum alacriter sumeret ex manu tremula vetulæ, paulò post angoribus magnisque symptomatibus est vexatus: oclyter ego à viris præclarissimis sum vocatus, et rupta omni mora, protinus ad ægrum me contuli, visoque, multis ultrò citròque sermonibus dissertis, pulsus contractaui, vrinamque conspexi, vt monet Galen. ad Glaucon. lib. 1. quod fieri debet in omnibus morbis, & alia, quæ ibi protulit, contemplatus sum: demonstrarunt autem multa symptomata ægrotantem esse passum, quo-

De satietate Stomachi in infantulis.

rum acerrimam prorsus causam ignoravi, & à me fugerunt: tamen memoriam reuoluens meam, incidi in textum Hippocrat. lib. de Medico, ubi insinuat, quomodo morbi etiam cognosci debent, ait ergo sic: Medicum iustum, & ad omnes conuersationes præclarum esse confert (vt ex loquelis venetur affectus) non enim exigua commercia cum ægrotantibus existant, nam seiplos subditos faciunt, & omni hora virgines vxores, opes magni pretij illis committunt, & occurrunt: intellexi tandem, venenum sumptitasse, rogatusque sum, an aliquod prauum & malignum alimentum, seu medicamentum deuorasset, respondit: si intra te obserues, quæ fecerim, audies: pollicitus sum me facturum: quia memini me perlegisse apud Hippoc. Quæcumque videro, aut audiero intercurandum, ea siquidem afferre non contulerit, tacebo, & tanquam arcana apud me cōtinebo: explicuit tandem, se pinguedinem cati sumpsisse, affirmavit autem plus quam centies deiecisse aluum, tunc multa adhibui, administrauique pharmaca, quibus ab Acherontis cimba eum liberaui.

Consonum sanè rationi est menti mandare, & extricare, quomodo pinguedo catæ tanta & magna soluendi aluum vi præpolleat. Sepe-

nume-

numero certè arbitratus sum, matularias has
vetulas aliquid abditè veneni cum pinguedi-
ne cati cõmiscere, quod abundè saburram hu-
moris per sedem inferiorem attrahat. Verum
si ista tibi displicet ratio, sit propter venenosi-
tatem, quam secum possidet felis: nam quòd
catus venenosus, & contagiosus sit, liquet ex
Concilia. lib. de venenis, cap. de cati veneno,
vbi ait: Qui musionis cerebrum comederit, sto-
lidus efficitur: & vt enodatiùs malignitas &
praua venenositas huius animalis cognosca-
tur, conspice quæ à Matthiolo Senensi super
6. Dioscor. de venenis dicitur, si pili felis deuo-
rentur, aut si aliquos furiose intuetur, grauiter
inficit, et etiã halitu: et confitetur se cogno-
uisse feminam, quæ ad eò catibus delectaba-
tur, vt absque eis dormire non poterat, et ex va-
pore mortua est: et quædam in cœnobio famu-
la ex catarum tractatione. Adde, quòd ipsis vi-
sis, et auditis vapore quodam comprehendun-
tur, pertimescuntque plurimum. Ex dictis col-
liges, quòd que admodum effrenata medica-
menta aluum, potenter si sumatur, mouent,
sic et felis pinguedo.

Verumenimuerò prædictas explodes opi-
niones, quia passim cati à rusticis, et corbulo-
nibus comeduntur. Huic obiectioni visariam
respon-

De siccitate Stomachi in infantulis.

respondeamus: primùm, quia eius sæua malitia corrigitur, & attemperatur cum pipere, allio, oleo, & aceto: quæ mixtio ubi venenum occultum est, eum castigat, & corrigit, ita vt citra noxam sumant. Ad secundum dubium affirmamus, quòd potest venenum latitare in vno membro, & alterũ esse saluberrimum, & utile comestioni, vt testatus est Conciliator lib. de venenis, ubi asserit, cui cauda cerui fuerit exhibita, accidentia patietur, veluti si herbã sumpserit, quam napoleũ nominamus. Quòd autem cauda cerui venenosa sit, liquet ex Aristot. 2. de animalibus, cap. 15. qui asseueranter affirmat, fel in ipsa latitare, quòd vt prodidit grauis herbarum indagator Matthio. commentarijs in lib. Diosc. 2. cap. 3. atrocissimum venenum gestantibus existit, ad eò vt breui temporis curriculo hominem è medio tollat, partes reliquæ absque noxa deglutiuntur, quemadmodum sanguis tauri, qui vt ait Dioscor. venenosus est, caro autem comestibilis: ergo appositè scriptum est, quòd virulentia & contagium in vna parte corporis humani potest collocari, aliæ autem particule veneno priuari. Occurrit alia non contemnenda ratio cantharides, vt apud eos videre est, venenum in pedibus, a-
lis, & capite tenent: ceteræ partes ad vsum me-
di-

dicum proficux, Diosc. lib. 1. cap. 15. de vipera differens, ait: Carnes viperæ, si detracto capite & cauda decoquantur, oculis claritatem afferunt, nervorumque vitijs auxiliantur. Eandem sectatur sententiam Galen. lib. 1. de antid. his verbis: Viperas fœtas vitabis, cæterum caudâ & caput præscindes, nam præterquam quod hæ partes virulentiores esse videantur, duræ & modicæ carnes compotes sunt. Idem tenet Andromach. tam senex, quàm iunior. Aëtius cap. de pastinaca marina, qui ab ea est percussus, dolor sequitur eum, & totius corporis torpor acutum habet aculeum, quo vehementissima vi in altum impulso nervi lauciantur, quapropter totum conuellens corpus mors comitatur. cum hoc tamen ait Matthio. in Diosc. lib. 2. cap. 19. si caput & cauda auferatur, remedium esse hominibus, dixit Plinius proprio cap. nullum esse execrabilius venenum, quàm radicis super cauda trigonis, quam nostri pastinacam vocant, arma vt telum perforat. Si igitur tam perniciofa venena in quibusdam partibus animalium reperiuntur, & in cæteris saluberrima, non mirum est, si contagiû & venenum in pinguedine felis, vel in cerebro occultetur, ratione cuius grauia symptomatica sunt.

De satietate stomachi in infantulis.

THEOREMA XV.

*In quo accusantur, qui indigenas plātas lau-
dant, multò quippe præstantiores pro curan-
dis satietis, & alijs nostris in virida-
rijs pullulant & renas-
cuntur.*

CVM propalandę veritatis semper curã
habuerim, ei que addictus fuerim, & ni-
hil magis in votis sedem obtinuerim,
quã amantissimos iuvenes Medicos pro vi-
ribus adiuuare, à meo instituto non desistere
decretum est mihi, quousque consopia eorum,
inuidiam, calumniam, & temerariam auda-
ciam, quivt aliqua in arte fecisse conspiciãtur,
& vt noua demonstrent, pro profligandis mor-
bis, à remotissimis regionibus, & extremis an-
gulis orbis gloriantur simplicia afferre, infa-
mãtque multò magis speciosiora, & elegantio-
ra simplicia apud Indos caulem erumpere, quã
in nostra felici, feraci que Hispania, cum satis
perspicuum sit, & luce meridiana clarius, nos
innumera plantarum genera pedibus concul-
care, tam in planicies, aruis, & conuallibus, in

fabuletis, in itinerum marginibus, in ruderi-
bus, hortis, pratis, angulisque domorū, quā
in campis, in quibus digniores et pretiosiores
plantæ reperiuntur, tam pro morbis meden-
dis, quā pro ictibus ferarum, venenum ebi-
brantibus. Tamen sunt (vt verum dicam) qui
apud Indos prunatum plantas habere pronū-
tiant, vt Didacus ab Horta, & Aphricanus
Acoſta: verū enim uerò, vt cuncti suam agnos-
cant temerariam audaciam, & ne suis calum-
nijs, & verbis commentitijs, à nostra clarissi-
ma, & florentissima Hispania auctoritatem, &
veritatem detrahant: licebit nobis Herculeis,
Romanisque viribus defendere patriam no-
stram, ne fortassis aliquis nostram modestiam
in conscientiam ducat, & nostra decreta, & cō-
cepta contemnat, & calcitret.

Hispania tam fertilis, pinguis, commenda-
bilis, speciosa, & honorifica ab omnibus decan-
tatur, vt meritò & iurè absque controuersia
omnibus Regionibus anteponi debeat, reſtrix
parentisque mundi altera, in qua non solū emi-
cat artium probitas, & præstantia, sed Ducum
nobilitas, militum auctoritas, fœminarum, &
virorum castitas, ingeniorum benignitas, at-
que claritas: venti delectabiles, clari & tenues
circumferuntur, vt nullus ingratus & fœtidus

Hh odor

De satietate Stomachi in infantilibus,

odor inspiretur; quibus colapla vires instaurantur, placideque refocillantur, & adeò festiuiter refarciuntur, quod habitatores rarenter morbis infestantur, optima integraque salus, & perfecta quasi semper adest, copiosè itidem olera, mel, vinum, saccharum, oleum, linum, plurimaque alia pullulât, vtpote celeres equi, aues, ferocissimi tauri, aurum, argentum, & viuum arg. in fodinis passim reperiuntur: scaturiunt etiam minerae alijs diuersis metallis, abundant præterea campi fructibus, & arboribus, quæ iucundum adeò spirant odorem, quo humana natura ita corroboratur, vt fons qui dicant, & repositum in corde obseruent, semimortuos ad pristinum & antiquum nitorem reducere. Pulchrè nunc disces, quàm immeritò honorificam nostram Hispaniam villi pendat Didacus ab Horta, dum suam palmam Indicam extollit, & ex ea mel, vinum, acetū, oleum, carbones, textiliaque alia, quæ ad nauiculas parantur, prouidè conficit, & absque ratione testatur nusquam à veteribus esse cognitam. Quod absurdum & infulsam videtur, si quis oculatissimè conspiciat Ludouicum Romanum lib. 8. cap. 16. & Iosephum Indicum, qui proferunt Strabonē lib. geographiæ, de palma Indica sermonem fecisse, & ex ea, quæ
à Di-

à Didaco dicuntur, facit, et alia plura demōstrat, quæ maximā attulerunt admirationem: tamen si patientem accommodaueris autem, alia pulchriora & præstantiora de nostra Hispania audies, et magis certiora, absque bile, inuidia, et calumnia.

Et ut ne nostræ volamina non malè audiant, apud censores nasutulos, et nomen meum sigillationis contagio polluant, & exhibillent, aethores in medium afferam, à quibus ferè omnia deprompsi, summoque studio accepi, qui amantissimam nostram Hispaniam collaudāt, & lucri faciunt, ne hæc nostræ farrago, vel polyanthea nouitate rerum vilesceat, & contemnatur. De cætero vitis nobilissima nostræ vinfæra arbutina, quæ in nostris pomarijs, porticibus, angulis domus renascitur, vinumque generatur generosum, & ad eò naturæ prouidum, ut in Canticis Canticorum scriptum sit: Guttur tuus sicut vinum optimum dignum dilecto meo, ad potandum labijs, & dentibus ad ruminandum: quæ litera firmitudinem corporis commendat, oris halitum & dentium non exiguam corroboracionem. Verum ut indigeni maiori admiratione corripiantur, in vna eademque arbutina vite, quatuor (arte factæ) per inoculationem, vel insertionem reperiun-

281 *De satietate stomachi in infantulis.*

tur vuarum genera, quæ saporem odoremque humanae vitæ non contemnendum præstant, siquidem ex eis vinum extruditur, suo tempore elaboratus mustus, quod forinsecus si applicetur, duritias discutit, & crassiciem et lentorem succorum pituitosorum absorbit, vlcera exicat, & sanitatem infert.

Si autem introrsum deuoretur, mirum in modum opitulatur morbis, nam animam exhilarat, purissimum gignit sanguinem, ocysimè in alimentum conuertitur, ad coctionem in quauis parte iuuat, animam adit, cerebrum expurgat, opiferum cordi est, et conualescentem impinguat, intellectum excitat, obstructions aperit, sanguinem turbidum emendat, & omne corporis excrementum deponit, colorem conciliat, et tenorem tenori apponit. Quod rursus sic ab Aretheo Cappæ cõprobatur, dũ ait; Animæ remolitiõ vinum existit, neruorum calesactio, volutatis reuocatio. Quibus suffragatur Plin. lib. 14. natur. hist. cap. 16. Vinum neque viribus corporis vtilius aliud, neque voluntati perniciosius, si modus ab sit: denique vt breui sermonum complexu finiam, apud Indos nulla est planta adeo fertilis, generosa, neque tantis titulis condecorata, vt vitis; et nũc iterum videbis.

THEOREMA XVI.

In quo de vite vinifera, deque eius fructa multa iterum exponuntur, nusquam visa in Indiarū plantis: de etate vini, Et ad quod tempus seruetur.

HOc firmiter constituto, quantum viribus & coniecturis assequi possum, quæ magis notatu digna sunt, exarabo, quâuis multum recondita sint, quæ si non satis appositè fuerint enucleata, sed duris, distortis, & ambiguis locutionibus à vobis non solum accusari patiar, sed à quovis meum erratum deprehensum, iamque manifestum confiteor, quod tamen si criminofum est, in consideratis cuiusdam, negligentiaque crimen est, non certè voluntatis. Extollunt indigeni suum acetum ex palma Indica confectum, quo ad pauca utuntur, nos tamen ad plurima nostrum usurpamus, ut suprâ vidisti opelul. de cauterijs. Quapropter de omphatio, quod habitatores Indiarum non cognoverunt, paucis perstrictis aliqua de eo conscribam, ex testimonio Diosc. lib. 5. ca. 6. inquit: Succus ex omphatio extrahitur,

De foliis stomachi in infantulis,

hitur, qui vlceri gingivarū opitulatur, oculorū fistulis, oculorum claritati, erosionibus angulorum, & multis alijs affectibus prodest. Profert deinde Galen. lib. simp. medic. fac. quòd omphatium omnibus calidis morbis propinari potest: nam cum acidus sit, perfectè refrigerat, acrimoniam valdè ferantem & scoriantè attemperat, sitim mitigat, velocissimè ventrè corroborat, rosiones coercet, & bilis feruorè sedat, in cibis, & medicamentis vtilissimū, ad hæc folia vitium, & triti capreoli illitu mitigant capitis dolores, ventris & stomachi inflā mationes cum polenta lachryma: item quæ ad caudicem vitis, vt gummi concreuit in vino pota calculos expellit, psoras sanat, verrucis medetur, contra viperarum morsus optima. Vuarum grana si tostentur, dysentericis & cæliacis medentur, Dicant, iterum atque iterum rogo, sintne apud Indiarum cultores tam mirificæ efficacisque plantæ, commendabileisque virtutes reperiantur. Ijs amicabundè disertis, de vino complacet mihi aliqua agitare, de quibus nullus illius regionis memoriam fecit, etsi ex palma Indica posse vinum parari asseruerunt; tamen eius præseruationem denegauerunt, vel quòd facile corrūpebatur apud eos, aut quòd notitiam non sunt adepti. Nos tamè,

vt magis admiratione corripiantur, pulcherri-
ma notauimus de vini conseruatione, eiusque
ætate.

Refert Iacobus Fontanus lib. 8. cap. 1. de
alimentis, quòd vinum recens vnius anni esse
debet, vetus quatuor complet annos vsque ad
septem, mediocre ab vno anno, aut duobus vs-
que ad quatuor. Dilucidioris tamen doctrinæ
gratia, quomodo apud Græcos vetusta vina
sint intelligenda, manifestemus: Dioscorides
proprio cap. de vino, & Galenus vocant vinū
antiquam, quòd quindecim aut viginti exce-
dunt ætatis annos: mediæ verò ætatis vinum
illud esse testantur, quòd à septem vsque ad
decem sunt anni, vt testatur Galen. lib. 7. me-
dendi, ait sic: Vinum sex annorum inter mediū
& vetus existit: & idem comprobat lib. 4. de
compol. medicam per gen. vbi de Epulomedi-
ca ex collecti. agit, recens vinum penitiora
corporis non permeat, vetus acre & mordax
est, ergo ætate melius est, quòd plurimum in-
tra quinque & decem exc. dit ætatis annos: &
per diutinum tempus posse seruari: protulit
hac verborum serie idem Galen. lib. 1. de anti-
dotis: Ego vero vnius cuiusque ætatis vini Pha-
lerni in vasis scriptare legens, ab illis gustare
incipiebam, quæ plures quàm viginti annos ha-
be-

De satietate Stomachi in infantulis.

bebant. Notabis præterea, quòd vinum, vt idè refert Galenus, non in quolibet vasculo conseruari oportet, sed in dolijs, in quibus vinū prius coctum fuit. Memoriae præterea commendandum est, quod aduerte facit Iacobus Fontanus lib. 8. de alimentis, cap. 1. quòd vasa, in quibus musti coctiones parantur, non sint calce, aut gypso oblinita, neque alijs fictitijs speciebus, siquidem salutem contaminant, plurimamque noxam committunt, elegantius fit, si pauculū aquæ ardentis inieceris, quæ calorem innatū vini fouet, & putredinem cohibet, defecat, & perlucidum, clarumque colorem repræsentat, & si vinum viride fuerit, maturat, & appositè à corruptione, alijsque tuetur.

Proferant nunc incolæ Indiarum, tam clari, quàm obscuri, tam nobiles, quàm ignobiles, tam rustici, quàm vrbanī, tam iuuenes, quàm senes, an tam honorificæ & mirificæ plantæ apud Indos luxurient, caulemque erumpant, vinumque ex palma Indica suum ita præseruari possit.

THEOREMA XVII.

Quid intelligat Galenus per vinaceum, & quibus morbis profit, ut Indij cognoscant, in excrementis fructuum Hispanie esse virtutem insignem.

VT ne iam purissimas Medicorum aures offendam, currenti calamo ad quæ vinacei profunt, exponam, & quid sit declarabo. Per vinaceos nihil aliud intelligere volumus, quàm solidas vuarum reliquias, cum in torculari ex vis succus expressus est, auctore Galeno, 2. de alimen. facul. sunt autem, ut enodatius intelligatur, partes quædam, quæ ex tegumento acini, ex nucleis, ac radice acinorû, quæ ex palmitate nascuntur, magnopere iuuant, & conducunt, ubi dolores ex frigidis causis sunt contracti, et podagra, aut artritide extorquentur: modum autem administrandi apud Donat. Anto. ab Altomari satis curiosum videbis: latitant præclaræ facultates etiam in cinere, et scoria ad linthea dealbâda, et ad quosdam morbos profligandos. Omitto nunc vinum, quod ex vis extruditur, siquidem de eo

De satietate stomachi in infantulis.

suprà cathalogum fecimus. Præstiterit tandē
historiam Plinij (quam lib. 24. cap. 1. naturalis
historiæ tradit) afferre, vt credas, nos non ege-
re plantis Indiarum. Vlceri paruo à mari Ru-
bro medicamenta aduehuntur; Arabia atque
India in medio existimatur, cum præsidia mul-
tò magis elegantiora nostris in pomarijs, do-
mibus, et sterquilinijs caulem fatiscant, spe-
ciosioresque plantæ pauperrimus quisque cœ-
net. Quæ omnia accuratissimè contemplatus
est Ludouicus Mercatus lib. de indicationi-
bus, vbi ait: Expertis potius quàm inuitatis
simplicibus experti vtantur Medici, et si à vul-
gari perito homine extollātur, satis mihi fuit
visum, vernaculis proprijs cuiusque Regionis
simplicibus vt; quia cum habitatoribus terra
cognitionem quandam, et familiaritatem ob-
tinent; perperam etiam, dicit Hippoc. lib. de
fracturis, illos facere; siquidem quidam pere-
grinū magis laudant, quàm cognitum et fami-
liare, quoniam bonum esse credunt, plurima se-
offerunt in sequenti Theor. quæ incolas

Indiarum fugiunt laude ergo non

stra Hispania est di-

gnior.

THEOR.

THEOREMA XVIII.

*Gratioribus plantis delectatur nostra felix
Hispania, quàm India, probatur
sterum.*

SI quæ in intimo corde meo recondita, et
sepulta fuere, et quæ meis laboribus et
assiduis studijs sum nactus, dum per syl-
vas, mōtes, horridos recessus, et fēticosos per-
agraui, acquisiui, et inueni, modò apris, mo-
dò vrsis, et ferocissimis damis me tradens, et
grauissimis periculis subiiciens, charissimis
meis Medicis et cunctis alijs non demonstraue-
ro, quis obsecro erit meæ Polyãtheæ honor? et
meæ farraginis laus, et gloria? Proinde factum
est, vt de quibusdam plantis, de quibus apud
habitatores Indiarum nulla est facta mentio,
nostra sit disputatio: quarum præstantissimæ
facultates vsu & experientia sum venatus. Ha-
rum vna est herba viperina, & scurçonera etiã
nuncupatur, gentilitium suscepit, quia mor-
bus viperæ succurrit, & scuerço, quæ prima-
tum inter herbas, quæ morbis contagiosis &
peffilentibus profunt, tenet non infimum, ne-
que aspernendum remedium est contra tristi-

De satietate stomachi in infantulis.

riam, siquidem eam adimit, & hilaritatem inducit. Vertiginosis & cardialgiacis conceditur, siue succum deuores, vel radices manducaueris: succus deinde lacteus in radice consistens caliginem oculorum discutit, vt videre est in epistolis Matthio. ex sententia Ioannis Odorici: verum hæc herba alteram maximi momenti reuocat, & priuilegium sortitur magnū, dicitur cardus sanctus, vel benedictus, qui siccus contumacia, atque rebellia detinet vlcera, eius præterea decoctū maximopere subuenit morbis pestilentibus, & febribus puncticularibus: bene facit epilepsiæ, quartanis, morbisque pituitosis: mulcet item dolores renū, sudorem allicit, obstructions aperit, torminibus intestinorum auxilium est, & vterinis affectionibus, quibus omnibus facultatibus dotari radicis seæ probant item, herbulam esse in abundantissima nostra Hispania mirificis virtutibus ornatam, de qua quantum medicorum mei ingenij qualitas patitur, disseram, et textum intricatū Plinij declarabo, quē conscripsit lib. 19. c. 1. & 2. inter plantas est & linū, sed in qua non inuenitur parte mercaturam, ab vna parte in aliam trahit, & Germanos, Italos, Indos ad bellum, vel amicitiam integram excitat, & vt magis admireris vltro citroque

ab

ab omnibus terræ angulis varia & diuersa por-
tat, de cuius viribus animaduertens conducit,
quod venerem stimulat, & cum melle peçus
lenit, atque inflammationes arcet vuluæ, duri-
ties mollit, & petitur oleum, quod ex semine
extruditur à pictoribus ad lapides, ligna, & fer-
ramenta fingenda, commendatur etiam ad lu-
cernarū vsū. Ex qua prædicta herbula, O ad-
miranda & maximè notanda rest multa ad na-
uiculas parantur, & ad vsus hominum exercen-
tur: sed vt ænigmatam, durum & obscurum
textum Plinij exactè intelligas, expedit mihi
absoluere, nota, herbulā, quæ ita occulta apud
homines est, quod linum vocitatur (vt dixi) ex
qua linthea conficiuntur, aptissima ad velas na-
uium, quibus flātibus ventis, nauiculas ab vna
regione in aliam asportant, & mercaturas tra-
hunt vela, aut amicitias. Grandæua palma In-
dica sua non tantis encomijs & laudibus est
Hispanis plantis anteferenda, siquidem in vite
& in memoratis pretiosiores facultates in dies
notantur, & reperiuntur: nunc telam cœptam
institui absoluere, studio & ratione omnino v-
tens, vbi nihil bona fide, aut negligentia com-
mittere aut socordia consilium est, quod ho-
minum saluti ex vsu esse, queat.

De satietate stomachi in infantulis.

THEOREMA XIX.

*An absque noxa argentum viuum propinari
satiatis (Et in alijs affectibus possit)
infantibus debeat?*

DOctor præclarissimus Vallesius libro epidemiarum, vbi de historia Hermophili disputat, contestatur perperam arti Medicæ incumbere, qui per os argentum viuum propinant (vide opelulam de cauterijs et tonsillarum vlceribus, Theor. 22.) apud me autē alia dilucidior refulget ratio: parcat ergo, parcat mihi.

Quæ enim, quæso, meorū laborum laus esse possit, aut meorum voluminum fructus, si mortalibus celem, quæ sepe numero à me visa sunt, et perdoctè à plurimis bona esse probata? Quid deinde absurdius, aut fædius euenire, rogo, ingenijs, quàm cum amico consentire, quæ aliter alter in se et secum iudicet? aut quæ maior iniuria, quàm adulatio? Quo fit, ut quæ de argento viuo persenserit Vallesius, et veteres dixerunt, summam impatefaciam, tamen si non desinat latrones, et sophistæ, qui aliã sectentur viam.

Ar;

Argentum viuum non esse effrenatum me-
dicamentum, sed bezoardicum probabo, et si
aliter teneat Dioscorides: veruntamen aliam
experientiam, & rationem inuenit vtendi me-
thodus, siquidem tutissimè pro vermibus pro-
pinatur, plurimisque alijs affectibus. Sit in hoc
grauissimo certamine Antonius Musa Brafa-
bolus, qui in simplicibus ait: Nos argētum vi-
uum pro vermibus infantulis tribuimus: cuius
suffragij est Matthiolus in epistolis, vbi asse-
rit; quòd mulieres Gortyenses ad deuorandum
scrapulum vnum, si in partu laborant, nullis
susceptis incommodis: & probat eandem sen-
tentiam commentarijs in Dioscor. Ait pre-
tereà Palmerinus in suo metallorū doctrina-
rio, quòd infantulis prodest plurimùm, si ad
magnitudinem duorum granorum milij pro-
pinetur. Cui iterum subscribit Matthiol. lib.
de morbo Gallico, cap. 76: & cum maiori pon-
dere exhibet, ait sic: Ego scrupulum vnum, aut
duos non excederem, cum vehementer aluum
moueat. Suspicio, quòd Vallesius cum ita ma-
lignum medicamentum argentum viuum esse
asignat, differuisse de factitio, nam quod pas-
sim in fodinis reperitur, citra noxam deuora-
tur. Retulit Maria. Sanctus, cap. de casu & of-
fensione in dolore colico, tres exhibuisse vn-
tias,

De satietate stomachi in infantulis.

tias, & sanatus est, etiam in dolore iliaco: ex
ijs collationem facienti manifestū erit, quōd
quarta Luna sunt nati, qui contendunt, quod si
per os sumatur, deletheriam facultatem &
mortiferam venatur, tamen si certa & pauca
quantitate concedatur, saluberrimum pro sa-
tiatis est pharmacum. nam ob pondus & fluxi-
lem substantiam celeriter per ventrem sece-
dit, nullumque damnum facit, dummodo sali-
ua, aut alio liquore non sit permixtum: nā tunc
aluo adhæret, & ægerrimè clysteribus aut a-
lijs medicamentis deducitur, vt adiuratissi-
mus testis est Matthiolus: & quōd optimè per
os sumi possit, ait Amatus Lusitanus super
Dioscor. sic apud Hispanos benè successit vni-
tiam semis argenti viui sumere, neque hucus-
que aliquo graui symptomate quisquam fuit
apprehensus. Refert deinde idem author, se vi-
disse puerum, qui libram argenti viui deuora-
uit, qui præter pondus nullum facessit nego-
tium, clystere adiutus, at iustus fuit, cacauit
totum, et liber euasit.

Hoc in loco palatum infectum est mihi bi-
le, et ad eò intumuit bile iecur, vt eius de plan-
tis doctrina ignorantijs, aut si hoc non vult, so-
phisticarum et sribiliginum plena, et incāta-
mētis referta semper videatur, atque cōfusa,

si no.

si nouus, & bonus hic vir scrupulum vnum argenti viui, aut duos tribuisset pro satiatis, authoribus & amicis haberet, qui sua iudicia, & scripta laudarent, cum autem fictitia sint, repudianda, & à me accusanda sunt. Gratia proculdubio habenda est Matthiolo, qui eruditè & appositè dixit (non vt suprà dixit Amatus) vt grauis & fidelis scriptor, cognouisse seplasia-rium, qui nocte potauit libram vnã argenti viui, quod in myropolio seruauerat, periisse; ecce vbi vitam non recuperauit, sed mortuus est: cõtrà verò Amatus Lusitanus: sed tamè antè quàm ab hoc loco discedam, non desinam exarare, quod à Falopio scriptum est, videlicet, quòd argentum viuum in cinerem conuersum, veluti miraculum in suum conuertitur principium. Non est etiam omittendum aliud, quod commendat Paul. Aeginet. lib. 7. de argento viuo, quod crematum, & in cinerem conuersum quidam alijs speciebus mixtum dederunt in colicis doloribus, & illiacis, à quo loco, quod de argento viuo conscripserunt Auicen. & Marianus Sanctus desumps-erunt. Notabis deinde, quòd quemadmodum ebenus non fluitat in aqua, etsi summè aridus sit, sed pesum id, sic omnia metalla in argentum viuum iniecta supernatant, præter

De satietate stomachi in infantulis;

solum aurum, quod cum sit pretiosum metallum, magis amplectitur, quam alia metalla, & fundum petit: sed cum multa nos supra operala de cauter. & pestif. tonsillar. vlceribus, ac Theor. 22. diximus, summam manum huic Theorem. impono.

THEOREMA XX.

An aurum per os dari possit melancholicis, aut alijs affectionibus, ut satietatis.

CVM aurum metallum sit, tantis & tam pretiosissimis facultatibus ornatū, admiratione sum correptus, quam parum medicinae indagatores de eo scriptitauerint, mentionemque fecere. Res est profecto maxime cognita & perspecta, quod si quis languore est captus, & melancholia infestetur, non solum vires colapsas instaurat, & reficit, si propinetur, sed si forinsecus applicetur, iuuat; quamuis Antonius Musa Brasæ. lib. simplicium aduersetur, dum ait: Cum multam retineat argenti viui partem, aurum non corroborat. Tenent idem Lemnius, Brauo, Monardes Hispanensis; sed cum non possint isti vires auri assequi.

qui, aliorum industriam, & existimationem
conuellunt, atque confutant: tamen quæ diu-
turna inquisitione de auro (non sine magnis la-
boribus, & studijs) reperiui, aperiam, & quæ
prudentissimi authores declarant, paucis per-
strictis proferam. Lupeius in enchiridion. Au-
rum cor focillat, nam syderum & plantarum
vires & qualitates in ipsum infunduntur, qui-
bus mens corroboratur: suum testimonium cõ
probat ex mente Marsilij Ficini lib. de triplici
vita, quòd gemmæ, quæ in visceribus terræ ge-
nerantur, syderum vi laudabiles virtutes adi-
piscuntur ad cordis instaurationem, & reli-
qua membra. Quare increpanda est Matthio.
sententia, & aliorum, qui libro epistolar. ait:
Aurum etsi multum leuigetur, à nostro calore
non mutatur: verùm aliter res se habet, vt in
dies in gemmis & metallis densissimis experi-
mur, à quibus expectatissimi effectus produ-
cuntur, vt liquet ex ferro, eiusque limatura, &
ex chalibe, vt notarunt Galen. & Oribas. quos
sunt sectati Auicenn. & Mesueus multis in lo-
cis, item ex Plinij lectione, cap. de Aconiti her-
ba, vbi palàm ait: Ad eò furibunda, & veneno-
sa hæc herba est, vt meis temporibus nullum
inuestigari potuit medicamentum, quo eius
potentissima, & delectheræa vis demoliri, de

De satietate stomachi in infantulis.

mulcerique posset, nisi auro: ergo noster calor natiuus sufficiens est, vt metalla decoquatur, & mutantur. Et vt notes vires pretiosæ auri aduersus fortissima venena, de aconiti herba iterum ait Plinius: Calpurnius, vt dictaretur, vxores interficiebat, vbi aconitum herbam genitalibus admouebat, adeòque perniciofa herba est, vt dixerit Teoph. lib. 9. de historia plantarum, cap. 16. Si herbam aconiti per os fumatur, vel genitalibus adiungatur, vno anno, aut bimestri, aut trimestri, aut certis temporibus occidere tabescendo possit. Taxandus ergo est Hieronymus Mercur. lib. de venenis, qui vno die interficere testatur. Exarauimus de aconito ista omnia, vt præclarissimi Medici cognoscant, quòd maligna, & vehemens qualitas corrigitur, & castigatur præsentia auri, vt itè ex Dioscor. constat. Multùm profectò ars medica, humanaque natura antiquioribus debet, sed nulli plus, quàm Dioscorid. Anazarbeo, qui multas Orbis regiones peragrauit, vt Græcis, Arabibus, Germanis, & Hispanis prodesse possit, & tanto amore fuit accensus iuuandæ Reipublicæ causa, vt posset res ipsas occultas fide conspicerè, per vepres, loca arida, senticosa, aspera sincero animo profectus fuit, abditaque

tasque terræ fibras inuestigauit, quousque aurum inuenit aduersus venena, & cap. de argento viuo probat. Cuius item rei testis est Leonicens super Nicandrum in Alexipharmacis, vbi aurum refundere acerrimas vires aconiti herbæ exponit, idem sensit Arnaldus, idem doctissimus Laguna lib. de peste, & cum eis Vlstadius & Gainerus excellenter notarunt, & recensuit Ebonimius, & Ludonicus Mercatus subiunxit, Rondoletus, & Auicen. contestati sunt, videlicet, quod aurum aduersus morbos pestilentes & contagiosos propinari possit, necnon ad corroborandas vires in fastiditis, vbi nimis languor facultatum adest: quibus cō stipulatur Platearius Circainstans vocatus, lib. de simplici medicina, cap. de auro ait: Aurum aduersus frigiditatem stomachi & debilitatē, & alios affectus, non solum in puluere datum, sed vino extrinctum, propinatur. Quapropter frequenter mihi subit mirari, Petrum Paulum à Pereda, Lemnium, & reliquos, de quibus mentionem fecimus, viros alioquin doctissimos, in re tam manifesta cœcutisse; verum hoc multoties multis accidisse cognoscimus, neque enim rem propositam quis acue tangit, neque semper ferit, quæcunque minabitur aureus.

Itaque vt omnia de auro finiam, omittendum

De satietate Stomachi in infantulis.

dum non est, quo pacto interpretanda Hippo-
cratis sententia sit, quam lib. de aëre, aquis, &
locis scriptam dereliquit, ait: Aquæ duræ exi-
stunt, ubi aurum, ferrum, argentum, æs, sul-
phur, alumē inuenitur: non enim ex huiusmo-
di terra aquæ bonæ prodeūt, sed duræ, estuose
que, et difficulter minguntur. Et vt alui ege-
stioni contraria sit, ex his deducitur verbis:
Qui aurum animam dilatare, spiritus et virtu-
tes reparare, fontium mineras focillare asse-
runt, errant (vide Theo. 12. de aquis) tamen vt
hanc dirimamus controuersiam, et summam
propositi venemur, menti est tradendū, quod
cum aqua, quæ in fodinis, ubi aurum inuenitur
ibique scaturit, partem multam sulphuris aut
argenti viui possideat, prædicta symptomata
ab Hippoc. dicta procreabit, secus autem res
se habet, si aurum è camino fuerit extractū, et
multis modis elaboratum, in quo tam minima
iam collocatur sulphuris et argenti viui pars,
vt esse venenosum non credamus, præcipuè
quod Theor. 19. scripsimus, argentum viuum
veneno non prepollere, item si aliquantula ef-
fet ei effrenata vis, si in minima quantitate ex-
hibeatur, tutissimè propinatur argentum vi-
uum. Ex ijs colligere licet, Amatam Lusitanū
cespitasse, dum apud Hispanos tam multam
quan-

quantitatem argenti viui fumere dicat, solis enim ignaris artis medicinæ conuenit, vt aliorum opera calumnient, nos tamen vera loquimur.

THEOREMA XXI.

*Quæ mulieres aptiores sint ad curationem
satiatorum, hic melius quàm supra
dicitur.*

Vide Theor. 6 & 7. de cauterijs.

ANtea à me fuit expositum, quòd mulieres doctæ vocandæ sunt, ad curationē satiatorum, & aliorum morborum, si peritæ fuerint: verum enim uerò vt scrupulos, & controuersias, quæ iudicia virorum extorque-
re solent, auferamus, expēdendum est, de literatissimis mulieribus esse intelligendum (vt dixi) aut saltem de non omnino imperitis, quæ si illa charitate moueantur, generosa & illustris erit curatio: de quibus Galenus lib. de the-
riaca ad Pisonem sic memoriam facit: Arria doctissima & medicæ fuit, & Cleopatra AEgyptiorum Regina; item alia, quæ à Matthiolo Senensi in præmio affert super Dioscor. quæ Circea vocabatur, & herbam sic nominatam
di-

De satietate stomachi in infantulis,

dicit, & filiam Solis nomen habuisse, Poëtæ fabulantur, altera sit, Promedea, quæ tantam naturam fuisse herbarum notitiam conscribunt authores, vt alijs sæculis pro Dea coleretur: necnon fuere Poëtæ, qui Aseonem vltimo ætatis senio ab hac ad iuuentutē restitutū fuisse declarent: sit etiam postmodum alia Helena, à qua nomen herbæ Helenæ appellatum suscepit, quia eam rectissimè cognouit, & inuenit: sequatur Arthemisia, quæ vxor fuit Mausolei Regis Charix, & reperta est herba dicta, vt bene probat Matthiolus.

Rursus accedant ad medendum charitate motę Diotima, à qua Socrates audiuit, item Cenobia Parminatorum Regina, quæ literis Græcis & Latinis strenuè perita fuit: sit et tertia Tinaquel Romanorum Regina, cui tantū extitit ingenij acumen et doctrinæ gloria, vt à peritissimis veneraretur: reperitur et altera Alcana Anglorum Regina, Ioannis Regis mater, quę epistolas misit ad Celestinum Pontificem, item Axiothea Platonis discipula: sit et Valdegardis Mautinensis, quę libros composuit, et ad eam librum misit Diuus Bernardus de Sacramento Altaris: in hac etiam classe reponatur Hildepinguia, cuius sunt libri quatuor physicorum, de elementis, piscibus, herbis,
et me

& metallibus. Ad hæc Gliberta alia Anglica, quæ sexum mentita virilē ad eò literis profecit, vt Leone IIII. Pontifice, digna fuit, vt ipso mortuo, eius loco Ioannis Octaui nomen poneretur, vt confirmant Ioannes Bocatius & Ioannes Sabellicus: de quibus omnibus accuratissimè disputauit Tiraquel. Iuriscōsult. lib. de nobilitate Medicorum, qui quæ ab antiquis, & recentioribus à recta ratione sunt aberrata, erroris fontem aperuit, & optimis rationibus ab illorum scientiam esse discedendum, suavit. Quapropter profectò cum Galeno dicere non grauabor, quòd innumerabiles habendæ sunt gratiæ ijs, qui lucubrationibus, & studijs suis pro adiuuanda posteritate plurimum studium consumpserunt in arte medica, curamque impenderunt, & ætatem nostram pro viribus illustrare non cessarunt, illis plurima fuit vigilantia, quid pro satiatis, & alijs affectibus sit factitandum intelligere, tum medicamentis, & experimentis, quæ à Medicis, Chirurgis, & mulieribus administrabantur doctis, tum à vetulis, boni consulas obsecro hæc meam operam, lector, aut qui nolit, meliorem ac veniorem offerat, nec deerunt sua præmia laudi, ad quartam partem nostræ Farraginis propeo. Vale.

Q V A R T A P A R S

N O S T R Æ P O L Y A N T H E Æ,

de laudibus aquarum, tam fluiuarū, quàm
fontanarum optimè exponit, etiam plu-

uiarum, & cur aqua nuncupetur.

speciosè explicat.

T H E O R E M A I.

*In quo demonstrantur laudes aquarum, &
cur aqua dicatur.*

Q Via hanc polyanthēā in studiosorum,
& imperitorum gratiam condimus,
decretum est mihi, qua potuero per-
picuitate, & breui complexu, cur aqua nuncu-
petur differere, eiusque laudes vsque ad cœ-
lum decimum, imò ad vndecimum extollere.
Profectò prudenter exarauit Festus Pompe-
ius, aquam esse vocatam tanquam à qua iuua-
mur, adeò vt sine eius vsu vita priuantur om-
nia animalia, frutices, suffrutices, arbores fo-
lijs exuuntur, fructus decidunt, & præ imbe-
cillitate contabescunt. Eleganter præterea di-
xit ex Pyndaro Plato. lib. 8. Litigiosus aqua vi-

lissimo pretio emitur, cum sit omnium pretiosissima. Comendat deinde Virgil. lib. 4. Geor. Oceanum esse patrem rerum, inquit Servius, vocatur sic, quia ex eo cuncta gignuntur. Appositè de ea sensit Lactantius, cum ait: Aqua, id est, à qua sunt omnia, & multiplicem vsum exhibet: concinnè explicuit Galen. lib. 1. simp. med. cap. 4. Aqua est celeberrima omnibus hominibus, sanis et ægrotantibus, et ad vitam plurimum necessaria, et in lib. de rerum dignotione (si verus est Galen.) et medicatione munda-
norum, et singulorum elementorum vnum: ad hæc elementum aquæ, quàm maximè nominatū apud homines existit, docentque Theologi primos maioresque nostros octingētos annos vixisse; floruerūt tamē, quia solum aquam potarunt. Præterea multi aquam principium rerum esse dixerunt, inter quos fuit Thales Milesius vnus ex septem Sapientibus, vt affirmat Tullius lib. de natura Deorum. Vitruuius lib. 2. cap. 2. Eusebius de præparatione Euang. lib. 1. cap. 5. Et vt cognoscas aquæ dotes, et summā utilitatem eius, non solum ad corpus spectat, sed ad animam; vt probat Gregor. Nilenus lib. de anima, cap. 14. qui arbitratur vires animæ aqua contineri. Et Demosthen. Oratorum primus, cum aliquid conscriberet, aquam deuora-

De laudib. aquarum tam plauiar.

bat, vt ingenium clarum, & generosum illi
esset, vt sensit Libanus Sophista: deinde extol-
lit Apollo. Tianeus: fulcitur sanè eorum ratio,
qui aquas deuorant, atque laudibus efferunt,
hac Tullij césura, ex lib. 1. de legibus: Aspersio-
ne aquæ labes corporis tollitur, atque castimo-
niam præstat: vnde sacra Superis facturi a-
quæ aspersione expurgabantur: testatur item
Seruius enarrans illum locum Virgilij lib. 2.
AENEIDOS, introducens AENEAM ita patrem
Anchisem alloquentem:

Tu genitor cape sacra manu, patriosque Penates,

Me bello è tanto digressum, & cade recentis

Attrectare nefas, donec me flumine viuo

Abluero. Iuuenalis satyra 3.

Ter matutino Tiberi mergatur, & ipsi

Verticibus timidum caput abluet.

Et vt loca tam intricata, & obscura memoriæ
enodatiùs adhæreat, studendum est, quod re-
fert Plutarchus in quæstioni. Romanis, quã qui-
litare Dijs aliquid volebant, priùs se aqua Ti-
beri abluébãt. Præterea veteres adeò insignem
& celebrem virtutem aquis concedebant, vt
aspersione ipsius mundificabantur, & abiens
immunes reddebãtur, vt Deucalion & Pyrrha
obseruarunt, vt videre est apud Ouidium lib:
1. Metamor. Tanta denique præpollet facul-

tate

tate aqua, vt polluti se in aquis fluminum immittebant, & limpidi euadebant, vt fatis perdoctè sensit Cicero in oratione pro Sextio Roscio, cum loquitur de pœna parricidarum, ait ibi, quòd lex Romana viuos in flumina deijcere iubet, ne cum dilati essent, in mari ipsum polluerent, quo cætera quæ violata sunt, expiari putantur, itaque laudes aquarum multæ & pretiosæ sunt, & melius videbis in sequentibus Theoremata.

THEOREMA II.

Iterum de laudibus aquarum ex grauissimis authoribus maior & prudentior fit examinatio.

SVnt aquarum tam insignes & particulares dotes, vt inueniamus apud Procopiũ lib. 2. de bello Persico, Castorem Regem sacrificaturum Soli, & alijs quibusdam Dijs, aqua marina se lauasse: verum mirum non est, tanta & tam magnificentissima de aquis illos protulisse, siquidem Homerus, à quo multiprisci didicerunt, affirmat lib. 1. Iliad. aquam marinam vim deijciendi aluum obtinere, qua à multis morbis liberantur, et si maligni perfidique
sint:

De laudibus aquarum tam pluiiarum,

sint: aqua deinde marina tam egregia uipollet, ut Euripides unâ cum Platone in Aegyptum profectus fuisset, ibique morbo comprehensus, & grauius vexatus à Sacerdotibus aquæ marinæ abluitione fuit liberatus, & hoc carmè suis in scriptis habetur:

Mare diluit omnia hominum mala.

Et retulit Diogen. Laërtius in Platone, & Eustatius lib. 1. Iliados. Non desinam item commendare, quod ait Varro lib. 1. rei rusticæ cap. 1. qui inter alios Deos Lympham uocat, quoniam absque aqua omnia arida redduntur, atque marcida. Verùm ut ingenuè, quod sentio, fatear, tam clarissimis dotibus aqua condecoratur, ut non solum homines, uerùm animalia bruta quodam naturæ instinctu eam cognouerunt: nam in Mauritaniæ saltibus, ad quendam amnem, cui nomen est Amilio, nitente Luna noua, Elephantorum greges descendunt, ibiq; purificantes se solemniter aqua conspergunt, atque ita salutato sydere in syluas reuertuntur, ut ex alijs authoribus Plin. lib. 8. cap. 1. pronuntiat. Alij aquam esse perniciosam dicunt, quia subuertit cæta, homines, atque urbes & segetes perdit, ut testatur Poëta lib. 2. Aeneidos.

Rapidos montano flumine torrens,

Sternit

quam fontē & cur. aqua dicatur. 136

Sternit agros, sternit sata leta boumque labores,

Præcipitesque trahit syluas.

Et Ouid. lib. 1. Metamor.

Sternuntur segetes, & deplorata colonis

Vota iacent, longique perit labor irritus anni.

Præclarissimum testimonium ad omnia prædicta, ut veritas amplius manifestetur, illud est, quod affertur ex Diuo Augustino lib. de Civitate Dei, flumen improvisum frumēta ex areis, & horreis deiecit, & abstulit, nec non & aqua maris: & ut inquit Menander, *inexpugnabilis unda maris.*

Et Proper. lib. 1. eclog. 16.

Ac pereat quicumque rates & vela paravit

Primus & inuito gurgite fecit iter.

Dixit etiam Ouid. lib. 2. amoris, Elegia 2.

Primas malas docuit militibus aquora,

Peliace primus vertice casu vias

Quæ currentes inter temeraria lautes,

Conspicuum fulvo vellere ouem.

O vitinam ne qui remo freta longe moueret,

Argo sumestas pressa bibisset aquas,

Quamuis aliqui ceruico mutabunt, nos nimis licentiose de electu & præstantia aquarum differere, non mirum esse debet, siquidem de re maximè necessaria atque, vtili sit disputatio, quam plurimum laudat Quintilianus.

THEO.

De laudibus aquarum tam pluviarum

THEOREMA III.

*In quo de præstantia aquarum pluviarum tra-
ctatur, & quia facile corrumpuntur, de
earum castigatione & præpa-
ratione.*

INter omnia aquarum genera, tam fontana-
rum, fluuiorum, puteorum, quàm lacuum,
nulla salubrior, speciosior post hominum
memoriam inuenta est, quàm pluvialis, siqui-
dem ad panes construendos, ad medicamenta
& reliquos hominum vsus, non infimum locū
retinet, meritò ergo de ea inter aquas ad dispu-
tationem prior erit; quæ autem priora sunt, po-
sterioribus anteponuntur, exquisitèque col-
laudantur, vt concinnè prodidit Dionis. Hali-
carnas. lib. 1. de antiquit. Roma. & vt videas,
& credas, quàm præclara & vera sint huius au-
thoris decreta, & primogenita efficaciora &
nobiliora esse ad medicamenta, etiam et ad in-
cantationes. Consona profectò et integra est
sententia Paladij lib. 1. cap. 3. de apibus disse-
rens ait: tibi apes non fugere si sterco primoge-
niti vituli adlineamus oris vasculorum, idem

Con-

Constantinus Cæsar, & Plin. lib. 28. cap. 8. ait crocodilus annexus in lana ouis nigre, quæ primo partu genita fuerit, quartanas abigere: post modum iterum astruit cor chamæleotis alligatum primæ tōsuræ canæ nigre: præterea cōfirmat Marce. Burdegalēsis primatum tenere priora, lib. medica. c. 8. nā dicit mulieris primiparæ pura nitidaque saliuā, ieiunis instillata oculis liuorem, & suffusionē auferre; idem sterco infantium mirifice prodest, quod primum dimisit extractum ex lacte mulieris, quæ puerum lactat: ita etiam sensit Rhaf. lib. de ani. cap. 56. testantur etiam Iurisconsulti, l. 1. ff. de cuiusque rei principium potissimam partem esse, sic Arist. lib. problem. 1. cap. 15. principium rei esse quid maximum: quibus dictis assertionibus Plin. constipulatur lib. 28. cap. 19. ait: Dentes, qui ab equis primi cadunt, facile dentitionem faciunt in infantulis alligati, efficacius si terram non attingant, Dioscor. lib. 2. c. 64. testatur, quod lac fœminarum ex primo partu primiparæ canis lacte inunctum, caput glabescere, idemque potum mortalibus uenenis aduersari, atque mortuos fœtus ex utero depellere: quo fit, ut cum primatum sua præstātia, & antiquitate, citra cōtrouersiam, aqua pluuialilis amplectatur, omnibus aquis ante-

De laudibus aquarum, tam pluiar.

feratur, de qua iuxta Hippocratis, & Galeni censuram, item & aliorum, qui in arte medica confenerunt, breuiter disputandum est, apud quos si veritas non refulgeat, frustra apud alios, et si eruditissimi sint Medici, inuestigabis, etiam si diligenter examines, & perpendas.

Itaque Hippoc. lib. de aëre, aquis, & locis laudatissimam esse pluiatilem aquam contestatur, si hisce præpolleat dotibus, sit leuissima, tenuissima, dulcissima, splendidissima: quam sequitur sententiam Theophras. lib. 7. de histor. plant. cap. 5. ex aquis præstâtissimæ, quas Iupiter dederit: cui subscribit Rufus capite de aquis, vt tenet Oribas. collecta. 5. cap. 3. de pluiatilis aquis sic sentio, quæ dulces, leues, puræ, tenuesque sunt, & si quid in eis elixes, celerrimè elixatur, si quid calfacias, breuiter calefit, & vino exiguo temperatur, quocirca bonæ sunt, & ad coctiones, & vrinæ excretiones; vt Theor. vndecimo declarabitur, & Rufus eam extollens ait, aquæ pluiiales accommodatæ lieni, pulmone, iecori, renibus, neruis cum vis earum non admodum refrigerans sit, idcirco benigniores ijs partibus sunt. Rogabis non temerè, neque citra rationem, culpanda & vituperanda aqua pluiialis, siquidem facile

cilè

cile corrumpitur, & putrescit, vt testis est Oribas. tom. 3. c. 14. Tamē ipse se ipsum explicat: nemo credat, quod aqua, quæ citò putrescit, deterri- ma sit, & quia citò immutatur, eò potius bona, quàm mala iudicanda est: quare si aliæ bonitatis si- gna adfuerint, et si facile immutetur, & putres- cat, eò potius bona quàm mala cēsenda est. Et Pau- lus ei suffragatur lib. 1. cap. 50. Nemo putrefa- ctionem aquarum pessimam esse existimet; nā mutationis facilitas, virtuti potius quàm vi- tio tribuenda est. Huius farinae est Aëtius, te- tra. 1. ser. 3. cap. 6. Quam sententiam sectatur Collumel. lib. 1. rei rusticæ, cap. 5. res tandem est maximo experimento probata, & rationi multum consona, & apud Hippoc. celebrata, quod cæteris pluuiatilis aqua præferri debet, & eam administrat Hippoc. tanquam proba- tissimam ad refrigerandas febres ardentes.

Forſan nūc infurget iterum quis imprudēs, circumforaneusque vir, quod aqua pluuiati- lis inutilis est: siquidem raucedines & vocis crassiciem efficit, capitis dolores bibentibus exhibet. Tamen vt hæc obiectio conuulsa & distorta maneat, nota quod ab Hippocrate, & Galeno scriptum est, quod vitia illa corrigun- tur, & auferuntur per decoctionem, per alias- que præparaciones, de quibus infra clara erit

De laudib. aquarum, tam pluuia.

tractatio, & cursim nunc, vt non corrumpatur;
ex Plinij censura aduerte lib. 31. cap. 3. ex Epi-
gono; si desideras, vt aqua pluuialis non putref-
cat, septies eam expurga, & corruptioni mi-
nus erit obnoxia, et Fontanus lib. 1. medic. pra-
ctic. cap. 3. aqua redditur melior agitatione,
transcolatione, aut crebra transfusione, mo-
tus tenuiorem illam facit, coctio etiam si ad
medietatem pluuialis aqua coquatur, vt ex
Plinio lib. 31. cap. 3. colligitur; quam doctri-
nam præstatius & accommodatius leges Theor.
11. Prætereundum etiam non est, quam princi-
palissimam sententiam commendet Oribas.
lib. collecta. 45. cap. 4. cum ex Diosc. censura
docet præparationem, & correctionem aquæ
pluuialis, ait sic: Aquæ præparantur & exactè
castigantur, si manum calfacias, & ad ventum
ferias, & subdiò paulatim multa vasa trans-
fundas, sicque corruptioni non sunt paratæ: &
vt per me suprâ dictum est, multa infrâ ex

Gratarolo circa correctionem aquæ
notantur, 4 Theor. contem-
plemur.

THEOREMA III.

*In eo de leuitate aquarum pluuiarum
est sermo.*

Quamuis de aquis vniuersaliter supra
fuit disputatio, non erit absurdum,
imò verum, & consideratione dignum
de leuitate aquarum pluuiarum disputare, vt
congrua & perfecta sit omnium recognitio.
Protulit Medicorum corypheus summus Hip-
poc. lib. aphor. 5. aphor. 26. optimam & omni-
bus numeris absolutissimam eam esse aquam,
quæ calefit & refrigeratur, quæ item ceteris
est leuior: quam diuinam sententiam sectati
sunt Rufus, Aëtius, & Galen. lib. epidemi. se-
ctio. 2. text. 11. & quòd ex leuitate venemur
præstantiam & bonitatē aquarum, liquet, siqui-
dem in hypocōdris si illam deuores, non remo-
ratur,ocyter tamen per vniuersam totius cor-
poris regionem permeat, et defertur, faciliè cō-
coquitur, proinde crassa nec dura remanet, ta-
men multa et laudabilia bona facit, vt iterum
præclare sensit Hippoc. lib. 6. de morbis po-
pul. sect. 4. text. 16. Aquarum arte carentium
quæ ab æthere excernitur, cum tonitruis tem-
pora-

De laudib. aquarum tam pluviarum.

poralis, nebulosa verò mala: sine dubio ergo præfertur aqua ex consilio Galeni, et aliorum veterum, quæ pluvialis et leuior habetur, præcipuè si æstivalis est. Deceptus ergo est Rufus, qui aquas hyemales et vernas laudat, crassæ et duræ digestionis sunt. Refellenda Celsi opinio est, qui vt leuitatem considerat, aquas ponderat. Tamen magnus ille polyhistor Plin. lib. 31. cap. 3. sic eius opinionem consopit: Quidã, ait, statera indicant, de salubritate aquarum frustrante diligentia, quando perrarum est, vt leuior sit aqua, coëtrix subtilitas inter pares meliorem esse, quæ calefit & refrigeratur celerius. Quæ à præclarissimis Medicis de leuitate aquarum sunt conscripta, patefecimus, si quis autem Zoilus correptus acerbo cerebro, ceruicosoque dorso, odio atque calumnia audeat, et velit, vt coluber trilinguo exhibillare, libens in arce stabo, et arma sumam, et pro viribus me defendam, quamuis ingravescente iam ætate, et animo destitutus, aliter res contingere poterunt.

THEO.

quam font *Scur.* àqua dicitur. 140

THEOREMA V.

*Vbi dicitur, quòd quomodo cùm pluuialis
aqua facile corrumpitur, conseruet
reliqua.*

Theorema hoc adèd difficillimum est,
factum et rectum obseruare, vt nisi so-
lestissimos Medicos ad veram exposi-
tionè reuocemus, plurimos hallucinasse tes-
tabuntur: admirati tamen sunt, quia cùm le-
gerint apud Hippocratem, aquam pluuialem
faciliter corrumpi, absurdum esse prædicant,
quod in capite huius Theorem exaratum exi-
stet: verùm vt veritas non incognita et sepulta
remaneat, excogita, quæ lib. de compos. phar-
mac. secundum loc. capi. de Diacodion, poste-
ritatis memoriæ commendauit: minus est hoc
medicamentum obnoxium putredini, ob aquã
pluuialem, et hoc consilium satis Atticè con-
firmat Gentilis de Fulgino, qui sic cano ait: A-
quam coelestem reddere pharmacum penetra-
tioni paratissimum, ratione cuius non putrescit, nã
cùm ipsa pluuialis aqua astrictiorem retineat,
intenuique sit substantia, hinc fit, vt plurimum
ad penetrationem iuuat, et non putrescat. Ex

cuius

De laudibus aquarum tam pluuiarum,
cuius verbis accipimus, quòd dogma Lupei
sit increpandum, quia asserit, quòd propter a-
strictionem non penetrat aqua, ad hæc non ve-
retur effutire, et notam grauissimam Galeno
inducere, dum inquit in 2. enchiridion. cap. 2.
aquam pluuialem putrescere tardè: probat suã
assertionem sic, nam in cisternis remoratur, nõ
tamen putrescit: quo argumento persuasus, nõ
solùm à Galeni doctrina discedit, sed ab Aëtij,
et Pauli doctrina, qui facilè corrumpi dixe-
runt: nihilofecius tamen ad dubij absolutionẽ
hoc modo accedes: Terra cùm frigida sit, &
sicca seruat, vt aqua pluuialis incorrupta persi-
stat, fit tamẽ melius æstate quàm hyeme, prop-
ter anteparitese sim, quia sunt eius terrẽ viscera
magis frigida: & vt veritas refulgeat, exhauri
aquam ex cisterna profunda, exteriusque repo-
ne, & accipiet repentinam alterationẽ, & post
modum putredinem: hoc tamen vitium quo-
modo sit corrigendum & delendum, graphicè
expositum videbis Theorem. 11.

Omittendum autem, nec ignorandum nũc
non est, quomodo pluuialis aqua putredinem
conficiat, & ipsam auferat. Christophorus à
Vega lib. 2. de arte meden. cap. 1. hanc contro-
uersiam sic dirimit, & ingeniosissimè exponit,
quod si sola consideretur, ocyter corrumpitur,

quam fontanar. & cur aqua dicatur. 241

& vitiatur, & hoc modo intelligendus est Hippoc. Galen. autem miscere iussit, & in mixtione tenuitatem non attendit, sed astringentem, quæ alijs conseruandis medicamentis auxiliatur, & ob siccitatem prodest ad cōseruandum pharmacum: vsque adhuc Vega, vir singularis eruditionis, & perspectæ diligentæ, qui ad vsque hæc tempora, quæ in nocte densissima latuissent, tanquam interemptum, nunc primum a caliginosis latebris medicinam reuocauit in lucem, & eam veluti quodam partu genuit, & per omnia membra aluit, eduxit, vestiuit, & omne ornatum insigne reddit.

THEOREMA VI.

In quo disputatur, quæ aqua sit substituenda, pluuiati non presente.

Meritò sanè post cœlestem aquam, multis encomijs, & laudibus aquam fontanam collaudant veteres, quæ vicem pluuialis pensat, si illa fuerimus destituti, quidam non fontium, sed fluminum & puteorum substituunt; quæ argumentatio anxios, sollicitosque Medicos, & myrepicos habet, denique studio et lucubratione vigilant, vt in penuria aquæ cœlestis, quæ sit ponenda,

Nu

in

De laudib. aquarum tam pluiar.

intelligatur, sit ergo illa, quam Galen. tradit lib. de compos. phar. loc. cap. 27. in qua parte proprijs et legitimis verbis sic scribit: Nō præsente pluuiali sufficit fontana, satis sit munda, quasi priuemur, docet Galen. lib. sanit. tuēdæ 5. cap. quamlibet aliam sumere: suspicor nunc ego, quòd est administranda fontana, nō tamen ex lacu, nec flumine, nec puteis, qui nō sint petrosi, neque vt videbis, ad Septemtrionem vergant. Refellēda nunc à me venit Vaētij Lusitani opinio, qui in commentarijs Medicis rusticè et ineruditè asserit, Galen. fontanam magis eligere, quàm pluuialem, et comprobat ex loco Galeni suprā citato: sed quantum coniecturis assequi possum, eam accepit Galen. quia pluuiali carebat, quam si esset nactus, veluti principalissimam acciperet, siquidem inter omnes primas tenet: valeat ergo Lusitanus, siquidem quæ clara et nitida sunt, in controuersia reducit, immeritoque alios

carpit, et eorum exaggerata con-

cepta confopit, prauèque

suggillat.

(.?.)

THEOREMA VII.

In quo exponitur, quod nõ qualibet aqua fontana substitui potest pro pluuiali, nam non astringit.

TAmetsi temerarium et odiosum sit officium, multos accusare, paucos excipere, cum apud maiores nostros diuulgatum sit, liberos esse, ut possint rationem tradere, et de vnaquaque re, quæ sentiant, clarissimè explicare: excogitavi de aqua in defectu pluuialis aliquam ponere, et Galeni doctrinam non sequi, (salua tamen tanti viri pace) et si hic modus loquendi à recentioribus, veteribusque Medicis sic explosus, atque in captando beneuolentia, reprehensa, neque profectò talis lex congruè et exactè ab eis obseruata, cum hoc tamen, cum amplissimus Galen. arti medicæ plurimum insudauerit veniam sumpsisse, non me pœnitet, nec pudet, imò sum opere delector, notauimus ex Galeno lib. 7. de compos. phar. loc. cap. 2. aquam pluuialem astringentia facultate pollere, quam opinionem sectati sunt Rufus, et Aëtius, tetra. 1. ser. 3. cap. 165. Superst nunc animaduertere, quòd in fontanis

Nn 2 aquis

De laudib. aquarum tam pluuiar.

aquis non adest adstrictio; ergo nõ probè acti-
tatur substitutio: præterea antibalomeno, si
industriofì, & diligentes fuerint myrefici, nõ
agent, nam aqua pluuialis per diutinum tem-
pus à putredinis vitio vendicari potest, quod
si corrumpatur, Theor. 11. vt fit corrigenda &
preparanda notabimus, quòd si quispiam in
aliquibus locis vitam agat, in quibus aqua
pluuiali destituatur, propterea quòd nõ pluit,
vt in Paphos, in Neo oppido Traades circa Si-
mulachrũ Mineruæ, vt confirmat Plinius lib.
natur. histor. 2. cap. 96. fontana vti poterit, ad
medicamenta tamen aliquid quod astringat,
permiscenda est, rei ratio sic poscit, quæ si li-
mosa, turbida, aut cœnosa & male olens fuerit
aqua fontana, aut pluuialis decoquito, sed ad
quam quantitatem, & quomodo Dioscor. nec
Galen. non conscripserunt, Plinius tamen lib.
31. c. 5. ad medias decoquit, vt quod inest pra-
ui, ad fundum petet, & separabitur, vel fiat,
quod Theor. 11. dicitur de correctione aqua-
rum: addimus nos rursus illud quod à Galeno
commendatum est sub commento illius tex-
tus Hippoc. lib. epidemiar. vbi ait, aquarum
arte carentium, quod si aquæ male olentes fue-
rint, alijsque vitijs apprehensæ, vt rectè ad po-
tandum redigantur, per graciles vrceos, & la-

hos percolentur, ut in Alexandria fieri mos est, per quædam non simpliciter, sed in laxitatem artificiosè parata, tunc namque tenuè percolatur, subtilis efficitur, atque leuior, & penetrabilis: ex hac Galeni doctrina sæpe numero suspicatus sum, iuniores Medicos arte distillandi aquas per mortarios lapideos suscepisse: de ijs hætenus, deinceps alia subiungam.

THEOREMA VIII.

In quo ostenditur modus cognoscendi aquas fontanas probe an perniciose sint.

Satis superque de delectu aquarum pluarum, in superioribus dissertum per me est, rei ratio nunc præstat, ut de aquis fontanis disputemus, textumque certum & genuinum Hippocratis inseramus, ipsumque manifestum & perspicuum reddamus ex lib. de aere, aquis, & locis, iacet textus sic: Optimæ aquæ sunt, quæ ex sublimibus locis, & terreis collibus effluunt, hæ enim dulces sunt, & vinam modicum ferunt, sunt etiam albæ, hyeme calidæ, æstate frigidæ, tales verò fuere ex profundissimis fontibus, tales laudare confert;
quarum

De laudib. aquarum tam pluiiarum,

quarum fluxiones ad Solis exortus erumpunt; præfertim ad æstiuos, necesse autem est odoras esse ac leues, expeditissimū est hęc Hippocratis lectionem amplissimorum authorum decretis, claram & apertam ostendere: inquit ergo Iacobus Fontanus lib. de rebus non naturalibus 1. cap. 11. ex altissimis fontibus & locis aquę erumpant, nascitur ibi purior aër, & tenuior, item è terrenis collibus, qui careant omni excessu qualitātū, quia per terram excolatur aqua, & purior fit, etsi cęnosum quidquā ex mari trahat, & in se contineat per terram illam percolatur, talis aqua dulcior fit, quę nulla alia re sit inquinata, et si parum vini cum dicta aqua permisceatur, vini saporem acquirit, citò erunt hyeme calidę, æstate frigidę, per antiparistasim erunt ex profundissimis fontibus, & refert Iacobus Font. quòd litera Hippoc. hoc modo intelligi debet, quòd fontes in pedibus montium sint; et quòd emergāt ad Solis exortum, odoratas consulit Hippocr. debere esse aquas: ei tamen aduersatur Iacobus hac verborum serie, si odorem spirant aquę, calidę sunt, & siccę: sed hanc dubitationem sic diluit, quòd aquę non propriè odoratę esse debent, tenues, id est leues, vt promptiùs pervniuersas corporis partes permeent, neque in hy-

po;

quam fontis. & cur. aqua discatur. 144

pocondris corrumpantur, & quia de ijs in fine Theor. enodatiùs dicitur: reliquũ est ex sententia Homeri alias superaddere selectiones, vt clarior sit doctrina Hippoc. inquit ergo Homerus.

Sed in capite portus fluit limpida aquam.

Fons sub specu, unde fluebat limpida aqua.

Sint verò candidæ aquæ, vt ait Homerus.

Fontes verò quatuor fluebant aquam candidam.

Ad hæc sint liquidæ aquæ, vt optimæ sint, quæ salubres et bonæ erunt, nam vt asserit Tiraquelus lib. de nobilit. Medicorum idem est, ac si palam proferet, sint aquæ claræ, lucentes, puræ, & sine sordibus: et hoc etiam testatur Virgilius eclog. 2.

Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Exponit verò Seruius Virgilij commentator, liquidæ et puræ aquæ id est, sine pestilentia, et prauo odore: et libro Georg. 2.

Pocula sint fontes liquidi.

Et Ouid, lib. 5. Fastorum.

Est mihi fecundus dotalibus hortus in agris;

Aura sonet: liquida fonte rigatur aquæ.

Vt iam in vnum omnia redigam, de bonitate aquarum fontium lege Tiraquel. de nobilitate Medicorum, vbi de aquis liquidis, perspicuis, nitidis, perlucidis, splendidis, candidis

ad

De laud. aquarum tam pluuiarum,

ad unguem exactissimè disputat, et abstinen-
dum esse à sordidis, turbidis, crassis, foetidis,
nitrosis, docet; idem consulunt Aëtius, et
Paulus.

Restat nunc tradere, et si diximus, quomo-
do aquæ sint odoratæ, quas præter Hippoc. cõ-
mendauit Oribas. lib. Euporiston, et in pluri-
mis montibus Camburiæ, et Mesopotamiæ in-
ueniri ait: contestatur idem Plin. lib. 31. cap. 3.
et rationem tradens dicit, quòd in eodem fon-
te fuit Iuno perfusa, vt fabulæ tradunt.

Restat rursus oculatissimè iterum conspi-
cere, quare innumera Medicorum turba, odo-
ratas debere esse aquas confirmat, Teophr. au-
tem eis non subscribit, sed eorum rationes
suscipit, et de quæ facit, vt constat ex lib. 6. de cau-
sis plantarum, cap. 28. ait: Cur aqua, quæ tenuis-
sima est, omnique sapore, et odore vidua, et
omnino sincera, et nitida, nullum potest reci-
pere odorem, quæ autem sapida, olida, crassaq;
est recipere potest. subdit deinde, vinum tamè
etiam si res odorata nõ sit iniecta, sed iuxta po-
sita odorem potest attrahere, quod calorem in
se habet, vis enim caloris est, qui attrahit, quã
cum aqua nullatenus habet, est enim natura
frigida, nihil attrahere potest, sed amplius
quòd suscepturum seruaturumque est odore

non tam tenuis simplexque, quàm aqua esse debet, odor enim receptus in eo delabitur, atque effunditur; vsque adhuc grauissimus, & inclutissimus Theoph. admiratione sum correptus, quod cum Hippocrat. pariterque Oribas. sint Medicorum coryphei, & aquas odoratas probent, sint, qui adedò stolidi verba concinnat, vt eis aduertent, & non solum illos, qui rebus nouis gaudent, fallunt, sed Medicos, qui per tempus arti insudarunt. verùm si primo intuitu paradoxum trahere videantur, cum in manus amplissimorum Medicorum feratur, planè horum impostura detegitur, modò nummorum aureorum, qui tenuissimo auro circumtecti fraudè non ostendunt primo intuitu, sed manibus agitati malitia eorum detegitur.

THEOREMA IX.

Vbi explicatur, ex quibus fontibus aquæ sint exhauriendæ, & quas inspicere partes debeant.

CVram impendere maximè conuenit, hoc Theorema cum altero coniungere, vt diuini Hippocratis textus dilucidetur: quamobrem non alienum erit, testimo-

De laudibus aquarum, tam pluuiar.

nijſ Oribafij, & Herodoti illuſtrare, inquit Oribaf. lib. 4. ſinop. cap. 41. & lib. 5. collecta. ex Rufini authoritate de aquis, cap. 3. terra alia plana eſt, alia collibus, alia montibus continua- tur; plana omnibus deterior, multi putei foſſi- les, & reſides fontes ibi ſunt, colles verò, & mō- tes potiores ſunt, nam & puriores, & tenuio- res, & odoratiores ibi ſunt, proinde dulciores, & ſuauiores aquæ: præterea effluunt è monti- bus, qui alij terrei, alij petroſi ſunt, terrei aquas ferunt præſtantioreſ, & minùs frigidæ ſunt, ſa- xei aquas deterioreſ tum duritiæ, & frigore, Aëtius tamen tetr. 1. ſer. 3. cap. 165. ſi citò calo- rem concipiant, & refrigerent, etſi facile ci- bos concoquant, et carnes & alia in ventre fon- tes tandem, ex quibus ſumi debent aquæ, pro- fundi ſint, ratio hæc eſt, aſſerit Hippocrates lib. de aëre, aqua & locis, quòd Sol attrahit ad ſe, quod tenuiſſimum eſt, tam ex mari, quàm ex fluminibus, & lacubus, remanet autem craſ- ſum, & cùm ſint profundi, nō fit tãta reſolutio, vt ſi eſſent in ſuperficie terræ. Laudãtur rurfus fontes, quorum aquæ ad Orientem erumpunt, quia ſolares radij non ſolùm ſpeluncas corri- gunt, & foetidòs odores caſtigant, ſed vitia aquarum fontium diſſipant, ipſaſque aquas claras, candidas, liquidas, & perſpicuas, dul-

ces, odoratasque reddunt: quod conspiranter fatentur Aëtius, & Rufus, cap. de aquis, & etiã esse laudabiles, si calidas in vicinitate non habuerint, destituantur tamen crassicie, astringitione, nitrositate, neque aliquid instar lapidis vasi adhæreat ceterũ quia de omnibus in vniuersum aquis tractare prolixum, & difficillimum est, vt cap. de aquis protulit Dioscorid. propter locorum proprietatem, & peculiare cœli naturas, & plurima alia, ad decimum Theor. me conferam, vt notior sit aquarum præstantia.

THEOREMA X.

Exponit quàm conuulsa sit ratio eorum, qui aquas petrosas laudant.

Non possum non solum aliquos Medicos accusare, sed etiam Philosophos taxare, qui imprudenter, absque consilio, & ratione deblaterant; confirmant autem, quod aquæ, quæ à petris scaturiunt, maiori & excellentiori præpollent facultate, quàm quæ à montibus, terreis, & sublimibus defluunt, etsi sit ad exortũ Solis, aiunt speciosiores esse, quæ ad Septentrionem erumpunt, quarum de-

De laudib. aquarum, tam pluviar.

prauatarum opinionum Columela fuit, necnō Galenus lib. de bonitate aquæ (si verus est) quibus constipulatur Horatius lib. 3. Ode 13.

Fies nobilium tu quoque fontium:

Me dicente cauis impositam illicem

Saxis: rēde loquaces

Lympha desiliunt tua.

Præterea vt suam contestentur censuram afferunt carmina Homeri, ex lib. 17. Odiseæ:

Frigida autem desluebat aqua ex alta petra,

Adhuc non carent reprehensione iactabundi, & insipientes quidam Philosophi, qui prædicta asserant, & pro teste afferunt Hesiodi Carmen, sic:

Longè in aureo vase celebrem aquam

Frigidam, quæ ex petra desluit alta.

Verumenimuerò in quàm densissimas tenebras prædicti authores lapsi sunt, & humano capiti ceruicem iungerint equinam, Galenus, & Hippocrates ostenderunt hic lib. de aëre, aqua, & locis, ille libro sanitatis tuæ dæ. 5. cap. 15. vbi ait, quæ è petra emergunt aquæ, & versus Septentrionem sunt crudæ & male, tardissimè penetrant, & in hippocondriaca putrescunt, tardè legumina in eis decoquantur, quæ ostendunt prauitatem magnam in aquis: cuius rei testis est Galenus lib. 6. epidem. co. 4. vbi

cru-

crudas ostendit esse aquas, si carnes & olera tardè decoquantur: cuius farinae est Oribas. lib. 5. collecta. cap. 3. sanè vitiosæ sunt aquæ Septemtrionales, et ex petris, quia hyeme frigida, æstate calidæ sunt. Rursus meritò à me carpendus cum reliquis est Philosophus Petrus Mexia lib. 2. variarum lectionum, cap. 25 qui asseueranter testatur, quòd aquæ, quæ ad Septemtrionem vergunt, et ad Austrum, sunt præstantiores alijs, salutique hominum pulchriores, aërque subtilior, crassior Meridianus; sed tamen vt consopiamus omnes prædictas authoritates, Hippocrates lib. de aëre, aqua, et locis sic ait: Aquæ quæ à Septemtrione ad Austrum vergunt, culpandæ sunt: siquidem si mulieres eas deuorent, laboriosè cõcipiunt, et foetus pariunt magnos, tumidos, et purgatio post partum commoda non fit, pueris herniæ contingunt, vires varices in tibijs, ex quibus fieri non potest, vt talis naturalongæua sit, sed ante tempus senescat: duræ ergo, incoctiles, ceno seque existunt, item si ex mineris aureis, argenteis, sulphuris, aluminosis, nitrosis, aut ab alijs metallis fluant: de cætero, qui liuore non fuerit perfusus, et pertinaciæ potius quàm veritati fuerit addictus, facilè adduci poterit, quæ de aquis fontanis, aut pluuijs sunt tradita, certissima esse.

De laudibus aquarum tam pluviarum,

THEOREMA XI.

In quo vigilanter ventilatur, quæ aqua vicem fontanarum penset, & si pravae sint, quomodo corrigantur.

SI quispiam aquam cum omnibus suis notis laudabilem nancisci non possit, eius penuria, non extra rem fuerit, aliam quâcunque eligere, sicut ait Galenus lib. supra à me citato; eius tamen doctrinam sic intelligere decet, dummodò aqua ex locis petrosis non effluat, ex terrestribus fontibus accommodatissima est, quæ si aliquantisper turbida existat, simul cum crassicie, apta ad omnia cõsideratur, si tunc ut ait Oribas. lib. 5. collect. cap. 3. elixetur in vasis fictilibus, & in nocte refrigerata, & iterum calefacta, extenuabitur, atq; prauitatem dimittet, dulcisque & potui benigna reddetur, vel fontanarum bonarum loco facies, quod ab Aëtio commendatur, si aquæ limositatem, foetorem, aut crassiciem retineant, aut à montibus fontes emergant aquæ, & petrosæ sint. Foveæ per intervalla fiant, ut partes crassæ, cœnosæ, & falsæ aboleantur, percurrant autem per terras dulces, argilosas, &

pin-

pingues, vt ait Plinius lib. 31. cap. 5. consulit idē Theophrast. lib. 6. de causis planta. cap. 3. Aquæ tales sunt, qualis terra, per quam effluit: & hanc tenet sententiam Oribasius, dum sic conscribit, quamuis aquæ plurimum colentur, à sordidis corporibus facultates à terra retinent (oportet ergo, vt terra optima sit) & cōtrahunt. Præterea candidè atque concinnè, aquarum foetidarum, earumque malignitatem domauit & præparauit Guilielmus Gratarolus lib. 1. cap. 4. de regimine iter facientiu, vel equitum, aut peditorum, aut rhedarū, qui ita refert: Accipe aquam si puram, nitidā, dulcem efficere, atque claram exoptas, & diu in vase mundo residere permitte, vt crassicies fundum petat, deinde leuiter coletur, & cum bono vino permisce, aut aqua per alambicum distilletur, aut philtrum, aut pannum initus ponendo, sed gratior est aqua quæ per distillationem conficitur, non per plumbea aut ænea vasa, sed per vitrea, aut pura stanea: paratur etiam aqua aut dulcior efficitur, si per lanam tortam coletur, cuius vna extremitas sit in aqua, alia in vase, & si pluries hoc opus fueris aggressus, aptior & commodior aqua erit, similiter & speciosior, vt amaritudinem & foetorem dimittat: rursus si terram simplicem, aut

De laudib. aquarum tam pluviarum,

lutum intromittas, & gratim, vt antea distil-
letur, consimiliter aqua purificabitur, si parū
aluminis iniiciatur, & si crassa extiterit, atte-
nuabitur: vsque adhuc Gratus.

Si quis tamen ad eò proteruus extiterit,
vt à suis principijs et fundamentis desistere
nolit, sed nostra scripta villipendat, et obiur-
get, facile ei cederem, et me multis modis hal-
lucinasse nunciarem, nisi in sequentibus Theo-
rem. latius et clarius explicarem.

THEOREMA XII.

*Per quas plantas & rivulos percurrere de-
bet aqua fontana, vt bona sit, etiam de
aquis puteorum & fluminum
dicitur,*

LAudatissima & omni nitore dignissima
aqua è fontibus illa erit, quæ percurrat
per terram simplicem: est autem quæ
nullā alterius terre mixtionē suscipit (vt chal-
cantis, aluminis, ferri, aut alterius metalli) est
ergo dulcis, & facile solubilis: tunc ergo plan-
tæ pullulabunt splendidae, & ad hominum salu-
tem accommodatissimæ, vt sunt nepeta, eupa-
torium,

torium, adiant hum, sum, sifimbrum alte-
rum, tlaspe sinapi, aristo longa, & rotunda,
quæ si aliquod vitium in eis scetet, aquas ca-
stigent, pretioseque domant. Maleficam autẽ
& perniciosam facultatem in aquis infundũt,
vbi herbæ malignæ sunt, vt probat Oribasius
lib. collecta. 5. cap. 3. Taxus induit ob vicini-
tatem venenum, quare ab aqua, vbi cau-
lem fatiscit, mirum in modum abstinend-
um: præterea & à rhododendro, quia
aquæ saporem prauum, & ingratum, mor-
temque inducunt, & vt id exactè comprobe-
tur, de solo nero erit tractatio, aliasque omit-
tam herbas. Matthiolum super Dioscor. lib. 6.
cap. 12. differens de neri curatione, inquit: Aquæ
fluuiorum, lacuum in quorum ripis nerus cres-
cit, si folia decidant in flumina, & aquam quis
deorauerit, in magnum discrimen inducitur:
Conciliator, qui Petrus de Ebano nuncupatur,
lib. de venenis, cap. 3. 1. hæc profert verba: Qui
assaturam in veru excissam ex oleandro, aut
qui dormierit sub vmbra, aut biberit aquam
fluminis, sub cuius ripis crescat oleander, pa-
tietur æstuationem, aut amentiam, et rugitus
in ventre, vidi et expertus sum, et arborem es-
se effrenatam, et continere delectheriam facul-
tatem confessus est Alzarabius, cuius doctri-

De laudib. aquarum tam pluiar.

nam plurimū extollerunt Matthæus de Graf. et Hieron. Mercur. lib. de morbis pueror. præterea iniucundæ, et malitiosæ nominabuntur aquæ, si per Sulphureos fontes aluminis, aureos, aut argenteos deriuentur, duræ enim sunt et difficulter minguntur. Sed forsan Doctoruli inscioli insurgent, et nos altè dormisse proclamabunt: rogabunt autem, quomodo aquæ auratæ perniciosæ sunt, siquidem pro dyfenterijs, et melancholicis, et alijs morbis frequenter vtimur, vt opelula de satiatis, Theor. 21. descriptum est, quod Thera obsecro legatur, vbi sigillatim hanc diluimus controuersiam: vnum tamē tacere non possum, sed apertè ostendere me primum esse huius conciliationis indagatorem, et inuentorem, vt Theor. citato videbis. Sed tamen admiratione profectò dignum est, quod plerique Medicorum testantur, aquam esse in oppido de Madridejos, quam vocant de la Fuente de las Terradas, et multis pollere virtutibus in omnibus affectibus dicunt: sed quod ab ea sit abstinendum, liquet, non solum ex Galeno, sed etiam ex Plinio lib. 31. cap. 3. vbi aquarum salubrium mentionem facit, et ait: Aquarum salubrium nullus sapor esse debet: quam opinionem sectatur Paulus, et Rufus, quod oportet in gustu, aut

odo

odore aquæ malum saporem non repræsentet, tamen si gustum exerceas, quandam in suauitatem reperiēs: deinde hæc fontana aqua de las Terradas ad Septentrionem vergit, multasque deiectiones efficit, quæ vt probabo, prauitatem in aqua demonstrant: perpendere verò oportet, si verum est, quod ab illis traditur, salutiferam præbere facultatem propter virtutem occultam, quam plurimæ plantæ, fontes, & lapides obtinent, etiam & animalia: de plantis patet ex Galeno, qui lib. simpli. medica. fac. de aliso ait: Alisum morsui canis rabidi auxiliatur, dictumque est, talem facultatem à sola esse experientia, & planè nulla constat methodo, & in herba, quæ equisetum dicitur, cognoscitur hæc virtus abdita, siquidem sudorem vehementer mouit, & deiectiones retinet: papauer rubrum cum exactè frigidum sit, sudorem prouocat, si earum herba decocta sumptitentur: & quod in fontibus secretum inueniatur, vbi aquæ sunt, iudicem censoremque mihi constituere decreui, qui controversiam dirimat, et è medio tollat, qualis Oribas. est qui lib. collectaneorum 5. cap. 3. arcanam quandam esse facultatem in aqua, in fontibus, & locis Leontis, de qua si quis biberit, moritur, alia in Phanao Arcadiæ, alia in Sarmatas, in quodam sta-

De laudib. aquarum tam pluiar.

igno, per quod aues volare non finit, alia in Li-
ceti, quæ homines ebrios facit: astruit præter-
ea Plinius lib. 31. c. 10. in Macedonia non pro-
cul ab Euripidis sepulchro duos concurrere
fluuios, alter saluberrimi potus, alter mortife-
ri. Aqua in lapides concrefcere multoties in
Hispania videtur; ex prædictis crediderim
ego, abditam et secretam continere virtutem,
vt omnibus morbis opituletur, quam vt ait
Abenzoar, nisi solus Deus non cognoscit.

Omittendū non est, quomodo fit aquis pu-
teorum vtendū, siquidem in eis summa perni-
cies latitat, Oribas. lib. 5. collecta. c. 3. aquam
puteorum vilipendet: quàm doctrinam fate-
tur se accepisse à Rufo lib. de aquis in 2. lib. de
dieta, vel potionibus, ait ibi: Non admodum
aquæ puteorum tennes sunt, quia cum intro in-
gressæ sint, minùs madefaciūt cibos, atque dif-
foluunt, et pro crassitudine minùs concoquū-
tur, & quia frigida sunt, non per vrinam benè
excernuntur, aptiores existunt ad potum, si
crebrò exhauriantur, ac si effluerent, tenuio-
res quæ fiunt, nã quæ per vrinam secedunt, aptif-
simæ sunt, quæ verò per intestina euadunt, de-
terrimæ (nota de aqua de las Terradas, qua in
curia inuictissimi Regis, et Christianissimi Phi-
lippi Tertij vtitur, quòd plures deiectiones mo-

uet) siquidem intestinorum dolores, lapides in vesica & in renibus gignunt. Prædictum testimoniū, quòd crebrò aquæ exhauriantur, vt tenuiores fiāt, patet ex Ouidio, qui sic scripsit; & vitium captāt, ni moueantur aquæ: cui etiam subscribit Ioseph. lib. antiquitat. Iudaicarum, cap. 3. Moises imperauit illis, qui iuuentute valebant, haurire aquam ex puteis, dicens, quòd prius effusa plurima, quoad vltimum remaneret, vt eis esset potabilis, & illi laudauerunt dictum: aqua verò frequentibus contusionibus exercita & purgata, tenuis facta est, & potabilis, cum ea esset falsa et amara: et quòd cursu et recurso aquæ tenuiores fiāt, sensit Plin. lib. 31. cap. 3. ait sic: Meritò stagnātes aquas, et pigras vilipendunt, siquidem quæ profluūt, præstantiores habentur, cursu etenim et percussu extenuantur, et profunt. Fluminū Præterea aquæ accusandæ, et refellendæ sunt, si morosè percurrant, et herbis venenosis impactæ fuerint, quo fit, quod si allegata confeceris, approbatissimam aquam non solum pluuialem, & fontanam, aut fluminum comparabis, sed etiam puteorum.

QVINTA PARS

NOSTRÆ POLYANTHÆ,
vbi de delectu tritici flauī, aut fuluī tracta-
tur, item de candarusio: & an filigo purif-
sima sit farina, vel semen, item de
clibano, furno, pane, &
sale.

THEOREMA I.

*Quid sit filigo, & an semen, vel farina purissi-
ma tritici flauī, aut lutei, vel candaru-
sij sit, disputatur, & de pane
& sale.*

SI Quid erat controuersum, ri-
gidum, aut caligine aliqua in-
uolutum, suprā cū de aquis
disputauimus, maximo animi
candore commendauimus, &
in melius reduximus, & quia pro rudioribus, &
alphabeticis copiosius, quā par erat, aliqua
sunt exarata, summatim aliqua conscribam,
tam de filigine, quā de semine tritici flauī,
vel lutei, aut candarusij: multa profectō tritici

genera principalissima à Theophrasto lib. 8. de historia plantarum celebrantur, apud nos autem optimū ex natura duplex est, quoddam appellatum trechel, quoddam candeal, siue pā blanco, à Barbaris candarusum appellatum, à Græcis chodron, vt adiuratisimus testis est Christophorus à Vega lib. 2. de arte medendi, cap. 4. Tamen laudabile est menti commenda re, quod sit filigo, siquidem inter authores magna, & grauis est controuersia. Antonius Nebrifensis in Diction. candeal, siliginem esse ostendit, idē & Calepinus. Ceterum maior fides est præstanda Medicis, & rei herbariæ cultoribus, qui siliginem appellabant subtilissimam, & purissimam farinam, vt liquet ex Galeno 1. de antido. cap. 1. & lib. de ther. ad Pisonem (si verus est) et apertius testatur 1. de alimentor. facul. c. 2. ibi ait. Pars subtilior farine filigo est; quam appositè commendat Galenus ad trochiscos viperinos; verumenimuerò ad secundæ valetudinis vsum, præstantior & speciosior habetur, quæ parum furfuris sortitur, frequentius ea vtimur ad panes conficiendos, probè alit, et nobis familiarissimus est cibus, vt tenet Do. Vega, quem sectatur Episcopus Sarnensis in regulis (qui Ludouicus Gomez nuncupatur) de impetran. quæst. 13. ibi ait: sicut inter

De delectu tritici candarusi & flauii

vina Phalernum vinum primas tenet, sic panis filigineus propter candorem cæteris præstat, & Imperatoribus conceditur. Refert verò post modum Episcopus, Imperator Augustus à pane filigineo se abstinuit, et secundario et vulgari est vsus, nam ægrè concoquitur primus panis ob candorem. De quo etiã meminit Tráquillus in Octauio: panis tandem secundus, id est, famulorum, ait Episcopus, sumendus est, quia magis corroborat, et ad sanitatem corporis confert, quia humores flegmaticos desiccatur, et consumit, magisque per ventrem secedit, quàm filigineus, præsertim si ex farina tritici flauii panes conficiantur, qui tardè celebrantur in stomacho, vt ait Galenus lib. i. de alimentor. facultatibus: sed quomodo coctio sit adiuuanda, rectius Theor. 10. dicemus: hoc autem hic finem fortiatur.

T H E O R E M A II.

In quo eleganter disputatur, quod omne genus tritici maturum esse debet, et si aliter

Dioscor. Theophrast. & Plin.

consulant.

FAteor sanè insipientiam nunc meam, cum tam grauisissimis, & nominatissimis authoribus

ribus inficias ire in animo est, sed cum in dies noua demonstrentur, fortassis aliqui non contemnendi classici nostram amplectentur (omnia missa calumnia, atque inuidia) censuram: Protulit acerrimus herbarum indagator Dioscorides, in præfatione sui voluminis de re herbaria, quòd fructus sint maturi ad medicamenta, & commanducandi sunt: refert insuper, quòd semina sumantur, antè quàm decidant: sed vt menti Medicorum, & myrepsicorum res adhæreant, priùs quid sit fructus enucleabo. Theophrast. lib. 1. de histor. plant. cap. 3. fructus illos appellat, qui carne & semine constant: cui opinioni Galenus refragatur, siquidem semen pro fructu accipit, vt manifestissimum apparet lib. 6. de simplic. medicament. facult. cap. de vrtica, idem 8. simplic. medicam. facultat. cap. de seseleo, vbi ait: fructus scyllæ, periclymeni fructus, sed cum de ijs cursim Galenus differuerit, Theophrastum veracem facimus. Cõuenientissimum nunc existit in propatulo reddere Plinium lib. 18. cap. 13. non optimè esse loqutum, qui ita refert: Lex aptissima est, antequàm granum indurescat, & cum iam traxerit colorem legere, tunc nam que robustius, & selectius: sed deceptus est; nã indurescere semina, vt bona sint, necessè est.

De delectu. tri. cand & flavi,

Huius erroris particeps etiam fuit Theophras-
lib. 8. de histor. plantarum, cap. 10. sonant eius
verba sic: Triticum, & quoddam hordei genus
non penitus exiccari patiuntur, quod ad reddē-
dam farinam meliora minus arefacta putan-
tur: & lib. de causis plantarum, cap. 15. Triti-
cum ob dulcedinem facile corrumpitur à ver-
mibus, cum autem recens est, tunc est dulce;
expedit ergo, vt à vermibus non corrupa-
tur, perfecte & integre triticum maturum sit.
Prætereundum tamen non est, quod Dioscori-
dis sententia non est audienda, cum dicit: Su-
menda sunt semina, antè quàm decidant; nam
nihil nostra interest, vt aliqua semina decidāt,
dūmodò alia in spicis & herbis integra & per-
fecta sint, saltem in seminibus ad medicamen-
ta, vt ad trochiscos viperinos, in quibus inue-
nitur farina siliginea, & cum parua quantitas
est farinæ, benè & illustre fieri potest, vt grana
tritici candarusij integra, & cum omnibus suis
dotibus perfecta recondita sint, & reperiantur
in spicis, sumpsit profectò Galenus lib. de anti-
dotis ad theriacam construendam, quadragin-
ta dracmas chalcitidis, vt quatuor, quæ neces-
sariæ erant ex combustione perfecte extraher-
rētur, quippe sic ex spicis multis grana erunt,
(ad farinam efficiendam) candarusia fractu cō-
tuma-

tumacia densa, alba, (in flauo tritico nitet color flauus) lucida, matura in pingui terra adulta, ponderosa, rotunda, non flacida neque rugosa, quæ non per immaturitatem à bestiolis sint damnata: seruatur etiam selectissimæ istæ electiones in tritico flauo. Prædicta omnia cōtestatur acerrimus herbarū inuestigator And. Matthio. Senensis, comment. 2. cap. 78. super Dioscoridem: cū hoc tamen prætereundum non est, quòd immaturi fructus in quibusdam affectibus præstantissimam vtilitatē præstāt, huius sensus sunt, sorba, cithonia, myrtus, quæ ad eos, qui sanguinem per os reiectant, & fluxionibus intestinorum cruciant, primas tenent.

Ad hæc explodenda, & abominanda est quorundam rusticorum vana, & insulsa excogitatio, qui ante tempus in segetem falcē mittūt, præsertim in hordeum, freti vulgari adagio (*la ceuada en la gamilla grana*) pretium tamen est operæ intelligere, quòd cū Luna humida sit, noctu humidum hordeum reddit, & flatuosum atque tumidum, & tunc arbitrantur ruricolæ, accrescere hordeum, attamen aduentate Sole, humiditate abolita, hordeum instar linguæ passerinæ redditur, semina tandem matura, & fructus esse debent.

THEOREMA III.

In quo alie selectiones tritici flavi, & candarusij considerantur, & cui semina terre sint fidenda.

AD vnguem in primo Theor. siliginem purissimam esse farinam triticorum flavi, & candarusij exarauimus, de quibus nunc aliqua sunt inferenda, vt pretiosi & praestantissimi panes construantur, & ne agricola in principio suae seminationis defraudetur, considerandum est, quod singulis annis nouum semen indagandum est, illud verò erit, quod integrum annum compleuit, vt contestatur magnus polyhistor Plinius lib. 18. cap. 24. triticum optimum anniculum esse debet, bimū deterrimū, trimum pessimum, vltra sterile: eadem sectatur doctrinam Theophrast. lib. 8. de histor. plantar. cap. 2. quod etiam ad seminandum approbarunt Varro lib. 1. cap. 2. & Columel. lib. 2. capite 9. Dummodo triticū signa laudabilia obtineat, de quibus mentionem fecimus Theor. 2. Addendum etiam praedictis notis bonis est, quod tempestates non suscipiant semina, neque ob aliam causam, vt rectè consulit Theophrast.

Quid sit filigo, de clibano & farno. 155
phrast. lib. 5. de causis plantar. c. 4. vbi dicit, pri-
mis ex eis germinibus nihil amplius germina-
tur, sed protinus germinandus fluxus cessat,
quam etiam sententiam lib. de ea caus. planta-
rum recitat. Docta præterea est, & notatu dig-
na alia Theophrast. sententia, quam lib. 3. de
caus. plantarum scribit, prouentus plantarum
in fructibus talis esse debet, quale semen: no-
tanda profectò pulcherrima illa opinio vulga-
ris est, quæ communiter circumfertur, quòd
qualis pater fuerit, talis filius nascitur, & sic
Stobeus cap. 88.

Heu heu, ut illud dictitant, rectè probum,

patre ab improbo, non potest nasci filium.

Et iterum apud eundem.

Hunc ergo patrem tanta modestia præditum,

Et cum bonis conuersando pietatē coluisse noui.

Quo pacto igitur à tali homine malus nasci-
tur, nullus hoc mihi persuadebit vnquam, et
Theogenes.

Nam enim ex scylla nascit rosa, aut hyacinthus,

Sed neque ab ancilla filius vnigenus.

Finaliter ex pōderoso et probè nutrito tritico,
elegans et commendabilis generatur, et fit pro-
ductio, quod semen semper est amandum: a-
bominandum autem & improbandum quod
agricolæ faciunt, dum paruum & minutum tri-

triticum feligunt, quia ampliorem terræ partem cum eo quam cum bene nutrito occupant. De cetero si terræ conditionem scire exoptas; quæ integrum triticum caulem fatiscere possit, conspice quæ à Theoph. lib. citato. cap. 12. commendatur, vt vberimum fructum terra pullulet, non sit stercorizata; sit autem simplex; si stercorizatur, adulterium in plantis committitur, cuius ratio pulcherrimè tractatur Theor. 8. Interim referam tamen, quòd candidarum aut flauum triticum sit, vt ait Paladius, allatum ex regione cognita, & ex parte vbi multum grandescit: quam sententiam prius dixerat Theophrast. lib. 8. de histor. plantar. cap. 8. Semina meliora aut deteriora cultura fiunt, & propter loci proprietatem; qua in re non parum confert, terrę turgenti semina commendare, vt semina celebrentur; ab hac terra proficua grana renascuntur, sicuti ait Theophrast. animantium foetus tunc bene agitur, cum semen libenter suscipitur à vulua, sic turgēt solum humectum atque tepidum statum temperatum aër obtinet, ita sensit Theophr. de caus. plant. li. 3. cap. 8. & vt bonū sit triticū, cum aère Boreali, vt purulentiam dimittat, purificetur, quæ putredini est apta, vt Columela est author: quam industriofam sententiam an-

rea prædixerat Theophr. lib. de plantarum historia 4. cap. 17. frigidus aër, & siccus cum sit Achilonius, innumera seruat, imò omnia: erit deinde triticum commendabile, quod in ima area subleuit, vt ait Plin. lib. 18. cap. 24. & quia de hac doctrina enodatiùs & cõmodiùs Theore. 7. sumus dicturi, ne bis repetatur, quia solet fastidium tradere, finis hic esto.

THEOREMA III.

Quo tempore sit omne genus tritici terræ mandandum, deinde de eius viribus sit dissertio.

Postquam triticum demissum extiterit, & in domum delatum, summa cura recondi domi debemus, quo autem ordine Theo. 7. conscribemus: reliquum est, vt pro uotis omnia eueniant: quo tempore triticum sit semina, idũ extricare, inquit Plinius, opiparam & vberriam terram ferre segetem, si crescente Luna triticum terræ commendes, serena celi constitutione atque clementia, illa existente in signis Tauri, Capricorni, Librę, vel Virginis. Quam opinionem sectatur Alphonsus de Herrera tam in principio sui operis, quàm in fine: cui.

De delectu, trit. c. amd. & flavi,

cui constipulatur Hieronymus Cortès Valenti-
nus li. de physiognomia naturali, cōsultissimū
postea est, vt prudentissimis ruriculis, & pro-
prijs dominis semina tribuantur, qui suis pro-
prijs manibus ea spargant, quia vt vulga-
riter circumfertur, pluris est domini vestigiū
agro, quam villici stercorizatio: pluris est equo
domini oculus, quàm equisonis industria: plu-
ris famulis paterfamilias, quàm procurator:
pluris Prætor, Consul, Rex, pastor, quàm Pro-
prietor, Proconsul, Prorex mercenarius. Nam
ita est, per Apollinē iuro, quorundā hominum
tam deprauata versutia, fraudulenta, & teme-
raria audacia, quod segetem defrugent, &
propter inopiam seminum tribuli, zizaniæ, e-
rucæ, aliæque herbulae perniciosæ quotidie pul-
lulent: huius euentus causa, viatores curiosi in
dominos eijciūt, cum potius perfidi & male-
feriatifamulis sit opus. Credite, credite, ò prudē-
tissimi agricolæ Mangonio Philosopho, qui
magnopere commendat in fundo domum esse
parandam, vt dominus singulis horis omnia
perscrutetur, componat, eligat, & cum præ-
sens sit, omnia strenuè in melius redigat. Su-
perest nunc disserere de præstantia terræ, & cui
sit semen exhibendum manifestare, Plin. lib. 2
cap. 63 excellenter, & perdoctè terræ bonita-

tē sic exponit: Terra cuius rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis, sic hominum illa, vt cœlum Dei, quæ nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet, semper nouissimè complexa gremio, iam à reliqua natura abdicatos, tum maximè, vt mater operiēs nullo magis sacramēto, quā quo nos sacros facit, nomen prorogans nostrum, quæ nunquā irascitur homini, aquæ subeunt in imbres, rigescunt in grandines, aër densat in nubibus, furit per colles, ad hæc benigna, mitis, indulgēs, vsusque mortalium semper ancilla. Quæ coacta generat? quæ spontè fundit? quos odores saporesque? quos tactus, quos colores? quā bona fide creditum ferus reddit? medicas semper fundit herbas, & homini parturit, quæ venena nostri misertam instituisse credi potest, ne in tædio vitæ, diræ famis, mors lenta nos consumeret. Hactenus solertissimus Philosophus Plinius. Tamen etsi prædictæ de terra laudes principalissimæ sint, ad procreationem tritici, & aliarum plantarum, oportet intelligere, & scire in qua prudentissimus rusticola terra seminare debeat, vt nostrum candarum & triticum flammū grandescat, & prouidè caulem edat. Terra ergo grata, & laudabilis

De delectu tri. cand. S. flau,
erit, si fuerit pinguis, mollis, atque simplex, &
nigra, vt tenet Theophrast. lib. 8. de histor. plā-
tar. cap. 10. hanc sectatur censuram Colum.
lib. 2. cap. 2. cui subscribit Petrus Crecentius;
sed quia coloribus discernendi vnum ab alte-
ro fides non est præstanda, vt istis carminibus
dixit Virg. Eclog. 2.

O formose puer, nimum ne crede colori,

Alba ligustra cadunt, & vaccinia nigra leguntur.

Decretū igitur est mihi aliā trutinare viam, sin-
gularemque methodum, qua exactam cog-
nitionem terræ venemur. Erit ergo benigna, &
optima terra illa, in qua trifolium, eupatorium
Dioscorid. & ageratum Mesuei caules edunt;
præterea sidaucus, dipfacus, & aristolochia
flouerunt, sed quàm procaciter, & inerūdite.
Alphonfus Herrera in lib. de agricultura pro-
nuntiarit, terram esse bonam, & accommodatissi-
mam, in qua omni renascuntur, explicabo ex
Virgilio lib. 2. Georg.

Fluminibus salices crassisque palludibus alni,

Nascuntur: steriles saxosis montibus orni,

Quod carmen satis aperte ostendit terræ steri-
litate, & alborem; tamen verus & genuinus
delectus terræ ille est, vt asserit Petrus Crece-
tinus, vbi de mense Septembri agit, si terra a-
quam accepit, & per aliquod tempus referue-

tur,

fur, nam sic citò euanescit, & dissoluitur, terræ
imbecillitatem ariditatemque ostendit. Re-
stat nunc inquirere, quo ordine, quaque dili-
gentia terra sit excauanda, & aranda; què mo-
dum scitissimè, & concinnè nos docuit Theo-
phrast. lib. 3. de causis plant. & Crecentinus
lib. 2. cap. 5. quos sequitur Columel. lib. 2. cap.
4. qui omnes asseueranter testantur, non esse
arandum, neque feminandum, quoties affatim
pluit: nihilominus etiam si terra arida & iei-
una sit, lutosa cum sic sit terra, nimis astricta sit,
in qua semen periolitatur, & deperditur, & per
tres, aut quatuor annos à fructu priuatur, quã
opinionem declarat Columela. Optimè ergo
administrabis, si neque multum humida, aut
sicca extiterit: utinam in hoc negotium pul-
cherrimum conspirarent omnes agri colones,
& rei rusticæ proceres, quousque res esset per-
lucida, cognita, & absoluta.

THEOREMA V.

*Demonstrat, quantum curam ponere debeat
agricola ad bonum procreandum semen,*

*& qui fuerunt agricultores, &
de horum laudibus.*

Quicumque artem coloni accuratè conse-
qui velit, oportet, vt inchoata ad extre-

De delectu tritici candarusi, & flauo,

821
mum fastigium perducantur, quæ si via recta fuerint, non minimam suæ artis gloriam erit adeptus, vt consulit Aristot. in lib. Rhetoricorum; itaque agricola fedulus & cordatus in ornandis, & præparandis terris sit, & suis legitimis temporibus femina terræ fidat, ne propter segnitiam, mentisq; hebetudinem plantæ in aliam degenerent naturam, & campus tythimallis, lolijis, & spinis alijsq; prauis blattijs seaturiat, sin minus maximum imminet periculum, ad probam feminum collectionem, quòd si perniciosis herbis terræ abundant, prouidè faceris, si ferro, igne, lapide, aut rastris, vel clastris terram expurgaueris, & notandū est, non esse mirum, quòd tam multa, & varia instrumēta ad terræ mundificationem administremus, sed multo magis admiratione est dignum, si emittijs oculis cōspexeris, quæ à Plinio lib. 18. c. 2. declarantur, quod olim manibus Imperatorū coli solitos esse agros, gaudebat terra vomere laureato triumphali. Aded proculdubio res rustica apud veteres, maiore fque nostros in honore erat, vt tradūt sacre literæ, Genes. 9. Noë agricolā fuisse, & Dñs Iesus Christus, vt ait Ioannes, se vitē esse, Patrē agricolam. Adhæc aded celebrata fuit apud Oratores agricultura, vt Cicero in oratione pro

Roscio

Roscio Amerino rem rusticam suauissimam, & commendabilem declarat; insuper Romani prudentissimi viri in agris arandis & ornandis plurimum operis consumpserunt, & istis operibus sic delectabantur, vt ex aratro Consules & Reges deducebantur, suisque manibus femina spargebant, vt ait Cicero de Attico, ob id Serranus est vocatus, vt notat Plin. lib. 2. cap. 4. Atilium Calatinum cum ad Senatum esset venturus, cum semen spargentem inuenerunt, sed illi rustico atritæ manus ingentes hostium copias calcitrauerunt, quomodo arantium boum iugum religauerunt, triumphales currus habenas retinuerunt: de hoc Virgilius.

Vel te sulco Serrane ferentem. Et Persius sat. i.

*Cum trepida ante boues Dictatorem induit vxor,
Et iua aratra domum licitor talit.*

Et Cicero. lib. i. Officiorum ait: Omnium rerum ex quibus aliquid acquiritur, nihil aliud est agricultura melius, nihil vberius, nihil homine libero dignius: quem citat glossa, & Ioannes Platea in rubrica, cap. de agricultura, & refert Tiraq. cap. de nobilitat. artem rusticam adesse esse honestam, vt Cyrum Persarum Regem gloriari se habere agrum consitum, arboresque ordine positas; liquet ex his, nihil tale Regale esse, quam studium colendi agros: ex quo Cicer.

lib.

De delectu. tri. cand. & flavi,
lib. de senectute in oratione pro Deiatorio lau-
dat eum, quòd non solum Tetrarcha nobilis ef-
fet, sed optimus paterfamilias, & diligentissi-
mus agricola, & pecuniarius haberetur: testa-
tur etiam Seneca, Aphricæ domitorem agrum
suis manibus coluisse: tantæ fuit æstimationis
apud veteres Imperatores medicina & agricul-
tura, vt scripserit Valerius Maximus lib. 8. c.
13. Marcus Valerius Coruus agrorum suorum
culturæ optabile exemplum. Hinc Ouidius
lib. 1. Fastorum.

Pascebatq; suas ipse Senator oves:
Et postea.

Iura dabat populis posito modò Prætor aratro;
Et lib. 8. eiusdem operis: tandem Antonius
Pius Imperator, & Anchises magnam curam
impenderunt in colendis agris.

THEOREMA VI.

*De vigilantia agricolæ ad arandum, &
quomodo proscindere terram
debeat.*

IN hoc explicando Theor. & restituendo,
non infelicem operam præstitit literatissi-
mus Cato, qui ad integrandam bonitatem

femi-

feminum tritici ista tradit præcepta (benè collere, terram arare, tempestiue ipsam profcindere aratro, stercorizare) & optimè consulit, sed de stercorizatione ita considerare expedit quod iam dictum est, plantis esse adulterium vitiumque maximum, nam etsi abundantiam & vbertatem segetes promittant, non ita proficuum & principalissimum est fermen, veluti quod absque stercore caulem pullulat; nam facillimo negotio à vermiculis tentatur, exeditur, atque corrumpitur, feminandum in terra densa magis quam soluta, omne tamen aruum ractis fulcis, mox obliquis subigendum, arator incuruus aret, vt prædicta asserit Plin. lib. 18. cap. 19. sit item minister sedulus, & sagax in expurgatione vomeris, veluti etiam ne scamina in duos sulcos crudos dimittat, ne glebæ exultent, turpè aratur terra, quæ frugibus oscatur, rastrui autem exercendum est, si terram ad feminandum præpares ter: præstantior sententia Plinij, quàm Catonis est, quam ex Virgilio refert lib. citato, & quarto sulco serit, et tunc efficaciter et prosperè segetem fundit, et benè nutritum fermen. Detestanda nunc à me venit quorundam agricolarum temeritas et impudicitia, vt nō solum suis temporibus non feminant, neque segetes sarrunt, neque com-

modè

Dè delectu trit. cand. & flauis,
modè aratro vtuntur, sed singulis annis arua
feminant, cùm testimonium sit exactè tritum
ex Virgilio, quòd ad minus alternatim aren-
tur, et seminètur, dare sanè requiem rebus ac-
commodatissimè fit, et requietus ager benè
credita reddit: quæ tempora, si obseruentur,
multam hominibus vtilitatem afferunt, opipa-
ras et lautas coenas.

THEOREMA VII.

*In quo cubiculo probè seruetur candarusium
& triticum flauum, aut luteum, ne à be-
stiolis infestentur, & quomodo
seruetur.*

Non satis est femina indagasse cum om-
nibus suis dotibus principalissimis ad
feminandum, sed diligenter præscrutã-
dum est, in quo loco à putredinis vitio rectè
vindicare possint, vel in quo cubiculo custodi-
debeant, à gurgulionibus: reponantur ergo in
camera, vt quidam contendunt, cuius fenestræ
ad Aquilonem spectent, vt testatur doctissi-
mus Varro lib. 1. cap. 57. quæ camera distet ab
sterquilinijs, humidis locis, prauisq; odoribus,

ex quibus vitium contrahunt camerae, & per consequens fructus: docta & præclara est Pliniana sententia ad custodiam fructuum, & feminum, si camera, aut horrea ex lateritio tripidali crassitudine ædificetur, & diuturnitatis gratia amurca aspergatur, aut terra Olynthij, aut Corinthij, quæ terræ corrumpi triticum non sinunt: notandum exinde est, quòd si gurgulione infestentur femina, non transcendunt bestiolæ ultra quatuor digitos, quare ventilandum non est, aëre Aquilonio si fenestræ sint, cõservatur, propter flatum: Hactenus Plinius lib. 18. cap. 30. Prodidit præterea Cato, quòd si amurca calci admisceatur, & exinde parietes incrustentur, oblinianturque, item laquearia, & pavimenta, quòd non solum situm non contrahunt, sed nec blastæ, nec aransi, neque cuiuslibet generis vermiculi ibi generantur. Insuper elegans est Theophrast. opinio, quam tradidit lib. 4. de causis plantarum, capit. 17. Triticum si purulentia habuerit, facile ob putredinem corrumpitur, quare palandum est, nisi vermiculis non sit correptum, nam ut dictum est, melius est non permiscere. Scire deinde oportet, quòd à doctrina Pliniana cavendum est, qui asseveranter asserit, quòd triticum exactè à putredinis vitio vèdicatur, in scrobibus

De delectu trit. cand. & flauis,

bus, quos vocant syrios: verum hæc assertio
insulsa & falsa est, nam cum aër ibi includitur,
& non spirat, corrumpit triticum, & foetorem
inducit, & visum est in apertione speluncarum
plurimos esse suffocatos, ob aëris crassiciem,
& venenositatem: quapropter perpendere ex-
pedit, quod ad conseruationem tritici pluri-
mum præualet in spicis recondere, saltim ad
medicamenta construenda. Docta sanè est Theo-
phrast. sententia, quam animaduertere facit,
lib. 8. cap. 10. de histor. plantar. quod triticum
postquam messum est, in spica seruari per diu-
tinum tempus potest. Sed tamen non abs re
erit in cameris recondere, in quibus fenestræ
ad Aquilonem vergant, ad medicamenta ta-
men, vt scriptum est, in myropolio, in pixidi-
bus chartis inuolutæ optime fit conseruatio.

THEOREMA VIII.

*An plaris sit valoris triticum candarusium,
aut flauum, campestre, aut hortulanum,
& quantum præstet herbarum cog-
nitio, collectioque sp-
sarium.*

VT hæc doctrina euidentiore sit, & euiden-
ter tradatur, conducibile est considera-
re, omnes plantas prius syluestres fuisse,

propter culturam autem domesticæ, & urbanae effectæ sunt; scitissimè sanè notauit Theophrast. lib. 1. de histor. plantar. cap. 6. verùm plantis summa perniciès propter culturam aduenit, (vt ex Aphrod. supra est notatum in problemat) illæ verò quæ nulla olitoris lege, vagantur, & errant, à ventisquæ agitantur, præclaræ & honorificatæ plantæ existunt, vt Theor. 3. notatum fuit, quapropter rectè operabitur Medicus, si ingeniosus solertissimusque fuerit, vbi cognouerit, ex quibus locis plantæ sint euellendæ, intellexeritque etiam, dum edunt, auferunt, & vigēt, & suis proprijs oculis conspiciat. Docta proculdubio est Galeni sententia lib. simplic. medic. fac. Nemo nauclerus, aut alterius artis se peritum euadere confidat, assidua tantùm librorum lectione, nisi ad visendas herbas, & earum natales se contulerit. Et iterum: Nō possum nō et illos accusare, qui primùm plantarum formas scriptis tradere sunt conati, cum meliùs existât ab ipsis præceptoribus oculis discere, & lib. 3. de compos. pharmac. loc. cap. 2. Hinc enim puto bonæ indolis adolescentulos incitatum iri, vt medicamentorum materiam cognoscât, ipsimet inspicientes, non semel, aut bis, sed frequenter; itaque herbarum vires, aut arborum materiam,

De delectu tri. cand. & flani,

& fructuum cōtemplari, antequam è terra exi-
mantur pulcherrimum est, dum fructus vide-
licet augetur, aut vigent.

Tandem cognitio congrua, atque perfecta
tritici necessaria est, quasi peritus & diligens
Medicus fuerit instructus, panē construet pre-
tiosum pro alendis hominibus, & reliquis, ne
syriaco, & igniuomo vlcere oris crucientur.
Insuper accusandi Medici sunt, & pœna capi-
tali puniendi, qui si non multam cognitionem
simplicium medicamentorum teneant, tamen
aliquam non sunt nacti, sine qua nemo Medi-
cus, aut Medico similis appellari debet, dixit
Galenus lib. 6. simpl. Medicus omnium simpli-
cium, si fieri potest, cognitionem habeat, con-
sulo. Et vnde digressi sumus, conuertatur ora-
tio, & vnde et quomodo triticum esse seminan-
dum declarauimus, quo tempore, & quibus
astris manifestauimus Theor. 4. ad maiorem
explanationem, & veritatis interpretationem
non abs re erit commemorare, ex Theophras-
t. lib. 8. c. 10. de plantar. histor. quòd àër ab aère
differt, et terra à terra, et cœlum à cœlo; om-
nem enim plantam cum telluris qualitate, ac
cœli constitutione, cum nutrimento, ac cultu-
ra, & cæterorum forma, aut deterior euadit,
clare patet, & maximè differre notum est: nam
singul-

Et quid sit siligo, de clib. & furno. 163

singulã, imò naturæ suæ proprietatem terrã postulat, vt protulit Teophr. & vnã terrã ab altera differre, & aptius pullulare, & caulẽ edere certũ est, & Galen. lib. 3. de co. loca. cap. 1. alia in alijs Regionibus meliora nascuntur: & à Virg. maximè commendatum, lib. 2. Georgic.

Nec verò terra ferre omnes omnia possunt.

Fluminibus salices, crassiq; palludibus alni

Nascuntur: steriles saxosis montibus orni.

Litora myrtetis latissima: denique apertos

Bacchus amat colles: Aquilone, & frigora taxi.

Et lib. 1. Georgicon.

Hic segetes, illic veniunt felicius vna:

Arborעי fetus alibi atque iniussa virescunt

Gramina, nonne vides, croceos vi Tmolus odores,

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi?

THEOREMA IX.

In quo disputatur, quòd panes parandi sunt ex farina non multum molita, quæ non sit noua, cum fermento aqua pluuiali atque sale, & quæ noua dicatur in hac Regione.

NON grauabor, quæ à prudentissimis scriptoribus eduxi, circa præstantiam, & bonitatem panis exarare, & in publi

cum

De delectu tri. cand. & flau.

cum ostendere, vtpote quòd ex farina, sale, leuamine, & aqua pluuiali, præsertim ad arteriacas passiones; miscella concinnatur, quæ post suam celebrè cõtionem panis construitur, satis ad vsus humanos conuenientissimus, quæ propter de farina, & de ijs quæ in miscella apponuntur, erit nostra examinatio: in qua primas tenet farina, quæ (vt postea tractabitur) ex candarusio tritico erit: præmeditare ergo nũc cõuenit, quòd vt panis selectionè optimè fortiamur, est audienda Iacobi Font. assertio, qui lib. de alimēt. ait: Vt farina omnibus præclarissimis dotibus sit cõdecorata, expedit, quòd triticũ nõ sit molitũ in mola aquaria, propter cõtinuã aquæ irrigationè mollior redditur, a qua frustata eleuantur lapidea, quæ in masticatione panis summopere offendunt; sint ergo vêtis molæ expositæ, vt sicciore molæ sint. Veruntamen controuersum est apud authores classicios, an farina optime debeat esse molita, vel parum; Matthiolus præcipit, vt non vltimè sit molita: quam opinionem amplectitur Iacobus Fontanus lib. de alimentis, quibus nostro Doctor Vega lib. de arte medendi refragatur, nam bene esse molitam affirmat; sumpsit tamen hanc doctrinam ex Isaac lib. dietarum particularium, farina probè sit molita: cõsiderabis

Et quid sit siliqo, de clibano, & farina. 164
tabis tamen, quòd si pura sit, ait Fontanus, longo tempore subigi debet, rationem musloans dicit, vt humiditas exiccetur: subiigenda tamen massa parum est, si plurimum furfuris fuerit venata, hac celebri arte iudico, postmodum panis cum reliquis adquisitis formabitur, & perfecti efficientur panes. Expeditissimum nunc est interrogare, quamobrem sal admisceatur, in promptu ratiocinium est; quia humiditas, quæ ibi collocatur, ob salis cõmixtionẽ absumatur, vt constat ex Aristot. lib. problema. Rogabis iterum, quæ sit ratio propter quam leuamine panes concinnantur, vt suo calore panes spongiosiores reddantur, faciliorisque coctionis, cuius asserti & veritatis author est Auerroes in collectaneis. Afferendum præterea est, quòd sit farina noua, non illico, vt est molita, quia tunc vt probat Matthiolus super Dioscor. calida existit, antiqua puluere situ, carie, aut viscoso aliquo odore corrumpitur, quæ stomachum calefacit, item iecur inflammatio ne obsedit. Nunc omittendum non est, tamen vigilanter trutinandum, quid sit in hoc sequenti bello explicandum, dum quidam recentem farinam collaudant, alij vetustam, vt selecti panes construuntur, Isaac Pategnius maximus Arabistarum rerum indagator, hunc Herculeũ

De delectu tritici cand. & flauis,

nondum lib. dietar. particular. sic explicat, & absoluit, ait enim: farina nec multum antiqua, nec recens sit. Verum enim uerò adhuc sub iudice lis est, si quidem tempus certum non assignat, neque præscribit, hanc quæstiunculam absoluere consultissimum mihi est, & studiosis iunioribus Medicis manifestam tribuere, propterea quòd à recentioribus scriptoribus, nec à Medicis veteribus quidquam est conscriptum: erit ergo recens farina, si intra vnum mensem fuerit parata, antiqua intra sex, aut ad summum septem. Quibus animaduersis, & intellectis, splendida & saluberrima extiterit farina, ex quocunque semine fuerit, si Hyemis tempore, Veris, aut Autumni sit molita, quæ uerò ex æstatis tempore administratur, exactam concipit caliditatem, quo fit ut panes ex ea compositi repente in tumorem eleuentur, gustui, olfactui, & visui deterrimi sint: valeant ergo agyræ nebulones, qui in discriminatim, absque integro consilio, atque iudicio, quasunque amplectuntur farinas, comparantur ergo ex tritico candarusio, quòd pulchrius quàm aliud vlcera oris abstergit, & exiccat, panesque fiant ex prædicto tritico, eiusque farina.

THEOREMA X.

*In quo salis, Et fermenti quantitas ventilatur,
ad panes componendos, item an calidus
sit sumendus, Et quantam quanti-
tatem habere debeat.*

GRatissima & speciosa erit massa, si ex tritico flauo, aut candarusio farina extiterit fabrefacta; nã præterquã quòd stomachũ instaurat, aptius quàm alia farinarum genera exiccat, & vehementiùs id, quod in nostris vlceribus oris post absterfionem poscimus. Tamen notandum est, quòd in farina omnibus, ex quacunque sint classe, itre anisum permiscetur, vt 1. Theor. ex Fontano alitqua diximus, qui ad panes conficiendos necessarium esse iudicat: nam cum ex Galeno lib. de alimentorum facultate, constet, quòd triticum caput vaporibus implet, inflat, & crassos & viscosos succos generat, patet quòd eius farina, & panes, qui ex eo conficiuntur, eandem sequentur semitam, quapropter concinnè anisum addetur: nam in exiccando, & excalescendo tertij ordinis est, adeò vt propè adurentiũ accedat caliditatem, vt ex eodem Galeno cõ-

201 *De delectu triti. candarusij, & flauj,*
stat, subit mihi nūc admirari, quomodo cū tā-
ta polleat facultate anisum excalfaciēdi, sitim
vt refert Diosc. in hydropicis attēperet, aluū
& alba fœminarū profluvia sistat: hoc tamē a-
lij disputandū derelinquo, reliquū est, vt nos
taxemus earū matronarū audaciā, quæ in pani-
bus construendis sesamum permiscēt, Gale-
nus sanè lib. 10. de alimentor. facultat. inquit.
Qui sesamum vescuntur, celerrimè implet, &
stomachum subuertit, tardè concoquitur, &
pingue corpori præbet alimentum: liquet er-
go, quòd ventris partibus vigorem, ac robur
addere nequit, quemadmodum neque aliud
quoduis pingue: ab eo ergo abstinendum est,
propter noxam, quam maximam inducit, ad
hæc salis quantitatem, & fermenti quæ sit ne-
cessaria, pistoribus, qui in dies panes conficiūt,
pariformiter & furnarijs liberè derelinquo.
Expeditissimū nunc est considerare, quare fer-
mentū admiscetur (etsi alibi sit dictū) ratio au-
tē est, quia panis leuior redditur. Quam egre-
giam sententiam Hippoc. nobilitauit lib. præ-
dictionum, vbi ait: Acore humiditas consumit-
tur, & sic alimentum consistit, & citò cibus cō-
sequitur, non fermentatus fecedit minùs per
aluū, magis tamen nutrit. Sensit præterea
Oribas. lib. 1. collecta. cap. 8. quòd optimus, ac
salu-

saluberrimus panis est, qui plurimum salis, ac fermenti habet, plurimum sit subactus, ac elaboratus, & in clibano moderatè assatus, & si plurimum salis, ac fermenti massa est adpta, ait Oribasius tu gustu iudicato, candide ergo, & appositè furnarijs, & pistoribus committitur, siquidem singulis horis gustus exercent, & ut Iurisconsulti testantur peritis in arte credendum, illi quippe exactissimè apprehendunt, quæ quantitas salis et fermenti sit iniicienda in vnaquaque massa, ut in ea quæ ex candarusio tritico, hordeo, & typha paratur, quod semen nostro vernaculo sermone centeno nuncupatur, quia ex vno grano, ut ait Amatus Lusitanus lib. de plantis, centum grana orientur. Addendum præterea est, quod consulit Isaac inter Mauritanos perdoctus lib. i. dieta. parti. quod ad massam præparandam expedit, nec salis, nec fermenti multa sit quantitas; sin minus panes ex ea confecti crassos, & pituitosos, flatulentosque generabunt succos. De cætero refert idem author, quòd panes parentur mediocris magnitudinis; nam si exigui sint, ignis interiora perforat, & exiccat humiditatem medullæ, sicque aluum cõstipat, & per vniuersam corporis regionem non congruè distribuitur: deinde subdit: Panis magnus subterfugiendus,

quia cortex durus redditur, & inferiora non probè coquantur; quo fit, vt coctio in stomacho non perfecta celebretur. Superest nunc in memoriam trahere, an panis calidus, idest, vt statim à clibano extrahitur, sit deuorandus, an frigidus: quòd tamen calidus sit deuorandus, liquet ex Hippocrate lib. 5. epidem. tex. 65. vbi de hydrope sic conscribit, panem comedere debet calidum in oleo tinctum, sed cum is panis multam sortiatur humiditatem, flatuosusque sit, & tardè concoquatur, si tuculosus sit glutinis modò stomacho adhæreat, & capitis dolorem inferat; rixida videtur Hippocratis opinio: cæterum si tibi consulas clara & manifesta iacent symptomata prædicta de pane recenti, & qui illicò, vt à clibano, si comedatur, extrahitur, notanda sunt, non de pane, qui induratur, vt seipsum explicat Hippocr. lib. de internis affectionibus, tostus panis sit, & antiquus, de quo ait Valles. lib. epidem. quòd vires collapsas placidè reficit, præsertim si vino fuerit madefactus: inquit tamen Christophorus à Vega lib. 2. de arte medendi, cap. 4. quòd postquam panis sit coctus ad comedendum, duodecim horæ transire debent, & tunc acerrima illa symptomata non occurrent, neque ægrotrans cruciabitur. Docet præterea, quòd si mas-

Et quid sit siligo, de clibano, & furno. 167

si liquida fuerit & leuis, post sex horas panis comedatur, postquam à furno fuerit extractus: quam doctrinam etsi nominatissimus author tradidit, Isaac testimonium non est explodendum, neque abominandū, qui lib. 2. dietar. particularium, inquit sic: Panis, qui eodem die editur, vbi à clibano est extractus, tardè descendet, quia intrinsecus refrigeratur, & poris clausis, & calore incluso interius remanet fumus, & inde exire non potest, ex pororum opilatione, & reuertens inuenit aliam fumositatem; ex quibus grossities, & inflationes efficiuntur, & inde durus & indigestus in stomacho redditur; post ergo dum primum, aut secundum assumatur, & introrsum & extrorsum frigiditas dominatur, & laudabilis est nutrimenti, & velociter ab stomacho dissoluitur respectu recentis panis; antiquus panis siccissimus, rarus, & leuissimus conspicitur ob penuriã humiditatis, qui tardissimè ab stomacho expellitur. Hactenus prudentissimus inter Saracenos Isaac loquutus est filius adoptiuus Regis Arabiæ Salamonis. Carpendus nunc à me venit Ludouicus Ouiedo, qui lib. 3. method. cap. de trochis viperinis, panē recentem ponit, nō factus ex farina vetusta, & quæ sit hæc, nec re-

38. *causam hanc, quæ in ista, com. 7. cen.*

-104

De delectu trit. cand. & flavi,
centem explicat, sed hoc dubium nos supra
iam absoluimus.

THEOREMA XI.

*Quibus herbis, aut arboribus clibanus ignifa
ciendus sit, vt panis gustui, & saluti
sit accommodatus.*

Vigilanter dissertandum à me venit, qui-
bus arboribus, herbis, fruticibus, aut
suffruticibus clibanus excalfaciendus
sit, sed vt ne falsam doctrinam induam, quan-
tum per meam eruditionem licet, non omit-
tam quid arbor, herba, sit exponere: inquit er-
go Theophrast. lib. de histor. plantar. 1. cap. 5.
arborem esse si ex radice, & caudice simplici
ramos & furculos emittet, in quorum classe
commemoratur citrus, amygdalus, ilex, sint
suffrutices si ab radice caulem fatiscant, & flo-
rescant, lignosis adnascentibus ramis, quæ nõ
veluti aliæ herbæ arefcunt, & quotannis folijs
exuuntur, sed quæ toto anno, cuius ordinis sunt
stachys, sampsuchus, pronunciat item Theo-
phrast. herbam esse, si ab radice caulem ferat,
& semen in caule possideat in censu harum
eruca, erysimon, nasturtium, frumentum, &
hor-

Et quid sit siligo, de clibano, & furno. 168

hordeū sunt, frutex si ab radice caulem multiplicem proferat, vt rubus, paliurus, istis plantis odoratis, & alijs, de quibus infra est sermo, clibanus igne est accedendus, namque tetrum spirant odorem, & calidissimæ, sunt clibanum subito inflammāt, & ipsum vehementiscere faciunt; eruca huius est ordinis, & omne genus tythimallorū, thymecla, & quæ à Plinio dicitur plumbago, nostro idiomate velesa, quibus fugiendum est, necnon à catapatia, tam maiori, quàm minori, ab harmeli, cucumereque asinino, ab arbore taxo, à rhododendro, & ab omnibus plantis, quæ deletheriam & effrenatam vim fortiuntur: admonitos igitur velim, amplissimos veræ medicinæ cultores, rogatosque piftores, vt in posterum plantas euellant è locis montanis: quæ loca speciosè assignauit Hippocrat. lib. epistolar. in epistola ad Crateum, vbi ait. O Crateue, herbas si vsquā alias collige, quales poteris, vrget enim necessitas ad virum toti ciuitati comparādum Democritum, tu verò quod fieri potest, nobis montanas maximè, & in altis collibus nascentes radicitus seca, sunt enim aquosioribus solidiores, et acriores, propter terræ densitatem, et aëris tenuitatem: huic opinioni subscribit Virgil. lib. 7. *A*Encid.

Neque

De delectu tri. cand. & flauī,

neque eum iuere in vulnere cantus,
Somniferi, & Marsis quaesita in montibus herbae;
Aptè ergo prædictæ herbæ ad coctionem panis in clibanis reponuntur, sicuti etiam arboris, vt refert Iacobus Fontanus lib. de alimentis, quæ sint huiusmodi, iuniperus, pinus, amygdalus, cypressus, ros marinus, ilex, quercus, quæ frondosæ sint, neque consumptæ ob aliquam ægritudinē, nec cariosæ. Erunt præterea plantæ principalissimæ, si fumū non edāt, vt sarmenta sicca, consulit sic Galenus lib. de compositio. medica. per genera 1. cap. 5. neque prædicta satis sunt, nisi plantæ euellātur ex locis, quæ ad Septétrionem vergunt, vt ait Mar. Vir. in principio super Dioscorid.

THEOREMA XII.

*Vbi quid sit furnus, & clibanus exponitur,
& quomodo discernantur,
tractatur.*

Veterum profectò assertions magnificiendæ sunt, siquidem quamplurimos nostris temporibus nobilitarūt, adhucque nobilitant, & sagaciter veraque methodo clibanum à furno distinxerunt & maxima præmia

Et quid sit filigo, de clibano, Et furio. 169

mia clibano exhibuerūt, quapropter ignauia
solrataxanda est, siquidē furnis nos utimur,
verūm vt nostrę farraginis certiores sint facti,
quomodo exactē furnus à clibano discerna-
tur, notabimus, & tanquam de re maximè ne-
cessaria nonnulla carptim dicemus. Inquit er-
go Galenus lib. 1. de antidotis : præ omnibus
autem panis filiginis bene fermentatus sit &
tostus, non in furno, sed sub clibano coctus.
Probat iterum lib. de alimentor. facultat. pa-
nes in clibano decoquantur : & vt euidenter
cōspicias, quanta sit clibano authoritas, Hip-
pocrates lib. 2. de dieta sic scriptū dereliquit:
Cocti sunt panes in clibano, qui siccissimi sūt:
sicut & subcinericei, hi quidem propter cine-
rem, illi verò propter testam humore priuatā,
multifariam ergo multisque modis furnus à
clibano differt; quod exactē etiam confirmari
potest per Ruelium lib. 2. de natura stirpium,
capite 14. clibanites à clibano dicitur, quem
Varro testuaceum vocat, nā quod clibanum
Græci, Latini testam dixerunt, hoc est, *tiesto de
barro, o vaso muy grande*: & postquam de alijs af-
fectionis modis & instrumentis fuit loquutus,
ait sic: Clibanites, seu testuaceus longè magis
viribus præpollet, omnibus sanitatis vsus præ-
latus, siquidem probum generat succū, sto-

De delectu tri. cand. & flauis,

macho perplacet, ac facile cōcoquitur ad distributionem promptus, quando neque vētrē coërcet, neque spiritum distendit: & iterum afferit Galenus lib. **xi.** de simplic. medicam. facult. cap. de trochis theriacalibus, non quemlibet panem accipimus, sed purissimum & probè in clibano coctum, cum sale & fermento. Qua in re non erit alienū, neque à nostro instituto absurdum, alios nominatissimos auctores euoluere, qui sua prudentia hanc controuersiam dirimant, & ex qua materia fieri debeat, exponāt. Sit in hoc bello primus Ambrosius Calepinus, qui ex veterum votis, clibanū ex testis fieri commemorat, & paruum instrumentum, & mobile esse significat, quòd facile ab vna in aliam defertur partem: idem tenent Antonius Nebriffensis, Laurentius Perez myrepicus Toletanus, & Quietus in suis theriaceis, sed ex qua materia cōstrui debeat, tacuerunt: construitur ergo clibanus ex testis, id est, ex tegulis, vel ex luto, vt ipsi cōfirmant, & ab vna parte in aliam moueunt: verum enim uerò egomet, vt hos intricatos scrupulos dimittam, clibanus vt sit parādus in propatulo reddam, acciperem terram ex qua ollulæ faciuntur, vel ex ea quæ ad dolia paratur, & doliū magnum efficerem, & ita vt duodecim, vel paulò

paulò plus, modios panis ex siligine facti reciperet, doliumque ita paratum in cubiculo ponerem, ne à ventis verberetur, & terra semiplenum, & solum cum lateribus adaptatum introrsum & forinsecus luto ex terra argilosa superlenirem, aut ex terra ex qua sũt ollulæ, vel testæ: quod instrumentum sic constructum clibanum vocarem, & testuaceum, siquidem ex terra, ex quibus testæ fiunt, componitur, & nõ ex quacunque terra, vt alij astruunt. Abstinentium præterea ab instrumentis, quæ ex metallis construuntur, siquidem quantumuis munda sint, venenis non carent: rursus cauendum, & veluti à cane rabioso fugiendum à furnis, qui non solum ex lateribus crudis concinnantur, sed ex lapidibus, cum calce, & gypso noxã panibus sua caliditate inferunt, nigredinẽ, ingratumque saporem. Quapropter taxandus à me venit Iulius Martianus à Rota, qui in traditione lib. de antidot. panes ex furno accipit, itidem Fontanus lib. 6. cap. 4. de alimentis, & Isaac lib. particular. dietarum. Nihilominus etiam culpandus est Diuche, quem affert Oribasi. in collect. lib. 4. cap. 5. de conficiendis panibus, qui ait: Assatio, quæ in furno tutior mihi, quàm quæ in clibano fit, videtur, & multo tutior ea, quæ fit crustis circumstantibus, siqui-

De defectu tri. cand. & flani,

dem mollis & longiore tempore fit assatio: ad-
hæc quoque ignis non facile adurit, remque af-
fat, quia exultio internas partes congrassatur,
at panis qui in clibano assatur, sicciior est, ille
quidem & ori iucundior, quàm his qui in fur-
no conficitur, sed tamen assatio non est tuta;
nam exteriora statim exuruntur, interna pars
cruda remanet. Hactenus solertissimus Diu-
che. Cæterum eius repugnantiam sic dilues lo-
cumque durum aperies, quòd clibanus pre-
tiosus est, dummodò in eo assatio paulatim
dispenset: nam si impetuosa extiterit, accidet
quod à Mesueo in canonibus explicatur, ibi
ait: Et decoctio impetuosa, vel inflammatio
resoluit virtutē medicinæ, quare tua interest,
decoquere commensurando calorem, propor-
tionando illum virtutibus substantijs debili-
bus vel fortibus, itaque assatio præstantissima
est in clibano, si lento Vulcano paretur, qui op-
timi erunt clibani, vt dictum est, vt ait Oriba-
sius. i. collect. cap. 8. & retulit iterum lib. i. Eu-
poristo cap. 8. panis optimus & in clibano co-
ctus, si cū moderatione fiat: & quòd prædicta
sententia candida & integra sit, liquet ex Isaac
lib. citato, ignis temperatus sit, & applicetur
cum mensura & proportione (vt ex Mesueo
diximus) mediocri, vt panis corpus æqualiter
perfo-

perforetur, sic perfectè decoquitur, & est utilis delicatis, & in quibus virtus deficit, sicut in senibus, & ex ægritudinibus resurgentibus. Et quòd in clibano perfecta sit coctio, patet per Simonem Setum, ait: Partes interiores in furno coctæ, crudæ remanent, & vt in clibano non decoquantur. Notandum deinde est, quòd clibanus perustis arboribus & bonis herbis ignificiendus est, vt supra ex Galeno conscripsimus; ne fumus excitetur: de cætero cõsiderare oportet, quòd inter clibanũ & panẽ certa feruetur mensura, vt in hoc negotio iustam & certam manum obtinet Andreas Mas. super Diosc. cuius iõtus aberrare non potest, cap. i. de tritico, sic ait: Modica panis quantitas si in clibanũ magnum iniiciatur, exiccatur, & comburitur, ita & magna in angusto comprimitur: consultissimum ergo est, vnũ conficere clibanum exiguum ad panem qui ex filigine construitur pro conficiendis pastillis viperinis, qui sit proportionatus cum pane, qui ibi ad coquendum collocatur, quo solum ad medicamenta perfectè eris vsus, ad manducandum tamen clibanus magnæ sit amplitudinis, in quo maxima quantitas panis decoqui possit, quo vescantur omnes: ad eò exaggeratur, & commendat philosophus Aristophanes, vt filijs suis pronũtiarit:

De delectu tri. cand. & flau,

tiarit: O filij admiratione sum correptus, quia post cenam non editis panes clibanites: ego autem vt ingenuè quod sentio, iudicem, palamque proferam, maiori admiratione sum correptus, quòd clibanis destituantur populi, abundantem autem furnis, in quibus panes perniciosi, prauis odoribus & saporibus decoquantur. Et quia satis superque clibanus est per me laudatus, qui ex dolijs fit, rogo iterum atque iterum, vt non solum opulenti eo potiantur, sed etiam pauperes; siquidem ad salutem humanam, & tutandam vitam plurimum confert, vt probatum ad vnguem existit: nisi tamen,

Aemulus, ac Zoilus odio corruptus acerbo

Ardet, & iratus coluber, quando ore trilingui

Sibillat, & caput attollens in praelia surgit.

THEOREMA XIII.

*De virtute salis, & quomodo cum calidus sit
& siccus, sitim ferantem extinguit,
& attemperat.*

SI Quæ in hac nostra polyanthea, aut in hoc nostro Theoremate, aut quouis alio non purè, & integrè exarata extiterint, quæ sanè multa erunt, ab alijs Medicis qui ocularius

latius omnia præscrutantur, petere rogo, non graue sit, digniores, cum ergo nos aliorum doctrinis euadimus, quæ de sale sunt: vigilanter iuxta veterum dogmata differemus, ne propter incuriam, aut fraudem massa ab eo immunis sit, qui ut probat Galenus lib. de alimentor. facul. & lib. simp. medic. cap. de pastillis theri. Summè est necessarius sal, & sine ipso uere nescimus, quem in omnibus cibis usurpamus, & ad conseruationem animalium frequenter eo utimur. Est igitur sal, ut asserit Cælius Rhodig. siccatus salus humor, aut terræ combustæ species, de cuius facultatibus etsi à plurimis grauissimis scriptoribus Medicis, & Philosophis innumera sint disertata, non desinam in eorum segetem falcem meam mittere, etsi non minus exiguam, quàm arduam difficultatem minetur; siquidem cum sal calidus sit & siccus, & omnia salsa sitim excitent, unde euenit, quòd sal implacabilem sitim arcet: tamen hoc rixidum & obscurum problema sic diluo, ex testimonio nominatissimi Archidiaconi Saguntini lib. 2. com me. de sale, numero 7. quod experimētum notum est in calidis Regionibus Africæ, ubi solares radij vehementerescere homines faciunt, siti que crudelissima infestantur, si mica salis sub lingua opponatur,

De delectu tri. cand. & flauis.

tur, non solum portator ab ingenti & saeuissima siti liberabitur, verum etiam à fame per integrum diem: quam doctrinam accepit ab Alberto Magno, qui sitim sedare ait. Et hoc remedium expertum fuit cum potentissimus & Catholicissimus Imperator Carolus huius nominis Quintus urbem spectatissimam Tunetum esset profectus ipsamque expugnaret, quã ille diabolus Barbaroja possidebat, nostri verò milites siti ob puluerem & exercitationem cruciabantur, ob penuriam aquarum, eo tamen tempore inuictissimus & Christianissimus Princeps imperauit, ut unusquisque militum granum salis sub lingua reponderet, quod milites audientes & intelligentes, statim fecerunt, urbem obsiderunt, acceperunt, hostes interfecerunt cum innumera Mauritanorum familia, minimè siti infestati nec fame. De cætero dignum quippe consideratione est animaduertere, atque prudenter inuestigare, quomodo fieri potest, ut granum salis sub lingua positum sitim fedet: sal cum calidus & siccus sit, pollet virtute attrahendi pituitam à cerebro, ad os & ad alias partes, quæ cum frigida & humida est, linguam inrorando, sitim aufert, & attemperat, (cursum intelligere conuenit, quod omne genus piscium aciem oculorum, ut ait Auicenna. habet, quia

vapo-

vapores crassi à stomacho eleuantur, qui ob-
struunt neruos, per quos visus euenit) nunc se of-
fert aliud dubium, animalia sæua, quæ in Aphri-
ca vitam degunt, vbi ingens est sitis & impense
vrget, cur æstate non bibunt, hyeme verò po-
tant? ait Aphrodisius in problem. quia ob con-
suetudinẽ à potu priuatur, hyeme est eis mos
bibendi, quamuis in alias proficiscantur Re-
giones. Quæ omnes rationes maximè veritati
coherent, & aded veraciter, vt nullus sit veri-
tatis tã refractarius, qui aliter excogitet: ven-
tilemus ergo 14. Theor.

THEOREMA XIII.

*An substitui possit aliud pharmacũ ad sitim
arcendam loco salis.*

Appositè vt sal sitim extingueret, si sub
lingua ponatur, diximus; restat nunc, si
illo destituamur, quid sit in eius penu-
ria ponendum explicare, ad quod inquirendum
restat, vt per prata, colles, viridaria, per senti-
cosos, & horridos recessus, per Alpes & loca
laboriosa, per hortulos peragrate, quousque
aliquam plantam reperiamus, quæ vicem sa-
lis penset. Interim tamen Auicen. consilio fun-

De delectu tri. cand. & flau.

gar, qui lib. 1. fen. 3. doct. 5. c. 2. globulos cōponit, ex quibus si manducaberis. nec famesces, nec siti tentaberis per integrum diem. sunt autem huiusmodi.

R. Amygda. du. ex corti. lib. sem. adipis vacce liquide vnc. iiii. olei violarū, mucilag. radi. altheæ vnc. j. terantur in mortario, & fiant globuli, vel eius loco sumatur martium vocatum panem, aut vt testatur Guiliel. Gratarolus, lib. 1. cap. 3. crysallum ferat in ore, aut coraliū quod prius in aqua extiterit, parum loquatur, & vt asserit Hippocrat. os clausum obseruet. Præterea inuenta radix est, quæ implacabilem sitim mitigat, nūcupatur, liquiritia, aut glycyrrhiza, cuius meminit Gale. lib. simp. & mirificè sitim extinguere affirmat: idē reperies, lib. de facile parabilibus; cui suffragatur Theophras. lib. de historia plantar. 9. cap. 3. verba cuius ita sonant: Radix nascit iuxta Mæotim utilis ad anhelitum, & sitim siccā, & ad totum thoracem commodum medicamentum redditur, sitim quoque extinguit, si teneatur in ore: qua de causa Scythæ vndecim & quindecim dies sitim tolerant: magnum ergo esset lucrum potentissimo & Christianissimo Cæsari, si radicis sece, de ea radice mentionem

nem fecissent, vt milites siti nō cruciarentur, præsertim si eius liquamētum sub lingua teneantur, aut paulatim deuoraretur. Tamen obiter rogabis non immeritò, quamobrem si theriaca sub lingua collocetur, interceptam vocē reuocat, tenet Galenus lib. de theri. ad Pamphiliā: quia sua caliditate crassam pituitam attenuat, & discutit. Item notandum est, quòd si moschus sub lingua extiterit in vulneribus pectoris, sanguinem ibi concretum dissoluit, & digerit, per sputūque expellit. Fulcitur hæc ratio testimonio Dionysij Dacæ lib. 2. cap. 1. de vulner. pecto. Verumenimuerò maxima pars Medicorum pariformiter & Chirurgorū consopiant & confutant assertum Dacæ: tamen si animo attento & sincero meam audire volunt censuram, à suis principijs illicò desistent, & meliora canent.

Perierat hoc diuīnum experimentum, & exemplum de moscho, nisi certatim ab omnibus ingenijs verum esse affirmatum sit; perspectis ergo quæ suprā cōscripta sunt, vt curatio clara perlucidaque remaneat, hoc vnum præ oculis habeto, quòd moschus sub lingua latitans, liquefcit, eiusque facultas per guttur vsque in asperam arteriam ingreditur, & gūmofum coaceruatum sanguinem in pectore collo-

catum dissoluit, & per insensilem transpirationem, aut sudorem digerit, vel per spatū, quāvis nullus extet patēs meatus, per quos à cavitatē pectoris (vt ait Valeriola in obseruation. medicin. lib. 1. obseru. 4.) in asperas arterias diffuari humor possit, qui ibi recōditus fuerat. Quāobrem scire expedit, quòd moschus multis pollet facultatibus, ad curationē vulnerū pectoris, vt sanguis illich cōcretus, & latitās graua & acerrima symptomata nō exciter, cuius etiā facultas est cor, & vires colapsas reficere, & instaurare. Ceterū his examinatis, & accuratè perpēsis, oportet ad institutū salis, vt omnia notissima sint reuertere, de quo multa & pulchra extricabuntur: decimum quintum ergo exponamus Theorem.

THEOREMA XV.

Quæ sit ratio ob quam pecora saginātur sale, cum certum sit corpora macrefacere.

Multa & diuersa à Medicis studiosis, qui nomen cordatū sunt nacti, de hoc problemate cōscripta sunt, non tamen ita cautè, vt rei veritas poscit atque vsus, macilentia reddūtur corpora, propter salis deuoratio-

nem,

nē, vt in dies liquet ex Plutar. lib. 4. q. 3. tamē
postmodū, addit Hippoc. Medicos consueuisse
corpora debilitata sale reficere, & rebus falsis
impinguare; & vt hoc problema rectius intelli
gatur, naues quę sale vehūt, mures multos pro
creāt: sal igitur ad generandū & nutriendū iu
uat, & multis opiforū alimētū existit; huic au
tē rationi non subscribit Theophrast. lib. 6. de
causis plantar. c. 14. ait verō in plātis non inue
nitur sapor falsus; nam ad nutriendum ineptus
rudisquę reperitur, sed licet tabefacere, & nu
trire, extenuare, & pinguefacere cōstanter af
ferant, & hæc pugnātia inter eos constet, hoc
dubium interpretationem & perfectam expo
sitionem meretur, sit huiuscomodi, quod si sal
per se administretur, veterum opinio celebris
apparet, verū si per accidens consideretur,
appetitum commouendo, ad nutriendum &
generandum sanguinem confert, benēquę au
xiliatur, præsertim quia in alimētis permisce
tur, vt sit illorum vehiculū, ad partesquę per
currat, ibiquę collocetur, & superfedere faciat
ibi alimenta, hac ergo via controuersia clara
est, vt inam autem rectissimē; nam in rebus am
biguis, & non speciosē explicatis, mentē præ
cipitare absque eruditissimorum iudicio, tur
pe quippe, & imprudentis Medici est.

THEOREMA XVI.

Quod assignat plurima salis genera; quodlibet tamen vicem alterius pensat.

OMnibus in confesso est, quod multa salis genera constituuntur, vnum factitium, alterum naturale, hoc interdum in fontibus, lacubus, in mari, fluminibus, & puteis reperitur, aliud ex cineribus & alijs conflatur: tamen etsi illi vna præpollcant facultate (vt dicemus) quiuis sit vsurpandus, & omnibus anteponendus, enucleabimus. Occurrit frequentissimè apud Medicos, sal gêmeus, & ammoniacus, sed si absolutè sal petitur, de gêmeo est habendus sermo, quo in plurimis Regionibus vtuntur, scaturit plurimus in Calabria & Pannonia: innumera præterea genera cognoscuntur factitia secundum materiã ex qua conficiuntur: interdum ex aqua marina & falsa, ex cineribus, vt sal Alchali, qui ex herba soda, dicitur, fit. Sed cùm de hac materia conferberem, venit in mêtém Plinij errorem notare, qui lib. 6. cap. 28. cinerem pro sale nõ optimè substituit, vbi ait: vini & cinis, sed leuiorem habet. Refellenda deinde est Diosc. sententia,

tētia, qui dicit omnes cineres astringendi vim
obtinere, siquidem ei refragatur Galenus lib.
8. simp. vbi ait ficulneum cinerem non astringere
in alijs etiam partibus Galenus Dioscor.
præcepta accusat, vt lib. 11. de simpl. medica-
men. cap. de adipe ait sic: Adeps caprinus astringē
tionē sortitur, magis quā suillus, at si vt rhus
& hypocistis, haud verum esse sermonem acci-
pimus; quem iterum etiam increpat Galenus
sic: Adeps viperinus vbi pili radicitus euellun-
tur, prohibet, non iterum renascantur, visum
est mihi agere periculum; at vbi feci, mentitū
esse comperi, sicut quod vitia oculorū sanet.
Sed vt ad proposita mentem conuertamus, gē-
meus sal fossilis nuncupatur, & alijs præstan-
tior generosiorque habetur, dūmodo calculo-
rū sit expers, candidus & æquali compage dē-
sus. Tamen non est omittendum in hac tracta-
tione, quid sibi velit Galenus lib. 7. de cōpos.
phar. secundū genera, cap. 12. vbi salem inquina-
tum postulat, exponit in substitutis Fragosus
fossilem esse, quo si fueris destitutus, substi-
tues spumam salis, vel muriam, vel marinum
salem, vt probè dixit Galenus lib. 9. simp. vbi
ait: Vtrique similis vis est, siue fossilis sit, aut
marinus, etiam vicem eorum pensat sal com-
munis, ex Galeno lib. de Theria. ad Pisonem,

De delectu tri. cand. & flauis,

cap. de fale: Sal ammoniacus ponatur, sin minus communis. Perdocta deinde eius est centura, lib. 7. de compositi. pharm. secundum genera in malagmata Benechij inquit sic: Sal fossilis vel ammoniacus: haftenus de ijs, disputemus bonis auibus de fale Indo.

THEOREMA XVII.

*In quo curiose disputatur, quid sit sal Indus,
& quid eius loco substituitur.*

ET si in præcedenti Theoremate differuimus, nos esse de omnibus speciebus salis tractaturos, decretum fuit mihi, nihil de fale Indo cōscribere, sed caput per se cōstituerē: sūt fanè de illo multæ & arduæ cōtētiones, quæ integrum theorema efflagitant, quo fit vt Dioscor. cap. de melle ita dicat, item & Galenus libro methodi. 8. cap. 4. Saccharum salem Indum vocatum, in sacchariferis arundinibus concrefcit, apud Indos gummi modò: quam sententiam cōfirmat Paul. lib. 2. de linguæ scabritie, & Auicē. fen. 1. tract. 3. cap. 29. ex Archigen. autoritate ad linguæ scabritiē, ariditatemque extollit, & salem Indum nominat: qui omnes sumpserunt ex Galeni libris, qui

7. simpliciū medic. ait c. de sacchar. quod ex India & Arabia saccharū affertur in calamis, vt aiūt, cōcrefcit: eius suffragij Plinius est li. 12. c. 8 saccharū Arabia fert, laudatius India: est autē mel in arūdinibus collectū gūmi modò, candidum dētibus fragile; cui subscribit Strabo. lib. Geographiæ, vbi apertè insinuat in India mel sine apibus gigni, & etiam cantauit Lucanus.

Qui bibunt tenera ab arundine succos,

Et Varro.

Indica nō magnā nimis arbore crefcit arundo,

Illius & lentis, præmittur radicibus humor

Dulcia, cui nequeunt, succo contendere mella,

Quæ omnes adductæ sunt authoritates, vt facile crederim, eos viros alioquin prudētissimos vt pote Manar. Fera. & Fusi: hallucinasse, qui sibi persuadēt, magnū in modū cōcrefcere antiquorū saccharū, solis ardore super arūdinū folia tā in India, quā in fœlici Arabia: sed vt nos aperta fronte loquamur, sal Indus antiquorū saccharū est, in arūdinibus natura procreatū, equorū studijs palā cognoscitur, quòd saccharū quod in officinis cōmunitè vsurpatur, factitiū saccharum est. Adhæc dissertandum est de alia differentia salis, de quo disputat Auicena. qui acutus, & stipticus est, & aluum soluēs, & melancholiæ eductiuum, & phlegmæ; & vt omnia patentiora reddantur, alterum affer-

De delectu tri. cand. & flau.

re testē expedit, qui in summū nitorē quęstionē reducat, Mesueus vnus est, qui cap. de salis speciebus, & in canonibus cap. de vomitorijs dicit, acutum esse salē Indicum, & vehemēter pituitam educens, quare expeditissimum est perpendere in tanta rerum varietate, quomodo ad prædicta sit accedendum, vt sufficiens sit curatio, notandum est, quòd quotiescunque apud authores mentio fit de saccharo Indico in confectionibus pectoris, gutturis vel pulmonis, quòd tunc de saccharo candido vulgari est intelligendum; secus autem se res habet, si in pilulis & medicamentis aluum soluentibus ingrediatur sal Indicus: quia cum illo caremus, sal napticus apte apponitur, quia pari pensu iuuat, & benefacit, vt asserit Mesu. qui melancholiam expurgare retulit, quo item si careas, proficius est sal gemmeus, cuius veritatis author est Mesueus, & cōprobat Fragosus lib. succedaneorum: & vt ne longior quàm par est, nostra procedat opelula, in massa sal permisceatur, iuxta quantitatem periti artificis, & tunc celebrabitur dictum Ciceronis de claris Oratoribus, vbi affirmat quòd Publius Scipio omnes sale, & facetijs superabat: sic nostra massa omnibus anteponitur, ad panes cōstruēdos, ex quibus infantes, pueri & iuuenes alantur, ne vlceribus malignis & pestiferis oris crucientur.

THEO.

THEOREMA XVIII.

*In quo declaratur, non esse mirum homines
errores committere.*

Satis compertum, & exactè notatum est mihi, hanc meam polyantheã multis scaterere erroribus, & absurdis, non ego ex Academia illorũ sum, qui nusquam errasse credunt, tamen de his & de alijs omnibus cũ pijs, integerrimis, & oculatissimis viris nostra est cõtrouersia, cum quibus fatiũs est malorũ omne genus subire, quã cum stolidis & rusticis fari, quòd verum sit nos in dies aberrare, liquet ex Hippoc. in epistolis hac verborum serie, cùm ad Crateuam scripsit: si verò aliquis error naturæ temporis, aut alterius cuiusque causæ contingat, mirum non est, multa enim nos, cùm mortales sumus, latent per veritatem corroboratos, ad id quod obscurum est: si igitur nos ad errores procliues sumus, non est multa stupenda res: eandem censuram affirmat Hippoc. lib. de vulneribus capitis, vbi se aberrasse declarat, qui ait. fefellerunt me futura: idem testatur Galenus lib. de compos. phar. secundum locos, cap. 2. ex Archigenis aũ

De delectu tri. cand. & flau,
rhoritate: difficile est, vt qui homo sit, non in
multis peccet, quædã videlicet penitus ignorã
do, quædã malè iudicando, & quædam scriptis
tradèdo: huius cõsilij fuit Plato lib. de Republi
ca, vbi ait, quòd Medicus & rationis suppura
tor, & grammaticus errât. Dictis suffragatur
Rhafis, qui ait: solius Dei est neque fallere, nec
falli: cui eleganter subscribit Celsus lib. 8. c. 4.
magno ingenio multaquæ nihilominus habi
turo conuenit simplex erroris confessio, præ
cipuè in eo ministerio, quod posteris causa vti
litatis traditur, ne decipiatur eadem ratione,
qua quis antea deceptus est: ergo decipiuntur
homines: insinuat etiam Plinius lib. 7. natural.
historiæ, cap. 16. neque homo omnibus horis
sapit: rectè posuit Horatius:

Quandoq; bonus dormitat Homerus.
Perdoctè cõscripsit Cratebanus apud Laërtiũ,
quemadmodũ in speciosissimo punico atque
laudabili granum interdum putridum experi
mur, & inter rosas spinæ nascuntur, sic mirum
non est nos errores fecisse, nam vt dicit Sylua
nuptialis apud Iuristas:

Sapiens, qui se sapientem credidit, errat,

Dicitur insipiens, qui putat esse sciens.

Sunt etiam hæc carmina:

Fallitur in dubijs hominum solertia rebus

Cura,

Et quid sit filigo, de clib. & fur. 179

Cura, neque euentus capit humana futuros,

Fallitur augurio spes bona sæpe suo.

Et Persius.

Cur titubas pedibus rerum est spes lubrica sæpe,

Quod puto amplecti, labitur è manibus.

Et Alciatus dixit:

Omnes in triuio sumus atque hoc tramite vite,

Fallimur interdum, ostendat ni Deus ipse viã.

Iam, benignissime lector, meũ tibi explicui
iudicium, omni exposita mētis perturbatione,
citra omnẽ inuidiam, & sermonis asperitatẽ,
causam meã humiliter, leniterque defēdi, qui
eũque ergo per otium nostra perlegerit scripta,
rogo, atque obsecro, vt quemadmodum medi
corũ neminẽ, neq; aliũ, mihi vnquã meis scrip
tis lædere animus fuit, sed illorũ tantũ vitia,
& prauam medendi methodum carpere; ita
illi, cùm nostris occurrerint scriptis, fraterno
amore, ac veritatis stimulo cõpulsis, neq; quic
quã pertimescant, nos de omnibus cõmonefa
cere, & docere. Recipiãt ergo nõ tantũ ab Apol
linis Oraculo prolata oro, sed tantũ ab homi
ne amico, qui nõ ambitione, nõ inuidia aut pe
tulantia, non iniuriã vendicandæ gratia, sed
veritatis indagandæ causa posteritatis memo
riã hanc polyanthẽã conscripserit, amicabi
libus quippe verbis pacatissimisque animi
affecti-

De delectu tri.cand. & flau,

affectibus. Rogo autem vos (ita dixit Thela-
lus filius Hippoc. ad Athenienses, per hospites
nostros, & per eos qui nobis cōsiliarij esse cō-
fueuerunt, & per Deos & Heroas, ac amicitias,
quæ hominibus cum hominibus esse solent, vt
dimissis amariuſculis argumentis, quicquid
laude sit dignum, iucundum & perfectè com-
mendatum, nominatissimis alijs Medicis tri-
buant, vitia tamen & malè enodata, nostro as-
suant capiti, & hanc molā salsam vobis deuo-
ueo, siquidem moscho, auro, & argento care-
mus. Valet.

FINIS.

Consi-

Confiteor tibi, ò Domine Deus meus, & nomini
 tuo magno quòd mihi in hac mea polyãthea eden-
 da Dux & author fuisti, mentem meam illustrasti,
 ignorantie tenebras abstulisti, & errores & caligines
 depulisti tu enim dirigis vias quarentium te in veri-
 tate, ad laudem tuam & sacratissimæ Virginis Ma-
 ria, necnon sanctorum patronorū meorum Luca, Cos-
 ma, Damianis, & Nilephensi, exaratum est hoc volu-
 men & sub correctione sanctæ Ecclesiæ fideliter con-
 scriptum, & commēdatum. si quid ergo pretiosum ex-
 titerit à Deo optimo & maximo acceptum refero, eiq̃
 immortales gratias ago per infinita secula seculorum.
 Amen. Iterum bene valete.

Huius voluminis hic esto finis.

INDEX LOCUPLE-
TISSIMVS RERVM NOTABI-
lium, quæ in hac Polyanthea medi-
cinali continentur.

Theorem. 1. Quibus nominibus morbus suffocatiuus
tam à veteribus, quam à recentioribus Vocetur,
fol. 1.

Theor. 2. An de nominibus sic disputandum, fol. 2.

Theor. 3. In quo agitur definitio morbi suffocatiui,
secundum placitum Apochriphi, qui Mattiti
scripsit, fol. 4.

Theo. 4. In quo manifestatur quod argumēta profunt,
ut veritas manifestetur, fol. 5. b.

Theo. 5. Vbi suam de morbo suffocatiuo ex ulcere po-
nit author definitionem, fol. 7.

The. 6. In quo de ulcere cōtagioso aliqua declarātur,
& de pestifero & maligno differitur, fol. 8. b.

Theo. 7. Explicat, quid sit Ulcus syriacum, igniuomū,
ferinum, crustosum, cacoëthes, fol. 9. b.

Theo. 8. In quo de ulcere chironio, & authore est ser-
mo fol. 10.

Theo 9. Vbi ponit author morbum suffocatiuum apud
antiquos, ut apud Aretheum esse cognitum &
signa dantur, fol. 11.

Theo. 10. In quo ardua & difficilis curatio morbi suf-

INDEX.

focatiui ex ulcere ostenditur, fol. 12. b.

Theo. 11. Vbi experientia & cauteria laudantur, cucurbitula, fenticula & alia, fol. 13. b.

Theo. 12. Quae partes in ore fauces dicantur, & de consilio aliqua tractantur, fol. 14. b.

Theo. 13. In quo quid sit cion, idest columella, & gurgulio dicitur, & quod cauterijs actualibus, & potentialibus curari potest, si ulcus malignum & pestiferum ibi sit, fol. 15. b.

Theo. 14. In quo quid sit gula, aut aspera arteria declaratur, quare item quidam aptius liquida, quam densa deuorant & contra, & multa scitu digna notantur, fol. 17. b.

Theorema 15. Interrogatur quid sit agendum si agrotantes nihil possunt, aut parum deuorare, folio 19.

Tres assignantur cause & earum defectu, clysteres nutritiui inijciuntur, epithemata unguenta, & sacculi cordis regioni apponuntur & condita, liquida & solida, fol. 21. vsque ad 23.

Theo. 16. Vbi quid sit tonsilla vigilanter tractatur, & quatuor esse testamur, atque modum secandi docemus, & quid senserint Fallopius, & Fragosus, fol. 23. b.

Theorema 17. Quid sit isthmus, aut paristhmus exponitur, fol. 24. b.

Theorema 18. An acutum sit gutturis inflammationibus

I N D E X.

- bus vitile, & faucium ulceribus. fol. 25.*
- Theo. 19. In quo exponitur conferre acetum carbunculis anginosi oris, inflammationibus, & ulceribus malignis & persidis. fol. 26.*
- Theo. 20. Vbi iuxta Græcorum mentem iterum de aceto disputatur, & an repellentia & in principio etiã discutiencia opifera sint, ex Alexãdro Tralliano dicitur. fol. 26. b.*
- Et nostrum decoctum ponimus ad gargarizandum, & quomodo sit usurpandum damus, & taxamus præterea Magistrum à Valdiuelfo, & nisi per tubas vitreas aqua distillentur, vili pendimus. Ex vino austero acetum paramus, & intra annum recondimus, alioquin calefcit. fol. 27. vsque ad 30.*
- Theo. 21. In quo Arabum decreta circa acetum notantur, laudatur tamen Auicē. fol. 30.*
- Theo. 22. Vbi apud Latinos brevis de aceto est sermo, fol. 31.*
- The. 23. An acetum cum frigidum, siccum & mordax sit, in membranis cerebri possit infundi: refellitur opinio Doctoris Cartagena, & aliorum, qui de aceto malè dicunt fol. 31. b.*
- Theorem. 24. Vbi repudiatur illorum opinio & pertinacia, qui in morbo suffocatiuo ex ulcere, unguentum ex argento vino usurpant, ut facit Doctor Villa-Real, fol. 32. b.*
- The. 25. Dignior & præstãtior curatio administratur*

INDEX.

per cauteria quasi mortua in ulceribus oris sub lingua tamen ignitis curantur, quã per aliam sylvam medicamentorum, cum hoc tamen potentialia cauteria & a'ia iuuant, de quibus omnibus describit Heracles Tarentinus, & de eius laudibus tractatur. fol. 33 & 34.

Theo. 26. Iterum probatur, quòd cauteria quasi carbonizata. profunt in ulcere maligno, & perfido oris, Hispanæ garrotillo, etiam & potèntialia, quid etiã sit cauterium parum ignitum, & ex qua materia congrue conficitur, videlicet ex auro, ut dicemus: cauteria parũ ignita in os mittuntur, ut ait Hippoc. Galen. Celsus, Fragosus, Caluus: tradit Daça lib. 2. de tumor. ex Auicen. terminus cauterizationis est dolor: hallucinatur tamen, quemadmodum de modo auferendi dolorem differit: cauterium profunde non debet poni, glossocathocon os debet aperi. & cetera ibi videbis pueri, & qui sedentariam vitam degunt. & fæminæ & eunuchi debilis sunt natura, agricola & nauta fortis, post cauterizatione succoporũ sit abstersio, multa usque ad fol. 44: scitu dignissima reperies, & quid sit cauterium ex lino crudo, ex fungis, aut ex circulo inuenies, & quid sit fungus, fol. 35. usque ad 44.

Theo. 27. Quod celeberrima parantur cauteria ex auro, ex are & alijs metallis non ita: nam aurum pulchras facit cicatrices absque dolore, fol. 44. b.

Theo.

INDEX.

Theo. 28. Laudantur cauteria actualia post potentia-
lia, quia illa ait Abucasis dolorem non faciunt, fol.
46 b.

Theo. 29. De ignis laudibus & cauterijs, ob formido-
losos aliqua aduertuntur, fol. 47. b.

Theo. 30. Nulla esse tam bona, quae omnino vitio ca-
reant, fol. 48. b.

Theo. 31. Nulla sunt ita noxa quae interdum non pro-
sint, fol. 50. b.

Theo. 32. Quod pueri & infantuli plusquam alij fau-
cium & consillarum ulceribus cruciatur, fonticu-
la prosunt, cursim setones, fol. 51. b.

Theo. 33. De setonibus & fonticulis aliqua declaran-
tur, & ex qua materia setones componantur, & ad
quod tempus debeat esse vlcus apertum, fol. 53.

Theo. 34. Ubi probatur quod cauteria potetialia pro-
sunt in curatione vlcum faucium, praecipue in
pueris & timorosis, contra apocriphum, & Villa-
Real. permiscere autem oportet Alexipharma. ut
ait Ludo. Merc. chalcitis sit vsta & lota, & quae
quantitas sumitur, fol. 54. b.

Theo. 35. Quomodo sit utendum causticis potentia-
libus lepede ostendit, & quomodo egrotus sic ponen-
dus pulvis cum specillo ponitur, aut lana inuoluto
lauatur vlcus, nec mirum est, si quicquam deuoret
infirmus vituperatur medicina, & sequenti folio:
laudatur cum doctrina Pontificum, & Sancto-

INDEX.

rums, Imperatorum, & Regum, folio 56. b.
Theo. 36. *An vesicatoria seu rubificantia emplastra, aut unguenta buboni aut scapulis iuxta humerum recte applicentur: taxatur emplastrum Villa-Real ex cantharidibus, & earum preparatio ex Dioscoride ponitur, & an cum alis, aut pedibus & capite poni debeant: apud nos rubificantia clemētiora sunt & corriguntur: & pro quacunque aetate parum, aut multum ponatur in scapulis iusta quantitate & in carpo, & tēpus quod in parte persistere debet, scribitur. Ponitur etiā meū. principissimum unguentū ex vermibus, alcubillos vocātur seu frailes, & preparatio vitri ex Abenzare, & quid sit alchitrā declaratur, & multa alia à Theo. 36. usque ad finem opulula reperies noua & forsā à nullo scripta. fol. 59. usque ad 68.*

INDEX SECVNDÆ PARTIS.

- Theo. 1.** *Quid sit fonticula, & in qua parte in doctissimo Prado fieri debeant, fol. 71.*
Theo. 2. *In quo probatur quod hemorrhoidibus podagra vertigine noster egrotus corripitur, & sic sub genu cauteria ponuntur, fol. 72.*
Theo. 3. *Probat, quod cauterijs sub genu positis, fonticulae sunt aperiendae multorū authorū testimonijs, fol. 73.*
- Theo.

INDEX.

- Theo. 4. Iurisperitus per idiopachiam cerebri vertigine non laborat, fol. 75.
- The. 5. Quæ sit ratio ob quã qui per stomachi cõsensum vertigine infestatur, per cephalica purgat, f. 75. b.
- Theo. 6. In quo satis facimus Prado inuictissimi Regis famulo, fol. 77.
- Theo. 7. In quo loco ad mouenda sint cauteria in nobilissimo Carrion, in alijs setones fol. 78. b.
- Theore. 8. In quo amplius de setonibus differitur, et si Theo. 33. dictum sit, fol. 79. b.
- Theor. 9. Quid sit sentiendum de spherulis, & ad quã curationem speciosa fol. 80.
- The. 10. Vbi quid sit turbith, & hermodactylus declaratur, fol. 81. b.
- Theo. 11. Exponit ex qua materia fieri debeant spherule tam pro infantibus, quam pro alijs, & quid sit bdellium onychidis dicitur, eius loco ponitur therebentina, aut resina pini, fol. 83.
- Theo. 12. An in vertigine, epilepsia, & in morbo suffocatio cauteria iuxta commissuram coronale poni possit, fol. 86. b.
- Theo. 13. Quomodo ustio fieri debeat, & quis fuerit author dicitur melius, & tractatur de calparia, & de mala curatione legati Regis Poloniae, fol. 88.
- Theo. 14. An ad sanguinis missionem & expurgationem, & herbarum collectionem astrologia sit necessaria, fol. 89.

INDEX TERTIAE partis.

THeor. 1. In quo de satietate stomachi differitur, & quomodo infantulis & reliquis præstandum sit remedium, & quid senserint Ludovicus Mercatus, & Vallesius dicitur, fol. 92. b.

Theo. 2. In quo de satietate stomachi (nos cruditatem vocamus) quomodo cognoscitur, & quid sit agendum cum ab ægrotò Medicus vocatur: accusantur qui contendunt, homines non satiari, fol. 94. b.

Theo. 3. In quo aptius de integra & perfecta cruditate sermo habetur, quam rectius per vomitum expellimus, & per clysterem, quam per expurgantia, assignat tria genera vomitus Mesueus, & quid sit herba fullonum declaratur, de quibus nos in pueris & feminis vitimur, in robustissimis de alijs, ut de vomitu ex raphanis cum helleboro raphanum propinamus, non Helleborus præparatur, ut Mesueus in canonibus ait: absolute dictum veratrum, de alio intelligitur; molle veratrum quid sit, declaratur pusillanimis, & mulieres inepte ad vomitum si aquam gelatam aut crudum lac, aut potionem lefsem senserint, comedant sardinas cum melle, folia 96. b.

Theorem. 4. In quo demonstratur, quæ emplastra pro
ficua

I N D E X.

ficua sunt ad fastidium stomachi, & ex quibus her-
 bis concipiunt, & quibus oleis innungendus stoma-
 chus; quid sit alabastrum, & quare unguem ibi re-
 ponat, & quomodo ex Galeno olea oderata unguē
 ta dicebātur: lege à quarto Theoremate vsque ad
 quintum, candida & dulcia pro satiatis inuenies.
 fol. 99.

Theorema. 5. Quid sit agendum si pueri, aut infantu-
 li propter pertinaciam, à deuoratione abstinent, &
 quare admiscetur Theriaca, & quare in purga ad-
 miscetur lapis Bezahar, & quare euphasia ponunt,
 & poma sunt olfacienda, vide a 5. Theore. vsq;
 ad 6. fol. 102.

Theorem. 6. Quid sit elateriū, dicitur, & quare um-
 bilico medicamenta adaptantur fol. 105. buelca.

Theorema. 7. An mulier artem medicam exercere pos-
 sit, lege a Theorema. 7. vsque ad 8. fol. 107.

Theorem. 8. Quòd curatio per feminas pulchras, &
 non per uetulas fieri debet, praeipue in pueris, &
 de earum vestitu. fol. 109.

Theor. 9. Pater & mater aptius vocādi quā alia ho-
 minum turba, & medici naturales. fol. 110.

Theor. 10. Quantum praestet lac nutricum, ita ut ma-
 ior conficiatur grassa inter nutricē, quā inter ma-
 trem. fol. 111. buel.

The. 11. Si morbosa sit mulier, quando nutrix est eli-
 genda, & quale lac bonū, a 11. vsq; ad 13. The.
 vide The. 12. Aaa Theo.

I N D E X.

- Theore. 13.* Taxantur qui effrenata medicamēta tribuunt, vide à 13. ad 14. fol. 116.
- Theor. 14.* De pinguedine felis, lege à 14. Theo. vsq; ad 15. fol. 117. buel.
- Theor. 15.* In quo accusantur qui indigenas plantas laudant, multò quippe præstantiores procurandis satiatis, & alijs morbis nostris in viridarijs nascuntur, multa celebrantur de vitibus, vide à Theo. 15. vsque ad 16. fol. 120 b.
- Theor. 16.* De vite vimifera, & eius fructu multa explicantur, & de etate vini, vide à Theo. 16. vsque ad 17. fol. 123.
- Theor. 17.* Quid intelligat Galenus per vinaceum, & ad quos morbos utile, de cardo benedicto, & herba viperina, & Plinij obscurus locus exponitur. fol. 125.
- Theo. 18.* An argentum viuum absque noxa satiatis possit propinari, vide à 18. Theorem. vsque à 19. fol. 127. buel.
- Theore. 19.* Gratiorebus plantis delectatur nostra felix Hispania, quàm India, probatur iterum, fol. 128.
- Theor. 20.* An durū per os dari possit melancholicis, & satiatis, vide à Theore. 20. vsque ad 21. ubi multi consulantur. fol. 129. b.
- Theorem. 21.* Quando mulieres ad curationem aptiores melius hìc quàm supra scribitur, fol. 132.

INDEX QUARTAE PARTIS.

- T**heor. 1. In quo demonstrantur laudes aquarum,
& cur aqua dicatur: fol. 133. b.
- Theor. 2. Alterum de laudibus aquarum, & maior sit
examinatio. fol. 135.
- Theor. 3. De prestansia aquarum, & quia faciliè cor-
rumpuntur, de earum preparatione & correctione,
vide à 3. vsque ad 4. Theor. fol. 136. buelt.
- Theorem. 4. De leuitate aquarum pluuiarum, leuior
quando citò refrigeratur & calefit, fol. 139.
- Theo. 5. Vbi declaratur, quomodo cum pluuialis aqua
faciliè corrumpitur, conseruat reliqua, fol. 140.
- Theorem. 6. Quando aqua sit substituenda pluuiali
non presente. fol. 141.
- Theorema. 7. Quòd non qualibet aliqua fontana sub-
stitui potest pro pluuiali, quia non astringit, fol.
142.
- Theor. 8. Modus cognoscendi aquas fontanas, an bo-
nae, vel male sint, fol. 143.
- Theorem. 9. Explicat ex quibus fontibus aqua sint ex
haurienda, & quas inspicere partes debeant. f. 145.
- Theorem. 10. Conuulsa est ratio eorum, qui aquas pe-
trosas laudant & taxatur cum reliquis Petrus
Mexia, fol. 146.
- The. 11. In quo tractatur quādo aqua vicē fontanarū

INDEX.

penset, & si prava sint, quomodo corrigantur. fol. 147. buel.

Theo. 12. Per quas plantas & riuulos percurrere debent aquae, ut sint laudabiles, fugiendum a rhododendro & taxo, & de aqua sinuorum, & puteorum differitur, fol. 148. buel.

INDEX QUINTAE PARTIS.

Theor. 1. Quid sit siligo, & an semen, vel farina purissima tritici flani, aut lutei, vel candarusij sit, examinatur. fol. 151. buelta.

Theor. 2. Quid omne genus tritici maturum esse debet, et si aliter consulant Diosc. Theophrast. & Plinius, vide a 2. Theo. usque ad 3. fol. 152. buelta.

Theo. 3. In quo aliae selectiones tritici flani & candarusij considerantur, & cui terra sint mandanda, dicitur, fol. 154.

Theor. 4. Quo tempore sic triticum terra mandandum, & de eius viribus, & quantum conferat presentia domini ad seminandum, aliaque omnia, vide Theo. 4. usque ad 5. fol. 156.

Theor. 5. Quantam curam ponere debeat agricola ad seminandum, ut bonum semen fiat, & qui fuerint Imperatores agricolae, qui suis manibus herbas euellabant, suaeque nomina ponebant. Fuit Gentius a quo herba Geticana, & Rex fuit Iuba, & Hysimachus

INDEX

- chus, sicut Rex Eupater, qui herbas non solum inuenit, sed suis nominibus indigetarunt, ut Plinius conscribit. fol. 158.
- Theo. 6. De uigilantia agricolae ad arandum, & quo modo praescindere terram debeat. fol. 159. buelta.
- Theo. 7. In quo cubiculo probe conseruetur triticum, & canderusiu, ne a bestiolis infestentur. fol. 160. buel.
- Theo. 8. An pluris sit ualoris triticum candarusium, aut flammum, campestre, aut hortulanum, & quantum praestat herbarum cognitio. fol. 161. buelta.
- Theo. 9. In quo disputatur, quod panes parandi sunt ex farina non multum molita, quae non sit noua, cum fermento, aqua pluuiali, & sale, & quae noua dicatur in hac nostra regione. fol. 163.
- Theo. 10. In quo satis fermenti quantitas uentilatur ad panes consiciendos, & an calidus sit sumendus, & quantum quantitatem habere debeat. fol. 165.
- Theo. 11. Quibus herbis, aut arboribus clibanus igni faciendus sit, ut panis gustui, & saluti sit accommodatus. fol. 167. buel.
- Theo. 12. Ubi quid sit furnus & clibanus exponitur, & quomodo discernantur, tractatur. fol. 168. buel.
- Theo. 13. De uirtute salis, & quomodo cum calidus sit, & siccus, sitim seratem extinguit, & temperat. fol. 171. buel.
- Theo. 14. An substitui possit aliud pharmacum ad sitim arcendam loco salis. fol. 173.

Theor.

I N D E X.

Theorem. 15. Quae sit ratio, ob quam p̄cōra saginantur sale, cum certum sit corpora macrefacere, fol. 174. b. uel.

Theor. 16. Plurima salis genera, quodlibet tamen p̄sat vicem alterius, fol. 178. b.

Theo. 17. In quo disputatur quid sit sal Indus, & quid eius loco substituitur, fol. 179. b.

Theor. 18. In quo disp̄nctatur non esse mirum homines errores committere, fol. 180.

F I N I S.

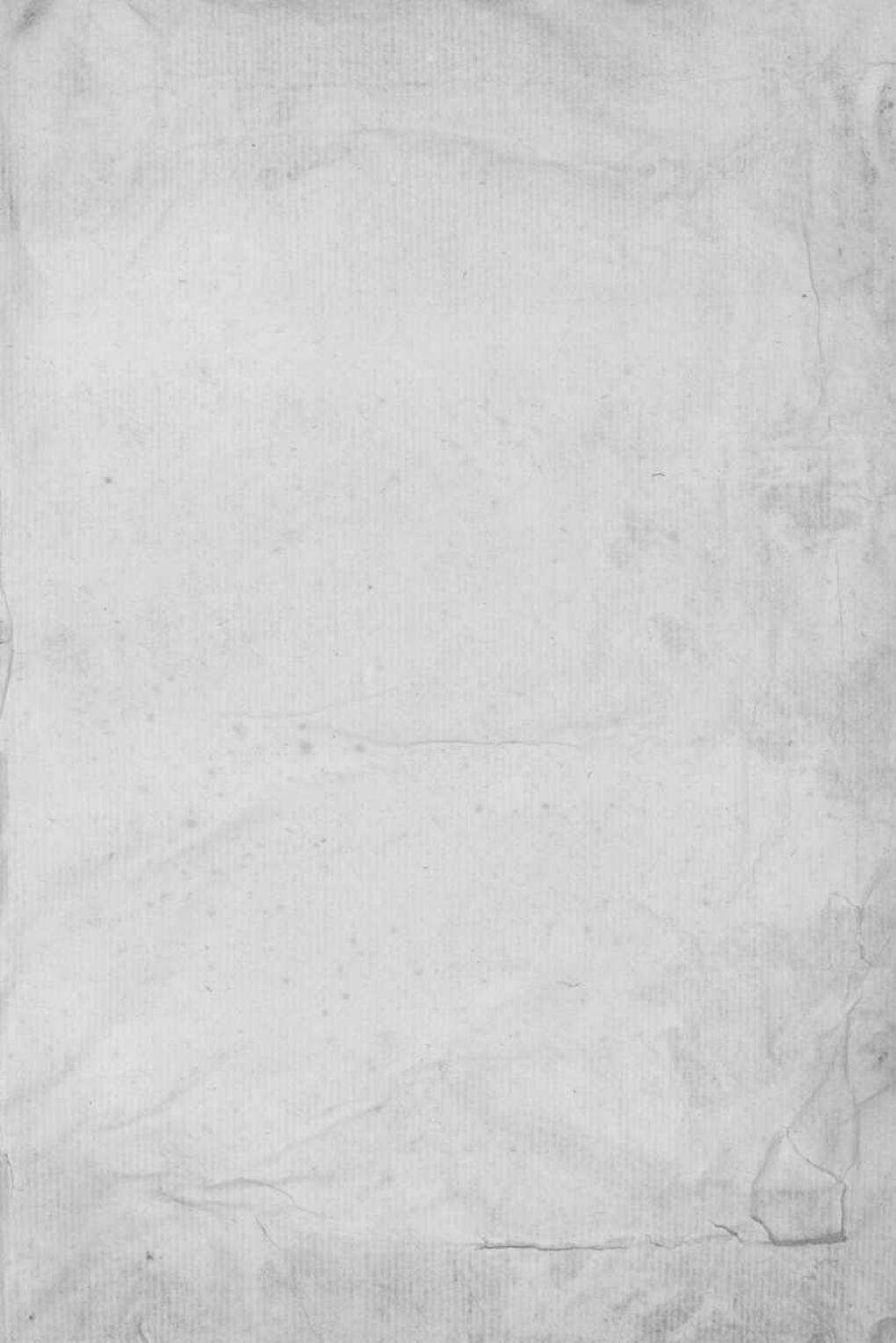
MATRITI,
Apud Ioannem Gonçalez.

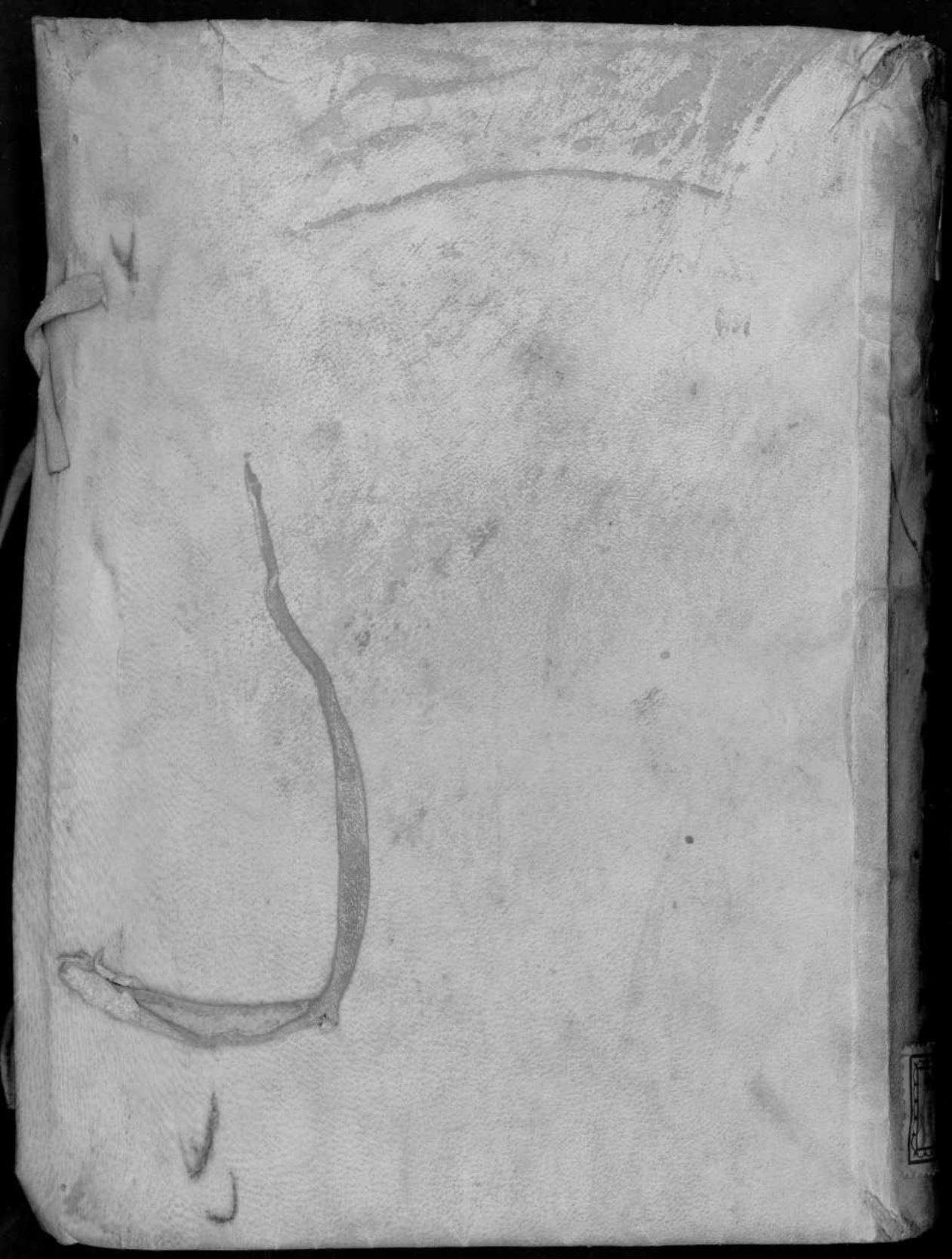
Anno M.DC.XXV.

MATTHEI

Evangelium secundum Mattheum

MDCCLXXII

303

Signt. Top.

Est. 54

Tab. 2

Nim. 6

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

4429